
BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
2 I
5

TRACTATVS DVO PHYSICI;

PRIOR

DE IMPOSTORIA VVLNERVM PER VNGVENTVM armarium ſanatione Paracelſicis vſitata commendataque.

POSTERIOR

DE CRVENTATIONE CADAVERVM IN IVSTA CÆDE factorum præſente, qui occidiſſe creditur.

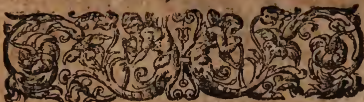
Ex legato *AVTORE,* Mri Corvini

ANDREA LIBAVIO HAlenſi Sax. Med. Poe. & Phyſico Rotenburgotuberano.

HIS ACCESSIT EPISTOLA DE examine Panaceæ Amuualdinæ, quo apertiſſima luci proſtituitur, & quiſque iudicare poſſit qua arte hactenus Amuualdus ſit vſus.

Cum gratia & priuilegio Cæſ. Maieſt. ſpecial. ad decennium.

FRANCOFVRTI,
Excudebat Ioannes Saur, impenſis Petri Kopffij.
M. D. XCIIII.

NOBILITATIS SPLENDORE, ET GRAVITATIS, DIGNITATISQVE AMPLItudine præstantibus Viris, & D. D. Consulibus & senatoribus liberæ & imperialis ciuitatis Norinbergæ, &c. D D. suis debitæ obseruantiæ officio honorandis:

ANDREAS LIBAVIVS M. D. P. ET PHYSICVS ROTENburgotuberanus salutem.

PRÆCLARAM admodũ, & humanæ in hac cõuersatione mundana saluti apprime necessariam nauant operam illi, qui, quibuscunque possunt viribus, tum in aliis studiorum generibus prauitatum obsistunt turbis, tum in vera medicina asseren-

da delirorum ingeniorum rimantur, extirpantque funditus inepta & vesana paradoxa. Fundamentum enim societatis humanæ, & vinculum est τὸ ὀρθὸν καὶ ἀληθές. Hoc collabi distumpique necesse est peruersitatum præstigiis valentibus. Eo vero eueniente, quid ad cauendam cõfusionem ruinamque satis solidum munitumque esse potest? Vigilantes vos & animosos, Viri nobiles, graues & consulti, in illo ipso stabiliendæ veritatis officio esse, laudatissime cõstituta Resp. testatur vestra. Vt enim nihil de aliis dicam, quantos arietes opposuistis falsæ scientiæ Paracelsicis? Quanta cum diligentia in amplificanda ornandaque veteri veraque medicina elaborastis? Viget in Republ. vestra eius professio. Eadem veræ sanæque Chymiæ accessione ampliata gloriam suam adhuc defendit, falsa Paracelsicorum χειροτεχνία exulare iussa. Collegium medicorum solertissimorum peritissimorumque, eo colligastis vinculo, ea muniuistis autoritate, legi-

legibusque firmastis, vt haud facile queat vllis corruptelis labefieri. Laudatissimo illo solertiæ vestræ exemplo aliis Rebuspublicis ansam similis curæ præbuistis. Medicos synceros ad amandum vos, magnique æstimandum inuitastis. Vestri instituti non me postremum profiteor admiratorem, quod ne verbis saltem deprædicem, sed & alio firmem argumento; offero vobis hanc ingenij mei, quanquam tenuem admodum opellam, continentem tractatus potissimum duos, partim Paracelsicorum prauæ oppositas phantasiæ, partim iucunditate quæstionum oblectationē rerum abstrusarum studiosis parientes. Adiunxi illis Amvvaldinæ Panaceæ examen accuratum, vt appareat quo artificio autor eius in vicinia multorum animos detinuerit. Fauete conatibus veritatis defendendæ explicandæque, & quod offero non tam dignitate rei æstimate, quam laudum vestrarum quibus impulsus ad vos veni, præstantia.

Quantum anniti ſtudio induſtriaq; potero, tantum in memoriam laudatiſſimi veſtri de medicina tuenda inſtituti conuertere ſedulo conabor. Valete. Datæ Rotenburgi ad Tubarim, prid. cal. Iunij, anno 1594.

TRA-

TRACTATVS PRIMVS;

DE HOPLOCHRISMATE IMPOSTORIO PARACELSISTARVM,

Non ita pridem

IENAE THVRING.

PVBLICE AD DISceptandum propositus.

Præside

ANDREA LIBAVIO D.

Iam autem

Additis scholiis illustratus.

THEMATA

Περὶ ὁπλιαλείας.

1. QVANQVAM ad medicos potius, quam physicos spectare ὁπλιαλείας explicatio videtur:

2. Nos tamen in ea quæstionem hanc: vtrum natura telo tantum curato sanetur vulnus necne:. Physicam esse censemus.

3. De actu enim quodam mobilis naturalis quæritur:

4. Quem contemplari physici est.

5. Eius enim subiectum est natura.

6. Quam motus statusq; principium per se, & internum definiunt.

7. Adeo vt negato motu, negetur natura.

8. Facit pro nobis etiam authoritas philosophi:

9. Quæ in re tali valere merito debet.

10. Medici autem non hoc proprium est.

11. Vtpote cuius actio tota ministerio naturæ est dedita.

12. Composita ad auxiliandum ei, seu mededam afferendum.

13. Quod efficit diæta, pharmacis, chirurgia.

14. Ad

14. Ad hunc finem, vt ſanitatem præſentem conſeruet, collapſam reſtituat opera ſua.
15. Nobis non πρᾶξις, ſed ἡ ἐπιστήμη eſt propoſita.
16. Nec is ſi medica, quibuſdam vocibus phyſicis vſus differit, medicum non agit.
17. Nec nos, ſi terminis vtimur aliquibus & vocabulis medicis a phyſica diſcedimus.
18. Non enim vocabula diſcrimen artium conſtituunt.
19. Sed ratio cuiuſque, & finis proprius (quanquam rigor legis καθ' αὐτὸ id requirebat quoque.)
20 Putamus autem nobis conceſſum eſſe, vti medicorum terminis aliquibus.
21. Nam eam artem phyſicæ cognatam ſcimus.
22. Nec in re vulgo ita appellata, de alio nomine laborandum.
23. Nec medicorum Coryphæus Galenus aliter ſentit.
24. Sic ergo incipiamus. Naturale eſt, id eſſe ſanabile, quod ad ſanitatem moueri aptum eſt.
25. E contrario igitur tunc, cum mouetur, progreditur.
26. Sed moue.ri a ſe non poteſt.

27. Ab aliquo ergo actu mouebitur.

28. Is aut internus est, aut externus.

29. Internum in sanabili naturam vocamus.

30. Externus, artis nomine designatur.

31. Huius minister & gubernator artifex est.

32. Non enim ars, cum immobile sit principium, absque eo agit.

33. Sed nec medicus actionem vltimo perficit.

34. Formam enim in mobili ad repatiendum non habet.

35. Vtitur ergo adminiculo artis, seu instrumento.

36. Est autem aliud id, quod sanatur, aliud quo sanat.

37. Quemadmodum & aliud patiens, aliud agens instrumentale.

38. Si instrumentum vltimum, proxime tangit passum.

39. Id cum sit medicamentum immediate applicandum passo, in ὁπλιατρία mirum est, a ratione hac discedi.

40. Non enim vulnerata pars, sed telum quo vulnus est factum, medicamento particulari tangitur, attamen sanatur vulnus.

41. Quod quidam volunt fieri vi magica, quidam naturali.

42. Quanquam non ignoremus magica a ſuis authoribus non opponi naturalibus, ſed potius ſupponi.

43. At nos cum vulgo magian ſuperſtitioſam intelligimus, quæ vi, conſilioque dæmoniaco perficitur, non naturæ nutu, quamuis hinc prætextus quæratur.

44. Vtra vero cauſa ſit, dignum quæſitu exiſtimauimus.

45. Si telum eſt ſanando vulneri: hanc vim habet aut a ſe, aut aliunde accipit.

46. A ſe agit aut quatenus telum: aut quatenus quid adiunctæ affectionis habet.

47. Telum, vt telum, rationem inſtrumentalem in vulnerando, quo ſoluitur continuitas, non excedit.

48. Atqui ſic lædit potius diuellendo, quam ſanat vniendo.

49. Sanaret etiam quoduis vulnus, etiamſi eius cauſa non fuiſſet.

50. Et cum in lædendo eius ratio fuiſſet, neceſſe foret, vt ea immutata per ſe eſſet ad ſalutem inferendam.

51. Et haberet eandem vim, etſi non adhiberetur ei medicina.

52. Deberet etiam tangere vulneratam partem.

53. In adiunctis affectionibus numeramus relationem ſingularem, qua huius vulneris debet eſſe telum.

54. Modum etiam, quo nocuit, & quæ alia accedunt.

55. Sed in istis aliquid ad sanandum efficaciæ ponere, per se quoduis cuiuis attribuentis est, & signis relationibusque peculiarem actionem assignantis.

56. Quanquã magicus quispiam in his quandam præparationem ad dispositionem, & cognationem naturalem ponat fortasse, sed frustra.

57. Necesse enim esset, vt κατὰ παντὸς καὶ καθ' αὐτὸ idem semper καθόλου consequeretur.

58. Nec quæ adiumenta petuntur a cœli influxu eos iuuant:

59. Cum motus percutientis plerunque sit temerarius, & inordinatus.

60. Requiritur etiam, telum esse alicuius materiæ, formam habere aptam, manifestis occultisue temperamenti virtutibus præditum esse.

61. Sed istos medicos horum nihil respicere ostendit medicatio.

62. Quæcunque enim materia sit, lignea, lapidea, ferrea: quæcunque forma acuta, obtusa, angulosa, rotunda: quæcunque qualitas manifesta, frigus, calor; quæcunque etiam temperies, nihil obstat illis ad procurandum effectum.

63. Nec deesset nobis ratio, qua ostendere-

deremus, nihil ita prodesse telum, nisi in re manifesta non hærendum putaremus.

64. Accidit & hoc telo, vt obligetur, ab aere remoueatur, a rubigine prohibeatur, infigatur vnguento, adipi, terræ, pani. &c.

65. Horum nihil per se sanat vulnus.

66. Nam non telum tantum, sed & alia, quatenus ista accederent, eandem vim obtinerent. Hæc de iis, quæ in telo possint considerari.

67. Si vis aliunde est, ea aut a medicina erit, aut per medicinam. Nisi hæc frustra adhibetur.

68. Si a medicina: temeraria est cura teli, cum deberet potius vulnus curare; idque longe rectius.

69. Quod si eo modo temperatur medicina, quæ alias parti laboranti non commode poterat accommodari: dico primum nulla necessitate cogi medicum ita agere cum præparationes sint plures.

70. Postea nego posse ita sanari morbum naturaliter, etiamsi teli materia vim a medicamento accipiat: vt infra demonstrabimus.

71 Si per medicinam: splendida quidem vtuntur ratione, at fallaci, de cognatione facta per constellationes certas, & amicitia inferiorum cum superioribus.

72. Sed

72. Sed proditur ſtatim ſomnium tum medicinæ varietate, tum neglectione ſiderum vulgari.
73. Et quod non ſufficiat directionem habere ad telum, ſed ad materiam eius; & ad vulneratum corpus.
74. In his autem nullus conſenſus eſt, pro maxima varietate, qua vtuntur.
75. Vis quoq; ſanatoria in certo ſubiecto tam exacte ex ſuperis deriuari nō poteſt, niſi cum vniuerſali deducatur.
76. Hanc autem telum medicatū neutiquam mouet.
77. Non enim quoduis cuiuis ſed determinato eſt amicum.
78. Quin nec ſi adeps humanus habeatur: (nam hoc vtuntur quidam licet alij ex craneo quid ſumant, alij aliud) idem ad omnis indiuidui vulnera ſananda faciet.
79. Sicut enim in aliis, ita & inter homines δυσπάθεια & impotentiæ reperiuntur plures.
80. Et interdum ex morbido cadauere, interdum ex ſano ſumitur pinguedo.
81. Fruſtra etiā hoc prætenditur, quod in telo aliquid læſæ partis hæreat, quo mediante fiat directio ad ſingulare.
82. Non enim neceſſe eſſet in telo fieri ſanationem.
83. Cū in quouis alio ſubiecto, in quod vel

vel ſanguis, vel ſpiritus, vel aliud quid ex vulnere decidiſſet, fieri poſſet.

84. Sed ad talia ſequi effectum nolunt. Et ſi ſequeretur, iam caderet ὁπλιατρία.

85. Poſtea ſi maioris quanti, per ſe maior eſt virtus.

86. Plus autem ſemper alio, quã ad telum peruenit:

87. Neceſſe eſſet, vt directio fieret ad id, quod effluxit potius, quam ad id, quod telo adhæret.

88. Cum etiam potentioris motus ſit fortior:

89. Vulnus potius moueretur ad corruptionẽ, & putredinẽ, quam ad ſanitatẽ.

90. Nam quod in terrã, vel alio deflu-xit, id perit.

91. Quod perit non ſaneſcit, ſed ceſ-(ſat eſſe.

92. Pars vero vulnerata integrari ſeu vniri deſiderat.

93. Quo nõ peruenit ſi corrupta fuerit.

94. Verum enim vero iſta directio ad cognatum per medicinam & telum vim aliquam ſanatricem externam diriget.

95. Ea eſſet vel ex mentibus Deo aut dæmoniis: aut ex naturalibus motu, influxuque cœli, & elementis vocatis.

96. Omnia vel appetitu ſuo ad medicinam affluerent, vel attractione magica,

97. Diuinam vim & dæmoniacam proprio

prio motu ad medicatum telum, quam ad corpus ſanabile adeſſe potius, nullam habet rationem.

98. Aut enim communis, & omnibus creatis collata eſſet, aut in certam quandam rem peculiariter immiſſa.

99. Illa ageret in ſanabile potius, quam in medicinam propter diſpoſitionem maiorem.

100. Hæc hoc in loco ſanatiua eſſet.

101. At extra ſanabile non inuenietur, cum non ſimpliciter ſanatiua, ſed talis partis foret.

102. Nec temeritas Deo eſt aſcribenda, quaſi fortuito vagaretur.

103. Quin ſi a Deo aut dæmonio eſt, non naturaliter aget medicina.

104. Extrinſeca enim forent principia rei naturali ſimpliciter.

105. Cœli influxus, vt & elementaris naturaliter hæret in affini.

106. Telum autem nihil aut parum habet affine cum cœlo, & animali.

107. Affinitas enim deberet in ratione ſanatiua ab vno ad alterum transferenda conſiſtere.

108. Et potior eſt cognatio caloris animalis cum cœleſti.

109. Quod autem cognatius, id ducitur magis.

110. Alia ratio superest nulla, ne quidem ex probabili solum natura.

111. Cœli enim motus, & influentia sine electione omnia subiecta attingit.

112. Quod si telum medicatum prę animalis læsa parte, vim accipit, illud simile esset, hæc dissimilis, quod nos negamus rationem aliquam habere.

113. Vlterius cœli vis nõ influit nisi aere mediante.

114. Aer omnibus planetis subiectus ab omnibus præparationem, seu dispositionem ad vim accipiat, necesse est.

115. Et idem corporibus quoque familiarissimus est.

116. Quamuis ergo medicinæ aliqua sit ad sidera applicatio: potior tamen est ea, quæ in aere est procliuitas.

117. Quod potius est, id melius est.

118. Melius natura appetit, omisso peiore, si fieri potest.

119. Non ergo foret naturalis transitus virtutis in falsam istam medicinam potius quam in aerem.

120. Attractio magica fit vel medicamenti virtute, vel eius qui operatur, nempe artificis.

121. Medicamenti vim nullam aliã possunt afferre magi, quam magneticam, quæ familiare allicit, de quo ante.

122. Artifex ipſe præter medicinam vti- tur rerum characteribus.
123. Siue cogitatis, ſiue pronunciatis aut fictis: quales ſunt imagines phantaſti- cæ, verba, ſtatuæ, ſigna.
124. In quibus ex falſo fundamento fal- ſa colligit.
125. Vanum enim eſt, quod dicit verba ita ſe habere ad verba, vt res ad rem, & ver- ba ita cum rebus conuenire, vt moto vo- cabulo ſtatim res moueatur ipſa: & vehe- mentem mentis notionem formare natu- ram ſpirituũ, vt foras progreſſi attrahant ſimile tanquam per cathenam, idque quo vult artifex, dirigant.
126. Ratio non longe petenda eſt, cum propria leuitate omnia cadant.
127. Et opponimus experientiam, quæ effectum non conſequi, niſi caſu aliquan- do, oſtendit.
128. Et cum Melancholici habeant ma- xime fixos ſpiritus, & attentiſſimos, in ho- rum poteſtate eſſent omnia.
129. Deus quoque alligatus ſecundis cauſis foret.
130. Quod dicere impium pronunciant Theologi.
131. Sed & ratio non conſentit.
132. Attractio enim aut eſſentiam Dei (& dæmonum) mouet, aut virtutem.
133. Si

133. Si illam: erit aliqua essentia cognata Deo, qua attrahatur.

134. Deus quoq; habebit aliquid simile in sua essentia essentiæ trahenti.

135. Non ergo vsque quaque simplex est Deus.

136. Atqui etiam vis afferretur Dei essentiæ.

137. Vtrunq; absurdum impiumq; est.

138. Si virtus attrahitur, aut sola aut cũ subiecto ducetur.

139. Quod attrahitur absens est.

140. Vtrum igitur sit, absens erit Deus.

141. Absurdum autem, Deum non omni præsentem statuere.

142. De dæmoniis finitis, nulla ratio est, cur distet loco virtus a subiecto.

143. Attrahi vero naturaliter nullus dæmon potest a virtute inferiore.

144. Voluntarie e consensu eius si adducitur; exceditur ratio naturæ.

145. Sed adducatur vis sola; ergo aut per alterationem aut deriuationem.

146. Fieri nequit per alterationem.

147. Virtus enim rei incorporeæ sine suo subiecto non transit in rem corpoream, eiusque fit qualitas.

148. Foret etiam eadem separabilis & inseparabilis a corpore.

149. Si per deriuationem: vis dæmonia-

ca ex corpore in corpus extendetur, aut si tota transfertur suum subiectum deseret: quod absurdum est.

150. Quo enim pacto fiat, ne fingi quidem potest.

151. Magica attractio fit non sine corpore:

152. Si vis dæmoniaca separabilis est, nõ attrahetur.

153. Si inseparabilis, a suo subiecto quod est incorporeum, non deducetur.

154. Insuper vim attractam, oportet ne elementarem quidem esse.

155. Non enim omnia curantur ita vulnera, sed levissima quæque.

156. Ex leui autem per se effectu, indicatur imbecillis causa.

157. Nec mentes, quæ sunt actionis liberæ, ita attrahuntur naturaliter.

158. Nulla etiam ratio est, cur homo non similiter, aut potius attraheret hominem nullo alio medio.

159. Et si simili attrahantur, fugabuntur dissimili.

160. Nulla ergo cura succedet.

161. Non enim momento peragitur, sed spacio aliquo.

162. At sæpe accidit, vt ante peractam curam, non tantum elementaria dissimilia interveniant: sed & passiones cœlestes

aducr-

aduerſentur, quarum conſenſus tamen erat ad magicam attractionem neceſſarius.

163. Quin & ſæpiſſime fit, vt ſit cœli conſtitutio, infenſa rei læſæ, tunc cum læditur, duretque interdum diutius.

164. Amica enim non ſinit lædi, ſecundum magos iſtos.

165. Tam fortem autẽ eſſe adipem, vel vnguentum præparatum, vt omnem Dei, Dæmonis, cœli, & elementorũ adverſam vim auertat, fieri nullo modo poteſt.

166. Aut ergo non inchoabitur, aut interrumpetur cura.

167. Impium eſt magicã attractionẽ interpretari ad ſimilitudinem actionis, & præſentiæ diuinæ in Eccleſia.

167. Diſſimilitudo enim maxima eſt.

168. Hanc namque promiſit, illam reiecit.

169. Hanc ſponte præſtat amore hominum, non medicinarum: illam prohibuit.

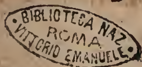
170. Pulchre quoque ex magorum fundamentis contrarium conſequens eſt.

171. Si enim repellitur vis diuina per id quod auerſatur:

172. Et Deus odit magiam.

173 Nullis viribus eius poteſt adduci, vt ad effectum agendo per ſe conſentiat.

174. Omnino ſi tam potẽs eſt attractio, vt vim idoneam a cœlo perducere ad te-

lum possit, hoc ipso naturam non sequitur attractor.

175. Dum non ad partem mobilem, sed alio & per longa interualla adducit virtutem.

176. Et principium ex mente non ex natura sumit.

177. Respuit natura id quod abundat.

178. Et quod artificio fit, non potest esse causa per se naturalium.

179. Si etiam vnicum est medicamentum, cui vis infunditur: contrariorum erit capax simul, aut contrariis constellationibus, imo omnibus factum.

180. Dicitur enim omnes iuuare, siue consentientia habeant sidera, siue dissentientia: siue subiectum sit hoc vel illo modo dispositum.

181. Fieri non potest, vt talis medicina, ex vllo elementari, vlla præparatione fiat.

182. Virtus sanandi aut non egreditur teli subiectum, aut inde egressa ad partem vulneratam propagatur.

183. Si non egreditur, & nihilominus sequitur effectus actione istius virtutis, aut magicum incantamentum fieri dicimus, aut subesse ex accidente causam.

184. Passio enim ibi typi refertur ad antitypum effectiue prorsus innaturaliter.

185. Cum discontinui affectio neutiquã

perti-

pertineat ad disiunctum etiam summe simile.

186. Sed est talis, quali vtuntur magi dæmoniaci.

187. Illata non vi similitudinis, sed dæmonis alicuius, occulto modo sanationem perficientis.

188. Ex accidente sanaret modo, dum id quod alioquin sanationem & interni agentis motum prohiberet, remoueret.

189. Videtur enim ex putrefactione sanguinis in telo posse halitus expirare, qui ob Sympathian petens partem vulneratam, noxam illi inferret.

190. Videtur & calor præter naturalis in telo ex putredine accensus pertingere posse ad locum affectum, & ibidem Phlegmonen parere.

191. Quin & procreare hæmorrhagian aut alium humorum affluxum, quibus impediretur naturalis sanatio.

192. Habet & phantasia ægri aliquid causæ, tum ad attrahēdum dirigendumq; ad partem læsam spiritum istum, tum ad mouendum humorem, & principium sanatiuum in corpore existens.

193. Omnia videntur prohiberi obligatione teli, & correctione spirituum per medicamentum.

194. Sed ista quanquam splendida sunt,

temeraria tamen sunt,

195. Si enim nihil ex telo ad partem affectam peruenit, & metus & labor temerarius est,

196. Quod nihil possit peruenire, ostẽdent tum eæ rationes, quas paulo infra recensebimus, tum hæc, quod sæpe nihil in telo sanguinis sit, sæpe is abstergatur,

197. Postea quod lõge vis maior ad putredinem deberet esse in eo sanguine, qui in vestimenta, terram aliaque defluxit, quæ viciniora quoque loco affecto sunt quam telum.

198. Quod autem dicunt male curato telo, noxam sentiri in vulnere; vnde necesse sit eorum argumentum verum esse:

199. Dicimus nec semper hoc fieri, neq; si fit, naturale quid esse, sed dæmoniacum, aut fortuitum.

200. Imo non semper exploratum est, quomodo se habeat telum ad vulnus.

201. Curator enim longo interuallo scire nequit, vtrum respondeat curæ effectus nec ne? & an dispositum maneat sanabile,

202. Qui vero istum effectum dæmoniacum esse negant, illos simplicitate seduci affirmamus, aut pertinacia laborare.

203. Nihil enim obstat, quin ad suum finem obtinendũ etiã inscios fallat dæmõ.

204. Non

204 Non dubitamus plurimum in patientis phantaſia momenti eſſe.

205 Sequitur enim ſpirituum motum humor.

206 Sed id totum infringit, quod etiam inſcij & parum fidentes ita curentur.

207. Et beſtiæ, quæ, vt dici ſolet, actu reflexo carent.

208. Non autem ſine ratiocinatione eſt iſta imaginatio.

209. Si hæmorrhagian ex accidẽte prohiberet, euerteretur ſententia eorum, qui id per ſe efficere ſentiunt.

210. Hæc quoque ſi eſt, vis coarctandi vaſa, aut retrahendi vel inſpiſſandi ſanguinem ad vulnus perueniet, quod fieri non poſſe docebimus.

211. Si enim peruenit aut mediate, aut immediate peruenit.

212. Non mediate.

213. Non enim tangit, quod remotum eſt, primum.

214. Debent autem immediata tangere extremis ſimul.

215. Si mediate, extra naturam quidem per dæmona fieri poſſit.

216. Naturaliter non niſi per corpus tranſportari poteſt.

217. Cum enim corpus ſanetur: a corpore tangi id neceſſe eſt.

218. Nec virtus illa ſanatiua a corpore eſt ſeparabilis.
219. Tota enim eius actio eſt corporea.
220. Corpus id medium aut idem eſt perpetuo aut varium.
221. Virtus quoque illi iungitur, aut interuentu alterius cuiuſdam qualitatis ex primis, ſecundis, tertiis, (vt vocant.) aut ſimpliciter interueniente nulla.
222. Et ſi interuenit quædam, ea aut vna ſemper erit, aut mutata.
223. Eſto corpus vnum, aut cœleſte id erit, aut elementare.
224. Non cœleſte.
225. Hoc.n.elementaribus, in quib.locatum eſt agens, & patiens, non miſcetur.
226. Oportebat autem id in loco eorũ eſſe, & tangere vtrunque continuo.
227. Ex elementaribus præter aerem nullum eſſe poteſt illud.
228. Hic enim ſolus communis agenti patientique eſſe poterat.
229. Sed neque hic ſolus & vnicus vim ſinceram defert.
230. Prohibetur enim tam a teli, quod obligatũ includit, quã a vulneris acceſſu.
231. Accedit, quod in tanto interuallo non halitu tantum miſcetur.
232. Sed & pluuiis, & motu in diuerſas regiones procul a paciente abducitur.

233. Niſi

233. Nisi vt lumen velis vim istam communicari toti, quod impossibile est.

234. Nam vis eius in termino esset omni,

235. Quæuis vulnera in quouis sanaret,

236. Siue telo moto, siue corpore vulnerato, siue solido interueniente, accederet, recederetque.

237. Non penetraret ad intima: & quæ plura consequuntur.

238. Si plura corpora intercedunt, aut eadem vis omnia immutat, aut alterum vim accipit sine sui mutatione, ab altero.

239. Vtrouis modo fieri nō potest, quin varietur ipsa.

240. Sequetur enim conditionem subiecti, sic, vt calor in diuersis diuersus est.

241. Et cum omnia a similitudine pendeant & proportione magnetica, non recipietur a quouis, sicut nec magnetis vis quoduis mouet.

242. Omnia autem eandem dispositionem habere impossibile est.

243. Forma enim, & temperamentum & alia, in quibus est dispositio, non sunt eiusmodi.

244. Quin nec aer vbiuis locorū similiter se habet, tū a subiectis locis mutatus, tū ab omnib. generis constellationib. & vētis.

245. Nec valet ratio, quæ vult agentem virtutem quodq; corpus sibi præparare.

246. Non

246. Non enim omne corpus obsequitur.

247. Nec tantillę molis, & simplicis vis, potest esse tam valens & varia.

248. Sydera vltra subiecti naturalem dispositionem naturaliter non agunt: minus multo vis teli.

249. Mutari etiam naturas plurium necesse foret.

250. Quod si demus a telo medicato vim pertinere posse ad partem sauciam: at nō semper eodem modo dispositum corpus patiens reperiet, nec vni certę parti tantum se applicabit.

251. Neque enim cælum, quod pluribus non vni influit, neq; imaginatio, quæ sæpe non adest, neque sympathia, quæ millies intercipitur, ad determinatam in toto particulam eam ducet.

252. Vnde si plura sint in corpore vulnera pluribus telis facta, licet vnum tantum curetur, tamen vis naturalis in corpore sibi simili citra electionem in omnia vulnera ageret, atque ita ὁπλιαλεία ex parte caderet.

253. Spacium quoq; interueniens, motus, & tempus, & locus non admittunt istam deductionem, sanationemque.

254. Nihil enim vltra determinatum agit spacium.

255. Et

255. Et rei finitæ virtus finita pro cuiusque modo.

256. Sumunt autem isti quodvis spacium neglectis reliquis, sine quibus tamen fieri effectus non posset.

257. Tametsi quidam diætam addant, quam tamen, ipsi non patiens, obseruant: ridiculo consilio.

258. De interuentu aliarum qualitatum siue cœlestium, siue elementarium dicimus, non posse eas dissimiles maxime sine longa actione immutationeque similes euadere.

259. Quod si non factum fuerit, in indisposito recipietur violenter, quod naturæ aduersatur, & magico instituto.

260. Neque tamen sine qualitatib. præexistentibus rei subiectæ fit alteratio.

261. Quia in vehiculo requiritur, vt sit aptum ad vehendum. De quo paulisper adhuc contemplabimur.

262. Aut simpliciter medij rationem habet id quod interiicitur inter medicinã & locum affectum, aut vehiculum est.

263. Si medij: fieri non potest quin aut receptio in hoc primũ fiat, aut aliud corpus per huius vacuos poros transeat vsque ad affectam partem.

264. Si enim cedit loco, iam non est medium.

265 Illud

265. Illud esse non posse partim ante ostensum est, partim ostendetur statim.

266. Hoc partim recte dicimus ab Aristotele contra Empedoclem, Democritum Leucippum,&c. explosum esse.

267. Partim redire ad rationem vehiculi, quæ esse nequit.

268. Vehiculi ratio est, vt ipso moto aliquo modo, per aliquid ad aliquod ab aliquo, res vecta moueatur similiter.

269. Non autem est rei vectæ proprium subiectum, sed aliunde ascitum.

270. Antequam ergo susciperet rem, rationem istam non habuit.

271. Sed sua natura ferebatur, vt aptum erat, non ad partem affectam, sed κατὰ ῥοπὴν φυσικήν.

272. Præter naturam itaque & vi dirigetur alio.

273. Vim, si extrinsecum naturale quid infert, iterum quæstio de impellente naturali erit vsque in infinitum.

274. Si quid extra naturam, fortuita aliqua causa aut consilio agens erit.

275. At hic cadit intentum medici per naturam curare volentis.

276. Ibi deficit ratio, quomodo fortuito motu ad certam semper peruenire possit partem.

277. Mouet ergo ipsa vis quæ mouetur vehiculo.

278. Si vis mouet vehiculum, id in ſua poteſtate totum habebit.

279. Hoc naturaliter fieri non poteſt, niſi aut forma ſit eius, aut totum ita immutauerit, vt poſſit ad nutum eius omnino obſequi.

280. At cum non fieri poſſit, vt ſemper fuerit tale, ſicut diximus, ex non tali euaſit tale. (mutantis.

281. Facta eſt mutatio per actionem im-

282. Quod immutat δραστικόν eſt.

283. Elementare eſt ipſum, ſi immutat elementare.

284. Vltimum enim mouens ὁμογενές.

285. Eſt & paſſibile viciſſim.

286. ὅλως γὰρ τὸ κινοῦν ἔξω τοῦ πρώτου ἀντικινεῖται, καὶ τὸ ποιοῦν πάσχει ὑπὸ τοῦ πάσχοντος.

287. Quod ſi viciſsim vis illa ex telo dimanans paſſa eſt, immutata ſane eſt, nec amplius vel omnino vel tam ſanatiua.

288. Cum etiam cœleſtis dicebatur eſſe, facta elementaris, formam ſuam amiſit.

289. Differunt enim cœleſte & elementare formis.

290. Erat autem eius forma hæc, vt eſſet talis vulneris in tali ſubiecto ſanatiua.

291. Ex ſanatiua ergo vi facta eſt non ſanatiua.

292. Nam ex contrario in contrarium eſt mutatio.

293. Si non est sanatiua, temeraria est tota actio per telum.
294. Nam non sanatiuum non potest sanare, qui finis erat actionis.
295. Sed negabitur fortassis, formam eius in sanatiuo cõstitisse, quia actione primum ex non tali factum sit tale:
296. Dicimus dissimile fuisse attractum.
297. Quo euertitur tota magorum natura abeuntium schola.
298. Etenim si imaginationem operantis sequitur vis cœlestis, ob similitudinem: contraria vulneratæ parti allici nõ potuit.
299. Quod si disimilis primum fuit illa virtus, necesse est vt vel in proprio vel alieno subiecto evaserit similis.
300. At in neutro potuit.
301. Cœleste enim subiectum non deducitur: in alieno, eo vsque manere appetitus naturalis non sinit.
302. Immutantur etiam contrario eiusdem materiæ.
303. Tale autem in operantis artificis potestate nunquam est.
304. Quin si elementari & cœlesti oppositis, nunquam alterum in alterius naturam transit.
305. Non poterit peruenire cœleste vsque ad artificem.
306. Sed & si concesserimus artificem potuisse

potuiſſe denuo informare virtutem cœleſtem, tamen illa forma in vehiculo amittetur vt diximus.

307. Patuit ergo nullam rationem naturalem in tota ὁπλιατρεία eſſe, ſiue virtutis ad medicatum telum attractionẽ ſpectes, ſiue traductionem ad partem affectam.

308. Si nihilominus naturalis eſt ſanatio, & non dæmoniaca, ea non procedet ab externo agente, ſed eo quod parti eſt internum, ſeu natura ſubiecti ſanandi.

309. Cui aſtipulatur cum ratione experientia.

310. Nam ſanatiuum principiũ in mobili ad ſanationem eſt & vt Hipp. loquitur φύσιες ἰητροὶ τῶν νόσων.

311. Deprehenditur etiam ſola vulnera ſimplicia ſæpe perſanare ſine adminiculo externo.

312. Compoſita, principali quidem, at non citra opem medici curat.

313. ὁπλιατρεία compoſita vulnera, niſi leuia ſint, & quæ paulo ſunt grauiora ſimplicia, cũrare ſua operatione non poſſunt.

314. Sæpe decipitur vulgus, quod ablutionem vulneris ſimplicis, obligationem per lintea, ſtuppam, & alia in nullo medicinæ loco ponit: cum debita vulneris obligatio, prohibitio, acceſſus aeris alieni,

 &phleg-

& phlegmones hęmorrhagiæque auersio, plurimum habeant momenti.

315. Cum igitur etiam absque telis delibutis posſit ſanari vulnus ſimplex: impoſtoria tota erit ὁπλιατρεία & vel magica, vel ludicra: quod demonſtrarę voluimus.

BREVIS COMMENTATIO IN POSITIONES DE VNGUENTO ARMARIO.

VM IENÆ eſſemus cupidi diſcendi, & varia naturæ argumenta tractandi, quę ſeu fortuna ſeu animus, vel pro arcana habita, vel non ſatis cognita offerebat, incidimus aliquando in quæſtionem hanc, quam ipſum nomen ὁπλιατρείας vel ὁπλοχρίσματος perſtringit. Voluit enim ex nobis ſcire vir quidam clariſſimus, celebritateque nominis ob multa ſui ornamenta paſsim notiſsimus, quid cauſæ in natura habeat actio illa mirabilis, qua etiam abſentis vulneri medicina fiat, non applicato remedio ipſi vulneri, ſed armis, quibus eſt inflictum, aut ſaltem ligne oramento, vel panno, & cui inſtil-

G.M.Th.

instillata foret sanguis, ex vulnere gutta, idque per spacium indefinitum, siquidem vnum, duo, plura miliaria absens, ita sanitati restituatur.

Putabat autem ipse nullam nec imposturam, nec magicum incantamentum in te esse: sed meram naturam, cuius vis occulta etiam indistans porrigeretur, rectaque ad vulnus, vt familiare sibi, seu raperetur seu tenderet. Addebat argumenta superstitioni aduersa, quod ab illis vsurparetur in Sueuia frequentissime ista cura, qui religiosissimi & re & fama essent, nō vsuri ista, si quid alienum a pietate contineret. Deinde quod nulla nec verbo nec facto impingeret in ὀρθοδοξίαν responsorum diuinorū, quod aliquando solenne est magicis carminibus. Insuper quod naturę quędā subesse videatur consensio vulnerati & vulnerantis, vtpote hoc tincto vel sanguine vulneris, vel halitu, vnde postea conuertātur mutuo, similiterq; ab vnguento afficiantur. Respondimus tunc nos quidē ex tempore: Vulnus ipsum quidem naturaliter curari, ceremonias vero istas vel magicas esse, vel impostorias, vel ad speciem confictas, ad animandum vulneratum, & ipsi quadam fiducia conciliata, dirigendum per imaginationē, vires naturaliter ad ipsum locū affectū, vt eo plenius

Pro hoplistria.

Quid sentiendū de Vnctione armaria.

plenius sanetur: Insuper etiam curas & alias perturbationes obstantes sanationi auertendas. Hæ enim quantum obsint medicationi perfectæ & artificiosæ, notum nimis est.

Magia non attendentis, aut prætextum quærentis.

Magia non excusatur sanctimonia vtẽtis. Quotus enim quisque est, qui non patiatur, sibi imponi seu ab aliis insciis, & non intelligentibus vim, seu a consciis prætextum quendam & speciem religionis præ se ferentibus? Et inscius aliquis magicas sortes, ferre potest. Et consueuit diabolus intelligentibus veras causas variis modis ad superstitionem confirmandam illudere, quod nimis manifestum & vsitatum fuit in papatu, pontificibus ipsis, sanctissimis sc. patribus, imo qui credebantur ipsa sanctitas, multa talia tractantibus, rosasq; aquas lustrales, reliquias, & similia stultorum illectamenta vendentibus: quin & Grimorium suum & alia diabolorum inuenta, cultaq; valde sancte celebrantibus. Noui homines, qui iuramento asserere ausint, appensum Abracatabra febrim citra superstitionem curare, propterea quod ipsi obseruantissimi alias sint diuinorum mandatorum. Et qua fide Paracelsus fuisse traditur a suis? At is eiusmodi schedulas quasdam mirifice commendat, sicut & electrum & misturam metallo-

Grimorium.

Abracatabra contra febres.

Paracelsi πτέαπτα & characteres.

tallorum certa conſtellatione compoſitã, certisque inſcriptam characteribus. Idem Marſilius Ficinus, & plurimi Pontificij Albertus, Thomas, & alij ſtatuerunt, qui ſane ſe alieniſſimos a vanitate ſunt arbitrati. Adde non excuſandum a magia nec eum eſſe, qui, ſicut Aſtrologi putant ſtellas quaſdam certas in fluxu ſuo voluntates humanas per ſe gubernare, & in certas res dirigi ſingulariter, ita credit naturalẽ quidem eſſe ſanationem, at quæ perficiatur vi iſtius inunctionis telorum. Falſum enim dum ſtatuit, a vero aberrat, & vim illi tribuit, in quo nulla eſt; magos ita inſcius imitatus. Nihil illos iuuant Chriſti miracula, lacus Betheſda, herba illa miraculoſa, ex ſtatua Chriſti ſanantis αἱμοῤῥοοῦσαν enata, & alia, vt cuiuis eſt manifeſtum. Non iuuantur ſtellarum viribus, quæ communiter a vaſto influunt, adeptæ efficaciam in quæuis diſpoſita. Talis vis in nulla armaturæ vnctione eſt. Nec proficiunt ſomnio virtutis magneticæ, quæ magna ex parte eſt anchora ſtultitiæ Paracelſicæ, & omnis eiuſmodi vanitatis. Reliqua quæ adducuntur exempla, ſimilis ſunt fecis, & nihil niſi principium petunt. Paræus recitat, quoſdam prætendere quandam hæreditariám curam luxatorum, fractorumque oſſium

Marſilius Ficinus aſtuleta quædam probauit.

Quidam putantus inunctionis effectum ſequi.

Quidã ſtellarum more effluxus fieri tradunt.

De Vi magnetica.

Paræus.

Reges Galliæ & Angliæ. ad exemplum regum Galliæ & Anglię, qui contactu strumas discutere dicuntur, etiam si nō sint, nec nati, nec educati in illis regionibus, modo reges sint: quod officiū seu vocabulum conferre vim istam oportet, alioqui communem reliquis Anglis & Gallis futurā. *Pyrrhi digitus.* Aut ad pyrrhi digitū febrifugā, vel pollicem dextri pedis eiusdē lienosos sanantē, incombustilē, magicis forte incantamentis ita apparatū. *Luxatorum cura per verba.* Alios idem autor refert, luxata & fracta restituere cōceptorum quorūdam verborum obmurmuratione, modo habeant nomen & Zonam ægroti, quę cura quadrat ad nostrā, & illius Iudæi, *Iudæus.* cuius mentionem facit Bellonius: aut eius magi, qui iumenta sortibus suis infecta, & læsa pilis inde accersitis restituebat sanitati. *Magus iumenta curans.* Alios ponit potu lapidis curātes fractiones qui cæteris probabilius medentur. Nam & nostris vsitatum est sabuloso lapide quodā poto vulnera, fracturas, & alios morbos sanare: Idq; annotauit etiam Thom. Erastus ad Gesnerum de sabulo isto. Quarto loco hopliatri numerātur. Quinto recitat alios policitos omniū vulnerum curā mediante carmine, & linamētis siccis, aut oleo, aquave madidis. *Cura vulnerum per carmina.* Sexti prorsus ad incantamenta prolabuntur, *Incantamentis curantes.* magi, arioli, augures, incātatores, venefici, fascinatores, exorcistæ, præstigiatores, &

aliis

aliis tam bellis nominibus nobilitati. Fortassis annumerari his possent veteres, qui multos morbos cytharę cantu dicũtur curasse, nisi constaret synceritas facti. Cum anno a nato Christo 1588. Ienam venissemus, diuertissemusq; ad Georgiũ Metzerum amicum nostrũ, scholæ triuialis Correctorem, accepimus dolorem lateris, quo affligebatur filia, a Paracelsico studioso curari tentatum herba quadam cocta (ni fallimur hydropipere, aut persicaria) applicata lateri, & deinde ad putrescendum defossa: quasi futurum foret, vt corrupta per putredinem ista, simul periturus esset morbus. Idem probabiliter incredulæ puellæ voluit persuadere id fieri familiaritate quadam & affluxu virtutis. Sed an putruerit herba ignoramus, id scimus, dolorem istum non fuisse ablatum. Conficta fortassis hæc sunt, ad imitationem istius capri emissarij in Leuitico, quem onustũ peccatis populi & Zazeli consecratum in deserta emittebat sacerdos ab eo tempore nusquã inuentum. Sic enim alij eiusmodi res vel defodiunt, vel in fluuios proiiciũt, vt vna defluat malum. Et quis nescit demortualia illa puerorum & anicularum sacra, quibus confectum hominis simulachrum amni adhibitis carminibus iniiciũt expulsuri ita mortem, quorũ origo ex su-

Cura per cãtus cytharæ.

Historia curatis per herbam applicatam, moxq; defossam.

Caper emissarius Zazeli addictus.

Mortis ridicula depulsiones.

perſtitioſo papatu eſt? Cum diſputationem habuiſſemus, plebeius quidam, qui literulas agnouerat, & Paracelſum per ſomniũ viderat, nobis tale quid obiiciebat, firmaturus ſcil. factum: perſicariã, inquit, per aquã fluuialem duco, inde vulneri appono, & remotam putrefacio, ſicque pari euentu curo vulnera. Recte quidẽ inquã ego, tu ſuperſtitione deluſus, illudis aliis: At vim inde nullã comprobas. Alij eodem modo paratũ hypericum, defoſſum eſſe & putrefactũ ad catarrhos, & alia commendant: ſed omnes pari errore. Ioannes Piſtorius Niddanus magno ſtudio ineptias iſtas, ſeu impoſturam, ſeu ſuperſtitionem vocare mauelis, ex pico & cabaliſtis defendere annititur. Quatuor facit partes medicinæ, diætam, pharmacian, chirurgiam, & ῥηματικὴν, quam ſanationem per verba vocat. Reprehendit primũ veteres, quod euoluere cauſas non valentes ſuperſtitioni aſcripſerint aſſenſum. Vexat poſtea Platonicos, quod a vero & ſynceritate philoſophica exulent. Irridet Aponi fiduciam, quaſi nõ verborum, ſed fidei in medicum iſta ſit efficacia: vocat iſta craſſam diſſertionẽ. Nõ parceret hic Chriſto fidei tantillæ vel montiũ tranſpoſitionẽ aſcribẽti, quaſi vel Chriſtus vel Aponus imaginationi nudę tantã vim aſſignarẽt, quo pacto

Alia hiſtoria de perſicaria.

Hypericum.

Ioannes Piſtorius Niddanus.

Quatuor medicinæ partes.

Piſtorius carpit veteres.

Aduerſus Platonicos.

De fidei vi.

ĉto Paracelsus. Iamblichū reiicit, qui verbis putauerit notationē ignotam a diis inscriptā fuisse, quanquam hunc errorem dicit a vero non longe remotum. Marsilium simili notat macula, qui verbis rerum vim asscripsit, bellissimo magorum prætextu. Alcinoum & Psellum damnat, arbitratos Dæmonum auxilio nos id conse- qui, quod verbis tacite significamus. Alios taxat, qui opinati sint, eius, qui perorat, animā eleuari & imperare materiæ mundanæ (nempe vt lapides per aerem aduolent, ad ædificandas Thebas, quod Amphioni asscribitur.) Alios impugnat sentientes verba magica illigari certis influentiis, vnde opus sequatur virtute cœlestium corporum. His omnibus reiectis suam opinionem pro veritate opponit, & scalam Iacobi, quam etiam Cornelius Gemma in cosmocritice obtrudit, pro fundamento assumit, quatuor in ea gradus in vasto illo cœli & terræ interuallo, instituens, nempe naturā, horizontē temtēporis, horizōtē æternitatis tēporalis, horizontē mundi super supremi, quibus ineptiis etiā in sua monade hieroglyphica vtitur, Iohannes Dee, in scripto in diagrāmate. Horizonte æternitatis, & tēporis, quanquam sensu naturali. Scalam porro finire Pistorius inquit in Ensoph. a quo vsque ad

Iamblichus.

Alcinous & Psellus.

De eleuata anima orantis.

De verbis magicis illigatis influentiis.

Scala Cabalistica.

Quatuor gradus scalæ Iacobicæ.

Ensoph. *Quinquaginta intelligentiæ.* *Vnae & vs & ocum.* *Semita maiorum,*

hominem sint 50 intelligentiarum portæ, per quas vis admirabilis in voces dimanet radiusque singularis diuinæ omnipotentiæ, & virtus ποιητικὴ in eos ab angelis administris deducta, quæ omnia (valde φανταστικῶς) nemo intelligit, nisi qui 32 semitas a maioribus traditas animo accurate comprehenderit, aut in cabala sit versatus. Sic sentit de Pici denario formali (quem tamen alij ad mysterium χρυσοποιητικὸν accommodant) numerique primi sphærici natura, vnde 50 portæ innotescant, & Iubilæus & millesima generatio, & regnum omnium seculorum. Hæc Pistorius. Quemadmodum autem ille de verbis garrit, ita alij de herbis. Nam secundum illud: in verbis herbis & lapidibus magna est virtus. Et sicut monet psalmus, serpens metuens incantatoris verba, obstruit aures suas, ne ea percipiat, noxia sibi futura. Nullam autem puto maiorem veritatis crucem, quam quod quiuis melancholicus, pro vero somniat, id verum etiam statui, & assensores reperire, citra rationem, & sensum. Quæ enim ratio nisi phantasia peruersa, cabalisticaque credulitas, & superstitio istum Nidanum ita credere coegit? Quis sensus compulit? Non immerito tum hos, tum magneticos

Denarius pici,

De herbarum vi. ps. 57. *Etiam mendacia suos patronos habent.*

eos illos vanitati afscripsit Cornelius Agrippa, omnis magiæ barathrum, & cum Nerone vt in initio assertor, ita postea damnator. Sed antyciras isti nauigent. Eodem fere tempore aduersus ista deliria publice responsum in Academia Iulia est, concinnatis thesibus, contra Bodini quædam Paradoxa, quibus annectitur confutatio Paracelsicæ hopliatriæ thesi 61. & seq. 62. in quo scripto etiam agitur de sanatione pyrrhi, regumque Angliæ & Galliæ, de cura verborum & aliis, autore Martino Biermanno, quem spes est luculentum de istis tractatum instituturum. Nos copias nostras, si a reliquis negotiis vacabit, cum eo libenter coniungemus, & istud superstitionum pelagus si non exhaurire poterimus languidum tamen & enerue reddemus, apud non plane deliros; quorum si qui sunt, illos ridebimus potius, quam rationibus expugnabimus. Quam vetustum sit illud paradoxum, nobis nec constat, nec curare operæ præcium est. Illud certum est, quod Paracelsus illustrator eius, amplificatorque extiterit, a quo postea transscripsit Baptista Porta, & vanitate vere magica & superstitiosa suum de naturali magia commentarium reddidit suspectũ. Is libro 8. cap. 12. vnguen-

Agrippa.

Disputatio Martini Birmanni aduersus hoplochrismam.

Paracelsus propagator hoplochrismatis.

Descriptio hoplochrismatis cum vsu suo.

vnguentum armarium, seu ὁπλόχρισμα ita describit,& ad autorem Paracelsum refert qui id Maximiliano cæsari tradiderit, & comprobarit.

Si allatum fuerit ferrum, inquit, quod sauciauit, aut lignum eiusdem sanguine madefactum, sanabitur æger, etiam si longe aberit. Cape vsneæ concretæ in caluaria aeri derelicta (mumiam vocant petitam præsertim ex capite strangulati.) vncias duas, adipis humani duas; mumiæ, sanguinis humani semiunciam; olei lini, Terebnithinæ, boli armeni vnciam: omnia simul in mortario terantur, in vrna oblõga, & angusta seruentur. Immerge ferrum in vnguentum, & ita relinque. Aeger mane sua ipsius vrina eluat vulnus, nulloque addito deligetur: & sine dolore aliquo sanabitur. Hæc ex Paracelso: quæ valde occulta noluit mihi cõmunicare quondam amicus quidã meus, quasi præciosum delirium in suo sinu fouens. Vulgus cultrum quo vulnus est factum, in panis micam, in terram, in lardum, vel aliud pingue immergit, & persuasum habet, modo non exponatur aeri, sine suppuratione, & dolore curatum iri vulnus. Ab alio quodam amico nostro talẽ accepimus descriptionem. R. adipem porci castrati, quem vocant verrem, & veterem vrsi adipem (nam

Vulgi operatio.

Aliud hoplochrisma.

quo

quo vetuſtior, hoc melior) liqueſcant ſuper prunis, funde in aquam frigidam, & ſale ad fundum delapſo, adeps innatabit, quem collige. Accipe poſtea ſextarium lumbricorum, terræ: pone eos in olla, addita arena vel muſco, vt repurgentur. Exime, & in alia olla pura colloca: operculum inſterne, & agita bene: immitte in clibanum; vel ita præcisis extremis, exprime phlegma, exicca eos, vt ante: Exemplo pane vel clibano vermes impone, cauens ne exurantur. Toſtos tere: pulueris horum cape, quantum medio oui putamine continetur, adde ſandali beneolentis tenuiſſimum pollinem; cum ſemuncia hæmatitæ lapidis puluerati; drachmisque duabus cranei humani, quod tamen ſi haberi nequit, non multum refert. Omnia bene cum adipe commiſce: & vnguentum confectum eſt, ſeponendum ſeruandumque vaſe mundo. Hoc curare poteris vulnera, per aliquot miliaria abſentis, & inſcij eius rei, te non accedente ad eum, modo habeas telum, quo eſt vulneratus, aut ſi id adipiſci nequis, aliud per vulnus duc, & loco veri teli id inunge. (alij cruentum petunt.) Modus vſurpandi talis eſt allato telo. ſi ſcire cupis vtrum euaſurus mortem ſit ſaucius, an non, cape ſandalum, & hæmatiten bene puluerata. Telum incaleſcat

Vſus.

Præſagium de euentu curæ.

pruna

pruna leni, vt possis in eo ferre manum. Impone puluerem istum. Et si obserues exundantes sanguinis guttulas, maculas, seu rorem, morietur; si non, viuet. Attende etiam, vt quam primum sistatur hæmorrhagia; quo citius, hoc melius. Si cupis scire vtrũ ex præscripto edat, bibatq; ægrotus an nõ, obserua eundẽ rorem sanguineum, qui apparens arguit eum aberrantem; non apparens, bene se gerentem. Memineris obligare tela. Quod si non apparet quam alte infixa sint, tota invnge. Sin apparet; non inungas, præter partem, quæ in vulnere fuit. Si destitueris vero telo, aliud cape, & per vulnus transfige, vngeque latere vtroq;. Repone id loco mundo, vt sit tutum a puluere. Esto etiam locus calidus. Locus saucius non est nexibus filorũ conducendus, sed sinendus, vt semper pus extergeatur, vulnusq; obligetur linteolo. Quod si ipse nequis, alius faciat quicunq;. Si saucius te accesserit, aut telum allatum sit, vel id oblinendũ, te cum fœmina congresso, abstine eo die a telo: si non enormiter est læsus: poteris vngere. Cito sanaturus vulnus, sæpe illine. Si non opus est festinatione, omittere dies quosdã potes, ne singulis litu vtaris; imo satis est, si senis diebus bis id fiat. Non reddas telum, ante perfecte sanatũ. Fit sanatio sine omni dolore &

Cognoscere ægroti obedientiam.

lore & tumore, melius chirurgis. Si velis excitare dolorē, telum aeri vel frigori expone; si iterum sedare reduc ad calidum, sed ne nimis sit calidum, quod dolorem damnumque daret. Si equus gompho in pede pertusus est, similiter age: aut si quis spicula infixit, meli' erit, si adhuc calēte telo potiaris. Adhuc amici nostri descriptio.

Equi lesi cla uo sanatio.

Eandē vulgauit typis medicus Arnstatensis VVittichius, ne quid occasionū delirandi deesset. Variat a prædicta paucis. Pro musco addēdo lumbricis, habet fimū, fortassis teutonū linguę errore, quo facile mooß pro mist / & cōtra legi potest sandali & hamatitæ accipit ana semunciā. Musci seu vsneæ de craneo humano, quātitatem avellanæ, cum prior habeat didrachmum. Putat autē etiam ipse parum referre, siue addatur, siue omittatur. In sanguine sistēdo adiicit cōmodissime id fieri eodem vnguento; quod nostri amici admonitio non habet. Iubet etiam attēdere cæsim an punctim factum sit vulnus. In punctura iubet in vngere telum a cuspide versus capulū: In cæsura, ab acie, versus tergum. Hæc non obseruare iubet prior. Mēdacio etiā superat. Nā expresse mentionē facit interualli 10 aut 12 milliariū, cum prior robore suffusus incerto spacio latere malit. Nec putat referre siue mas sit, siue fœmina, siue

VVittichius hoplochrismā tanquā Verum vulgauit. Repetiuit & VVeckerus in secretis.

VVittiham pliat mendacium.

siue equus. Nam etiam huius gomphum, a quo est læsus, ita invnguendum censet. Longius etiam interuallum dierum ponit, nempe tertio, quarto, quinto, sexto die posse semel illini, aut etiam semel toto curæ tempore. Valde certum esse id sanandi genus ait: Es sey gar gewiß. Vltimo monet, si os fractum sit, vt addatur aliquid de Symphyto maiore. Hæc commenta nos accepimus, quæ repetimus, non vt alios doceamus simili dementia delirare, sed vt absterreamus, proposita absurditate disciplinæ. Si enim non es plane stupidus, & absque iudicio ita vt sola credulitate necesse sit te omnia comprobare, quæso examina compositiones vnguenti, modum etiam vtendi, & confer ista cum effectis, contemplatus, sic ne necessitas affectionis inter talem causam, & talem effectum, & quo pacto: deprehendes mirificorum absurdorum chaos. In cōpositione Teophrasti ad vulnera commendatur mumia, vsnea vranei, bolus, therebinthina. Adeps humanus lenit, vt & ol. lini. Terebinthina glutinat, exterget, & putredines arceat: Bolus exiccat, vt & vsnea. Mumia creditur valere aduersus putredines, si illa AEgyptiaca intelligitur misto asphalto, myrrha, aloe & aliis. Sanguis humanus quorsum? Hunc venenatum fieri tradunt corruptione;

VVittich(«?») ram confirmat.

Cur repetatur cura.

Examen.

Collatio vnguentorū & digredientium examen.

corruptione; Et chirurgi experiũtur eum obesse vulneri, tantum abest vt prosit: Sed illi confirmant sanguinis conuenientiam cum corpore suo. Aiunt enim experientia compertum esse spiritum destillatum ex vino & sanguine mistis; incensum, non absistere ardere donec viuat homo cuius fuit sanguis, extingui vero cum morte eius. Describitur etiam a Paracelso remedium cõtra podagram in quo sanguis humanus est ter destillatus; sumtus a patiente ita vt nesciat cui vsui sit futurus. Sed impudentissimorum mendaciorum integram hic esse fabulam nemo est quin videat. Deinde si omnia ista sint vulneraria, an nõ vulneri applicata ipsa iuuabunt, non autẽ remota? De essentia rerum multa narrant Paracelsici. At hæ applicatæ sanabili, auxiliantur. Sed & hæc considera. Aiunt intercedere vim magneticam inter vnguentum, telum vnctum, & vulnus. Procul dubio eius fundamentum est craseon conspiratio, & in multis vane vsurpata similitudo substantiæ. Nam hac ratione sanguinem vulneris, aut spiritum, aut humorem accipiunt, si desit telum ipsum, vt fiat directio virtutis vnguentariæ. Sed attende. Quæ ab aliorum hominum cadaueribus sumũtur, ingredientia compositionẽ, sine omni hæsitatione, agentiũ naturam,

Sanguis humanus sine ratione additus.

Contra hepliatrian.

De vi magnetica.

Aduersus similitudinem illam fictã.

turam, & vim obtinent. Nam vi vnguenti fit ſanatio. Iam ergo patitur illud cruoris momentum;Si hoc tranſibit in naturam agentis: Et quia illa quoq; affinitatem cum ſuo cadauere,a quo ſumpta ſunt, habent, tota directio aut debilitabitur, aut alio auocabitur.Deinde mumia,vſnea,&ſimilia aut quia hominis fuerunt, agent, aut quia vim generalẽ ad omnium animaliũ vulnera habẽt.Si illud; magnũ committitur abſurdũ, cum iam corrupta ſint, & rationem totam hominis amiſerint, cum cadauere potius,quam cum homine conſentientia. Apparet autem hoc inde (ne dicas manere ſingularem rationem ad hominem) quod ex cadauere hominis non homines gignãtur,ſed beſtiæ.Perdita ergo ratione humana,perit proportio ad hominem?Et determinatũ tantũ in genere tunc hæret.Si hoc, iam perit directio altera vice. Non enim potius hunc hominem, quam illum, aut hominem, quam equum ſanabit. Sic de ſanguine. Sed & cur, cum in aliis compoſitionibus omittuntur nihilominus ſequitur effectus? Cur cenſent parum referre ſiue habeatur vſnea cranij,ſiue non?Et qui fit,vt defixo cultro, in ſolum lardum effectus ſit præſto? Quam vero ridicula eſt illa exploratio victuri, & non victuri? Caleſit telum, inſpergitur puluis ruber: hic ſi humi-

Ridiculum victuri iudicium.

humidior telo est, reddit spiritum humidum extractum calore teli. Alluuio quædam in eo, maxime si leue est, nascitur: puluis adhæret facile; Inde macula est: velut illa, quæ a menstruata puro speculo imprimitur. Iam ergo non est victurus? Pueri & qui ab horũ conditione nõ absunt procul, nocte natiuitatis Christi ita in sale vitas; mortesque eius anni explorant: Ridiculo modo, at interdum vero euentu: siue quia forte ita coniectum fuit, morituro illo etiã sine istis ineptiis, sicut, qui inter multa falsa, interdum etiam verum attingunt; siue quia is timore sibi accersiuit causam mortis, quo pacto nouimus euenisse aliquibus in alia causa. Accēseamus istis etiã nostros Hopliatros, pariterq; rideamus. Monent sanguinem cum primis sistendum esse. At hoc initium curę; quod sæpe solum sufficit, ad integram sanitatem, vt apparet in arteriotomiis & venis incisis. Et bestiarum mutuis lacerationibus. Iubent expurgare vulnus a pure; & eluere vrina; At hoc curæ totum ēst, maxime in vulneribus simplicibus. Quorsum ergo illa deliria teli obligati? Bestiæ solo linctu sua vlcera, fracturas & alia persanant. Homo vtitur in id etiam sputo. Multa sua spõte, seu naturæ suæ motu conualescũt. Quid opus est telo obligato? Recitauit nobis

Anilis superstitio vita explorãda per salem in Vigilia natiuitatis Christi.

Metus cachecticorũ & sixaphantasia sæpe morbos mortemque suscitant.

In sanguine sistendo caput curæ.

Expurgatio vulneris altera curæ pars.

Georg. Mylius. Reuerendus & clarissimus DD. Mylius, *Historia digiti præcisi & curati leuiter.* historiam cuiusdã pueri, qui patre scriniario alibi occupato ad opus accessit volens nescio quid peracuto cultro leuigare; Sed declinans ille a materia, minimũ digitum traiecit transuersum, atq; ita magnã partẽ abscidit penitus. Ille exterritus animo ita sanguinẽ cohibuit, donec abscissam partẽ correptã subito apponeret mutilatę & circũ circa glutine (cuius lebes paulo ante a patre vsurpatus, adhuc calens cũ materia astabat) oblineret, obligaretque. Factum ita est, vt partes diuulsæ spacio 21 dierum compingerentur, cuius vestigium postea per omnem vitam mansit, nempe circulus totum digitum ambiens. Hic nulla teli obligatione est vsus. *Alia.* Nobis hoc accidit. Inncideramus aliquando in pernam suillã apud amicum quendã. Hanc diuisuri non contemnendo vulnere consecuimus pollicem sinistrę manus carnemq; cum cute, & vasis ab osse separauimus, vsq; ad articulũ, secuta est magna hæmorrhagia, vtpote secta vena. Nos asperso Zuccharo vulnus obligauimus citra ferri in vnctionem, atq; ita vna perpetua ligatura integritati restituimus. Hęc exempla mirabiliora sunt hopliatrorum commentis. Nam vnica contenti ligatura, nulla vsi fuimus, expurgatione, *Alia hist.* aut lotione. Hollerius recitat quendã casu ita

a afflictum, vt toto corpore confractus
ōtusq; esset. Hunc sanauit natura opera
usci fluuiatilis. Age iam, Hopliatre, quid
hoc censes in vnguendum? Quid in fra-
uris internis, & contusionibus, vbi telū
ıllū est præsto, nec vllus sanguis? An mo- *Iudæus spleneticum curat.*
istius Iudæi facies, qui corticem iuglan-
s spleni applicatū fumo macerabat, atq;
a pollicebatur curam morbi? Nisi stupidi
ſent huius artis aſſertores, deprehende-
nt nullū vulnus compositum, & graue
oſſe ab istis curari, sed omnia debere eſſe,
l simplicia, vel non multū ab illis distan-
ı. Et si grauiora quoq; ista administratio-
e sanescūt, fit hoc in corporibus bene ha-
tis, nō cacochymicis, non morbidis. Si
ndines, & ligamenta fuerint sub poplite
uciata, incisaq; cū neruis, spectabitur ho-
iatri artificiū si sanauerit morbū, nulla
æterea adhibita cura. Probent eandē ar-
m in vulneribus cerebri, qualia Schen- *Schenckius.*
ius ex diuersis annotauit sane cuiusuis est
quod natura curat pro se, vel leui opera
is commentis & gesticulationibus aſſcri-
ere, atq; ita per imposturam emungere
omines argento, in quod scelus vel pu-
ice erat animaduertendum, sicut & chi- *Chirurgorū prauitas.*
rgi cohercendi, qui vt multum lucren-
r, operose curant, sæpeq; peruertunt, id
ıod natura facile & paucis horis sanaſſet.

Sunt in eorum numero barbitonſorũ plurimi, qui nullũ vulnus, niſi ſuppuret, ad ſanitatẽ reducere poſſunt. Oſtendit Parẹus memorabili principis cuiuſdãSclopi glande traiecti hiſtoria ſimili, neq; magos poſſe curare omnia vulnera ne dũ ſtultos Hopliatros. Principẽ illum lethaliter decumbentẽ, ex conſperſo ferramento nõ potuit iudicare Hopliatrus, curaturus eũ ſubucula, & verbis obmurmuratis, id ꝙ egit, donec animam emitteret princeps. Omnino verũ eſt iudiciũ Parẹi, quod his verbis protulit. Non eſt magicũ inquit, non miraculoſum hoc remediũ, vt plæriq; putant, ſed plane naturale a natura, vulnerũ & fracturarũ medicatricis, fontibus profectum ſi empyrici carpto lino ſicco, vel aqua pura tincto vulnera ſimplicia ſanant. Naturæ enim chirurgus opitulatur, eo modo impedimenta tollẽdo: dolorẽ dico, fluxionem, inflamationẽ, abſceſſum, & gangrænã. Addimus ſi nõ naturalis eſt cura, magicã eſſe, fieriq; per ſortes, & vim diabolicam, exceptis his, quæ miraculoſe diuina virtute olim per Prophetas, ſacerdotes, Chriſtum, Apoſtolos, aliosq; ſanctos ſunt curata. Deinde addimus & hoc, vbi non ſunt iſta impedimenta, aut pauca, eaq; leuia, ibi nõ requiri opẽ medici aut quemuis ſibi poſſe eſſe medicum vt beſtiæ ſolent. Sic digitorum lace-

Hiſtoria ex Parao ſimilis Hopliatorum facto.

Paraus lib. 23. cap. 17. de monſtris.

Aut naturalis eſt illa cura aut non: & tunc vel magica vel diuina.

cerationes, & incisiones sæpe obligatio
uda curat, vt & arteriarum, venarumque
ulnera, & scarificata: & sępe tantum com-
ressimus vulnusculum, & suo succo con-
lutinatum ad sanitatem, citra dolorẽ, ca-
orem, tumorẽ, suppurationem, & alia per-
uximus. Et sic verum est, quod tam con-
cij quam inscij ineptiarum istarum sane- *De iudicio*
cant. Quam autẽ vanum etiã hoc est, quod *diæta.*
orrum pi diætam volunt, si maculæ in te- *Commenta*
o obligato appareant? Quam friuolũ citi *Hopliarro-*
s curari vulnus, si sæpius vngatur telum; *rum inania.*
urari vero nihilominus etsi vnica tantum
ice illinatur? Imo inquam si omnino non
nungatur, nihilominus sequetur sanatio,
i sanguis non fluat, vulnus obligetur, ex-
urgetur, lauetur. Magnum nimis postu- *De dolore.*
atum est, impudensque mendacium do-
orem excitari, si telum aeri expositum
it; nullum esse, si calido loco extra pul-
erem sit collocatum. Si virtus debet per-
enire ad vulnus, non est ratio, cur non
eri expositum telum cum vnguento fa-
cilius & melius sanet. Nam in libero aere
melius posset proferri ad patiẽtem; quam
in loco concluso. Sane non intelligimus,
quo pacto pestis fomes potuerit in fora-
mine conclusus retineri per multos annos
si a telo recondito & obligato exit virtus.
Nos in nostro vulnere dolorem sentie-

 bamus

bamus, vtpote loco neruoso, & in extremitate sito siue is, cuius erat culter, in aere, siue aqua, siue igne, siue calido, siue frigido loco eum poneret. Cum iam sanescere & glutinari inciperet, dolor cessabat. Aliis in partibus vulnerati, dolorem non sentiebamus, si clausum erat vulnus, & diuersæ partes rite coniunctæ nullo interueniente nec affluẽte. Quod si aperiretur, aut affluxus esset, aut collectio cuiusdam se inter labra insinuantis, dolor aderat. Mirum autem cur non semper doleat vulneratus locus etiam post sanationem; si inde necesse est affici partem, quia telum est in aere. Viuere eam & sentire necesse est. Id quod ea ratione, qua vnita est, non qua diuisa euenit. Itaq; si semper vnita est, semper dolebit telo disposito. Quid dicam de sclopetorũ vulneribus, quorũ glandes sæpe aquæ immerguntur, sæpe in aere manent innitẽtes terrę summę? Quid de sauciis militibus? Non consentaneũ est aliquẽ a vulnere ad fornacem ponere gladiũ suum, aut hastam: imo paratus est strictis armis in acie. Semperne ergo dolebit alter saucius, si hasta semper sit in aere libero? Iubent interdum telo non præsente mittere cruentum lignum, vel aliud: Et tunc telũ ipsum, a quo affectum erat vulnus, non potest tam accurate seruari. Cur potius ad lignum,

Alia absurda.

gnum, quam ad telum procedit fanatio? ur non potius dolet pars telo non re cōito? Cur multo sanguine temere effuso, iuque in aere detento, non ad hunc pous dolet, aut non dolet? Sed cessandum ſt, cum fere ſtultum ſit aduerſus ſtultos intum verborum facere. Et nos nil præer riſum ad ſomnium hoc attuliſſemus, iſi ſciremus magnos viros, Theologos, Iedicos, Doctores, magiſtrosq; in Acaemiis promotos tam ſtultam alere opiionem, & mordicus defendere. Ad theſ noſtras pauca quædam addemus, cum obis otium non ſit prolixum inſtituere re manifeſta commentarium.

Stulta hoplíatria etiā illuſtres viros decipit.

Theſes primas viginti tres extorſit nois indignatio quædam, ob importunitam quorundam, vt videri volebant, amiorum noſtrorum. Controuerſia erat liretne phyſico de remediorum facultaibus contemplari. Diſtulimus eam in anc præſentem diſputationem, qua de ura nobis erat agendum, vtrum phyſica a ſit, an non; quanquam non tam in ſpeie de hac, quam de aliis omnibus quæſiimus, liceretne phyſico de remediis diſrere, qua vi effectum præſtarent. Quo uicto, conſequens erat, eum de morbis, ui naturam infeſtant, longe iuſtius conderare. Nam agentia patientibus opor-

Declaratiūcula theſium.

An ſit phyſici contēplari de remediis ſeu materiarū, quæ ad medēdū adhibentur, effectu in corpore morbido.

tet conferre, & vtraque æque scire, cõtrariis sub eandem disciplinam cadentibus: quod ipsum etiam Philosopho placuit, qui physicæ considerationi subiicit, substantiæ contemplationem cum accidentibus tum propriis, tum communibus, & peculiarem tractatum instituit de sanitate & morbo, in cuius vestibulo, inquit, non solum medici esse de sanitate & morbo disputare, sed & naturalis seu physici, quod etiam ante monuerat in initio libri de sensu & sensili, quod physici & sit de sanitate, & morbo prima cognoscere principia, adeo vt medicis solis vix relicta sint διαιτητική, φαρμακευτική χειρουργική, quas partes θεραπεύσεως, statuit proprias medici, siquidem ministerio eius officium describitur. De vocabulis litigare nolumus. Appellet medicus remedium, quod physicus rhabarbarum: Appellet ille morbum, quod hic partis intemperiem. Re eadem existente, quorsum voces eos turbent. Sanabile designat materiam cum potentia ad actum, qui est sanatio & sanitas. Ergo cum sanatio sit actus imperfectus, vtpote in motu cuius finis & perfectio est sanitas, necesse est, vt sit mobile ad sanitatem, seu ita per naturam suam dispositum, vt interius habeat principium, vnde moueri sic, & noualiter sit natum.

1. de anima, tex. 3.

Thema 24. sanabile.

Si sa-

Si ſanatio actus ſanabilis eſt, & motus, *The. 25.*
nnis autem eſt ex contrario vt a non
ɔc ad hoc,quorum alteri alterum eſt op-
ſitum; ſane ſanabile iam non erit ſa-
ım. Nam ad hoc tendit: contrarium er-
actu habet. Nam ex nihilo per natu-
m non eſt motus:ſed ex aliquo alio præ-
iſtente actu.

Nihil quod impotentia eſt, mouet ſe- *Th. 26.*
ſum. Nam motus eſt actus mobilis qui-
m, & patientis,ſed & motiui & agentis,
uerſo tamen modo. Per ſe enim actus
tiuorum ſunt in patientibus.Et cum ni-
l idem, quatenus idem, ſit actus ſimul &
ɔtentia: ſeipſum mouere non poteſt.

Quicquid mouetur,aut naturaliter mo- *28.*
tur aut violente. Naturale mouens er- *Mouens naturale & violentum.*
aliquid eſt, & aliquid violentũ,quæ ta-
en quomodo ſub eodẽ cõmuni genere
mprehendantur notum eſt. Ita habet &
obile. Naturale eſt interius ei, quod
ouetur. Itaq; ſi hoc non ante moueba-
r, illud motiuum erat potentia.Violen- *Phyſici hæc acute ſolent diſputare, & ex mobilis ratione colligere, quod natura materia potior ſit ſiquidem*
m eſt externum.Quanquã enim neceſſe
t,vt,ſi phyſicum eſt,in aliquo per ſe ſit &
ternum: huic tamen eſt externum, eiq;
ębet motus initium,ita vt ipſum deinde
rgat vſque ad finem eo modo quo eſt
ɔtum. Non diſcedimus a ſanabili & ſana-
uo.Itaq; externum mouens hic vocamus

artem:

huius est motus propriè. Nec hic comparate de natura ad artem loquimur. artem: internum, naturam. Artis gubernator est artifex. Nam cum ea sit principium mouens immobile, quod intus in mente conclusum, sine instrumento corporeo non exeritur: eget administro, qui ad præscriptum eius operatur. Non autē *Quædam sine medico conualescunt.* semper in sanatione opus est artifice. Nam quædam sponte sua sanescunt, in quibus nempe natura interna non quiescit, quæ subtiliter non quidem ad artem redigimus, ad interni & externi differentias, tamen reducimus. Nam & in eadem vulnerata particula consideranda est potentia vniendi, & id quod actu iam existens, vnitionem promouit. Illa insita est parti: hoc forinsecus quasi a communi natura accedit, puta a corde & eius vim sustinentibus aliis. Itaque nihil sanescit, corde vel huius vicario absente, aut intermortuo. Est *Materiæ potentiæ diuersæ.* enim sublatus actus communis. Interim potentiæ materiæ multæ ab alio actu possunt proficere, vt putrescit caro, vermes gignit, &c. alieno nempe, ab integritate prima, singularique modo. Periit enim potentia illa, destructo subiecto, & inhabili reddito, licet adhuc reliqua integra viuant. Ita ex corruptis vlcerum partibus animalia enascuntur. Ex sanis natura instaurationem molitur, nisi impediatur.

Th. 33. Medicus, vel omnino artifex ad præ-

scriptum

riptum artis operatur: Itaq; ars est prin- *Medicus & medicinare ducūtur ad idem agens seu mouens immobile respectu sanabilis.*
pium, & causa operationis eius. Medicus
cissim non repatitur a sanabili. Nam nō
istit in communi materia, cum eius ra-
 sit separabile quoddam principium,
 vt etiam absente medico & quiescente,
rs medice procurata proficiat ad sanita-
n. Vltimo autem quod tangit, debet *Remedia.*
ouere simul & moueri, seu in communi
e subiecto. Itaq; medicus quasi media-
 artis medicæ, & instrumentorum ad
is finem necessariorum vtitur medica-
entis seu remediis. Hæc etsi interdum
eodem concurrant: tamen differunt
ione. Accidit enim vt medicus seipsum
et, & eadem actione simul operetur, &
nedium præstet. Vt cum calculum vel
struens aliud eximit, aut reponit luxa-
n. Differentia tamen est, qua agit me-
um, & qua actio simul est remedium.
nnino formæ differunt, qua est medi-
, & qua est remedium. Illa causa prima
, cuius ratio pendet ab arte singulari,
e est medicina, hæc est instrumentaria.
m per remedium contingit medela &
itas. Et aliud est forma, aliud formæ a-
, vel actionis instrumentum.
Remedium vocamus id, quod affertur *39. Thema.*
sanandum, seu aptum est ad finem ta-
 instrumentaliter producendum. Nec
est

Remedium.

Aliud βοήθημα seu ἴαμα aliud ὑλητῶν βοηθημάτων.

est materia, sed auxilium vt confecimus alia disputatione. Ferimus auxilium afflicto, vel aliquid præter naturam patienti: non autem ei, quod integrum est & perfectum. Sanabili ergo accommodandum remedium sanatiuum. Diximus id esse externum: cumque sit vltimo tangens, debere esse in subiecto eodem quod sanatur. Et de vtroque verum hoc est, siue intelligas naturam communem in eodem viuente, siue adiuuans naturam aliunde ad ipsam patientem partem accersitum. Vtriusque enim vis debet in materia sanabili esse. Exurgit inde admiratio, quæstioque, quomodo vnguentum sanet, sanabili non applicatũ? Dicunt Hoplochristę, quod sufficiat vim eius ad sanabile peruenire: etsi substantia non imponatur: Et vt sentiunt Paracelsici, exutæ crassis partibus essentiæ sunt efficaciores. Alij dicunt retineri ita id, quod aliquando erat nociturum vulneri. Friuola & vana κρησφύγετα. Aperient id theses sequentes.

Sanans natura & sanans remedium subiectum sanabile tangit.

Hoplochristarum commentum.

Thema 42.

Non damnamus disciplinam naturalẽ, mirabilium operum inuẽtricem: nec potentiam diuinam Dei, angelorumq; si, vt iustum est agnoscãtur. Scimus etiam diabolorum magnam vim esse. Itaq; si Deus Solem & Lunam sistit: verbo vel nutu curat morbos lethales, & mortuos excitat, magi-

nagicum id non eſt. Nec ſi quis Theolo-
gus diuino munere efficax eſt,& potēſ ſcri-
pturæ interpres, dicimus, vt ille plebeius
diabolū in eius capite latitare, eiq; omnia
ſuggerere. Agnoſcimus diuinā gratiam &
celebramus. Si quis Phyſicus miracula per
naturā prçſtat,non eſt diabolicus. Memo-
ratur quidā mediante ſulphure, quo obli-
tus erat paries, candelæ extinctæ lumē re-
nocaſſe & ille puer Raphta perfuſus calore
balnei ſubito flagrabat. Et Baptiſta Porta
docet,quo pacto ſulphureo fumo repletū
conclaue quis ſubito poſſit, illata candela
imprudenter accendere. Geſnerus oſten-
dit radicem quandam,qua comeſta, aut in
potu data, conuiuæ nihil attingāt ciborū.
Mirificas illuſiones ope magnetis exhi-
bent; Et ſimilia omnia nō ſunt diabolica:
quo pacto & ea, quæ celeritate quadam &
robore incredibili peraguntur, quorum
cauſas ignorans vulgus, putat diabolum
eſſe miniſtrum eorum, peſſimo inſtituto
citius ad hunc, quam ad Deum etiam effe-
cta laudabilia, & inſigniter bona refe-
rens. Philoſophum non ita ſentire opor-
tet. Sed cauſas ex effectis indagare mo-
do ſolerte. Et ſi non poteſt ad ſingula-
ria peruenire, ſatis eſt, ſi ſciat iuxta natu-
ræ conſuetum perpetuumque motum,
ita fieri poſſe. Viciſſim, mutare baculos
in ſer-

Quæ Deo debentur, non aſcribenda cacodæmoni.

Hiſtoria cādelarum ſine igni accēſarum. Alia.

Radix abſtinens conuiuas a cibo.

Vulgare eſt mirabilia effecta diabolo potius quam Deo aſſignare.

Magica effecta. in serpentes: Et, quod refert Marsilius, more magorum Persiæ ex saluia sub fimo putrefacta, sole & luna, secundam leonis faciem occupantibus, generare auem merulæ similem, serpentina cauda, & ea puluerata, infusaque lampadi efficere, vt tota domus plena serpentum appareat. Item, quod comprobat Theophrastus, electrũ concinnare, quod eliciat spiritus ad colloquium: Sepulchris excire defunctos obmurmuratis verbis: morbos curare & infligere per homunciones, verba, & characteres, & quæ alia aduersus autoritatem committuntur diuinam, & ab ista dependentem naturam, inter quæ est etiam illa cura magica iumentorum per pilos & similia; Si hæc accensemus superstitioni impiæ, vetitæque: non peccamus. Scimus enim nec pulueris veneficorũ esse vim per spatia occidendi, nec verborum, characterum, & imaginum, sanandi: sed istis diabolicæ maliciæ potentiæque quæritur prætextus & in consortium vocantur diaboli ministri. Intellexit hoc ille vir pius, præsidio verbi & potentiæ diuinæ, precib. supplicibus impetratæ, diabolum expellens, non attendendo ea, quæ defossa sub limine dicebantur, & sine quibus negabant exire posse spiritus.

Paracelsus ope electri spiritus ad colloquium euocat.

Pulueres & sortes sagarum.

Defossa imaguncula sagarum per se inutiles.

45. Tho. Telum hic considerandum est, qua tale.

le. Nam materiã negligunt Hoplochri- *Telum.*
æ, non curantes siue metallica sit, siue la-
dea, siue lignea, aut alterius generis.

Potest continuitas solui, etiam citra te- 47.
m, vt vi caloris prolectantis humidum, *Solutio conti-*
torrefacientis. Interdum saltem ex con- *nui.*
sione est labefactio. In qua tamen ali-
iid solutionis occultæ esse potest, perin-
vt in attritis. Solent in talibus etiam
ræ vnctionum suscipi, quanquam in
on enormibus non requirantur. Nos
luti exempli gratiâ euidentem diuisio-
m assumpsimus.

Cum ratio teli generalis sit, si aliquid 48. & 49.
ectus præstat, is quoq; erit communis. *Thema.*
illi non considerant istam vim gene-
em, nec rationem teli. Etenim telo
ente cõtenti sunt quouis subiecto per
n us ducto, modo possit obligari. Itaq;
facile liberamur.

Telum singulariter vt est huius vulné- 55. *Thema.*
magica superstitio obseruat. At non
stricte, vt non liceat pro telo accipere *Vtrum in*
id quid. Itaque dicere istius asserto- *telo ipso sit*
possunt, esse quidem vim quandã co- *causa sanã-*
tionis in hoc telo quod huius vulne- *di, an in san-*
est causa: at efficaciorem sanguinis, *guine vel spi-*
uidem hic etiam telo virtutem com- *ritu, alioue*
nicat. Sed, vt dicemus infra, hoc figmẽ- *adhærente.*
ñ tollitur alterius vi maiore. Quis enim *Causa va-*
lentioris ef-

fectus est valentior. Ratione ergo sanguinis cu- ra non debebat procedere.

nescit copiosioris sanguinis esse virtutem maiorem? At quantum effluxit temere & putredine fuit absumtum? Quantum torrefactum in linteis est? Quantum elutum? Quantũ vna cum sordib. exersum? Quantum spirituum exhaustum? Hæc omnia an nullas obtinent vires? an nihil cognati habent cum vulnere, vt ita eadem passio ad vulnus perueniat. Obligatio si habet aliquem vim, non in telo eam habet sed in vulnere, quod itidem vincitur. In eo enim cohibet hæmorrhagiam, calorẽ & spiritus cohercet, aerem corruptiuũ prohibet, & alias iniurias obsistentes vnitioni auertit. Hæc autem pręstat non qua obligatio est, sed qua consequuntur istam & comitantur dicta, seu qua interuentu obstantis materiæ arcetur noxium, & naturæ vis vnitur, calore seruato. alioquin sufficeret vel simplici filo ligare, aut quauis materia. Iam autẽ requiruntur idoneæ fascię, certusq; ligãdi modus. Reliqua manifestæ sunt absurditatis. Rubigo teli potius curauit vuln' istud Telephiũ, quã exacerbauit.

65. Thema Obligationis vis.

66. Thema. An quæ singula nõ prosunt cõiuncta valeant.

Supra vim bipartiti sumus in eam, quæ telo inesset, & eam, quę aliunde, vt a medicamento, accederet. Hic succurrit nobis obiectio quędã. Poterat enim Hoplochrista dicere, singulorũ quidem nullam esse efficaciã, at coniunctorũ. Sic meminimus

Scotum

Scotum quēdam aduersus philosophum arguentē: Grauitas corporū, nec a materia est, nec a forma ex placitis Aristoteleis, siquidem materia est expers omniū, & nō sensu sed cogitatione comprehensilis. Ergo iuxta Aristotelē corpora naturalia nullam habent grauitatem; vt nec leuitatem. Responsum ei est, esse elenchum diuisorū. Is potest nobis etiā hic obiici. Verum ipsi iam excluserunt partem vnam, nempe si telum verum haberi non possit, æquā vim esse in alio per vulnus ducto. Sanguis etiā iisdem subtrahitur, opposito eo, qui tenere perit. Nam si vis quædam in hoc esset, totum haberi oporteret, aliquando si plus periret, quā sanaretur damnū, vel ex toto, vel dimidio, aut certa quadam parte oret vulneri. Nemo autem vnquam nobis persuadebit, si quis vulneratus sit in sinistro pede, rectius obligari calceum cruentum, quā vulnus, & fieri citius sanationem; meliusque si quis per 12. miliaria distans obligandum spiculum mittat, quā si vulnus ipsum tractetur. Credidit autē hoc & publice testatus est ille bonus Vvittichius, cui Deus saniorem largiatur mentē oportet, si sapere credendus est. Omnino aut necessaria est copulatio efficientiū, aut non. Et aut omnium, aut aliquorum. Necesse autem est ex hypothesi copulari

Argutia Martini Scoti.

Vvittich.

E 2 plura

plura. In copulæ ratione non est vis, sed in his quæ copulantur. At datur cura aliquibus additis, interdum subtractis. Ergo nō est necesse omnia adesse, sed & effectus sequitur, si tantum abluatur, obligeturq; vulnus ægro victu bono vtente, & non cacochymo. Nulla ergo est necessitas teli obligādi, quod nos contendimus, nō negantes sanationem esse opus pluriū, sed esse taliū, quib. vtuntur Hopliatri, plane inficiantes. Non immerito dictū est stultorum plurimū esse in mundo. Itaq; inuenti sunt Calendographi, Astrologi, qui asserunt influxiones superiorum exacte dirigi ad singularia, etiamsi puncti instar obtineant. Quod vnum ex maxime mirabilibus & audacibus, imo impudentissimis mēdaciis est. Credidit vetustas, & nostri Astronomi demonstrant, totam terram cum mari ad cœli complexum instar puncti obtinere. Et ex amplissimo influunt virtutes in angustissimum istud punctum, cuius quota portio est hic vel ille homo? Qui fit ergo vt sydera promittant mihi soli hoc infortunium, & non potius toti illi puncto? An in me solum sæuiunt? An cum in horoscopo sit Saturnus, & parte orientis, me potius, quam Indos respicit? Soli nō sufficit hæmisphærium obuersum illustrare: Vlterius vs-

Thes. 75. De influxu astrorū certorum singularia.

que

ue ad ſydera oppoſitæ cœli partis contē-
it, & his etiam lumen ſuppeditat. Me
iſerum, quod a Saturno potius, quam
oue reſpicior, nec Solis beneficio com-
uni fruor, qui tamen omnibus ſtellis eſt
alentior, & hominem cum homine ge-
erare dicitur non tantum, ſed & conſer-
are. Aut me petunt ſtellæ, qua homo
ım, aut qua Philoſophus, ſutor, rex, do- *Quomodo*
ninus, ſeruus, aut qua nudus, aut qua ve- *aſtra ſingu-*
itus: aut qua ſic temperatus, aut hac vel *lariter in-*
la hora natus. Omnia ſunt vana. Niſi *fluant ſc. ra-*
rgo quia ſic diſpoſitus ſum, ad impreſ- *tione diſpo-*
onem ſyderalem ſuſcipiendam, nec prō- *ſitionis ſin-*
igandam, in me exerceant vim ſuam, vt *gularis in*
n alia omnia, temeraria tota eſt Aſtrolo- *patiente, nō*
orum obſcruatio. Atque ita ne in te- *directione*
o quidam hoc vnquam aliquid momen- *agentis in*
i habebit. Quid enim diſponat telum, *rem hanc,*
t a variis aſtris eadem vi inſtruatur? *illam.*
ed & hinc vanitas illa manifeſta eſt,
uod in bello vel centum corpora diuer- *Bella argu-*
mode conſtituta, vno & eodem ſaucien- *unt directio*
ur telo. Idque diuerſis horoſcopis, & *nes aſtrales*
ontrariis ſyderibus. Quæ hic ſanationis *vanitatis.*
atio? Sed plane ſtulteſcunt rationem
uærentes, vbi nulla eſt, quaſi a quouis
uoduis fiat, patiaturque.

Exemplum ſumimus ex hoſtili ſangui- *Thema 78.*
e, quem volunt indicare ſuum homicidā

posse : aut ab illo patre, qui abhorrebat filium ita, vt ne odorem quidem ferre citra syncopen posset. Esto ergo adeps, vel vsnea, vel sanguis, vel cranium, vel omnia ex tali aliquo sumpta, an non redarguetur τὸ καθόλου nugatorum istorum? Sed & ad iumentorum vulnera vsurpatur idem vnguentum. Quæ cognatio homini cum bestia? Vbi ratio qua homo, vel humanum respicitur? Cadere somnium istud satis ante diximus. Nam longe maior quantitas temere effunditur, abiicitur, putrescit, quam in telo est. Etsi comburitur lignum, in quod sanguinis aliquid decidit, aut si in aquam iniicitur, cur non similiter vreretur vulnus, aut frigeret, aut vtrunque pateretur, si vtrunq; accideret in diuersis linteis? Quid si canes lamberent sanguinem, eumque concoquerent, num etiam partem vulneratam essent voraturi & concocturi?

97. Thema. Non abnuimus interdũ diabolo procuratore Hoplochristas vti seu scientes seu inscias modo a veritate ad somnia super-

Non ita temerarium creatorem, & naturam putamus, vt quod rectius, melius, & compendiosius fieri poterat, per dispẽdia & maleficia agant. Itaq; hic nec Deus, nec natura locum habent. Diaboli est deceptio & illusio. Si hic quid curat in hoplochrismate, non erramus, vt qui id vel impostoriũ esse, vel magicum concludimus, siquidem quod per se sanescit, alteri acce-

cceptum fertur, quæ res impoſtura eſt, ut quod diabolus adminiſtrat, ſorti tribuitur, coniuncta impoſtura cum impietate. Deus ita curaſſe nuſquam legitur, neque illa ratio eſt, quæ vnctioni iſti talem vim ineſſe perſuadere, aut ſaltem probabiliter fidem facere poſſit. *ſititioſa abducantur, quod diaboli intendūt.*

Mirum eſt cur non illa affinitas repetatur altius, cum tamen Paracelſici morbos etiam metallis, plantisque aſſignent & beſtiis. An & arboris vulnus ita curari poſſet, ſi quis tentaret? Imo inquam poſſet. Nam quæ impoſtura in homine valet, cur non etiam in arbore? Et harum vulnera naturæ nutu ſaneſcunt. *Thema 106. An eadem ratio in arborib. valeat.*

Supra diximus de Niddani ex Pico veſania, quæ eadem eſt cum Agrippæ magia, & Theophraſti, Cornelij Gemmæ, aliorumque cabala, ex Platonicorum figmētis orta. Inde eſt huius loci declaratio. Attractio Dei & dæmonum fit potius vitę quadam ratione. Deus pietate delectatur. Itaq; ſi ſyncere colitur, vt ipſe iuſſit, ſi adoratur, ſi alia ipſi placētia fiunt, adeſt nobis: non quidē quia iſta a nobis fiunt, ſed quia is delectatur noſtra pietate, & promiſit præſentiam & auxilium. Ex conſequente adſunt nobis angeli boni: nēpe Deo mandante, præterquā quod & ipſi hi congruis *Thema 121.* *Th. 132. & 143.* *Quomodo Deus attrahatur, nempe vita ſanctimonia ex praſcripto eius.*

actionibus gaudeāt: vereq; etiam hic elucescat illud Tulianū nihil esse copulatius virtute & morum similitudine. Diaboli improbis actibus delectantur. Itaq; sponte hic adsunt: Et quia intenti sunt in hominum perniciem, circumeunt instar leonis rugientis, quærentes, quem deuorent. Interdū, vt sibi ministros suos arctius deuinciant coactionem simulant. Itaq; ille infœlix homo putabat diabolum a se in speculum vel chrystallum per vim intrudi posse, in quo incarceratus cogeretur respondere de euentibus variis. Sed sensit tandem, quem hospitem inuitasset. Cum aliquando percontaretur de aliqua re, & genius, neque tunc, neque alias certū exposuisset: In ignem coniecit annulū cum Diabolo, vtrumq; exusturus. Sed ille liberatus carcere in suum mancipium inuolauit. Longe ergo alia causa est euocatorum geniorum, quam per murmura, characteres, statuas, & alia ridicula.

Diaboli vt attrahantur, vt sponte adsint.

Vide Bodinum lib. 2. Dæmon. ca. 2. & 3.

Quidā diabolum in ignem inijcit.

Hinc patet, quæ Prophetæ, Apostoli, & alij Sancti perpetrarunt miracula, ea a DEO esse profecta, his tanquam organis operationum constitutis. Sic quæ magæ & venefici putantur peregisse, diabolus ipse patrat, vt satis ostendit Bodinus. Verum autem nostrum axioma esse etiam natura constat, siquidem nulla qualitas

Thema 147.

Deus miracula per suos edidit.

Diabolus per magos.

litas de subiecto in subiectum transit. In elementaribus quidem alteratione qualitates propagantur: at id in diuinis incorporeis locum non habet. Itaque nulla est in Deo qualitas, quæ non sit essentia eiusdem, adeo vt etiam non sit qualitas proprie dicenda. Nec angeli ex se possunt aliquid immittere in materiam, Ita vt actio sit naturalis. Non enim sunt passibiles a se mutuo naturæ, corpus materiatum & mens nuda. Omnino corporeum ab incorporeo per se pati limites physicæ excedit. Itaq; quomodo angeli interficiāt exercitus sanhoribi, physicus ignorat, nec putat fieri posse ex principiis artis suę. Itaq; & si intelligentiæ vertunt sphæras mundi, id explicari ex physica non potest, nisi eius principia extendātur. Et ita intelligi debet physicus, cum negat possibile esse fieri, quod tamen factum est, fœminam parere sine viro.

Angelorum actiones.

Physici nequeunt rationem reddere de actionibus mentium.

Eo vesaniæ processit Paracelsus, vt imaginando ad se allicere, & auertere a se in homuncionem astralem, quæ velit consisus sit. Homo quo pacto attrahat hominem, notum est. Primum id ratio societatis efficit, cum natura propter commune auxilium homo sit animal congregabile. Idque Deum ita in naturam inseuisse, testatur illud Geneseos. Non est bonum

158. Thema Homo hominem attrahit.

&c. Postea spes boni alicuius idem præstat. Inde similitudo morum & ingenij: Et oblectamentum, quod in pulchritudine alterius alter percipit. At per characteres, cogitationes, cœli themata, attrahere prætextus diabolicæ coactionis est. Vis in verbis persuasoriis magna est, si is cui persuadendum est, ea cognoscit: at non qua verba, sed qua res continent animum illectantes, accersunt. Verum hæc alieniora.

Auicenna & Paracelsi nugæ.

163. Notum illud chirurgis est. Non enim humida & turbulenta cœli constitutione, quæ a syderibus creditur excitari, proficiunt; neque cum luna ad plenum tendit. Quanta ergo varietate modo damnum attraheretur vulneri, modo adiumentum, modo anceps fortuna?

Tempestatum variationes afficiunt corpora, sentiunturque potiss. in locis imbecillibus.

166. Thema. Ante diximus, quibus rebus motus Deus assit suis in Ecclesia: vnde apparet, quanta sit magnorum istorum cum impietate coniuncta impudentia, dum reuocant sua magica deliria ad conuersationem Dei cum piis.

172. Thema Deum odisse magiam illam attractricem, quanquam multi Iudæorum & cum his Reuchlinus, Picus, Pistorius, Gemma & alij cabalæ, approbatores, eam asserant: tamen ex literis sacris manifestum est. Vide Exod. 22. Leuit. 19. & 20. 1. Reg.

Deus odit attractores, magos, nec vult ex hyderibus per verba vel

1. Reg. 18. Deuteron: 18 vbi dicitur: Omnia hæc abominatur Dominus, ariolos, somniorum obseruatores, augures, maleficos, incantatores (quales Aegyptios & Chaldæos fuisse satis apertum est) pythones, diuinos, seu magos. Daniel 2. Arioli, magi, malefici coniunguntur. Actor. 8. Simon dicitur μαγεύειν & seducere Samaritanos. Sic de Elyma mago. Act. 13. Quamquam patronus sagarum VVierus negat sacras literas agere de sagis, quę sunt magę. Quod si quis velit negare, nostros attractores magos non contineri sub dictis; is nouerit eandem esse disciplinam Marsilij, Agrippæ & aliorum cum Persicis magis & Chaldæis & Aegyptiacis. Agrippa inter magos numerat Zamolxin, Zoroastrum, Albarim Hyperboreum, Charmondam, Damigerontem, Eudoxum, Hermyppū, Mercurium, Trismegistum, Porphyrium, Iamblichum, Proculū, German Babilonium, Apollonium Thyanæum, Osthanem, Democritum, Pythagoram, Empedoclem, Platonem. In lib. de vanitate scientiarum Proculo, & Synesio, Iamblichoq; asscribit, quod censuerint ex magorum sententia desuper suscipi posse per gradariam rerum & concathenatam sibi seriem non solum naturalia, & cœlestia dona, sed & intellectualia & diuina.

phantasiam adduci felicitatem, sed a se rogari.

VVieri subterfugium.

Magi.

Eadem Auicenna & Paracelsi mens fuit.

Procu-

Proculum etiam ait lib. de sacrificio & magia fateri, per huiusmodi rerum consensum magos numina quoque solitos euocare. Pistorius Iamblichum a vero non multum aberrare tradit, dum verbis tribuit notationem a Diis inscriptam, qua perpetrent miracula. Idem Pistorius comprobat cabalam, quæ ex verbis elicit virtutes quibus in nos agant, vide quæ scripsit Bodinus lib. 2. dæmonum 1, Et quæ Peucerus cum aliis de diuinatione.

Thema 175. hoplochristæ ista arcana magorum ignorant. & nihilominus persuasum habent sese nare.

Si defendendus foret magus, ad subiectum patiens ipse stans facilius deuocaret virtutem, Sed bene se habent, quod paucissimi inter Hoplochristas sint, qui istas ineptias sciant, aut intelligant. Et nihilominus sine discrimine vngunt. Testabatur hoc mihi vir quidam fide dignus, quod sine istis superstitiosis magno in vsu esset illa inunctio. Et nostra disputatio non potissimum aduersus magos est, quos damnat non hæc saltem artis pars, sed tota simplicioribus inseruimus, qui putant naturali quadam communione effectum sequi.

The. 184. Magorum typi in quibus cruciat hos, qui antitypum sustinent.

Magi typum rerum excogitant, vt statuam aliquam, vel torrem, vel pomum, vel aliud. In hoc cruciando occupantur, persuasum habentes eadem passione affligi antitypum. Id testantur historiæ euenisse. Sic enim tostus est rex Scotiæ; sic puncturę

laterum

laterum afficiebant mulierem, cuius effigies sepulta in vtroque latere habebat aculeos infixos. Sic Althea mater Meleagrum filium occidit combusto fatali stipite. Sic illa patauina puella pomo tosto contabuit. Sed id typi vis non agit verum diabolus. Atque ita hæc ratio superstitionis magicæ autores damnaret.

Hoc vnum argumentis Hoplochristarum est nempe esse aliquam vnguenti istius in telo ad vulnus efficaciam, siquidem dolor creetur sauciis, si telum aeri exponatur; remoueatur, si reponatur loco calido. Nos de hoc supra diximus. Sed & hoc attende, quodvis huius argumenti non ad vnguentum tendat, sed ad teli collationem. Nam inunctum iam aeri exponitur, inunctum etiam reportatur. Siquidem si vel semel fuerit illitum sufficit. Inde consequens est, ratione doloris non requiri vnctionem, sed repositionem. At quis non ridebit, si dicas dolorem in vulnere creari, & pelli teli prolatione, & conditura? Si quis cultro vulnerat digitum leuiter, at non sine dolore: adductis labris vulneris, & compactis, cessat dolor si diducas, redintegratur, nulla habita ratione cultri. An vero ille vulneratus in abdomine non erat risurus, gladio ad aerem prolato? Vulgus quouis modo condito telo

Thes. 198.

Vnctio nihil facit ad dolorem, sed repositio, confectario Hoplochrismatis.

Gladiator ex vulnere ridens.

putat

putat non ſuppurare & dolere vulnus; quanquam in plurimis non reſpondit euentus. Sed vt hoc abſurdum eſt ita & illud niſi maioris dementiæ ſit inſimulandum. Nam ſi accidit hoc, aut forte fortuna accidit, aut magus eſt inunctor. Nulla enim eſt connexio teli aeri expoſiti, & vulneris abſentis per 10. aut 12. miliaria. Quæ enim naturę virtus momẽto per tantum ſpacium feratur, citra alterationem? Cœleſtibus id propter reuolutionẽ conceſſum eſt, at nec telo, nec vnguento, nec vlli rei elementari, niſi igni, cuius ſplendor a ſpeculis marinis etiam apparet longius: quod ad apparentiam colorum ſufficiat illuminatum eſſe obiectum, etiamſi medium lumine careat. Vnde nec lumen per vniuerſum ad videndum tranſire neceſſe eſt ne dum obſcurorum telorum, aut vnguenti virtutem. Et mirabile eſt ſi non diſſipatur ventis, & alteratur tam vaſto aere humido, calido, frigido, & innumeris per partes differentiis diſcreto præſertim cum fieri neceſſe ſit alterationem qualitatibus non migrantibus de ſubiecto in ſubiectum. Scimus odores & ſonos à ventis rapi, cur non iſta vis vnguenti? Iam ſi abſurdum iſtud eſt commentum in natura, a qua vniuerſa abhorret an non, ſi effectus eſt, poſt talem

Vulgi perſuaſio condito telo, nõ ſuppurari.

Collatio cũ illuſtratis.

teli

teli dispositionem, aut fortuitus est, & tum nihil certi habet argumentum; nec semper aut plærunque id eueniet: aut diuinus, aut diabolicus? Diuinus a Deo esset, quem scimus non hanc, sed alias in natura uias ad sanandos morbos proposuisse neque istam leuire naturam repente immutat; Angeli autem non ludunt in rebus, siquidem ex Dei præscripto agunt, & mente. Quid restat præter diabolum? Licebat hic Paracelso & Cabalistis confugere ad adiunctos genios, varios spiritus, Salmandros, Saganos Scaiolos, & nescio quæ portenta, quæ si praua sunt omnia diabolorum classe continentur; si bona, angelorum. Horizontes vero cabalæ mera sunt figmenta superstitiosorum ingeniorum; siquidem nemo vnquã hominum in cœlo fuit, & vtrum ita esset indicauit, adeo vt de astronomorum circulis, domibus cœlis & aliis, magna sit quæstio, vtrum sint, an non. Christus vero & Prophetæ nihil vnquam de ineptiis istis protulere. Quid ergo reportabunt ad fidem faciendam suo figmento? *Spiritus Paracelsici.*

Thema 204. Hoc etiam Aponus credidit & nos experimur fere quotidie. Nam in quo medico aut medicamẽto confidit ęgrotus, ab eo sanatur facilius adeo vt etiã optimũ ab alieno datũ in peius proficiat: cõtra pessimum

mum multum profit, aut parum noceat. Sed quid affectus & imaginationes valeant, notum nimis est. Et quid malicia, satis comprobatum. Niddanus dicit Aponum nimis crasse differere, cum fidei effecta quædam afscribit; Quasi vero subtilia mendacia crassæ veritati sint anteponẽda? sed quid tum iste, tum Paracelsus, Agrippa & alij aliud afferunt præter fidem illam cum de vi imaginationis attractricis, & repultricis multa fabulantur? Fidem nostri Philosophi a scientia & intellectu seiungunt. Itaque nullam faciet demonstrationem, eritque nihil præter opinionem firmam, quæ sibi persuadet veritatẽ ignotorum, nempe aut fuisse ea, quæ credit vera; aut fore: quæ si eueniunt, iam scit nec amplius credit. Itaque etiam magis assertio de futuris est, iam ergo adeo firmum conceptum de re futura obtinere, vt hic motus mentis exuperet omnes reliquos: An non necesse est, spiritus & calorem, quę sunt prima animæ instrumenta, commoueri, aut inclinare eodem? Spiritibus coniuncti sunt humores, & corpus solidum. Quam ergo difficilis res est, aliquem imaginatione sua posse sibi ad sanationem aliquid adiumenti afferre? Ad externa, quam vim habeat eadem affectio, neque nos, neque vlli cabalistæ intelligunt. Theologica

Niddanus repudians fiduciam ea carere in sua magia nequit.

Fidei.

Phantasia aliquid momenti habet in sanando.

giaca fides alia res est, quæ miracula perpetrat aliena virtute in quam defixa est; non quòd eam attrahat, aut repellat per se; sed quòd ita agnosci Deus vult, atque ita adesse, sistauerimus firmiter eum esse solam salutis nostræ anchoram: quo facto, ex promisso & liberali sua voluntate nobis succurrit. Quod si non ita affecti erga Deum fuerimus, excipitur is obligatione, nec adest. In aliis siue credamus, siue non, Deus bonus est, & omnibus sua bona communicat, nec promissionem tollit conseruandi mundi vsque ad prædestinatum finem, etiamsi multi negent prouidentiam, nec credant Dei id esse opus. Sed de his Theologi aptius. Bodinus alicubi commemorat historiam magi curaturi morbum quendam hac conditione, si ægrotus crederet, se id posse: nimirum in diabolicis etiam fidei locus est, siue genius ille malus æmulatus est Christum, siue intellexit potissimam curæ partem esse directionem istam, & motionem ægroti. Alioquin ipse ne tantillum quidem morbum curare potest, nisi naturæ ope, aut quem ipse per sortes magicas procurauit. Multos autem Deo permittente ob peccata nostra infligit. Nec immerito sanare non potest. Quomodo enim, qui malus est, & malorum effectuum causa, ali-

Theolg. fides.

Magi postulant in se credi.

Diabolus nō curat morbos, nisi animo vulnerato. quid boni per se produceret? Si quem curat ad confirmandam de se opinionem, id profecto longe peius est. Sublato enim corporis vulnere, animæ inuritur morbus grauissimus, & plærunque vltimum interitum afferens. Morbum autem leuē grauiore inducto curare, bonum esse negat, cum in ratione finis sit τὸ εὖ. Sed de *Fidei mira effecta.* fidei effectis valde proferuntur mira extra illam Theologicam virtutem. Nos rationem inuenimus, de his quæ in ipso corpore eueniunt. De externis inuenimus nullam. Nisi enim mentis intimus ad Deum, aut diabolum motus est, quo velut præcatione accersuntur isti effectores: Sed tantum mentis ad res quasdam directio ea, vt certo putetur euenturum quid, sic instituta cogitatione, si voto respondet euentus, præter fortunam nihil reperimus, nisi quæ tacita sit geniorum consensio, & operatio, ita vt nostræ phantasiæ asscribamus, quod seu alio consilio, seu ad superstitionem retinendam molitus est genius. Interdum intelligimus causas quasdam, & ambigue & *Omina.* hæsitanter. Hinc nascuntur quædam mentis præsagia, & omina: vt si quis probabilem causam habens, cur accedere cras debeat frater, animo firmiter concipiat eum venturum, idque euenit. Sane

fides

fides eum non attraxit. Sed & contra euenit. Putamus enim non raro, sæpe etiam vitam nostram astringimus, hocilludue euenturum; at euentus fallaciam detegit. Forte non mirum est, si aliquando cum aliis causis, quarum vis prope ad finem peruenit, incidit citra vllam connexionem fides: sine qua nihilominus erat res futura: vt cùm de partui vicina certo sibi habet persuasum aliquis eam cras parituram; cum alioquin futurum foret hoc etiam sine illa persuasione. Sed sæpe falli non tantum alios, sed & ipsas prægnantes, in quibus erat ratio maior euentus, experimentis comprobatum est. Non absurdæ sunt cogitationes, de fortuito euentu, de Deo & spiritibus, seu puris seu impuris, a quibus & omnia excitantur, & euentus gubernatur. Veluti si DEVS leuaturus afflictum; omen obiicit boni euentus: aut si Diabolus ad firmandam vel procurandam superstitionem, idem molitur. Interdum tamen ipsi ominatores pro omine arripiunt, id quod sua natura omen non est. Hoc de fide.

Bestias etiam curari ab Hoplochristis docet VVittichius, qui gomphum equi, a quo est læsus, inungit ad prohibendam *Thema 207.*

claudicationem. Mirum autem eſt, ſi in equo etiam fides eſt, aut illa phantaſiæ directio ad futurum.

Th. 229. De aere ipſi Hoplochriſtę dicunt, quod in eo locatum telum noceat vulneri. Itaq; propria aſſertione ſeipſos euertunt.

Th. 233. Lumen. Lumen opaci obiectione non propagatur. Neque enim ſe inſinuat per obliqua, cum recta tendat. Et probabilius foret aeri vim communicatam proferri: ſiquidem aer etiam per obliquos meatus traiicitur, Et ſonos, per ſolida proferre poteſt. Sed vt lumen obuelatum non peruenit: ita nec vis vnguenti: Et vt ſoni odoreſque cum aere rapiuntur, nec niſi immenſa vi per longinquum producuntur: ita nec vis teli. Et mirabilis res videtur inde conſequi. Si enim veluti odores per vaſtum ſpacium ad vulturum nares creduntur peruenire, ita etiam vnguenti vis peruenit, cum plurimæ res intra iſtud ſpacium ſint, quæ vim eius habent, & ſimili ſunt natura, cur non citra vnctionem quoduis vulnus curatur? Nam ſi per tantum ſpacium agit vnguentum, & tangit vulnus, tanget etiam telum. Et ſic non referet, vtrum quis invngat arma, an non.

Si a cadaueribus vis cõmunicatur Nam ſponte vel omnium medicinarum virtus ad iſta per aerem accedet.

Theo-

Theophrastus auxilium petit a cadaueribus. Res ridicula. Quot putrescunt in cœmiteriis, in patibulis, rotis & aliis; cur hæc nullam vim habent ad sanationem; illa saltem particula tam efficace, quæ inde est decerpta? Atque ridiculum est eorum commentum, qui de suspensi cathena cum patibulo auellunt, creduntque magnum quid præstare. Cum vel totum patibulum ne tantillum quidem possit iuuare, nisi ad finem vitæ laqueo querendum. An ergo manus componentis, vel ratio componendi, aut maginatio, aut quid nam artificis tantum obtinet?

aeri cur non hac ad Vulnus peruenit? Imo cur non æque venena ac auxilia.

Cathena suspendiorum.

Omnia subterfugia Hoplochristis adimenda sunt, vt suam stultitiam intelligere discant. Volunt vim medicatam, cum per aerem fertur, & alia corpora, tam fortem esse, vt immorigeram materiam dispositam reddat, ad obsequendum. Idem dicunt, quod astrologi his si obiicias cœlorum vires agere pro ingeniorum diuersa dispositione ratione humorum, & corporis, cui imprimunt vires mediantibus elementis; Contra vero indisposita neutiquam posse mutare; inquiunt illi, cœli tantam vim esse, vt quantamuis materiam sibi morigeram reddat

Thema 245. De efficacia disponentis, sibi subiectū patiens solis vel cœli.

reddat præparatione quadam. Hos dicimus manifeste delirare. Naturalis enim agentis finis est, similitudo passi. At per tot millia annorum sol vel sub tropico cancri, & aquatore iacentes terras nunquam sibi similes potuit reddere; & ne in toto quidem cœlo vllum solem procreare. Quem vero etiam vnquam silicem ita præparauit, vt a radiis eius conflagaret? Dicunt a sole procurari aurum. At ô infœlices Arabiæ Petreæ & Mauritaniæ incolas, quibus lapides, & pulueres auro longe sunt cumulatiores etiam sole perpetuo vsque ad excrationem eius ibi vrente. Nec intemperatis operatur aurum idem.

Thema 150. An ad certũ locum vulneris ferri vis possit. Si concesserimus vim ab obligato telo peruenire vsque ad hominem per æstus, per frigora, humiditates, siccitates, syluas campos, maria, flumina, muros, ædes, conclauia, vestes, & reliqua, cum idem homo sanguinem & spiritus non vna in parte habeat, & sæpe in facie extantem, sæpe etiam ex hæmorrhagia narium aliquid profuderit, quod vel in pannis, vel humo adhuc hæret; vulnus autem sit in fœmore, & vlcus in brachio cruentans; quomodo ad tam certum locum feretur? Quod si plura illa sint

ſint vulnera, vnum autem tantum curetur ita, an ad omnia virtus comparata erit? Si dicas, rationem, qua ſanguis ex hoc, & non alio loco effluxit, tantum valere, mirabile ſophiſma genueris. Quomodo enim tam cito fuerit alteratus? Et quomodo tam cito exuerit vim aliarum partium, quarum nutrimentum eſt, quaſque poteſtate complectitur? An vero totum hominem inuadit, & quod ſanabile eſt ſanat; ſicut ſolis calor liquabile colliquat, etſi pariter communicatur multis? At quorſum opus erit, ex hac potius, quam ex alia parte accipere ſanguinem? cur per vulnus eſt exigendum inſtrumentum, deficiente vero telo?

Fatemur quidem eſt quædam medicamenta, quæ virtutem ſuam per totum quidem corpus exigunt, at in læſa parte deprehenduntur potius. Illa enim affecta eſt debiliſque ad reſiſtendum. Sic qui comedunt olera, carnem ſuillam, & ſimilia in vlceribus, aliiſque læſis membris noxam percipiunt tantum. Quibus vulneraria potio porrigitur, eius ſuccus, odor & ſapor in vulnere ſtatim animaduertuntur. Ita de quibuſdam venenis ſcribunt, quod non niſi in noxia corpori

Debilis pars ſentit vim medicinæ magis.

nostro, in quo existunt, agant. Sed esto; vis vncti teli exerat se in parte tantum vulnerata tanquam debili: Si eidem homini sit aliud vulnus grauius, vnde subiectum erit debilius; hic ne æque aut etiam magis futura sit potens? Confugiant ad Geometras, dicantque sic factum, descriptum & cogitatum vulnus peti, non autem aliud. Ergone vis sanatrix notitia prædita erit electiua? Ratio cognationis arte euersa est, per alterationes mille.

157. The. Hoc ex hispani magi cura, quam supra citauimus expertam in principe quodam patet. Is enim magus Diætam pro ægroto obseruauit, vt refert Paræus.

158. The. *Qualitas qualitatem non inducit in subiectũ, sed educit ex potentia materiæ, con trario euicto.* Qualitates ipsæ non in se transeunt mutuo, sed subiectum penes eas alteratur. Itaq; quæ dicuntur hoc themate de qualitatum mutatione, vt ex acta incouenientе, inducatur dispositio congrua subiecto ipso sustinente mutationem accipiãtur. Cum alteratio sit qualitatũ seu passionum in eodem subiecto manente mutatio: eaque fiat ab agente contrario: contrariũ vero genere sit idem & subiecto: sane necesse est, vt alteretur aliquid, illud quale quoddam esse, idq; determinatum alioquin non patietur; siquidem corpus *Thema 260. 1. De ortu lex 23. 1. de ortu lex 50.*

a corpore, qualitas a qualitate pati nata eſt. Non ergo ἄποιον ponendũ ſubiectum alterabile. At in tali agentium qualitatum cum patientibus conſtitutione pugnam eſſe nemo non videt. Momento in tam vaſto corpore per tot ſolida obiecta, quomodo id fieri poſſit, rationabile non eſt. Nihil celerius immutat ſubiectũ diaphanum lumine. At quanta ſit diſcrepantia luminis & virtutis in hoplochriſmate, ante oſtenſum eſt. Nec talis eſt operatio, qualis rationis, aut virtutũ animæ a communi principio influxus; neque etiam per continuorum ſucceſſiuam impulſionem vis iſta peruenit, in quo ipſo etiam celeritas magna eſt. Sed fruſtra fatigamur in re manifeſte abſurda.

Medium τὸ μεταξὺ a Philoſopho definitur, quod ſit id, in quod prius aptum natura eſt peruenire id, quod mutatur, quã in quod vltimum mutatur. Cum ergo inter telum & vulnus intercedant multa, per quæ communicatur mutatio ſanabili rei, aerem neceſſe eſt, ſicut & reliqua, prius ex qualitate non ſanatiua in ſanatiuã mutari. Alioquin non ſanabitur ſubiectum vulneris. Ponitur enim vis per medium deferri. Id cum qualitate non tranſeant de ſubiecto in ſubiectum, neceſſe eſt fieri per ſimilis productionem inhabili. *Thema. 263* *Medium* *5. phyſ. teſt. 22.*

Erit ergo mutandus aer. Terminus mutationis est fieri sanatiuum. Hoc sine expugnatis aliis obstantibus huic fieri nequit. Idem dicetur de aliis. Et sic porro vsque ad vltimum terminum sanandi vulneris.

The. 286. Immobile primum.

Principium hoc περὶ ἀντικινήσεως extat apud phil. in 3. phys. tex. 8. & 1. de ortu tex. 53. Item in 4. de gen. an. 3. vnde petita est thesis nostra. Rudiores de primo immobili audiẽtes, non ad omniũ primum semper reuocare cogitationes debent. Sed ad id, ꝙ in hoc motu, de quo sermo est, primũ est, veluti in sanatione principium immobile est ars sanatiua seu medicina: mouens mobile est remedium. Sic in gubernatiua & aliis. Anima mouetur intellectu in homine, intellect⁹ a phantasmate, hoc a sensili per instrumenta; vltimũ hoc immobile est mouens. Color enim, seu sonus, seu quoduis aliud hac ratione, qua fit sensus, immobile quoddã est, at quod mouet sensum per medium. Omnino in vltimo est status. Non enim est aliud motiuum sensibilis, qua tale. Porro de actione & reactione; subtiles sunt controuersiæ inter Peripateticos. Quidam reactionem negari posse dicunt, quibusdam argumentis moti, ꝙ nempe ęqualium nulla sit actio, & passio mutua. Inęqualium vero cum sit re-

De reactione.

passio

passio vincentis non est. Præualet enim agens. Deinde qui fieri possit, vt contrariis motib. vnũ idemq; simul moueretur? reliqua vide apud Zabarellam. Alij vana cõmenta ad saluandã Aristotelicam authoritatem, inuenerunt, quæ itidem tum Pomponatius, tum Zabarella referunt. Nos de ista re prolixe agere nõ attinet. Non enim huius fori est. Bene Zabarella reactionem ponit, & ad saluanda argumẽta distinguit inter actionem completam ab initio vsq; ad finem mutationis totius: & inter actiones singulares, seu particulares, quæ inter agens & patiens, dum ad finem tenditur, mutuo eueniunt. Nec dubium est quin friuolum sit illud, æqualia a se nõn pati, nec in se agere, si accipiatur de particularibus, seu domesticis commotionibus. Verum autem est, si victoriam spectes. Sed a Zabarella petantur reliqua.

Aequalia agunt patiunturque mutuo.

Cœleste & elementare esse, a loco subiecto videtur duci. Sed hoc ipsum discrepãtes formas inducit, adeo vt quod cœleste est, neutiquã possit esse elemenare, & viciſſim qua vtrunq; est tale. Id etiam aliis adiunctis ostenditur. Illud enim incorruptibile & imposſibile: hoc corruptibile & pasſiuum. Interim tamen quodãmodo vtrunque in vno est. Nam calor animalium & plantarũ ortu potest dici cœlestis, vt &

Thema 288. Cœleste, elementare.

vt & calor aeris sub tropico. Ille ergo in elementaria demissus, vel in his productus, vi agentium cœlestium corruptibilis est, at non qua a cœlo productus est, nec qua similis in cœlo est calor, sed qua in elemẽto ex potentia eius euocatus. Etsi ergo vi astrorum per affinitatem cum telo obligato sit producta in aere sanatiua huius vulneris qualitas, eaque non generalis, sed specifica ad hoc: tametsi id absurdum sit, tamen non eximitur passionibus, & elementari ratione.

The, 296. Dissimile attractum erit, quia volebat ille Hoplochrista sanatiuam vim ad hoc vulnus e cœlo adducere. Quod si non sit sanatiua, non respondebit imaginationi, atque ita non fiet attractio.

Th. 301. Nisi velis cœlum terræ misceri secundum substantias, idque non ratione primi ortus, sed momentanea defluxione, non potest constare deductio Lunæ in regionem elementarem, & reliquorum. De luminis natura, si corpus id est, dicimus itidem in aere id simile esse cœlestium propriæ substantiæ, ita vt quidam eius sit fœtus, seu producta in aere natura: non autem per influxum propriæ substantiæ demissa. Chymici quintas naturas educunt ex rebus, & cœlestes eas vocant, sed isti suum cœlum philosophicum habent, sua etiam

Natura luminis.

Quinta ess.

etiam elementa. Interim etiam purissimæ eorum essentiæ ex elementarib. sumptæ, non sunt absque elementis. In prima separatione cœlestium ab elementaribus, volunt aliquid cognatę substantię remansisse in inferiore mundo: quod prodatur calore, lumine, & vi vegetali. Sed istud nos cognatum esse admittimus, idem esse non admittimus. Est enim totus Sol sursum, neque quicquam de eius substantia deorsum. Et quomodo vim admitteret natura perpetua? Quomodo Solis substantia misceretur incorruptibili elementari, ipsa incorruptibilis horum respectu? Est autem principiū istius opinionis fragile. Nam Platoni & Poetis ista sententia congrua existimatur, at non sacris literis. Non ex chao separationem factam volūt Theologi quidam, sed statim sua forma seorsim exornatum cœlum & terram conditam. Textus Biblicus optime dirimit litem. Primi diei opus diuiditur in creationes cœli, terræ, & lucis, qua creata simul facta diuisio a tenebris est, quæ incumbebant profundo in aere: Hoc est vt nos sentimus: Primo die Deus creauit aquas (quas per cœlum accipimus) & terram vacuam plantis, animalibusque, mineris. Terræ incubuit aer (ita accipimus spiritum.) Aer subiectum est tenebrarum & lumi-

An aliquid cœlestis naturæ restiterit in inferioribus.

Ordo rerum creatarum.

& luminis maxime, cum natura ætherea. Huic conditę cesserunt tenebræ. Itaq; elementa quatuor primo die sunt condita, Lux, (quæ est cœli materia, causa ignis, & fons luminis, vereque quarta natura) aer, aqua, terra, luceque orta iacta sunt fundamenta dierum & noctium, quarum causa propinqua Sol, quarto demum die creatus est. Secundo die cœlum seu firmamentum extitit ex materia lucis (opinamur) ex qua postea quarto die coacta in certa corpora, factæ sunt stellæ. Philo. in libro sapientiæ Platonicum chaos amplectitur, & ex huius mente dicitur ante sex dies, seu in principio sex dierum (nam nondum inuectus erat dies: Itaque dicitur in principio) condita esse illa moles elementorum.

Lux. Primo autem die saltem lux, quæ simul a tenebris segregata est. Alij ab vtraque sententia secedunt. Videant autem illi, qui per cœlum (Hassammaym) primi diei accipiunt istam naturam, quam nos cœlum vocamus elaboratam & perfectam, ne bis cœlum factum fateri cogantur, aut in alios labyrinthos se intrudant.

Lux. De luce consentaneum est, eam primo die dispersam fuisse, & inuasisse locum tenebrarum. Secundo die reuocatam ad summum, simul cœlum constitu-

isse,

isse, & discreuisse inter aquas duplices, quarum alteras nulla vnquam philosophia profana sciuit: Quarto die demum coactam in globos stellarum; Et sic solui quæstio potest, cur primo die dicatur facta dies & nox ex matutino & vespertino, cum tamen nondum Sol esset, causa propinqua diei. Nam lux illa sparsa itidem motus suos obtinuit, lataque circulo est, sicut die quarto eodem motu etiam Sol incessit, & temporum discrimina exactius & perfectius constituit. Inde refutatur somnium de intelligentiis sphærarum motricibus. Natura fertur ita lux, & Sol, fons lucis primæue, aut potius illa ipsa informata. Si quis etiam per Ruah accipit Spiritum sanctum: is quidem pie sentit, at defectus Scripturam arguit, vt quæ omiserit conditionem aeris, cum reliquorum elementorum nullum omissum sit, (ignis enim lucis est ἀποῤῥώξ) Et Spiritus sanctus non aquarum tantum, sed totius mundi creator est, fouetque omnia: Psal. 33. Sed hæc probabiliter. Ex lucis cum inferioribus prima mora, sumi potest firmamentum opinionis in thematis expositione indicatæ.

Cur prima die factus dies & nox, nondum existente causa dici.

Intelligētia.

Lux natura fertur.

Vim autem deductam a cœlo in vnguētum esse, commēticium est. Nam cœli vi-

Cœlestia quomodo in elementaribus fiant. res cœleste subiectum non exeunt. Quod si in elementaribus tale quid producitur, id non infertur ex peregrino; sed in eo ex naturæ potentia progignitur; remoto vi agentis contrario: vt calor æstiuus in aere huius est, non Solis, nisi ortus ratione, aut nisi radiosum lumen substantiale quid est.

Th. 308. Sanatiuum principium. Diximus sæpe sanatiuum principium esse in subiecto ipso sanabili, quodque sanitas non inducatur ab externo agente; sed in ipso educatur: quia erat in potentia eius, & procliuitate naturali: Educatur autem a mouente externo ad id comparato. Si ergo sanatur vulnus naturaliter, vis tota est subiecti eius, vnionem sui requirentis, & motu ad hoc, quod sibi naturale est, tendentis. Extrinsecum quod est, illud tantum motus causam præbet primam, si habile ad hoc est. Telum obligatum & distans, omnino est indispositum. Itaque tantum impostorum est ad pecuniam aucupandam illusio: nisi magicum sit instrumentum, in quo diabolus non vulnera sanat, sed suos satellites confirmat, alios autem ad suum famulicium allicit. Nam ipse aliis modis curat saucium, si potest. Huc pertinet sententia Paræi ex lib. 23. de monstris cap. 17. Non est miraculosum, inquit, remedium hoc, vt plærique putant, quæ verba supra cita-

citauimus. Cur ergo Theophrastus præcipit vulneris obligationem & elutionem cum vrina. Item hæmorrhagiæ ablationem, diœtam bonam, & alia: his vulnus sanescit administris, non vnguento illito telis absentibus. Sed hæc hactenus.

FINIS HOPLIATRIAE.

DEO GLORIA.

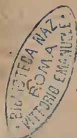
TRACTATVS SECVNDVS,

DE INDICIO CADAVERIS

CRVENTO, QVO CREditur signari percussor verus si astet præsens,

THEMATVM FORMA primum conscriptus & in Academia Ienensi ad disceptandum propositus. Nunc illustratus scholis ipsius autoris,

ANDREÆ LIBAVII M. D. P. C.
Physici Rotenburgotuberani.

DE INDICIO, HOMICIDÆ EX SANGVINE INIVSTE ab eo interemti.

POSITIONES.

1. OMNE iudicium ex præcognitis eſt, certumq; ex certis.

2. De ignotis enim nullũ, de incertis incertum facias iudicium.

3. Cumque in quibuſdam ad neceſſarium poſſit perueniri, in quibuſdam vix ad probabile.

4. In hac præſente materia, præter probabile pollicemur nihil.

5. Cauſa eſt, quod illud ipſum de quo diſſeremus nondũ ſat exacte ſit exploratũ.

6. Multi enim dubitant, an vnquam iniuſte interfecti ſanguis percuſſorem verum ſignarit.

7. Quia exempla rara ſunt, nec niſi in paucis ſignatura eſt deprehenſa, ſi vnius æuum ſpectes.

8. Quidam ſi cruentatio facta eſt fidem ei haberi poſſe negant.

9. Nam ſignum ſi ſit, cuius tamen ſignum ſit. ſcire non poſſe autumant.

10. Quædam enim cadauera quouis motu cruentat.

11. Et obſeruatū eſt falſo ſignatū eſſe.

12. Quanquam cum effectum ſit, ſemper alicuius cauſæ eſſe neceſſe ſit.

13. At eiuſdem effectus plures poſſunt eſſe cauſæ.

14. Vtut ergo gruentet præſente percuſſore cadauer, valde dubium eſt, quænam motus cauſa ſit.

15. Nec illi qui ſpectatum admiſſi ſunt, ſat diligenter videtur omnes circumſtantias diiudicaſſe.

16. Atqui ne dicere quidem poſſumus indicatum eſſe interfectorem, niſi huius cum illo ſit connexio ea, vt aliqua motus cauſa perhiberi poſſit.

17. Sed remoto dubio de effecto, ponimus præſente occiſore iniuſto & crudeli, cruentaſſe quædam cadauera.

18. Ponimus etiam quod cruentatione hac indicatus ſit percuſſor.

19. Mouent nos teſtimonia non Philoſophorum tantum qui effectum agnoſcentes cauſam quæſiuerunt: ſed & Iureconſultorum & Magiſtratuum.

20. Hi enim, tametſi non omnia fortaſſis adiuncta exactiſſime attenderunt, obſeruare tamen potuerunt, inducto percuſſore vero, tempore legitimo ſignum factum eſſe: id quod confeſſione cæſoris poſtea eſt confirmatum.

21. Nec parum impellimũr ad credendum hoc ipſa naturæ potentia.

22. Non enim impoſſibile eſt in natura tale quid accidere.

23. Cauſa vero αἱμαλοδείξεως huius quęnam ſit, a diuerſis diuerſimode iudicatum inuenimus.

24. Qui Lucretium ſequuntur, eam ſanguini naturam tribuunt, vt qua per affectum vocatur, ſequatur, perinde vt in amore amatum bonum appetit.

25. Atq; i l explicarũt quidam per συμπάθειαν, quidam per ἀντιπάθειαν vel δυσπάθειαν: ſeu concordiam diſcordiam.

26. Apud Bodinum recitatur ſententia quorundam, qui putarunt animas defunctorum aliquantiſper vel in corporib. ſubſiſtere, vel circa cadauera vagari, atque ita indicare interfectorem.

27. Sunt qui ad genium cuiuſuis referunt cauſam.

28. Sunt qui ad occultam Dei, eamq; ſpecialem actionem.

29. Nonnullis accedere Diaboli ludibrium, vt in falſis indicationibus, videtur: alij aliud prætendunt.

30. Nos quantum de qualibet aſſumamus aut diſcedamus, aperient ſequentia.

31. Dicimus ſicut in aliis effectis, ita & in hoc cauſas inſpiciendas eſſe, tum eas

quæ per ſe efficiunt, tum quę ex accidente.

32. Ex per ſe cauſis (ignoſcant Logici hæc perſpicuitatis gratia repetentibus) tum mentem, quæ aliis artis nomine, licet anguſtius, ſolet comprehendi, tum naturam aſciſcimus.

33. Mentis duplex ratio eſt: dum aut abſolute ſine omni materia agit, aut cum materia, ſicut proprie dicta ars ſolet, quæ materiam a natura accipit.

34. Illa extra naturam ſenſibilem eſt, hæc ad eam reducitur.

35. Prior mentis ratio, in præſenti effecto locum habet nullum.

36. Nam indicatio mediante materia ſenſibili perficitur.

37. Poſterior locum habet: eandem ob cauſam. (duplex.

38. Sed & huius operantis ratio eſt

39. Nam aut remotis obſtaculis potentiam materię in actum procliuem prouocat: aut citra naturalem materiæ δύναμιν, qua ſua ſponte moueri poterat, tantũ vi eam impellit. ἔκθεσις: *Exempli gratia: Qui vi moratur in ſummo lapidis, demto retinaculo ſponte decidit: Qui in imo natura ſua loco eſt, vi ſurſum impellitur.*

40. Eſſe quaſdam mentes, quæ occulte vtroque modo ſanguinem mouere poſſint, minime dubitandum eſt.

41. Præſertim de Deo, quin ſi deſit potentia, ingenerare materiæ aliquam valeat vel momento, hæſitare nefas eſt.

42. Sicut eodem nolente & actu prohibente ſignum non fit.

43. Sed cum omnia poſſit Deus etiam ſine natura perficere.

44. Patet tamen ipſum eidem inſtitutum a ſe curſum libere permittere, vt dici poſſit, quædam per ſe naturæ opera eſſe quanquã vniuerſi gubernatio ſit ſoli' Dei.

45. Et ſic nos velint accipere illi, qui alioquin nos irrident, cum quædam effecta naturæ aſcribimus, quaſi naturam dicentes, autorem naturæ negaremus, id quod & nos improbamus.

46. Ex Dei ergo parte aſſerimus nihil impedire quo minus αἱματόδειξιν naturæ aſcribamus, etſi in quibuſdam miraculoſa appareat diuina actio.

47. Nam ſcimus neque Deum huic alligatum eſſe, ſed ſi velit, poſſe plurib. aliis modis crimen manifeſtare, idq; ſæpe cum maiore miraculo.

48. De angelorum miniſterio conſtat, quod a diuina voluntate non diſcedat.

49. Neq; neceſſe eſt vt credamus ipſos in natura id exequi, quod alioquin ſponte naturæ futurum erat.

50. Nec ratio eſt, ſi hæ cauſæ ſemper

aſſint,

assint, cur non semper indicium fiat, nisi voluntas.

51. Nec ipsi ideo abstinere signatura sunt putandi, quia alium punitum, alium non velint.

52. Multo minus quod innocentem indicent.

53. Non ergo probabile est, angelicũ illud esse opus.

54. Ope malorum geniorum cædem perpetrari, Theologicum est axioma.

55. At eos per sanguinem indicare reũ, vt iusticiæ satis fiat rationem nullã habet.

56. Abhorret enim hoc a natura eorum.

57. Nec necesse est, vt Deus eos ad indicium cogat.

58. Hoc consentaneum est, quod si fieret, species iustitiæ hæc illis foret ad fraudes & iniurias prætextus.

59. Tametsi aliis modis pluribus, idque longe melius poterant hoc consequi, non ignorantes tale indicium apud non temerarios iudices non sufficere ad pœnam capitalem.

60. Sed de his cum demonstrationes certas non habeamus, aliquid probabiliter potius dicendum fuit, quam tacendum.

61. Et nos ideo disputamus, vt si quid veri est, cognoscamus.

62. Ex mentibus (nisi præter Deum, Angelos, Diabolosq; quæ aliæ supersunt) manes defunctorum restant.

63. Hi enim hæmatodixi possent esse aut eorum ipsorum qui forent interemti, aut quorundam amicorum.

64. Et vtrique siue damnati siue beati.

65. Sed vt particularia ommittamus, vniuersim dicimus, nullos posse esse.

66. Aut enim simpliciter executores Iustitiæ forent, aut odio percussoris, amore vero & commiseratione percussi ad indicium faciendum mouerentur, ni quid frustra agunt.

67. Sed nullum ex ipsis sine notitia tum cædis factæ, tum personarum & aliarum circumstantiarum, ex quibus ius & iniuria patescunt, accidet,

68. Manes autem defunctorum extra mundanam hanc conuersationem esse, dubium non est.

69. Cur enim in sacris diceretur Abrahamus ignorare Ecclesiam.

70. Animæ beatorum ἀπαρτὶ dicuntur esse in felici statu, qui sine loco felicitatis non est: contra ergo & damnatorum in damnato.

71. Conuersatio mundana nec beatorum est nec damnatorum. (huc.

72. Nam mundani ad iudiciũ agunt ad-

73. Quan-

73. Quanquam aliter de inchoato & perfecto, manifestato, & non manifestato statuimus.

74. Quam coniecturam ex lemuribus sumunt ea fallacissima est.

75. Et potius probant eos esse ex genere malorum geniorum, quam animarum humanarum.

76. Nec proficiunt exemplo Samuelis.

77. Hunc enim vere mortuum scriptura affirmat.

78. Est autem mors solutio animæ a corpore, seu excessus.

79. Sed hæc Theologis permittimus, & ex physicis dicimus, quod id non admittat natura.

80. Externorum enim nihil nouit, nec patitur anima sine interueniente corpore, cuius commercio sensibilibus iungitur.

81. Nam sensus sunt internuncij rerum externarum.

82. Atqui eorum omnis vis in instrumento valet corporeo.

83. Anima interemti soluta a corpore, per corpus cognoscere nihil potest.

84. Nec si inesset adhuc (quod quidam volunt) cognoscere posset.

85. Instrumenta.n.non vsurpare deprehenditur, sed pro mortuo tractatur, is qui cæsus est. *Quod autem in quibusdam, qui pro*

mor-

mortuis habentur, adhuc sit anima, ostendunt tum pestilentes, quorum aliqui post exportationem reuixerunt: tum Ecstatici: tum suffocati, ex quibus dicitur adhuc in viuis esse vnus, qui aliquo tempore tanquam suffocatus, ex vndisq; extractus, pro mortuo habitus est, sed concalefactus reuixit. Et ex recentioribus Illyricus idem testatur in 3. de vita & morte cap. 19. Nec incredibilis est historia de suspensis per horam quibusdam, quod hi reuiuiscere possint, soluto nodo, modo tractentur rite: Sicut & de illis qui fumis apparent suffocati tempore incendiorum: Et nos exemplum scimus eius qui delapsus curru, sublatus pro defuncto est, at recte tractatus rediit & adhuc viuit. (Langius de quodam adolescente e superno loco lapso.)

86. Nec postliminio est regressa.

87. Coacta enim & per vim excessit,

88. Quæ vis cadaueri nisi adimatur & diuina virtute forma reducatur, non poterit regredi.

89. Et si hoc quoq; fieret, reuiuisceret interemtus, quod nos non obseruauimus.

90. Insuper non indicaret cadauer, sed homo,

91. Et periret finis indicij: ergo & ea quæ finis gratia.

92. Et potius exploratio facienda esset adhuc aliqua vitæ indicia habente cæso: quod intermissum, argumentum foret temeritatis.

93. Fiat

93. Fiat indicium per hominem: ergo per instrumenta hominis propria: nec per sanguinem.

94. Quem humanum & animatum instrumentum esse vere negamus.

95. Obseruamus etiam eos quorũ cerebrum fortiter est læsum, etiamsi viuant, & oculos apertos habeant, tamen nec amicos, nec inimicos agnoscere: imo nec esculenta a non esculentis posse secernere: multo minus anima in iis qui pro omnino mortuis habentur, & in quibus nullum instrumentum suum habet officium.

96. Nec qui dormit id fecit.

97. Nam ligatis sensibus, indicium per sensus est interclusum. Minus ergo semianimis aut omnino mortuus.

Hæc de prima per se causa.

98. De naturali causa dicturi, experimur conditionem nostram valde iniquam.

99. Sunt enim qui obstrepunt vehemẽter, negantes, aliquam esse posse.

100. Quos iudicij imbecillitate, & imperitia laborare partim, partim superstitiosos esse dicimus.

101. Non enim si ipsi nullam agnoscunt, nulla est.

102. Nec statim ad superstitiosam fidem cofugiendum & ad opinionem de Dæmoniis,

moniis, si nos propriæ & singulares latẽt? Vt *cum igneramus, qua vi Zucharum prohibeat congelare butyrum dum conficitur: Item quo pacto cuprum coniectum in ferrariam fornacem, non sinat ferrum liquescere.*

103. Alij nos accusant temeritatis, fatẽturque esse quidem naturalem causam, at quæ sciri non possit omnino.

104. Veluti prætextus erat magi cuiusdam, qui curabat iumenta ægrotantia absens, tantum pilis inde acceptis, volebatque hoc credi naturale sine ratione.

105. Aut veluti in hopliatria quam si neges naturali connexione teli obligati & vulneris effectum præstare, nisi forte ex persuasione excitata imaginatione patientis, dici potest, eius naturalem causam esse etsi lateat cum multa effecta naturalia sint, quæ a nobis talia non possint agnosci.

106. Sed nos ita parum naturaliter sentiri dicimus.

107. Etsi enim formas cuiusque & crases proprias introspicere & iudicare physicus in singularibus nequit:

108. Quid tamen naturale sit & non, ex vniuersali scientia iudicat & pronunciat.

109. Mirum autem si quid naturale est, & sub nullo genere naturali comprehenditur; Mirum etiam vnde iudicentur talia esse naturalia, si nihil naturæ in illis potest depre-

deprehendi, nisi quid natura sit, nondum sciat mundus.

110. Quod si sub genere aliquo est, necesse est, vt tum ex speciebus aliis iudicari possit, tum ex generi competentibus adiunctis, tum vt formæ materiæq; vel per se vel coniunctim consideratarum, & craseos inde dependentis viribus æstimetur.

111. Quod ad nullum horum reduci potest, id naturale non dicimus.

112. Inspicimus deinde etiam voluntarie agentia, eaq; pro cuiusuis conditione.

113. Quod si effectum cum his consentit, ab illis dissentit, quis sanus nos reprehendere velit, si iudicauerimus, naturali vi non effici, sed alia, quam, generalius loquentes, Dæmoniacam vocauimus?

114. A diuina voluntate syncere intellecta nunquam discedendum putamus.

115. At vbi illa vel non obstat, vel contrarium potius sentire videtur, superstitiosis somniis assentiri non possumus.

16. Aliorum autoritates ad veritatem erum æstimamus.

17. Qui fascinatus amore alicuius hoinis nihil potest verum putare, nisi cum ræconceptis verbis & opinione consen-iat, eum iudicamus commiseratione dinum esse.

8. Sed rem aggressi dicimus natura in esse

esse cadaueri vim quandam, seu potentiam, qua valeat præsente seu amico seu inimico circa spiritus & sanguinem moueri, tunc potissimum cum antecessit in homine viuo motus talis actu, nisi impediatur.

119. Totus enim homo ita a natura conformatus est, vt cum potentiam ad aliquē effectum accepit, si ea prouocata in actum crebro fuit exculta, postea sponte sua ita moueatur ad causam lacessentem.

120. Δύναμιν ad sentiendum & cognoscendas artes habet homo, quæ exculta ipsum artificem facit, adeo vt dies noctesque ad idem feratur studium.

121. Et indicant ipsæ quoq; cogitationes, quod quem motum validum acceperunt spiritus, eum non facile dimittant, vt inde sæpe vel inuitus cogaris de aliqua cātilena vel simili cogitare obiecto.

122. Ita videmus, quod, in quem locum & quo motu humores semel atque iterum sunt ducti, eum postea etiam per puncta & articulos temporum certissimos, ni impediantur, obseruent.

123. Tales sunt motus sanguinis ad vterum, hæmorrhoides, nares, loca cucurbitularum, &c. Item motus seri ad locum in quem est deriuatum: superfluitatū corporis ad locū expulsionis in quibusdam statis dieb' certo obseruatis: Talis erat bilis quæ

consue-

consueto tempore ad locum vomitus solebat redire in quodam.
124. Huc pertinent etiam certa lege recurrentes tum animi, tum corporis affectiones, nulla alia causa efficiente; præter naturam istorum, quæ prius δυνάμει inexistens aliquãdo in actũ fuit producta, & deinceps ita moueri solita; si obstacula abfuerunt, & solitum principiũ motus affuerit.
125. In affectibus videmus, quod commoueatur animus solito modo, si semel vehementer est incitatus.
126. Hinc inimicus inimico mouetur; amato amans.
127. Quanquam in hominibus variatio maior est, quia superior domina, quæ est Ratio, sæpe aliter disponit affectus.
128. Nec tam facile concitati humores & spiritus sedantur, quin etiam post reconciliationem, commoueantur similiter.
129. In bestiis apparet hoc purius: dum a quo infestius agitatus est canis, eius vel odore percepto, pristina rabie efferuescit.
130. Sed vt ad cadauer interempti redeamus quo pateat naturaliter moueri sanguinem debere & posse, dicimus: qui motus ante mortem vehementissimo in affectu fuit in corpore, eius vim & potentiam tam cito extinctã non esse, sed adhuc
H in actum

in actum procliuem, data occasione, moueri similiter.

131. Alteratum enim sequitur naturam alterantis.

132. Et causa vehemens, vehementes habet impressiones: idq; quod imbecillis vix diu produceret, illa cito potest producere.

133. Sunt autem in cadauere, præsertim recente, residui spiritus, calor, humores, membra solida.

134. Solida indicium facere nequeunt.

135. Grandis enim vis ad eorum motū requiritur, eaque, vt ad principia neruorum & musculorum intus promere motum possit.

136. Atqui talis in defuncto non est.

137. Quod ergo aptissimum ad motum est, id, si sufficit, potius mouebitur, principio mouente dato.

138. Vnde dicimus, spiritus, humores, caloremque in his moueri.

139. Spirituum motus, nisi ex accidente, sensibus vix apparet.

140. Subtilissimi enim cum sint, facile sensus effugiunt.

141. Nec si apparerent tam euidens facerent indicium.

142. Mouentur ergo vna cū sanguine.

143. Non cum bile per se, nec cum pituita, Melancholia, sero aut aliis humoribus

bus qui insunt.

144. In sanguine enim primum videtur naturæ aliquis characterismus diuinitus positus.

145. Hic est spirituum materia & vehiculum.

146. Ergo ratione tum cognationis tum subiecti mouentur simul.

147. Ille ipse instar totius est.

148. Omnium enim membrorum potentias obtinet, cum omnia nutriat: & huius gratia solus per totũ corpus fundatur; quod præterea nulli est cõcessum humori:

149. Maximam analogian cũ vitæ causa obtinet.

150. Eo enim informato in corde; calor & spiritus vitalis per totũ disseminatur.

151. Inde is solus pulsu vndiq; mouetur:

152. In affectibus animi motum sequitur; ad fugam & persecutionem paratus.

153. Adeo vt sępe cogitata animi prodat:

154. Non tantum vi pulsifica, vnde taciti amores cogniti: sed & a centro & ad centrum locali motu.

155. Nec aliud quid videtur moueri in tali casu, præter sanguinem.

156. Poterant quidem & sudores prorumpere, incalente ad huc cadauere: poterant spiritus salire in arteriis & partibus subcutaneis.

157. Nec absurdum hoc futurum erat: (*Nam & tela quidam, licet falso, putant sudare in hopliatria cum de morte vulnerati iudicium facere volunt.*

158. At non necessarium est vt fiat:

159. Sudor enim indispositus est ad talem effectum motumque per se præstandum & patiendum ab agente percussoris, cum vitæ principium nõ attingat, nec cœtera obtineat, quæ sanguis.

160. Sed ad causam: Prima ea est quã diximus, nempe potẽtia in ipso subiecto secunda, quæ est potẽtia passiua seu mobilis.

161. Altera potentia quæ efficiendi est, extra sanguinem est.

162. Nam ipse seipsum non mouet.

163. Esset enim actus & forma: quod tamen Critias sensit, cum sanguinem vocauit animam.

164. Quod mouet aut intra cadauer est, aut extra.

165. Si intra: erit id quod notitiam habet & imaginationem.

166. Hoc videtur statuere Lemnius & Langius: quorum ille ait: Tanta enim est ac tam valida latentis naturæ vis atq; imaginatio modo aliquid vitæ superfit, &c. Hic videtur velle, quod aliquæ sensibilis animæ vires, cupiditatis videlicet & vindictæ in nondum putrescente cadauere sub-

re ſubſiſtant.

167. Videntur & his aſtipulari qui ſanguinem dicunt animatum eſſe ex Scaligero ratione inſtrumenti & vulgi iudicio, dum emiſſum ſanguinem tremere ob vitam inexiſtentem putant.

168. Iuuari poterant ratione plauſibili, nempe quod quidem per externa ſenſuum organa nō cognoſceret ſuum hoſtem præſentem adeſſe illa vis: ſed ſimiliter, ac illi qui etiam non viſarum felium verberantur radiis, atq; inde λειποθύμως commouentur: aut vt ille, cui, ſi malū prope nares admotum fuiſſet, ſtatim copioſus ſanguis profluebat.

169. Verum neque Lemnij neque Langij ſententia videtur velle, vi imaginantis, hoc eſt, ſentientis & ratiocinantis animæ, quæ cognoſcat adeſſe ſuum hoſtem aut amicum, indicium illud fieri.

170. Ratio enim hæc primum in vere defunctis non valeret.

171. Poſtea ne quidem ſi adeſſet anima in corpore indeprehenſibiliter, vt ſupra diximus, imaginatio illa procederet.

172. Nam & imaginandi inſtrumentum ſæpe corruptum eſt: & in Epilepticis, Apoplecticis, & alijs nihil tale deprehenditur, quod tamen magis debebat.

173. Sanguinem autem animatum eſſe

per se, nemo hactenus comprobauit: *Nam si ideo dicendus sit animatus, quia instrumentum omnes qualitates primæ, item serum esset animatū.*
174. Nec si in corpore viuēte talis esset, in defuncto animam retineret.
175. Langium intelligo de simili motu, cum dicat vires aliquas sentientis, non ipsam sentientem animam, cum, vt diximus, alteratio in sanguine facta sit ea per vindictæ cupiditatē, vt postea sua sponte sanguis ita moueatur, si prouocata fuerit.
176. Lemnius disiunctiua vtitur, duplicem causam complectente:
177. Nam in quibusdam vitę aliquid superesse consentaneū est, vt supra diximus. In quibus autem tale quid non est, in illis causam ait esse calorem, quo incitatus & ebulliens sanguis, efferuescensq; bilis cōmoueatur, quod nos exponentes dicimus accidere per similitudinē eius motus, qui erat in sanguine cōcitati, cū adhuc viueret.
178. Quod ad potentiam efficientem externā, seu quę est extra cadauer attinet, ea dupliciter exponi potest. (Physicorū.
179. Primo Magice secūdo vsitato more
180. Magica vis inanis tota esse, alibi demonstratur. (*Puto autem eam, qua volunt, quod verbis conceptis, signis, atque etiam ipso homicida moueantur continue subcœlestia vsque ad cœlum & astra, vnde cogatur intelligentia & genius*

ius descendere, & motum efficere in postrato: uod aliqui nescio cui spiritui, sed temeraria perasione, asscribunt: Quanquam aliqui mitius id e astrorum viribus interpretentur, quasi ex ipsa atione & homicidij momento vtriusq; astrum sit se mutuo alienatum, vt ita appropinquante eo ui habet influxum inimicum ad alterum, ex conentione virium influxus diuersi, oriatur motus anguinis, præsertim cum sanguis ab homicida sit ffusus, quam Magicam vanitatem etiam in holiatria prætendere non dubitarunt.

81. Oportet hic ex vniuersali scientia rænotare, si non est motus sanguinis foruitus: potest autẽ talis esse ob cœcas cauas varias: atqui nihil signat certi:

82 Tunc nõ quoduis posse sanguinem õmouere, sed id quod determinatum est.

83. Adhibent autem in exploratione um testes, tum ipsum qui putatur homiida, tum ceremonias quasdam solennes, t adiurationẽ, impositionem digitorũ in ulnus, qua sępe vi prolicitur sanguis & alia.

84. Ex quibus plurima sunt tantum nania spectacula, quæ nihil ad rem faciint, nisi eo adhibeantur, vt non tam sanuinis interfecto, quam commotio animi n ipso percussore exploretur.

85. Solent enim eiusmodi obiecta aninos cõscios cõmouere fortiter, & si nõ in ultu, attamẽ in pulsu afferre mutationẽ.

186. Sed scopus principalis est experiri an præsens homicida per sanguinis ex vulnere vel naribus &c. effluxum indicetur: creditumque est id fieri in multis.

187. Est ergo aliquid in percussore, quod motiuum & prouocatiuum sit sanguinis.

188. Illud est aut ratio qua est præsens: aut qua est percussor: aut qua magica commotione excitatur sanguis: aut qua Spiritus quosdam, tum ex perspirabili corpore more solito emittit, tum qua animus conscius agitatus longe vberiore vi halitus ad corpus notum, expellit.

189. Ratio qua præsens est, aut qua est percussor per se nihil habet virium, sed tantum ex accidente.

190. Nam ita signarentur omnes, etiam qui lege interemerint; & siue homo siue aliud animal esset interemtum.

191. Magiam, vt ante in genere ita hic in specie reiicimus. Etsi enim diabolus possit procurare effluxum, in gratiam magorum; vanus tamen est prætextus, de quo ante:

192. Accipimus ergo rationem, quæ ex spiritibus seu halitibus interempti petitur, eamque dicimus esse causam moti sanguinis in percusso, nisi quid impediat.

193. Procedunt autem isti promtius in aere libero, puro, calido, non alterato aro-

mati-

matibus aut aliis graueolentibus: & si accesserit fortis animi motus, & imaginatio percussoris.

194. Nam certa fere constat experientia, posse aliquãtulum dirigi expirationes per fortem imaginationem & aspectum eius a quo expirant, sicut in fascino & contagiosis morbis.

195. Nec fieri potest si verus percussor adest, qui scit se vere interfecisse (nam in multitudine fortassis aliquis se interfecisse ignorat quanquam gladio sit vsus) quin conscientia commota humores, spiritus & calorem suscitet.

196 Nec dubitandum est vim eiusmodi halituum vel totum conclaue posse peruadere, vt in his cernimus qui felium odorem sentiunt, item in canibus, qui ea odorant quæ reliquos omnes latent. *Arist. in 1. de anima tex. 14. Aliquando à paruis & debilibus exacerbamur passionibus: Et alibi in problematis: Principium etsi paruum sit tamen potentiam mouendi obtinet validam.*

197. Sic Magnetem mouet virtus ferri etiam per solidum lignum, vitrum, æs & alia, vt in compastis cernimus.

198. Quando ergo contactus fit halituum percussoris & spiritus qui in sanguine percussi residuus est, nisi obstet vis maior, ebullit, efferuescitque sanguis, & ex

vulnere egressus prodit percussorem.

199. Sed & prodit dilectissimo præsente, in quo paulo ante mortem renouatus affectus est.

200. Vnde videre est, quod etiā submersorum cadauera per nares stillent cruorē.

201. Similiter ac in viuis is solitus est moueri.

202. Argumento quod cuidam assidenti amicæ suæ sanguis ex vena prorupit, & magnitudinem affectus prodidit: Quodque apud Philosophum est de Ardeolarū genere Pello, qui coiturus sanguinem ex oculis mittit.

203. Astipulatur etiam ratio inflammādi amoris per aspectum in oculos amicæ dispositæ fixum.

204. Dum enim in tenerrima & manifesta oculorū parte excepti radij facilime ingrediuntur, facilime obsequentissimos primū spiritus, postea sanguinē commutant, prɛsertim in his quibus est tener fluidusq;, vnde cōsequi videmus tot mutationes colorū in vultu animantium. *Bap. Porta lib. 2. mag. nat. cap. 28. Langius lib. 2. epist. 36.*

205. In hostibus exempla commoti sanguinis cum spiritibus sunt promtissima: vt eorum quibus ex labiis & aliis partib. prorupit humor iste.

206. In reliquis iratis flammei oculi, halitus

litus ignei, qui etiam in leonibus & draconibus obseruantur, & concitatissimi motus idem testantur.

207. Sed hic occurri potest variis argumentis, ex quibus primum est: absurdum videri cõtrarios affectus amorem scilicet & inimicitiã, neq; hãc omnẽ, sed eius tantum qui interfecisse creditur, indicari eodem sanguinis a cẽtro ad superficiẽ motu.

208. Dicimus effecti euidentiam omnem absurditatem diluere, Certum enim id experientia est.

209. Si de causa quæritur inuenimus, quosdam in amicis sympathian, in inimicis antipathian afferre.

210. Sed neq; hoc videtur sufficere, cum hoc ipsum contrarios potius indicet motus fugam scilicet in antipathia, persecutionem in sympathia, perinde vt in metu opposito fortitudini cernimus, hic quidẽ foras, ibi intro se recipiente sanguine.

211. Dicimus hanc esse naturam sanguinis, vt in omni affectu commoueatur.

212. Sunt enim affectus nec corporis tantum nec animæ, sed vtriusque.

213. Cum anima vtatur sanguine pro vehiculo & materia spirituum, quæ quo magis syncera est, hoc puriores gignit ipsos, quo pacto Philosophus voluit vim sentiendi & intelligendi in sanguine esse.

214. Eue-

214. Euenit vt quod prosequitur animus, id etiam prosequatur sanguis.

215. Est autem tunc finis bonum aliquod & iucũdum quod apprehendere satagit, siue apparens sit, siue verum.

216. Atque tam in amore quam ira aliquod petitur.

217. Euenit igitur vt ratione generalis finis eodem modo in aduersis animi affectibus moueatur sanguis.

218. Quanquam ratione huius finis cõsentanei potius affectus sunt amor & ira, quam dissentanei: Sicut & ratione causæ efficientis propinquæ,

219. Ratione autem propriarum formarum disparati, quam contrarij.

220. Metus enim non amor aduersatur iræ: cum cupiditas seu amor boni, licet diuersi, in vtroque spectetur: *Alij iram etiam affectum compositum, ex dolore, & cupiditate vocant: At nos non perturbationem totam, quæ accidit hoste præsente, sed speciem & formam qua est affectus talis consideramus, Nec dum exploratum est an in sanguine illo interfecti primum fuga sit, postea eruptio: nec hoc necesse est. Nam violentior motus in eruptione potest maiorem impreßionem & diuturniorem facere, ita vt ille obliteretur.*

221. Alterum argumentum, quod obiici potest est: quod non sit consequẽs, si ista in viuis sint, etiam in defunctis esse,

cum

cum absq; imaginatione & agnitione hostis fieri talis persecutio vix posse videatur.

222. Dicimus, quod in agentibus cum προαιρέσεως id quidẽ fieri in eiusmodi actionibus necesse sit, at non in natura materiata, prout a Physicis Peripateticis accipitur.

223. Quarum actionum principium est rationalis anima, eæ sine anima non fiunt nec sine electione.

224. Quarum principium est natura, aut etiam sensualis anima tantum: in his προαίρεσιν, ob finem cogitatum, accedere necesse non est.

225. In defunctis non quidem dicimus eandem rationem motus esse, quæ in viuis est: sed similem.

226. Sanguis enim naturali instinctu, si incorruptus est, aut non valde alteratus, mouetur, principio hoc accepto ex violenta mutatione in viuo.

227. Idq; non alio nisi recens vehementer desiderato, ita vt impressa sit illi vis quædam καὶ κρᾶσις ἐπίκτητος ad hunc, & non alium moueri.

228. Quod sine agnitione fit, tantum effluxu aliquo, cuius vis antea viuum attigerat per intuitum aut etiam congressum.

229. Perinde vt Magnes qui ligulę compasti incumbit, adhibito ferro commo-

uetur,

uetur, perinde vt mouetur ferrum, etiamsi vix virtualis contactus, ceu fit per solida, accedat.

230. Nec vis illa in vlla alia re est quã in temperamento substantiæ, ad cuius imitationem alteratus est sanguis in percusso.

231. Nec dicendum est, quod eiusmodi sanguinis motus in viuo omnino non sit.

232. Nam etiam sine imaginatione & noticia hostis vel amici commouetur similiter, & pro consueto, vt supra diximus: *& huius aliqua declaratio est in illis qui citra hostem pulsu cytharæ hostiliter commouentur, quod de Alexandro & aliis scriptũ legimus. Sic qui iucũdam vel aliam cantilenam audiuerunt fixius, illis vel invitis hæc recurrit: Tale quid fit in somniis de diurnis gestis.*

233. Atqui si in viuo mouebatur citra vim imaginationis, eo quod semel cõfertim, vel sæpe debiliter factum est, cum tamen affectus sit restinctus: ex natura tali pronunciamus, quod eandem potentiã multo magis post mortem retineat, vbi recens motus alio motu non potuit aboleri.

234. Non enim cessat esse sanguis statim a morte.

235. Ergo nec natura eius cessat.

236. Rationem quidem amisit, qua dicebatur hominis per se sanguis & animalis: (iam.n. non amplius hominis, nisi homonymos

nymos eſt) at rationem naturæ ſuæ nondũ perdidit, ceſſauitq; ita agere vt ratio animalis & hominis requiſiuit, ſed vt natura ſua vt dictum eſt, non ceſſauit eſſe.

237. Proinde quod propriæ vires, quæ membris affuerunt aut rebus in vita, poſt eam non ſtatim intereant, patet ex multis.

238. Primum quidem exempla de ſanguine in promtu ſunt: Qui ſanguis in menſtruata nocuit, is ſeparatus ab eadem pariter nocet.

239. Hircinus ſanguis, quam vim in ipſo hirco acquiſiuit & obtinuit, eandem hirco occiſo retinet quod apparet in frangendis calculis.

240. De amore certum eſt, quod quem viuum Imperatoris cuiuſdam vxor vehementer deſiderauerat, eius occiſi ſanguine poto affectus fuerit reſtinctus, vtpote veluti totius viribus exaturatus. *Iulius Capitolinus in vita Antonini: Langius lib. 1. Epiſt. 24.*

241. Sanguis viperinus venenatus eſſe traditur; (*Plin. li. 11. cap. 53.*) vt & ſanguis leproſorum in viuis: ſumatur a morte cũ integer adhuc eſt, eędẽ vires deprehẽdentur.

242. Odio naturali diſſentiunt in vita Ægithus & Florus, Ariſtotele, Plinio & Plutarcho teſtibus: at horum ſanguines a morte miſceri non poſſunt.

243. In quo exemplo etiã motus ſimilitudo exprimitur.

244. For-

244. Fortaſſis, ſi periculum fieret, interemti & veri percuſſoris ſanguines ſimiliter non miſcerentur, ſed confuſi ſepararentur.

245. Faſcinati ſanguis etiam poſt obitũ eſt peſtifer, nempe veneno per faſcinum in eo genito, ipſoque corrupto, vt ſit quaſi peſte infectus: *Quo pacto & reliquia carniũ a lupo voratarum cornici traduntur mortifera ab Aeliano.*

146. Si vere ſcripſit is qui Thalmud Iudæorum confecit, nihil habetur manifeſtius. Etenim dicitur Zachariæ in templo occiſi ſanguis, etiam poſtquam in lapidis duriciẽ concreuerat, Tyto Hieroſolymam capiente, ebulliſſe feruore quodam concepto, atque ita prodidiſſe ſceleratos homicidas.

247. Addita eſt huius feruoris declaratio ſimilis, qualem etiam Deus de ſanguine Abelis edidit: Sanguis fratris tui clamat ad me de terra. Nam dicitur vox audita, quæ iuſſerit milites, litarent ſanguini iſti ſanguine ſacerdotum, atque ita compeſceret ebullitionem, quæ non prius ceſſauit quam interemtis omnibus. Plura poſſent afferri de ſanguine, ſi liberet.

248. De aliis obruimur copia. Notiſſimum eſt ouium & luporum diſſidium in viuis: at de horum pellibus ex Oppiani lib.

lib. 3. & Boethio refert Langius lib. 2. Epi. med. 55. quod tympana ex illis confecta & pulsa cõcordent nunquam, sed dissipetur alterum. Quod ipsum de fidibus quoque memoratur. *Vide quæ de lupi stercore & cauda in præsepibus occultata, Mizaldus Cent. 8. hist. 4. retulit. De Concordia fidium cytharæ & testudinis Mizaldus Cent. 5. hist. 17. Vide & Cardanum lib. 18. subtil. Et Fracastorium lib. de symp. Scalig. & alios.*

249. Vitis a brassica non desiit dissentire post arefactionem: & cinis vstarum cantharidum æque mouet & exulcerat vesicam, ac non vstarum, ne igne quidem eam vim delente. Nutriunt Gallinas viperæ carnibus, carnes Gallinę rursus datę accipitri, veneno concepto, illi plumas deiiciunt, ne coctione quidem mutata illa vi: Sic veneno nutrita puella tãtum vim eius retinuit, vt intuitu esset instar catoblepæ aut Basilisci. *Io. Bap. Por. in mag. nat. ca. 28. li. 2.*

250. Nolumus pro certo affirmare: asserunt tamen aliqui, quod duorum hostiũ sepulchris contiguis impositæ rosæ, postquam adoleuerãt, licet studiosissime connexæ fuissent, tamen non potuerint vna manere. Contra de duorum amatorum itidem sepulchris impositis rosis refertur, quod diuelli non potuerint.

251. Nec proficit qui obiicere velit, ista

aut dubia esse, aut ab ortu crasi ꝓpria dissensisse: Hostes vero duos vel momentaneo affectu discordes factos, vnde actio in habitum transire facile non potuerit.

252. Primo supra responsum est: vehementem caussam efficere id paruo tempore, quod non vehemens in magno vt Philosophus de animalibus & aliis in aere genitis testatur.

253. Postea experimenta mundi euertere, & nihil pro vero habere, nisi experiatis ipse graue est. Fiat autem periculum in interemtis fulmine & de morsis a cane rabido, & aliis quibus manet quidem a morte vis veneni & deleteria, at ab ortu eam non habuerunt. *Mizaldus cent. 1. hist. 69. & 5. hist. 38. & 62. & cent. 7. hist. 99. Plin. lib. 11. cent. 53.*

254. Testatur & hoc experientia, quod longe efficaciora sint quædam a morte quam ante mortem, potissimum, si prius stimulata fuerint animalia, sicut in veneno scorpij, aspidum, bubonum, canum rabidorum, &c. videre licet.

255. Sed his non contẽti quidam requirent effectum idem in aliquo simili naturali: videntur enim dicta suas vires quasdam alias a motu humorum obtinere.

156. Illis satisfacere quidem debebat discordia sanguinis Flori & Ægithi. Verum satisfacit etiam argumẽtum a pari aut minore.

note. Cum enim vires post mortem durare animaduertamus in multis: de sanguine similiter statuendum esse effectu dato, probabile est. *Ne quid dicamus de gemmarum quarundam sudoribus Bufonij scilicet præsente veneno, &c. item de aliis, quæ traduntur certo dissilire, eo qui gestat inceste viuente, & Topasio sanguinem sistente & Iaspide.*

257. Inuenias alios qui opponant cæsum canem, qui similiter deberet cruentare, in quo nos dissimilitudinem generis obstare dicimus, & indispositionem sanguinis canini ad alterationem accipiendam.

258. Si canis canem violente interemit, an tum quoque cruentatio accidat, nondum est exploratum. Verisimile tamē est non fore: ꝙ in cane tam firma impressio esse vix possit: & prouidentia videtur sanguini humano indita esse facultas ista, vtpote quem effudisse refert, ibi non refert magnopere.

259. Sanguinem autem humanum habere peculiare quid etiam Plinius indicat, cum dicit, quod in quibusdam confossis non profluat. *Scilicet antequam a corde reuocetur: Nam intra primum ad cor rapitur, postea inde redit, id quod indicat color pallidus, & tremor primus in commouendis ira, vnde ex duplici affectu totus ille motus compositus vocatur. Sicut in aliis quoque multi concurrunt.*

260. Tertium quod opponi poterat, est raritas ipsius effectus. Nam si sanguinis est hæc vis naturalis, vt possit moueri, eo motu quo consueuit anima præsente: in cadaueribus autem plerisque est integer & incorruptus: qui accidit, vt non omnia cadauera signent?

261. Causam huius aliquam recitat Bodinus, nempe qnod putauerit quidam id ideo fieri, quia quidam vindictam retinuerint vsque ad mortem, quidam abiecerint cupiditatem eius.

262. Nec improbabilis hæc est. Nam noua alteratione interdum tollitur vetus, præsertim si fuit non ex prima crasi, sed ἐξ ἐπικτήτου.

263. Sed non sufficit hæc ratio in omnibus.

264. Nam quidam etiam statim mortui non signant, quidam etiam postquam aliquandiu vixerint, & sanguine procul dubio ex vi morbi sint alterati, tamen signāt.

265. Dicimus igitur alia quoq; impedimenta esse inspicienda, siue ea in corporibus, siue extra sint.

266. Requiritur enim vt sanguis sit fluxilis, qualis est maxime arterialis.

267. Crassus igitur & concretus non profluet.

268. Requiritur & calor, cum frigus con-

consistere faciat & inspisset humores, atq; ita prohibeat motum.
269. Itaque aut dum calet adhuc cadauer inducatur reus, aut ambiente vapore calido tepefiat.
270. Insuper viæ non obstructæ, maxime in alto.
271. Nam vbi via non est, ibi retinetur motus idque in alto melius: si quidem obligata alioquin vulnera solent cruentare, tantum prætereunte, nec tangente cædis autore.
272. Oportet etiam vt vulnus sit factum, idque in parte sanguinea.
273. Quanquam enim per nares quoq; cruentare, vel aures vel alias partes soleant quædam; tamen id difficilius fieri potest in illis in quib. nihil fractum aut ruptum est, veluti in suffocatis, aut illis in quibus neruus cōpunctus conuulsionem lethalē attulit, aut qui veneno sunt sublati, de quibus aliqui aiunt, quod etiam cruentent: quod tamen certi nihil indicat.
274. Etiam non effluxisse ante omnis sanguis debet, aut tanta copia vt vix aliquid insit.
275. Altitudinem enim vulneris non assequitur, nisi legitima sit copia, aut si conclusus in loco remotiore.
276. Erat tamen vtile tum in his tum in

integris aut obſtructis, diligenter contemplari loca extantium arteriarum, vt circa tempora, flexus cubitorum, &c. item præcordia; ſimiliter extremitates manuum & pedum.

277. Nam in his, ſi aliquis motus intus fit, facile ſentitur.

278. In quibus ſanguis corruptus eſt, aut fortiter alteratur in his aut nullam aut obſcuram ſignationem fieri neceſſe eſt.

279. Itaque ſi arefacta manus cruentat, aut aridus ſanguis in veſte abſciſſa, illud ſi factum eſt, diuinum potius eſt quam naturale.

280. Quanquam indicationē tunc ſumtam eſſe ex mutatione percuſſoris, veriſimilius eſt.

281. Cuius gratia debebat fixis oculis intueri cadauer aut aliud quid, cum frequente appellatione interfecti, & criminis exprobratione, tactu quoque arteriarum.

282. Si non recte ſita ſunt cadauera, hoc quoque aliquid impedimenti afferet, fluxu libero impedito, vnde initio ſtatim æqualiter locari interemtus debet, videndumque ne in vulnus cadat.

283. In externis eſt veſtitus rei, qui ſæpe eo eſt odore, vt tum homines tum beſtiæ ex eo agnoſcant perſonam; conſentaneū

eſt

eſt aliquid ſpirituum inde quoque ad vulnus penetrare poſſe. Vnde videtur eſſe cõſequens, vt eodem veſtitu, ſed non alterato odoribus fortibus, accedat reus.

284. Circumſtantes etiam vaporibus aut odoramentis validis careant.

285. Nam quanta vis ſit in odoribus ad mouendum ſanguinem, apparet in plurimis, præſertim in eo quem malorum odor cruentantem faciebat.

286. Inſuper ἰδιοσυγκρασίαι quanquam rariſſimæ ſunt: tamen euenire poſſunt (Peucerus de incantatione) vt alter ad alterum vim quandam habeat, qua ipſius motus torpidos faciat, ſicut torpedo. *Memoratur ſimilis quadam hiſtoria de duob. contubernalibus, quorũ alteri cum Medicus dediſſet pharmacũ, non hic ſed alter ſenſit effectum donec ſepararentur.*

287. Conſpicuum id eſt in quibuſdam, qui præſente certa perſona omnem agilitatem amittunt, cũ ea abſente ſat ſint mobiles. *Et ita explicant quidã hiſtoriam Marij Minturnis capti, cum ad eum ingreſſus percuſſor nõ poſſet perficere quod cogitabat: Et de Iulio Pflug, inimicoq; eius audiui narrationem ſimilem, &c. Quidam hoc referunt ad genios vtrorumq; diſſentiẽtes.*

288. Idq; obſeruandum, tum in reo, tum in aſtantibus ne quis interſit quem valde reueritus ſit interfectus cum in viuis eſſet.

289. Animi enim motum ſequuntur

humores, & vt dictum est, aliquid peculiare inde trahunt.

290. Impedit contactũ nimia distantia.

291. Cum enim finitæ rei vires in infinitum non producantur.

292. Necesse est vt patiens sit intra terminum agentis.

293. Si magiæ suspectus est reus, vel eius amici, ne ligatus sanguis hæreat timendum est.

294. Itaque ne temere fiat periculum, exploretur conditio vitæ eius, cognati, socij & studia eorum, & supellex vestesque eius excutiantur: cadauer esto nudum, & sine pharmaco aut vnguento.

295. Verisimile est si serio cum eo colloquaris & alio auertas a præsente scopo, irritum fore effectum magicarum sortiũ quas intendere poterat.

296. Impedietur enim attentio seu directio magica in recitatore, nisi ante recitauerit sortes, quod tamen anteuertetur si de improuiso inductus fuerit.

297. Succurrit etiam hoc, quod videantur crebro inducendi esse tales, qui valde sunt suspecti.

298. Nam experientia testata est, non potuisse verum percussorem diu aspicere interfecti cadauer, sed vehementer fuisse commotum. *Huc pertinet historia Bodini de*

rege

rege quodam. qui in sacris magicis iubens puero caput abscindere, eius intuitu in rabiem est actus, semper obuersante ipsi imagine capitis. Vide & quæ sequuntur, lib. 2. cap. 2. Dæmonomaniæ. Inspice & historiam Theodorici regis Gotthorum.

299. Obiicitur autem etiam hoc inter alia, quod sæpe fefellerit iudicium, quodque non verus sed alius quispiam sit signatus.

300. Hoc dicimus accidere posse, si intimus interfecti amicus, quem paulo ante mortem conspexerit commiserantem, vna fuit ingressus. Remoueantur ergo tales.

301. Quod si verus percussor quoque vna affuerit, at citra suspicionem cœdis, indicium ab hoc deuoluitur ad alterum qui in suspicione est.

302. Interdum accidit vt in feruore cõtentionum cum alio egerit, sit autem clam interfectus ab alio: tunc fieri potest, vt verus percussor non signetur. Patebit hoc diligenti inuestigatione.

303. Plures percussores signari solent æqualiter, etiam tunc cum aliquis per alterum peregit cædem, conscio tamen eius rei interfecto. *Cuius accepimus duplicem historiam a Magnifico viro Domino Iohanne Stromero*, I. V. D. *& ordinario in nostra Academia.*

304. Suſpecta etiam hic debet eſſe Magia, qua poteſt in alterum tranſmitti ſignum.

305. Videndum etiam ne proprietate quadam aliquis ſit, ad quem omnia cadauera talia ſanguinem ſtillent.

306. Et inueſtigandum num quod acre medicamentum ante mortem ſumſerit ſauciatus.

307. Aut num aliqua externa vi totum corpus ſit commotum: ſeu qualitas ambientis, quæ poteſt immitti vna cum ingreſſu, referet meatus, & ſanguinem ſubtiliatum prouocet: aut aliquid calidius incubuerit vulneri &c. cum talibus facile ſanguis irritari poſſit, & falſum iudicare.

308. De diſpoſitione humorum in interfecto etiã quæri poſſet, num hæc quoque aliquid conferret.

309. Videas enim alios ſanguineos, alios Melancholicos, phlegmaticos, bilioſos: maciatos, ſucculentos: & quæ præterea in aſſequẽda iudicij certitudine conſiderari debent.

310. In ſexus reſpectu, mulier mulieri congruit magis: vir viro: at ratione generis, quia homo vterque ſignum naturaliter & per ſe non debebat omitti, licet aliter in alio.

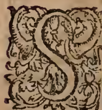
311. Non enim hic res variatur, ſed rei aliquod adiunctum.

312. Quod ſi iſta vel ſingula, vel potiſſima animaduerſa fuerint, debebat certiſſimo indicio conſtare reus, ſicut ex lumine colligimus Solis præſentiam.

313. Effectus enim ſuam cauſam infallibiliter notat, idque aut ſemper aut plerunque & ſæpius niſi dicta impedimenta aſſint.

314, Quod ſi ſcrupulus in aliquo ſit, in pluribus certitudo, violenta coniectura capi bene poteſt, de qua ſentiunt Iureconſulti, quod ſufficienter accepta, efficax ſit ad exprimendam per tormenta veritatem. Sed hæc ipſorum committimus induſtriæ.

ΤΩΝ ΠΕΡΙ ΑΙ-
ΜΑΤΟΔΕΙΞΕΩΣ ΘΕΜΑ-
των ἐξήγησις.

OLENT homines non ſtulti, eorum, quæ ipſis rara miraque occurrunt, quorumque perſpicere cauſas nequeunt cõſiderationem, explicationemque commendarę illis, qui in rerum arcanarum cognitione non nihil profeciſſe creduntur, quique præ cæteris in hoc incumbentes, ſtudium id, quaſi ſuum fecerunt. Itaque ſi quid Theologici eſt, ab huius ſtudij profeſſoribus expectant declarationem; Si quid in natura euenit, a ſcientia naturali deditis: Et omnino quoduis a ſuæ artis magiſtro. Neque hoc immerito. Quẽadmodũ enim nemo eſt, quin de lacera veſte reſarciẽda, aut noua concinnãda, non fabros ferrarios, ſed ſartores in conſilium adhibeat, ita æquum eſt in aliarum rerum difficilium inueſtigatione fieri, vt artificum iudicia, peritorumque cenſuræ potius, quam aliorum requirantur pronuncietque Theologus de Theologicis, Iureconſultus reſpondeat de iure, Phyſicus diſſerat de naturalium miraculis. Vtinam iſtud inter noſtros

nostri seculi homines, non dicam perpetuo, sed vt plurimum, nec a vulgo, sed illustrioribus obseruari contingeret, & non pœniteret me physicum, si iure id mihi assumo, in quo discendo ætatem fere contriui, de physicis, & interrogatum respondere, & sponte mea nõ differere tantum sed & per literas ea posteris tradere, vt quod nostro æuo cognitum esset, veterum exemplo, illis commissum, de perpetuo naturæ cursu, & veluti æternitate causarum, effectuumque vniuersalium; mira etiam variatione singularium, testimonium perhiberet. Sed mire peruersi sunt hominũ mores, & iudicia; De arcanis naturę interrogantur respondentq; quilibet. Et præsertim illi in admiratione sunt, qui τῆς θευργίας. Supercilio de quouis, iudicare non verentur. Recte illi quidẽ effecta omnia bona asscribunt Deo fonti omnis boni, mala vero ipsius aduersario & hosti. At sæpe turpiter errant irridendo physicum de causis propinquis differentem, quibus mediantibus Deus in natura operatur; cum tamen nemo eorũ adeo vesanus sit, qui de panis pisti causa propinqua pistorẽ respondeat; qui operetur interuentu ignis lignorum & aliorum instrumentorum. Quidam delirant adhuc magis. Plane enim peruerso iudicio, quod Deo erat asscriben-

Prauum studium vulgi, interrogantis, Theologos de physicis, Sicut de sanationibus medicorum aniculas.

Theologi de naturalibus non recte iudicantes.

Quidam effecta pracla-

ra Diabolo potius quã Deo aſſcribunt.

ſcribendum, referunt ad ipſius hoſtem. Nam contingit miracula rerum perpetrari per debitam cauſarum naturalium agentium cum diſpoſitis patientibus applicationem, adeo occulte, vt videatur ab ipſorum oculis remotiſſima cauſa: non latentem naturæ vim, quæ diuinum diuinæ potentiæ inſtrumentum vocari merito poteſt; non ipsã diuinam virtutem id operari aiunt, ſed plane Diaboli machinamentum eſſe blaſphemant. Horum hominum tam in ſacræ medicinæ effectis, quam in naturæ miraculis ita pronunciantes multos eſt inuenire: Et ne res exemplo careat; in hac ipſa materia, quam tractandam ſuſcepimus, plurimi (nam de peritis recteque diſcernentibus inter ſcientias, nec de eo, quod nunquam cognouerunt, temere garrientibus ſermo non eſt) Diabolo aſſcripſerunt, qui in natura ita a DEO inſtituta fundamentum habet. In χρυσοποιΐα ſimiliter iudicant plurimi. Cum enim audiunt, imo & vident artifices eam medicinam ex metallicis producere, quæ adhibita induſtrie miraculi inſtar ſanare poſſit, & a vitiis expurgare non humana tantum corpora, ſed & poſtquam adducta ad vim ſummam eſt, metallica ſtatim proferunt, Diaboli id effectum

eſſe.

esse. Quis autem quæso est, qui tale quid non optimum esse in tali natura pronunciet, nempe recte valere ad exequenda munia Deo & proximo debita? Item adminiculis huius vitæ ita instructum esse, vt & ipse mediocriter viuas, & reliquis inseruias; agnoscas etiam mirabilem Dei, quam creaturis tribuit, virtutem? At si hæc effecta bona etiam malæ causæ quomodo erunt? In sacris literis valetudinem commodam a Deo solo dari exempla testantur. In illis ipsis, vna cum experientia cognoscimus hostem Dei non nisi fœditates, morbos, crucesque homini parare; Et si parumper leuat morbos, grauiore tamen malo plærunque affligit, nisi permissum illi quid diuinitus est ad finem bonum. Sed cur quæso Diabolus possit homini hanc vim concedere, vt tam efficacem medicinam præparet Devs autem non possit? Quot autem sunt numero, quos Diabolus aut sanauit aut ditauit? Sed de hac peruersitate plura dicturi sumus, cum ad metallica nos conferemus. Alios inuenias superstitionibus adeo deditos, vt etiam ea, quæ fere manibus palpare possint, & oculis videre, præ ignorantia aut dubitatione stolida, asserant ex occultis nescio quibus causis prodire. Itaque in omnibus fere

Omne bonū profectum a Deo.

Quidam etiam manifesta reducunt ad occultas causas.

Vis Magnetica. fere agnoſcunt neſcio quas occultas proprietates, & virtutes magneticas, quaſi naturali quadam conſpiratione cœleſtium cum elementaribus, & rerum cognatione inter ſe fieri poſſit, vt per aliquot millia ſtadiorum vnicum verbulum, aut herbula quædam, quæ tamen niſi naribus admota, vix odore ſe prodit, immenſas poſſit exerere vires, atq; adeo a cœlo deuocare lunam. Simplex iſta & ſtolida credulitas proculdubio ex magorum diabolicorum exorta eſt ſuperſtitione; qui vires eas verbis tribuerunt, & ceremoniis vocatis, quas ineſſe & incredibile eſt, & nulla experientia citra magica incantamenta comprobauit. Plurima etiam ex impietate monaſtica, quæ perſuadere pietatis cuiuſdam prætextu & lucri ſtudio omnia hominibus tentauit, aut etiam impoſturis nebulonum, ſunt exorta. In iſta autem ſi diligentius inquiras, inuenias aut effectu vana nullaque, aut cauſas alias veluti in Hopliatria oſtendimus. *Scopus tractatus huius.* Quocunque autem modo quis de noſtro inſtituto iudicare velit, & effectum ſeu Deo ſeu genio alicui, aut neſcio cui occultæ cauſæ aſſcribere, a nobis alienum eſſe non putamus, inveſtigare num quæ cauſa naturalis datum effectum cruentationis in cadauere per vim iniuſtam a latrone, vel alio hoſte nocenter in-

ter interfecti ad præfentiam fui percuſſoris procreet. Nam & muneris noſtri ſtudiique id eſt, & ſæpe ad hoc & ſimilia inueſtiganda a plurimis prouocati ſumus. Nec refert ſi Theologus quis contendat iudicio quodam diuino indicationem facinoroſi ad pœnam fieri modo nobis ex natura loquentibus de eodem effecto aliquid relinquat loci. Nec tam temerarij ſumus, vt tanquam demonſtratum affeꝛramus in omni ſingulari facto, non aliam præterquam quæ nobis videtur eſſe, cauſam. Quis enim neget diuinitus, aut virtute genij alicuius aut etiã cauſis accidentariis, & fortuitis poſſe produci effectum ſimilem naturali? Aquæ in decliue labentis ope, vtuntur ad uerſandas molas: at idem etiam ſeu ventorum impulſu, ſeu animalium tractu fieri poteſt, ne de occultoribus virtutibus dicam. Satis eſt phyſico oſtendiſſe effectum talem eſſe cauſarum naturalium, aut ſemper aut plærunque. Et ſi non ſemper reſpondet euentus: non ideo naturæ motus negandus eſt, ſiquidem ad vnum ſæpe effectum raro omnes cauſæ concurrunt; quod licet ex illis æſtimare, quæ pro miraculis & portentis habentur, ob varietatem, cum cauſas in natura habeant: at raro ad effectum talem diſpoſitas, aut om-

Theologus interrogatus recte reſpondet Theologici: phyſicus ita vt alter alterum non euertat. Vnius effectus varia cauſa.

Cur non ſemper poſita cauſa vnus effectus ſequatur.

K nes

Declaratio thematum.

nes paratas. Sed ad ipsa themata. In horum vestibulo statim monemus, nos probabiliter de re velle disserere, vt quis credere possit, si talis sit effectus, talē naturalē causam esse, nec semper recurrendū esse ad nescio quæ occulta. Deducimus autem rem ita, vt his positis, illud sit vel possit esse idque vniuersali contemplatione nihil curantes, si quod singulare factum non respondeat, Sic enim omnes physici consueuerunt; veluti si quis disputando cōficeret, naturæ modo mundum non potuisse oriri: interim nihil curans an alio quodam veluti artificiali, aut diuino ante inuentam naturam sit confectus.

Themā. 4. Homo scit ex præcognitis.

Deducimus thema 4. ex diuisione quadam generaliter cognitorum. Quæcunque humanus intellectus cognoscit, eorum scientiam sibi acquirit ex præcognitis primis. Non enim absolute est res ipsa ita vt omnia, sicut Deus, sibi habeat exposita secundum quod sunt, essentiis singulorum in hoc vno conuenientibus, & ab eodem dependentibus veluti puncto, quod complexum sit omnium essendi rationes. Ex quo fundamento intelligitur quodammodo illud: In Deo viuimus, mouemur, & sumus. Et quod dici solet: Deus est solum, simplexque ens, nec primū nec secun-

Omnium τὸ εἶναι a Deo.

secundum; sed ens simpliciter; siquidem quod sunt reliqua, id Dei τῷ εἶναι referunt acceptum; qui si non esset, nec alia essent: Hoc autem dicimus περὶ τοῦ εἶναι simpliciter; non quasi esse: quanquam etiam bene esse sit ab eo ipso. Hominis talis conditio non est. Siue enim ante ingressum in corpus platonicas migrationes confecerit anima, vt postea nō discat sed visa ante & cognita recordetur: siue ante corpus non fuerit, necesse est vt cognitionem sibi acquirat forinsecus ex præsupposito seu præcognito aliquo. Hoc vero quale sit attēdendum est. Thema 1. ex 1. anal. post. 1. transcriptum est: vbi ita inquit philosophus. πᾶσα διδασκαλία. καὶ πᾶσα μάθησις διανοητικὴ ἐκ προϋπαρχούσης γίνεται γνώσεως. Vbi interpres Themistius & Philoponus τὸ διανοητικὸν apponunt τῷ αἰσθητικῷ. Ramus vere τῷ νοητικῷ: quasi iudicium αὐτόπιστον sit νοητικόν: id vero quod de dubiis per syllogismum patet, διανοητικόν: vt ita alterum alteri sit oppositū? Sed nos etiā περὶ νοητικοῦ pronūciamus, quod nulli sit cōnatū nisi secundū δύναμιν. Nam omne ex sensibus habetur per inductionem a singularibus collectū. Singularia autē nobis sunt sensilia, nō logica: vt ostendimus in disputatione aduersus Zabarellā. Ita ergo applicamus ad hæc nostra istud ἀξίωμα: quod necesse sit iudicium

Locus philosophi de præcognoscendis.

Homini innata notitia intellectus nulla.

dicium omne ſumi ex aliquo præcognito, ſiue id ſit ſenſile, ſiue intelligibile. Nam a ſenſibus accipiuntur phantaſmata, quæ fiunt obiecta mentis; ex quibus conſideratis & intellectis oritur iudicium veri falſiue. Et vtriuſque ſeu neceſſarij ſeu probabilis: vnde poſtea nos deducimus, cum verum velimus aſſequi neque tamen neceſſarium poſſimus obtinere probabile nobis relictum eſſe. Duplicatur autem Thema 1. vt & argumentum quod eſt in 2. Nam præcognoſcimus aut certo, neceſſarioque, veluti cum oculis niuem hanc albam cerno: ſeu cum mente reconditum habeo ſcioque omne animal eſſe ſenſitiuum: aut præcognoſcimus incerto & dubio modo iſthinc exurgit iudicium certum; hinc fallibile; pro vt veritas & opinio, neceſſitas, & probabilitas inter ſe habent. Similiter aut præcognoſco, aut non: ex illo iudicium aliquod eſt ex hoc nullum. Quid enim iudicem, cum nihil, de quo iudicandum ſit, extet? Quid intelligat mens deficiente phantaſmate, aut intelligibili? Sed cur in hac materia iudicium ſit probabile, cauſa redditur, quia præcognitum ſit dubium. Cauſam iudicaturis, effectum neceſſe eſt notum eſſe. Nam effectus arguit cauſam. Iam autē effectus non ſat ex-

Intelligibilis ortus per naturam ex ſenſu eſt in his quæ ſentiunt.

plo-

ploratus eſt; Non quidem ſimpliciter: Nam hoc videtur, oculis notatum: Sed cum exactis circumſtantiis, quæ nos deducere ad cognitionem cauſæ vnius & & perpetuę poſſunt. Nam euenit non raro, vt idem effectum a pluribus cauſis prodeat; veluti calorem excitat & motus, & flamma, & antiperiſtaſis. Ignem perimit extinctio ab aqua, vel ſuffocatio, vel marcor deficiente nutrimento. Itaque vt vt conſtat factum quid eſſe, ſi tamen ignoretur quomodo, dicimus nondum ſat cognitum eſſe effectum ad cauſæ propriæ inueſtigationem. Id nolebat Ariſtoteles cum ſcientiæ quatuor quæſtiones præmitteret εἰ ἐστι, τί ἐστι, ὅτι ἐστί, καὶ διότι. Sed ſequentes propoſitiones ſatis iudicant præcogniti incertitudinem Nos ipſi ex multis iudicibus & aliis qui adhiberi ad talē cognitionē ſolent, quæſiuimus num vnquā tale quid eueniſſet in cadauere per vim latronum vita exuto. Negarunt. Rurſus autem etiam quoſdam fide dignos & ſcribentes, & verbis coram affirmantes factum, cognouimus. Stillaſſe ſanguinem cadauera multi meminerunt, nec id ignotum eſt veſpillonibus. Et euenire ſolet oppreſſis ruina, vulneratis, plethoricis, quos apoplexia ſanguinea interimit; aut peſte ſublatis. Sed ibi nemo ſigna quærit, niſi vul-

Idem effectum pluriū cauſarum.

Cur iudiciū de facto hoc probabile.

garia, ruptam scilicet venam esse; sanguinẽ commotum ex vulnere prorumpere. Itaq; non immerito dubitatur de signatura interfecti. Et quid mirum, si vulneratus cruentet? Adde quod cogant quidam præfecti, cũ qui reus esse creditur, digitos in vulnus inserere, & conceptis verbis iurare; quo facto ita sæpe laceratur vulnus, vt si vel gutta sanguinis insit, eam exire sit necesse. Quæ ergo fides rei? Insuper non pauci falso signatum depræhenderunt. Et recitata sunt nobis exempla: ita vt quidam primarius Theologus, amicus summus noster sæpe mihi dixerit, se fere adduci eiusmodi exemplis, vt credat Diabolum illudere iudicibus, & hoc operam dare, vt innocentes obiiciant supplicio, quod eo facilius obtinere possit, si efficiat vt semel atque iterum vera sit signatura, quam postea in plurimis fallat. Sed siue fiat hoc, siue non: ad præsens non curamus. Proponimus effectum nempe cruentasse siue vnum siue aliquot ad præsentiam interfectoris cadauera. Et eam cruentationem fuisse signum hostis & ex consequente iniuriæ ab hoc illatæ. Idque duplici argumento; ex quibus primum est testimonium probatorum hominum alterum δύναμις naturalis; quam physici est ostendere in subiecto esse: etsi

Violenta sanguinis prouocatio.

G. M. Th.

Propositio.

etſi non in omni ſingulari ad effectum perueniat, aut non in omni ſit. Nam cauſæ ſunt, vt ſit; Sunt etiam vt non ſit ſicut teſtabuntur ſequentia. Ad factum conteſtandum faciunt illi, qui ipſi interfuerunt, aut ex fide dignis acceptum in monumenta ſua retulerunt. Inter iureconſultos commemorantur D. Paris de puteo. Hyppolytus in conſiliis, Angelus de homicidio. Neuiſanus; Boethius, & alij tum veteres tum recentes, qui etiam iuris ſolennem quæſtionem de hoc ipſo ſolent inſtituere, & ex facto coniecturā aliquam violentiæ capere. Meminit eiuſdem etiam Bodinus in Dæmonomania. Sunt qui Platonem teſtem ex dialogo Phedone, aſciſcant; vbi dicit quod animę defunctorū circa terrā errent vnde eueniant ſpectra licet idē in fine eius velit, homicidarum animas in tartarum demergi, vnde nunquam emergant, moratas autem ibi annum per cocytum & pyriphlegethontem emitti ad Acheruſiam vbi deprecentur culpam ab interemptis. Leuinus Lemnius in 2. de occult. nat. mir. cap. 7. idem factum recipit, & pro ſtupendo agnoſcit: vbi dicit inter præcipua, quæ nobis ſtuporem inferunt, illud eſt, quod ſanguis ex vulnere interemti profluat præſente illo qui id inflixit, eiuſque facinoris eſt conſcius: Id obſer-

Teſtes facti.

Bodinus lib. 2. Dæmonomania cap. 3.

Plato.

Leuinus.

Langius. Corn. Gemma. obseruatum est a Magistratu & præfecto totius Belgici. Agnoscit idem & Langius 1. lib. Epist. 40. Et Cornelius Gemma lib. 1. Cosmocriticæ cap. 6. Philippus etiam Melanthon in 1. Phys. argumento tertio de prouidentia; vbi dicit: Admiranda signa corporibus addita sunt, quæ monstrant autores cædis. Nam corpora mortua stillant cruorem, cum ad ea accedit autor cædis. Ex Lucretio recitantur *Lucretius.* versus.

Namque homines plærunque cadunt in vulnus, & illam.
Emicat in partem sanguis, vnde icimur ictu.
Et si comminus est, hostem ruber occupat humor.

Virgilius. Ad hoc etiam Vergilij versus in 4. Aeneid: referuntur.

Sequar atris ignibus absens,
Et cum frigida mors anima seduxerit artus,
Omnibus vmbra locis adero.

Hos autores etiam adduxit Mizaldus cent. 1. memorab. 4. Sed quid opus est omnium, qui huius rei meminerunt, & pro certo affirmarunt, adducere testimonia? Viuit adhuc Ienæ magnificus & reuerenda canicie, doctrinaq; & experientia *Ioan. Stromer. Iurisc.* præclarus vir D. Iohannes Stromerus Iurisconsultus Synedrij Iuridici ordinarius

Consil. Principum Saxoniæ, & professor Academiæ, qui Lipsiæ idem vidisse se nobis commemorauit, & ex aliis fide dignis cognouisse. Statuamus itaque effectum hunc esse certum, non quia ipsi dixerint, sed quia viderint, & factum confessione noxiorum confirmarint, quod postea nō impossibile esse docet naturę potentia. Ad causæ inuestigationem transimus Themate 23. Variant hic, vt in re dubia autores. Quanquam enim effectum esse sciant, tamen causa adeo abstrusa est, vt adhuc sub iudice lis sit, cum multi eam dicere conati sint, & allegare diuersam, quis veram attigerit. Non autem de efficiente tantum dubitatur, sed & de finali, si opus naturale est, alicuius gratia erit. Hoc enim est in ratione naturæ. Sin fortuitus impetus, frustra de fine sumus soliciti. Talia enim temere eueniunt. Sin diuinum quid, neque sic sine fine erit, de quo ipso videbimus postea. De efficiente dubia sunt, sitne causa motus in ipso subiecto, an non: Et ita quidem sit, vt ἐκ δυνάμεως ab aliquo actu existente prouocetur. Nam hoc in talibus fieri oportet, siquidem nihil mouet seipsum. Illud prouocans, sitne vis aliqua naturalis magnetica, seu quæ instar magnetis suum familiare alliciat: aut signum hostis præsentis, per effugium mo-

Causæ inuestigatio.

Finalis causa.

Efficiens.

re timentium, edat, cumque erumpere alibi non poſſit, per patens vulnus euadat, aut non timentis inſtar, ſed vindicantis hoſtem petat: an vero ſit mens aliqua aſſiſtens, commouensque ſanguinem: veluti anima defuncti, vel eius genius, vel diuinus iudex & angelus ad hoc ipſum, gratia vindictæ miſſus: aut etiam genius malus: In quo ipſo facile poteſt excuſari facti raritas, cur ſcilicet in omnibus non tale ſignum edatur. Nam narratum eſt nobis: quendam a cæde recēte inductum, confeſſumque ſe autorem, nullo fuiſſe indicatū cruore. Ratio autē huius peti poteſt a diuina conſuetudine. Deus. n. rara edit exēpla pœnarum tam manifeſta; Et cum multi ſint atrociter peccantes, non tamē omnes igne cœleſti abſumūtur, nec omnes ab vrſis deuorātur, non omnes periuros tangit apoplexis. Et ſic in aliis. Idem autē imitari poterat etiā malus genius. Itaq; hic ſplēdida quædam ratio eſt, at occulta & dubia. Nam quid dicemus de non recte ſignatis? Ad quam cauſam confugiemus, diaboli ne malignitatem, an fortunam, an naturam, an aliud quid? Sed & a natura petita cauſa non faciliores habet varietatis ſuę excuſationes. Libet autem audire doctorum de hac re ſententias. Plato quid ſtatuat diximus: Conſentit ei Virgilius: & Bodinus, qui

Hiſtoria nō ſignati.

Cauſa diuina.

De his qui animas Vindices ponūt.

qui vult animas seu spiritus defunctorum persequi hostes suos, recitatque exempla Pausaniæ, & regis cuiusdam. Et ad eandem sententiam Samuelis historiam accommodat, cuius vera anima apparuerit Sauli. Leuinus inquit: Fieri potest, vt sanguis qui in venis delituit, agitato, motoque corpore erumpat. Magis vero consentaneum videtur amicis aut interfectori id accidisse debere ob animalium agitatum. Quod si quis statuat propinquos, & sanguine iunctos sympathia quadam, seu mutuo naturæ consensu elicere: facinorosorum antipathia, & dissensione tacita, non futurus sum contentiosus. Hoc tamen minus grauate sum admissurus, sanguinem ex plaga exprimi, tametsi obligata obductaque sit ac fasciis deuincta, si ille qui admisit facinus ex aduerso constituatur. Tanta est enim ac tam valida latentis naturę vis atq; imaginatio modo aliquid vitæ supersit, aut corpus mortuum incalescat, vt sanguis ebullire, accensaq; bile efferuescere incipiat. Adhuc Leuinus, qui causam in natura quęrit subiectorum inter se affectorũ sympathia vel antipathia. Illa in amicis, hæc in inimicis, nisi ex aliquo motũ violento seu agitatione locali corpus cruentet. Videtur autem a natura syncera discedere, dum de imaginatione

Item Theodorici Imperatoris et cuiusdã qui vxorem occiderat, et Plutarchi historiam de Dæmone: & Caligula ex Suetonio.

Imaginatio astantis reiicitur.

natione loquitur. Nam in quib. inanimis antipathia eſt; virium occultarum, ad quas motas mouetur ſubiectum mobile, in illis nulla requiritur imaginatio, vt in vitæ e braſſica: in animalibus vero viuis potius ipſum quod imaginat̃, corpore afficitur, quam alterum de quo eſt imago. Non enim veram putamus Paracelſicam ſententiam, qua magorum patrocinium videtur ſuſcipere, de vi imaginantis adeo forti, vt quis alteri ſuas cogitationes imprimere imaginando poſſit, eumque commouere: item nos cœleſtiũ virtutes per phantaſian in nos prolicere ſi ſint fœlices, declinare a nobis ſi infœlices, quod ipſum etiam de magicis incantamentis a ſe in homunculũ quendam auertendis nugatur. Quod ſi verum eſſet, beati forent melancholici, nemoque non poſſet ſibi diuitias, regna, & alia multa imaginando acquirere. Et quis noſtrum viueret, ſi imaginatio hoſtium tantopere in nos valeret? quid opus eſſet tormentis ad bellum ſeſe inſtruere? vilius conducerentur Paracelſici melancholici, qui phantaſia ſua bellum gererent, conficerentque. Fortaſſis ex horum is numero fuit, qui voluit conficere tormentũ, quod ſine puluere, & glandibus exploſum tam valide percuteret, quã inſtructa iſtis. Iupiter id fulminator poteſt, ego humunci-

Paracelſicũ commentũ.

Vanitas imaginationis Paracelſica.

Tormenti ictus ſine pulver & globo.

Alij hic aliud fingunt.

ci-

cio nō possum. Quemadmodū Bap. Porta affert, in eo baculus loco globi est. Sed si ludenda potius fatua opinio est, quā argumētis incessenda, illi præsidiū quoddā nobis videntur reliquisse, quod tam facilis sit remedio locus per eandem imaginationē. Quid si vero ego inscius, ab alio præuenirer, atque ita occurrere imaginando nequirem? Quam vellent ægroti a se auertere morbos isto modo. Testatur autem experientia multos ita contrahi, depelli paucos, quemadmodum narratur historia de quodam melancholico medicinæ studioso, qui quoties de febri hydrope, vel alio effectu speculatus fuerat, statim sibi ipsi morbum affinxit, nec posuit persuasionem, nisi accepto pharmaco. Sed de his nimis multa. *Melancholicus morbos sibi somnians.*

Langius dubitat, an aliquas sensilis animæ, cupiditatis scil. & vindictæ, vires etiam post mortem adhuc in sanguine dum putrescit, subsistere cum philosophis affirmandum sit. Quæ sententia commode potest exponi, vt infra audiemus. *Langius.*

Cornelius Gemma inquit: videmus extincto cadauere, vsque ad tertium diem interfectoris imaginem velut in concreto sanguine latuisse, cum eodem semel præsente residuus ille spiritus propter ideas inhærentes in percussorem obuium concitetur: *Corn. Gemma.*

citetur: nec prius profluuium sanguinis e vulnere supprimatur, quam qui occiderit, longius a funere sit semotus: quod studiose semper ad probandum facinus a prætoribus obseruatur. Hæc Gemma.

Gemmæ error.

Sed exorbitat a veritate longius. Primum quo pacto Idea in sanguine latitet, cum ipse nunquam senserit, aut cognouerit Ideam? Aut ipse sanguis percipit naturali facultate obiectũ: aut vi impressum ab externa causa suscepit. Neutrum esse potest. Et si latitat, quo pacto citra sensorium externum viuum cognoscet præsentem? Nam necesse est interiorem idean conferri cum exteriore sensili. At hoc a nullo ne dormiente quidem, nedum mortuo fieri potest. Remanere quasdam imagines in censoriis vult Philosophus, vnde nocturno tẽpore obuersentur nobis diei gesta; At clausis oculis, & iam de mortuis amissa forma & facultate sua, quis cõiiciet præsentem illam rem, a qua ante sensilem speciem conceperat? Mirabile etiam est, cur id ponat in quouis sanguine, cum non nisi circa cerebrum sanguis putetur ad sentiendum aptus. In spiritibus tam fugacibus, quomodo erat id, a residua? Nullus apoplecticorum, aut dormientium hostem suum astantem percipit, quomodo mortuus? Cur etiam in

concreto sanguine restet? aut quomodo hic postea fiet ita aqueus, vt profluat? Sed de talibus in sequentibus plura. Philippus Melanchthon non scrutatur causam anxie. Coniicit eam in diuinam prouidentiam, quemadmodũ in plurib. inexplicabilibus solet fieri. Apud Arist. in 3. de part. an. 10. extat historia de Carib. qui putauerint caput abscissum loquendo prodere suum interfectorem posse. Et id credidisse etiam aliquos alios, qui Homerum testem allegarint. Sed nostri homines eo demẽtię non peruenerunt. Qui gubernari omnia ab astris suis statuunt, figmentum quoddã possent afferre de lite astrorum vtrorumque occisi & occisoris, adeo vt commotio in sanguine interemti notaretur, quod fieri nõ posset tã aperte in occisore. Comminisci etiam liceret nescio quas vindictas & alia. Sed missis istis vanis, ad causæ naturalis inuestigationem accingimur. Themate 33. dum dicitur aliquam mentem absolute sine materia agere, quo pacto intellectus immateriatus seu inorganicus, & mentes seu formæ puræ solent: nemo nos accuset non obseruatæ physice loquendi consuetudinis. Scimus ꝙ Philosophus τὸ ποιεῖν, καὶ τὸ πάσχον genere seu materia ponat eadẽ, specie, differentia, & cõtraria quoq; agens repatiatur agendo, & alterum alterum

Melanchthõ.

Arist.

Astrologicũ commentũ.

Actio mentium.

1. de ortu lex. 50.

rum tangat: vnde necesse sit vtrumque esse materiatum. Et quę aliæ conditiones illis asscribuntur. Scimus autem etiã hoc, quod intellectui operationem inorganicam tribuat, quodque agens duplex constituat, sicut & τὸ κινῶν, nempe primum & vltimum, ex quibus primum sit mouens immobile ipsum, quo pacto etiam mouere primum motorem asserit, qui tamen sit indiuisibilis, & citra omnem magnitudinem, quale sit tum in vniuerso mundo principium diuinum, tum in animalibus ipsa anima, quę imaginatione, intellectione ve moueat corpus. Sed de naturali motu, qui est subiecti materiati mobilis ex potentia in actum, nos non loquimur. Neque enim talis passiua potentia cadit in formas puras. Effectiua cadit, quæ virtute perficitur citra motũ localem, aut mutationem physicam. Neque enim vt agat Deus, de loco in locum conferre se debet: nisi hoc de ipso per accidens dicatur. Sic neq; angeli existimandi sunt quicquam a materia pati, quanquam finiti sint spiritus, & dicantur de loco in locum mitti, aut moueri, quod ipsum etiam in Scriptura de Spiritu sancto enunciatur. Ista itaq; motus vocabula modificata sunt, & translata, a rebus materiatis ad immateriatas: quo pacto etiam dicimus Deum audire, vide-

Mentes cũ agere moueri que dicuntur, metaphorice dicuntur. Vo-

re,

te, loqui, ire & alia. Hanc ipsam quæstionem disputat quidam contra Bodinum; qui videtur diabolo in magis transferendis talem loci mutationem ascribere. Respondetur ipsum non esse in loco, neque ideo fieri posse motu locali. Non autem est in loco, quia incorporeus quanquã extra locum physicum dicatur suo modo in loco esse: Et logici omni enti locum assignant. Quod autem trãsferri cernitur aliquis correptus, & a terra in aerem euehi: de isto quidem translato verum est, quod moueatur mutato loco: at non de vectore, vel translatore, nisi suo modo; quem physicum non esse cõstat, perinde vt Aristoteles τὴν φύσιν accipit, non vt Ramei. Scimus enim etiam diabolo suam naturam esse. (large accepto vocabulo) Ideo iuxta eam; conformiter sibi dicitur agere pati, quæ passio ei decernitur iudicio diuino: at non humano more. Sed de his satis. Nam excedunt captum nostrum. Aristoteles dum admittit animam mouere electione, & intellectione, hanc ipsam assimilat quieti, & statui cuidam potius, quam motui.

ces enim istæ primo sunt rerum physicarum.

Actiones agentium, & passiones nõ sunt in agẽte, sed patiẽte. Arist. 2. de anima; lex 139.

1. de animã lex. 44. lex. 48.

Negamus mentis eam operationem, qua in se quasi agitata reflectitur, vt cum intelligendo occupatur, locum habere in præsente effecto. Nam hic est sanguis cõ-

Contra Paracelsum.

Mens mouens materiale.

motus, quem si mens mouet, sane foras progreditur, nec in se ipsa manet. Ex quo loco etiam argumentum est contra ante commemoratam Paracelsicam imaginandi vim. Nam vt vt hæc intenditur, per se foras non exit, sed veluti quiescens in se manet. Vnde nihil illi est efficaciæ, quatenus imaginatur. Esse autem præterea illi cõiunctam vim motiuam, quæ corporea est, cuius ope animal prosequitur, & fugit obiecta, notum est. Itaque ipsa non mouetur quidem, est tamen motus principium, at immobile, velut in deliberationibus finis. Mentem autem interuentu materiæ mouentem, seu principij corporei adiumento, quo vtitur tanquam instrumento, asserimus, in hac consideratione assumendam esse: non autem ita vt statuatur esse certa causa: sed vt ponatur, donec inuestigauerimus sitne an non. Perinde ac si dixissemus dilemmate quodã: si mens est causa cõmotionis istius, aut erit per se, vt ipsa sine materia mouetur absolute, qui tamen motus potius quies philosopho est, vt fit cum intelligit, aut erit cum materia cuius interuentu operetur. Illud non esse manifestum est: videndum itaq; an hoc sit. Præsupponitur autem materiã coniunctam ab ipsa moueri. Hoc necesse est fieri, vel præter vel secundum naturam

mate-

materiæ. Præter eius naturam fit, cum impellitur vi, vt exemplum lapidis declarat, qui ex imo sursum obtruditur: Secundum naturam; cum actus eius e potentia educendus est, adhibito eo; quod id facere aptum est, vt cum magnetis vis admoto ferro in conspectum actu prodit, aut cum grani vis prolifica calore idoneo prouocatur; Eadem fere ratio est manentis per vim in alio loco; vnde vim inferente sublato, prompte redit ad propriam constitutionem, vt exemplum de lapide, qui retinetur in summo suspensus testatur. Non negamus simpliciter a mente aliqua ita moueri posse sanguinem, vt proruat idq; etiam fieri tum cum præsens est percussor. Quis enim de potentia diuina dubitet? Quis de angelis, aut malis geniis? Si abripere corpora in sublime possunt, cur non mouere sanguinem? Siue id fiat per vim extruso, siue remoto obstaculo, siue etiam addito aliquo mobili, cuius ipse sequatur motum, quæ ratio ad vim pertinet, siue vi diuina (nam hoc solius Dei est) noua virtute in sanguinē demissa. Sed quodnam ex his sit, iudicare vix possumus. Si aliquid roboris est in sequentibus, omnia quidem effecta prouidentiæ diuinæ ascribenda sunt, quid enim non prouidente, & aut operante, aut permittente Deo fit? *Diuinæ operationes.*

at ex quibus quædam fiunt aliarum viciniorum causarum interuentu quædam ab ipso immediate. Videmur autem non absurde statuere, illa fieri mediante natura, quæ facile ad eam reuocari, explicarique possunt: ita vt si physica ratio sit reddenda, ea a physico petatur recte e natura: non autem a Deo: tametsi hic est autor naturæ. Nam ista relicta est Theologo. Et sicut physicus non succēset Theologo ex suis fundamentis, suaque scientia exponenti causam: ita vicissim non debet Theologus reprehendere physicum, si ex sua arte explicationem tradit, nec debet, vt plærunque fit, dici: Hoc Deus effecit, ergo non natura: cum hæ causæ possint esse continuæ, & subordinatæ, vt loquuntur: sic Deus geminabat Iosuæ pugnanti diem, at non sine Sole, cum potuisset etiam absque hoc idem proficere: Imo momento sternere hostes vniuersos citra militum laborem valuisset. Sed cum de potentia Dei non dubitemus, aliquid tamen causæ est, vt hæsitemus num ipso volente, iubente, aut approbante fiat cruentatio. Sæpissime enim non fit, vt scimus, cum tamen Deo finem vindictę semper spectante, semper videatur fieri debere: quanquam sunt consilia Dei inscrutabilia: sæpe fallit: quorum neutrum (arbitra-

Quidā Theologi iniqui cēsores naturaliū, quasi quod Deus fieri curauit nō simul potuerit per naturam curari.

bitramur) Deo procuranti eſt aſcribendum. In ſingularibus exemplis aliquibus poſſit eius voluntas habere locum, at inde perpetuitatem introducere impingeret in piam de Deo ſententiam, qui neque inconſtans eſt operibus, neq; approbat falſas innocẽtium iudicaturas, aut cædes. Idem iudicium eſt de angelis, qui nihil niſi quod Deo iubenti, conſentientique, imo mandãti viſum eſt, agunt & exequuntur. Et cur quod naturæ procliuitate fieri poteſt, aſcriberemus remotiori cauſæ præſertim in phyſico ſtadio currentes? Superuacancũ eſt quærere, ſi ignis carnes calore ſuo coquit, quænã ex mentibus idem perficiat. In propinquioribus itaque inuentis ſubſiſtendum monent Phyſici: nec ſi Solem eſſe diei autorem conſtat, vlterius procedendum eſſe, niſi ad Theologicum principium, id eſt, extra oleas velis euagari. Et quod ad hunc locum attinet, ſi paulisper expaciari ad Theologiã velimus non deerunt noſtræ ſententiæ argumẽta. Deus nõ ſtatim immediate manifeſtat Abelis mortẽ. De ſanguine eius dicit̃, quod clamauerit ad eum. Inde ſequit̃ vltio, primum in animo occiſoris: tandem etiã in corpore. Videtur ergo ſanguini quædã vis primitus inſitã eſſe, quippe cum & animæ ſedes dicatur: id ꝙ infra, pluribus ſumus

Phyſicus ſubſiſtit in cauſis naturæ.

Dei operantis per naturam veſtigia.

Actiones Dei ſimiles huic, ſed mediate.

ostensuri. Placuit Deo, vt si quis interemtus a latronib. inuentus fuisset, is cum protestatione vicinorum locorum, & excusatione cædis sepeliretur, commendata sibi vindicta. At illi facile fuerat retinere autorem cædis, vt retinebat leonem Prophetæ illius interfectorem, vel alio modo manifestare, nimirum motu propriæ conscientiæ, quo ita in angustum compelluntur quidã, vt quo se vertant nesciant, quin & fere obstupescant, & nec agnoscere quidem possint loca & occasiones euadendi, cum alioquin istis omnes fores pateant, id quod Lipsiæ euenisse aliquãdo dicitur; Et in historia est, imo vulgo notum est, aliquos elabi non posse, seu ex illo loco, seu ex vicinia, etiamsi in libero sint campo Soli. Hæc manifestiora sunt ad pœnam rapientis Dei signa: at non sine naturæ ministerio fiunt. Patet hoc inde, quod in aliis simili modo afficiamur. Extat historia de quodam a Turcis capto, at tandem liberato, qui cum in itinere longius a comitatu remansisset, infortuniũ quoddam incidit, vt clitellæ mulo, quo vtebatur, deciderent, neque ab ipso præ nimio pondere facile restitui possent: cumque id aliquoties ei eueniret, adeo vt in maximo periculo esset, ne denuo caperetur a Turcis, quibus istud iter tunc ob bellum Impera-

Causa cur quidam interfectores euadere nequeant non est in calceis versis aut supino cadauere: sed in consternata mente propinque.

Melchior a Zeidlitz.

Imperatoris erat frequens, non tamen subiit animo, vt relictis clitellis nudo inueheretur mulo. Et quoties nobis in angustiis talibus euenit, vt vel apertissima consilia non attendamus? Quippe mens interno solicitata motu, non obseruat occasiones extrinsecas rei gerendæ. Itaque fit vt neq; videamus recte nec audiamus, aut aliud quid sentiamus. Motu sedato veluti ex somno instar melancholicorum expergisci videmur. Idem in magnis ad vnam rem attentionibus euenit nobis. Principio enim sensuum occupata magna agitatione, excluduntur imagines, motionesve minores, nec admittuntur, cum principium vnum, & indiuisibile nō possit plura simul sentire; Sit autem etiam præsens motus tam vehemens, vt alios minores destruat perinde vt Solem intuiti cœcutiunt ad reliquos colores.

Sæpe turbati apertissima consilia non videmus.

In aliis animus est robustior, & non ita trepidat: quod fit siue naturæ firmitate, seu facinorum consuetudine. Itaque elabi meminerunt. Videmus ergo etiam hæc posse ad naturam reuocari, quam cum instituerit talem Deus, censendum est eius opus esse, ꝙ fit per ipsam: neque est, vt ad immediatum Dei, angelorumue motū in omnibus factis confugiamus. Scimus autē discrimen naturę ordinatæ

Cur alij homicidæ non ita afficiantur.

Natura integra & deprauata. dinatæ & inordinatæ seu corruptæ obseruandum esse. Itaq; multa fiunt praue, sciente quidem Deo, at cursum inordinatæ quoq; naturæ permittente, seu ad pœnam nostram, seu exempla vberiora, seu vt spacium resipiscendi tribuat reo, seu alium ad finem. Itaque benefacit per naturam tam malis, quam bonis.

Deus etiam naturæ prauæ motũ suũ concedit, vt in gignendis monstris.

In effectuũ varietate Physicus nõ statim decidere a suis fundamentis debet. Hæc ergo a nobis meditanda fuerant, & si varietas in effectibus magna est, non recurrendum statim ad occulta, sed attendendum, quibus auxiliis, quibus concurrentibus causis, & quomodo se habentibus fiat aut non fiat effectus. Hæc copiosioribus persecuti sumus, quia ingenia multa nobis sunt cognita, quæ ad hanc ignorantiæ suæ anchoram sacram confugiunt; Et physicum de causa naturali accurate differentem irridere solẽt, tantum sc. ne ipsi putentur aliquid ignorare: cum pro suo fundamento Theologico deberent ex mirabilibus causis, effectisque naturalibus mirabilem Dei potentiam agnoscere, eamque prædicare, qui cum tantas virtutes, tamque mirabiles in naturam manifestam inseuerit, quantus ipse in suis occultis erit?

Ingenia deprauata, quæ rident physicos in difficiliorib.

Mali genij finis malus. De malis geniis si quid asserendum est, sane id est, quod cædem cæde velint iniuste cumulatam, aut apud superstitiosam

ſam plebem aliquid impietatis prolicere. Nam hoc ſine ſæpe ſanctimoniam hoſtis piorum ſimulat; iubetque etiam ipſe ea, quæ diuinitus ſunt mandata, vt confirmet authoritatem ſuam, & a vero Deo mentes ſeducat, donec manifeſta voluntatis ſuæ edat aduerſus omnem pietatem argumenta. Exempla papatus, & Ethnicorũ hiſtoria ſuppeditat. Nec finis ipſi alius eſt propoſitus, etſi permiſſu Dei ſeu Hiobũ, ſeu Chriſtum ipſum Deum & hominem, quod aliquando factum eſt, adoriatur. Semper enim κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν, cumque malus ſit, boni quid producere non poteſt: qualis etiam deſcribitur a ſatellitibus ſuis magis. Nam poſtquam manciparunt ſe illi, vt vt aliquid boni flagitarunt, nunquam tamen niſi ad cædes, ſcortationes, & ſimilia, ipſis ſuam opem locauit. Pari modo cum quidam ſe ipſi aſtrinxiſſet, hac conditione, vt theſauros conſequeretur magnos, ne obulum quidem impetrare potuit. Alius: vt artem aurificam doceret; reſponſum accepit poſt crebam flagitationem, ſe male exceptum iri, ni ceſſaret. Et recte quidem. Nam quæ dona ſolius Dei ſunt, ea diſtribuere Diabolo aut permiſſum non eſt, aut ſi permittitur, is vertit ea ad finem ſuæ maliciæ conformem, quo pacto dicitur

Huc pertinere videntur Ecſtatici melancholici, quorum nuper vnus prope Rotemburgum viſus eſt in veſtitum inuectus &c.

Paracelſus habet peculiares ſpiritus quos appellat Xeninephidros quibus iucundum ſit aperire hominibus delitescentis naturæ proprietates.

quidam Scotus aurificam edoctus. Et quomodo ipse oblitus suæ naturæ beneficeret? Mentitur cum regna pollicetur. Aut enim promissa fides non sequitur, aut cum Deus sit verus doni autor, ipse sibi gloriã facti arripit, quo pacto dicitur quẽdam ad pontificatum euexisse. Etsi enim impius est principatus, tamen quicquid boni in eo fit, non potest esse Diaboli. Et Deum regna mundi gubernare etiam inter incredulos, testatur Daniel. Sed hæc Theologi melius. Cum dicimus cædẽ ope Diabolorum perpetrari, de iniusta loquimur. Nam per angelos iuste interiit exercitus Sanheribi.

Mentes. Themate 62. enumeratio mentium est. Sunt enim quædam ab omni materia solutæ; quædam conditæ, vt cum materia sint. Illæ sunt bonæ & malæ: Bonarum duplex est classis, Deos angeli; Malarum vnica, vt Diabolus. Ex materiatis est anima humana. Nam huius natura est, vt sit cum materia, quasi medium obtinens inter immateriata, & materiata. Non autem putamus plures immateriatarum classes esse, quanquam multi multa videri velint cognouisse de spirituum natura, ordine, conditionibus. Quæ a Platonicis referuntur de Ideis, seu exemplaribus rerum, & intelligentiis sphœrarum, ea sunt magica,

magica, aut etiam myſtica. Itaque aut vana aut allegorica: quanquam plauſibili ratione, etiam noſtrates philoſophi Idearum ſeorſim exiſtentium ſomnium defendunt. Dicunt enim omnia ſingularia eſſe corruptibilia. Itaque in his non eſſe perpetuitatis cauſam. Neceſſe autem eſſe, vt ſpecies ſint perpetuæ; itaque quærendum eſſe aliquid in quo ſemper exiſtente, ſingularia maneant. Hinc fingunt communes formas. Et licet reſpondeat aliquis, ſingularia ſi quæ mutabilia exiſtunt (Nam immutabilia etiam numero manent) eſſe perpetua generatione: Nam etſi vnum intereat, redit tamen ſemper alterum, ita vt in nulla ſpecie poſſint omnia indiuidua ſimul interire: Quod autem ad cauſam perpetuitatis attinet; ea ſufficiens eſt in creatore, qui quo creauit, ipſe etiam conſeruat, cum omnium τὸ εἶναι ipſe ſit complexus. Sed iſti regerunt, cauſam in generatione eſſe inſufficientem; Nam ita dicendum eſſe; ſi interirent ſimul omnia ſingularia, quid tunc ſit cauſa ſpecierum conſeruatarum. Sed ſapientulis iſtis metum eximere poterat perpetuitas ſingularium per generationem a tot annis mundi: & quod Ideæ iſtę in mēte abſoluta ſeu increata, ſint ſempiternæ. Nam

Quidam noſtri philoſophi idearum ſeorſim exiſtentium patroni.

quo

quo pacto ante exordium mundi semper in Deo extiterunt, quod etiam Plato vult, ita etiam existent, etsi totus mundus sit in nihilũ redactus. Typus quidã in nobis ipsis est. Nam si vel pictum gryphem vidimus, aut etiam hippocentaurum, qui in rerũ natura non fuit, eius tamen Idean conseruamus. Non autem est necesse, vt, aliter existere species veras naturæ dicamus, nisi in indiuiduis. Itaque si interierint omnia indiuidua, non residua erit species existendo, licet sit, vt mentis obiectum. At ne intereant, sufficiens est in Deo & natura causa. Itaque ridendi potius, quam argumentis refutandi sunt tales philosophastri. Reuera enim ridiculum est omnes homines in aliquo vniuersali homine existere: Et vnum esse multa actu seu vniuersale logicum fieri vniuersale physicum. Ab Ideis peruenimus ad Paracelsicum paradoxum de vi imaginandi. Forte enim posset omnes nostras causas euertere atque ita demonstrationem in vẽtum redigere, si dixerit vi imaginandi produci ex vulnere sanguinem; quasi occisor, dum cædem mente versat proliciat cruorem. Sed hoc delirium ante attigimus, & multa sunt, quæ id refutant, quę ne desipere videamur omnem insaniam cohercendi studio, omittimus. Simili modo pa-

Phantasia Paracelsi.

do paradoxa tradit idem Paracelſus de Aerdadis, quos vult eſſe ſpiritus corporeos in aere degentes, quibus opponantur Anachimi ſpiritus incorporei. Item de phantaſmatibus, quæ vult eſſe ſpiritus natos ex imaginatione ſylueſtres, ſæpe loquentes cum hominibus: Et quæ alia mōſtra confingit ad morem ethnicorum, qui ex virtutibus rerum ſingulis procreabant ſingulos Deos, Deasue. Quanquam de imaginatione, quæ dicitur ipſi eſſe aſtrum in homine cœleſte, & ſupercœleſte corpus, vt exponit Dornæus, refutanda, ideo etiam non ſumus ſoliciti, quod idem autor factum refert ad cabalas ſeu animas interemtorum, quæ poſt ſubitaneam mortem ſuper terris vagantur, vſque ad tempus, quo alioquin ſecundum diuinam prædeſtinationem a corpore ſecedere debuiſſent. Has prodere interfectorem aiunt, vt ſupra diximus. Apud eundem autorem plures poſſunt eſſe eiuſdem effecti cauſæ per ſpiritus & alia. Sed cum omnia fallacibus fundamentis (quis enim ipſum de tam variis ſpiritibus, quos profitetur, certum fecit? Quis niſi magus fabulas eas admittit? ſunt illa reuera artis Diabolicæ inuenta & prætextus ſpecioſi) innitantur, rectius exploditur, quam argumentis impetitur. Satis firma adhuc iudica-

Aerdada. Anachmi.

Paracelſus ex geſtionibus mentis facit ſingulares Spiritus.

Imaginatio Paracelſi.

Cabala, ſunt animæ interemtorum &c.

dica-

dicamus ea, quæ in thesibus aduersus sententiam de manibus dicuntur. Quod thesis 63 habet, si manes iudicium faciunt, oportere esse vel eos ipsos, quorum fuerat corpus vel quorundam amicorum; id bipartito ideo concludimus, quod rationi consentaneum non sit, inimici manes, aut genium prodere effectũ. Nam inimici est delectari malo inimici, & occultare potius quam indicare factum. De amici manibus posset hoc dici, siquidem indignarentur, tanquam ipsi essent aliquid aduersi passi & vltionem poscerent. At non vere dici, ostendunt sequentia.

De animis migrantibus ex corpore & in id reuertentibus contra Bodinum.

Succurrit hic nobis aliud monstrum Paracelso dignum, cuius fundamenta leguntur apud Bodinum, & alios, qui asserunt animas hominum in Ecstasi migrare ex corporibus, & alicubi locorum vagantes cognoscere mira; eaque vt gesta sunt alibi, post reditum in corpus recensere.

λυκανθρωπία.

Transire etiam interdum in corpora felium & luporum, & in illis proagere cædes. Posset ergo aliquis asserere, amici absentis, & forte domi ecstatici animam præsentem esse, & non cognoscere tantum, sed & vlcisci interemtorem facta indicatura per sanguinem. Sed cum impossibilis sit separatio citra mortem; fieri etiam non possit, vt anima humana sine oculis videat, & reliqua

externa sine sensibus, quorum actio corporea est, cognoscat: totum istud figmentum concidit. Exemplum Pauli & eorum, qui rapti miracula enarrant, quæ comperta sunt reuera tunc temporis, & eodem in loco gesta, nihil iuuare aduersantes possunt. Nam Paulus ipse ignorat in corpore-ne, an extra corpus fuerit. Et si extra fuisset dissimilitudo facti facile redargueret opinionem istam. Non enim naturaliter raptus fuit; neque citra miraculum. Quod si animabus hoc accidere posset naturaliter, & consuete, miraculum iam & diuinum quid non esset amplius. Alij autem, quæ post ecstasin passam annunciarunt, ea ipsa vel similia ab aliis vigilantibus sunt exposita; vt constat de Episcopo quodam qui imperatori inter sacræ cœnæ administrationem exposuit hostis sui mortem. Et in 6. tripartita Iulianus Suba præcognouit Iuliani Apostatæ in Persia mortem, dum oraret: quæ necesse est accidisse non exulante extra corpus anima, sed reuelatione quadam occulta. Nec absurdum est somniantibus aperiri res gestas. Deos ostendit, se locuturum tum aliis modis tum per somnum vatibus suis, at non abstracta anima a corpore. Et Arist. argumentum horum sumit seu a solicitudine de re aliqua,

Pauli Ecstasis.

Magi etiã vigilantes extra ecstasin sæpe comperiunt alibi facta.

Somnia vera

quæ

quæ postea ita euenit; seu a fortuito occursu. Sæpe enim somnianti accidit inter multa falsa, etiam aliquid veri occurrere: Reliqua supra captum esse dicit, vtpote occultiorem causam agnoscens, quæ imagines ad phantasian offert, non autem e corpore educit animas. Sed de hac ipsa peregrinatione animæ contra Bodinum (qui tamen physicas rationes eludit commento hyperphysico, vel metaphysico, sed eadem ἀδυναμίᾳ probationis reiicitur) editæ sunt theses in Academia Iulia, quarum autor videtur rem aliquando dilucidius tractaturus. Et nos si vellemus eam persequi, plurimis falsitatem opinionis eius possemus vsque in crucem agere inter quæ mirabile est, somnianti animam elabi, & spiranti, imo calorem retinenti naturalem cum pulsante virtute, & reminiscenti, phantasiasque agenti, quas cum recitat, inter pauca vera plurima miscet falsa. Sunt autem ista omnia præsentis, non absentis animæ signa. Sed hæc hactenus.

Manes thesis 64. diuidit per adiũctum, quod aut damnati sint aut beati, nondum completa hæc accipiens. Nam post iudicium vniuersale tandem confirmatio sententiæ inchoatæ erit. Interim damnatos appellamus malos, seu male defunctos, perinde vt Saluator Ioan. 3. de incredulis pronun-

pronunciat, quod iam sint iudicati. Beatos vero appellamus, quos tum Iohannes bene mortuos seu in Christum defunctos fœlices prædicat ἀπ' ἄρτι; tum liber sapientiæ in manu Dei extra tormētūm collocat. Nullum autem est medium, quale confingunt Pontificij, de quo alij melius.

Respectu Dei cui omnia sunt præsentia, id etiam iam est.

Thesi 65. & sequentibus argumenta afferuntur, quibus euincimus manes non esse causas eius cruētationis. Forent enim administri iustitiæ, veluti delatores aut proditores sistentes reum tribunali, vt iudicetur a legitimo magistratu, cum ipsis pœnas sumere non liceat. Sed quanta absurdorum plaustra hinc consequuntur? Egressæ ex corpore animæ, in corpus denuò irreperent: cumq; ipsis nulla alia sanguinis mouendi potestas sit, nisi per spiritum & calorem; hæc instrumenta requirent. His præsentibus necessario reuiuiscet defunctus. Non autem posse eas aliter mouere sanguinem, in viuis constat. Figmentum est si quis dicit animas separatas a corpore modo occulto aliquid agere. Est enim ipsarum perfectio, existētia cum corpore. Et hæc est etiam tota earum natura, non aliter creata, vltra quam ex se nihil possunt. Imo cū præsentes in corpore sunt animæ, non possunt iudicare reum, à quo fortè ita percussum est, læsumq; corpus, vt

Manes nō procurare cruentationem.

Animarum natura.

nullo sensu possit homo is vti quomodo id poterunt diuisæ? Iudicatio non fit sine iudicandi notitia. Omnis notitia adest animæ per sensus, præsertim rerum exteriorum, sentiet igitur. At sensu destructo, quomodo id fiet? Non per se sentiet. Nam sensus est passio corporea, & communis tam corpori, quam animæ, ita vt vtraque pars simul requiratur. Quod si anima irrepens in corpus sentit, iam homo integer est. Et si fatebitur tunc esse occisum hominem; mentietur. Nulla enim mors est nisi separata anima a corpore. At inquiunt, anima assistit suo corpori. Inquã vicissim ego, esse id mendacium platonicum, & magicum. Anima diuersissima a corpore, citra vinculum, quod vtriusque naturam participet, nec inesse illi, nec assistere potest. Et quomodo assistet sistendi instrumentis carens. Ineptæ persuasionis ineptus sermo, profectus ex stulta imaginatione, quasi anima velut paruus homo in corpore tanquam vase latitaret. Deinde vt dicimus thesi 68. manes exemti sunt conuersatione mundana. Tota autem illa actio inter hominum fit manus. Et quæ causa sit animam sui cadaueris sanguinem mouere, & non potius in crines noxij inuolare? Cur autem quædam adeo deserent suum corpus,

Assistentia animæ.

vt ne

vt ne millies quidẽ occisor verus inductus; non signetur? Cur post mortẽ peccare anima dicatur, quę per mortẽ a peccandi amplius occasione est liberata? Iam autẽ si falsum iudicabit, an non peccabit? puderet tam multa verba in hac re effundere, nisi hoc ipsum temerarium iudicium etiam virorum magnorum fascinasset animos.

Thesin 72 esse veram agnoscunt Theologi. Nam etsi quorumuis facinora improba iam sint iudicata, & ad pœnas destinata: licet tamen reuerti in hac vita, in qua nondum consummatum iudicium est. Et norunt isti, discrimen iudicij quod habetur thesi 73. de quo supersedemus plura addere: ne ὕστερα ἐσχάμενα. Quæ de lemuribus afferunt tum Platonici hosque secuti poetæ, tum Paracelsici & magi quidam, ea superstitiosis hominibus valde imposuerunt præsertim pontificiis, a quibus innumera recitantur exempla animarum, exequias, lustrales epulas, missas, balnea, & nescio, quæ alia post funus exposcentium. Sed multis vicissim patet exemplis, impostura diabolica; qualia recitat Bodinus lib 3. Dæmonomaniæ cap. 6. Idem tamen persequentis horstem suum animæ causam defendit lib. 2. cap. 3. & Samuelis veram animam fuisse

Iudicium.

Bodini error.

Cur non omnes animæ iudicium faciant falsa sententia.

euocatam a maga Endoris asserit. Sed hæc tum ante confutata sunt, tũ satis aperte in thesibus reiiciuntur. Notandum est κρηστοφύγετον quoddam, quod ex aliorum senteñtia recitat Bodinus ad reddendam causam, cur nõ omnes animæ persequantur interfectorem, aut iniurium. Aiunt enim quasdam animas vestigiis corporis inhærere, nempe eas, quæ beluinis cupiditatibus in corpore fuerint delectatæ; Et eas quæ inuitæ de corporibus discesserint. Alias non hærere. Verum non diu inhæsisse corpori suo scribitur ille diues lurco, sed statim deportatus ad inferos seu locum tormentorum. Neç opus est verbis in re, quæ citra veritatis solidæ fundamenta astruitur. Ad lemures quod attinet paracelsicos, appellant eos, vt solent, noue, spiritus elementi aeris; quos vero veteres ita nominabant, eos isti caballos seu cabales ex parte: nempe hos qui coacti repentina morte ante prædestinatum tempus vita corporea excedere, nihilominus super terrã errẽt. Sed hoc non omnes amplectũtur Paracelsici. Saniores enim agnoscunt mendacium. Ad dictum Syracidæ de Samuele; respondet Lutherus sensum esse iudaicum, siquidem non Samuel sed spiritus nomine Samuelis vatem egerit: id quod fatetur etiam R. Dauid Kimhi, Tertullianus,

Lemures paracelsici sunt Diaboli pigmenta.

De Samuele cap. 46.

nus, Auguſtinus & alij, quos non rectè reiicit Bodinus Hebræos ſecutus.

Mortem eſſe id quod diximus theſi 78. res ipſa loquitur. Nam generando vniuntur corpus & anima, ita vt generatio poſſit dici vtriuſque vnio: contra interitu ſeu morte ſeiunguntur. Philoſ. de vita & morte cap. 1. definit τελευτὴν, καὶ φθορὰν τὴν βίαιον μὲν τοῦ θερμοῦ σβέσιν, καὶ μάρανσιν; τὴν δὲ κατὰ φύσιν τοῦ αὐτοῦ τούτου μάρανσιν διὰ χρόνου μῆκος γινομένην, καὶ τελειότητα: Quę ipſę definitionem per cauſam exhibent. Nam hoc facto ſequitur mors. In ſectione 14. prob. 9. mortem vocat caloris interioris refrigerationem; aut putredinem quandam; item interitum humoris, calorisque. Sed oportet attendere, quod in violēta morte illa μάρανσις etiam confertim poſſit fieri, ſpiritu ſcilicet emiſſo ex ventriculis cordis vno impetu cum ſanguine. Etſi accuratius de re diſſerendum eſt, mors interdum etiam eueniet ſpiritibus & calore manentibus aliquandiu, ſed tantum alteratis, ita vt ex vitalibus non vitales ſint facti, quod fieri veneno poteſt. Adde quod non pateat diſcrimen mortis & interitus, tam bene ex Philoſ. definitione, quam ex ea, quam poſuimus Theologos imitati. Nam anima non interit: corpus interit & corrumpitur in elementa reſolutum, id quod

Mors.

 philo-

philosophus videtur designare, cum τελευτὴν καὶ φθορὰν coniungit. Est autem ipsius φθορὰ ἡ κατὰ φύσιν, ὁδὸς εἰς σῆψιν, vel vt postea dicit, ipsa putredo, quæ opponitur generationi generalius scilicet acceptæ. φθορὰν etiam fieri tradit ὅταν κρατῇ τοῦ ὁρίζοντος τὸ ὁριζόμενον διὰ τὸ περιέχον, quæ ipsa nisi de misto corpore intelligi non possunt. Itaque cum anima excessit e corpore, quandiu hoc integrum est, non dici poterit τελευτὴ aut φθορὰ, nisi calorem & spiritum mistas corporis facias partes aut aliud σοφὸν φάρμακον adhibeas. Sed hoc tantum attingimus: Sicut & illud, quod nobis etiam plantæ, si animam habere, & non potius naturam tantum dicendæ sunt, possint mori, cum scilicet separatur anima earum vegetabilis a corpore: id quod philosopho dicitur ἄνανσις. Discrimen tamen est, quod in bestiis & plantis vtraq; pars intereat, in homine tantũ altera scilicet corpus, quanquã nec huius essentia ita perit quin sit reuocabilis diuinæ potestati; Tertio loco cõsiderandam putamus quæstionem de animæ natura: vtrum sit generabilis, & ex hoc etiam corruptibilis, seu interitui obnoxia, licet non corrumpatur, seu intereat diuinitus seruata. Philosophi quidam generationem materiæ asscribunt. Nam est motus quidam. Mo-

Planta.

Anima an generabilis. Nota. De origine.

Generatio.

tus

tus autem est actus mobilis. Anima ergo non generabitur, nisi materiæ respectu cui vnitur, & ἐγγίνεται, vt loquitur philosophus. Si non generatur; Ergo nec corrumpitur. Et sic nō erit forma informans, sed assistens corpori ad tempus, vt secundum Platonem prior & antiquior corpore. Hæc philosophemata pluribus scrupulum iniiciunt de animæ ortu & perpetuitate. Consentaneum est ante hunc hominem genitum nihil extitisse de eo, nisi potentia. Et non corpus eius gigni, sed totum. Accedit quod sæpe ita loquātur philosophorum præstantissimi animam generari. Si hoc est; patitur ergo ea passione, quæ est eius verbi & sic mouetur. Nam putamus rectius dici posse, animam oriri, incipereque esse aliquando non autem motu generationis, qui fit super materia; Sed ortu simplici, ita vt cum oritur, sit. Corpus ergo ex potentia materiæ prodit in actum, fitq; actu tale, quale generātis erat; anima autē cum sit actus eius, existit, cum primum ex potentia illud emersit. Generari itaque dicetur materiæ ratione: Et esse in potentia, itidem relate ad materiam. Nam non ipsa generatur, seu mouetur ex informi ad formatum per se, neq; corpus per se. Sed anima cum forma sit, existit, neq; vllo tēpore est minus forma. Materia

Anima generabitur quomodo.

Anima dicitur generari, quia dū corpus generatur vna existit.

interim agentis cuiusdam vi ex sua potentia proficit ad actum istum, qui est ipsi cõsentaneus. Et sic incipit anima esse, non continuatione motus ex imperfecto ad perfectũ; Sed quia cum non erat, existit aliquando, seu principium suæ existentiæ, quæ extra tempus est, & quasi indiuisibile punctũ in quo incipit simul esse, &c. est, obtinet. Ex hac ratione nõ necesse est adcumulũ animarum in exortu mundi conditarum reseruatarumque vsque ad tempus generationis corporis cõfugere, neq; etiam ad nouã creationem, aut alia figmẽta. Vi genitoris, quia ipse talis erat, ratione huius principij, generatur quidẽ materia; anima autẽ in ipsa generata existit, talis omnino qualis erat anima parentis. Nec refert etsi dicant quidã fœtũ in vtero viuere anima parentis, non sua, quo nihil absurdius enunciari potuit. Neq; etiam refert, etsi proficere ex anima stirpis ad sensilem indeque ad rationalem quidam dicant. Ratione operationum, quarũ alia post aliam in suis organis manifestatur, dicunt. Anima etiam seminis; neutiquam ea est quæ postea in corpore generato. Sed illud est huius principiũ. Itaq; semen ex rudi ad formatum proficiscitur vi sua quam parẽs concessit. Et eadẽ vi, noua adest forma. Absurdũ enim est dicere, vim naturalẽ seminis

Fœtus in vtero viuens anima matris falsum.

De profectu animæ.

Anima seminis.

ſeminis eſſe numero eandem quæ poſtea eſt corporis, cum ſit eadem ſpecie. Dicere etiam animam præexiſtentem ipſam ſibi officinam fingere: cum non poſſit eſſe effectum cauſa prius, pari laborat morbo. Forma formati ratio eſt, tunc cum id eſt abſolutum, nec exiſtit ante. Sed hæc obiter prolixius ſane ac inſtitueramus. Saltem enim cõtemplationis quoddam initium volebamus dare rudioribus. Iudicetur itaque iam quæſtio de animæ interitu. *Anima non præexiſtit fingens ſibi corpus aptũ.*

Negamus eam interire poſſe tum natura ſua, tum decreto diuino (loquimur autem de hominis anima) Ratio eſt, quia non generatur, ſed cum oritur, Eſt; Et ſi hoc neceſſe eſt propria eius, vna eſſe. Statim itaque ac eſt, ſimul immortalis eſt, cum talem primo creaſſet conditor, & poſtea iuſſiſſet talem per generationem exiſtere multiplicatam. Non latet, plurimis difficultatibus laborare hanc quæſtionem, & nos aliquando eam diſputauimus, ita, vt diceremus, eam natura quidem ſua interitui obnoxiam eſſe: Nam nihil eſt conditum, quod nõ poſſit a Deo iterum redigi in nihilum: at non interire decreto diuino: inducti ad hoc ſentiendum natura generationis, & ortus. Si enim quid aliquando nõ fuit, incepit autem eſſe, illi conſequens eſt poſſe iterum non eſſe, lege huius naturæ *De interitu animæ an ſit aliquis.* *Alia ſententia.*

& moto. Sed hæc iterum contemplantes, inuenimus hanc animæ naturam esse: quam ei diuinum decretum tribuit. Itaque illud quodammodo corrigimus. Addimus autem hoc: cum animæ humanæ esse sit quoddam suum & per se, nihilominus tamen idem esse etiam quodammodo in corpore esse. Vnde non est forma absoluta, sed quæ nata sit in corpore existere, & per illud operari. Hinc dicimus animam quidem a corruptione corporis superstitem esse: verum nõ secundum naturę suæ dispositionem plenariam, & integritatem. Idq; propter vitium quod post conditionem a lapsu accessit. Hinc dicunt Theologi eam habere dependentiam ad corpus, & post resurrectionem tunc demum plenissima beatitudine fruetur, si bona fuerat. Quod autem ipsi deest, dum a corpore abesse cogitur, id supplet diuina maiestas conseruans eam, donec corpus restituatur. Quod si hæc dicenda non sunt: certe non apparet ratio, quin ipsa sit assistens tantum forma, ad tempus in corpus missa, cui tamen necessitate non iungatur. Itaque nec corpus erit altera pars hominis, sed tantum carcer animæ, aut ergastulum verum, diuersum nos sentire cogunt, affectiones communes vtrique, vt sunt sensus & pathemata: Et quod nihil

τὸ εἶναι animæ, quodammodo esse ἐνσώματον εἶναι.

Anima assistens.

hil sciat ipsa, nisi quod sensibus, & experimentis didicit, nisi diuinitus quid illi communicetur. Sed hæc hactenus.

Thema 84. arguitur sequente: quasi ita colligeremus:

Nulla instrumentaria cognitio potest perfici non actu operantibus instrumentis:

Cognitio hostis externi est instrumentaria:

Non itaque cessantibus instrumentis potest perfici.

Actio instrumētaria nō sine instrumēto ex hypothesi.

Propositio manifesta est. Nam actio corporea sine corpore nō est; Et, si instrumentaria est, citra organum non fiet, nec actu erit, nisi actu instrumentis principio suo cooperātibus. Assumtio specialior est, Sed & dicere poteramus omnē animæ cognitionē esse talem. Nam definitur actus corporis organici physici potentia viui. Et si sensus nullus sit, nulla potest esse ne vita quidem sentiens, nedum notitia. Necessaria ergo infertur conclusio. Consequens autem est; si interfectus nullum cognitionis instrumentum vsurpat, eum non posse cognoscere, seu animā eius nō id posse. Nam principaliter cognitio est animæ. At non vsurpare manifestum est. Nam alioquin viueret; quod est, vitales operationes exerceret. Et actu viueret. Quod si

An omnis animæ actio sit instrumētaria.

detur animam inesse, etiamsi non actus secundos exequatur, dicimus, ne sic quidem posse eam certã esse de præsente suo hoste. Nam multi concidunt syncope, in quibus adhuc est anima, at nihil agnouerunt, neque internorum phantasmatum, neque externorum sensilium. De his, qui adhuc animati pro mortuis habiti sunt, extant historiæ plurimæ. Schenckius in lib. de obseruationibus capitis, recitat historiam Ferrariensis puellæ, quæ Apoplexia collapsa triduum pro mortua habita fuerit: tamdiu sunt a matre eius per amante detenta; Sed quæ reuixerit, & post istud tempus bene vixerit: Ibidem recitatur ex Amato Lusitano aliud exemplum cuiusdã ægroti, quem iam feretro impositum monachi ad tumulum adornarant. At medicus eius superueniens ex pulsu cognouit eum viuere, & recreatus tandem diu superfuit. Similis historia narratur Lipsiæ contigisse in fœmina quadam, quam ægrotantem curauerat Simon Simonius tunc ibidem professor. Medico enim foris in curando alio occupato, ipsa pro mortua geritur, & vespilloni committitur. Fere sub horam funeris a reuerso medico detrahitur a sandapila, recreataque, ni fallor, quadriennium superest. De quibusdam pestis sæuitia in lipothymiã præcipita-

Viui pro mortuis habiti.

cipitatis, & vna cum aliis in tumulos congeſtis, at qui poſtea reuixerint, & ad ſuos ex apertis ſepulchris (nam ſat capaces fiunt foſſæ, nec clauduntur ſtatim) redierint, etiam vulgo conſtat. Lemnius teſtatur in Belgico id crebro accidiſſe ſuffocatione matricis, apoplexia, &c. laborantibus. De ſuffocato aquis, qui poſt extractus inſtar mortui, reuixerit Ienæ audiui. Is qui de curru delapſus fere per horam mortuus habitus eſt, frater Georgius adhuc ſuperſtes fuit. Sed talium exemplorum magna ſuppetit copia. Cauſa autem ſolet in ſyncope, quæ aliquando tam vehemens eſt, vt cum ſpiritu etiam intercipiat pulſum, dari, quod vis animæ occupata ſit in pugna aduerſum morbum: aut etiam ita debilitata, vt nequeat exercere vllam actionem vitalem, donec vel euictus ſit hoſtis & diſſipatus profligatusque vel vltrò ceſſerit ex principio vitæ. Siquidem fieri poteſt, vt interrũpens malignus vapor principium vitale occupet, & citra eius ſtrangulationẽ poſt aliquod ſpacium ſponte per arterias, aut poros exeat, atque ita diſſipetur; aut calor obrutus eſt aliquãdo, aut longius a corde auocatus, qui collectus poſtea expũgnat morbi vires. Sed de his alibi melius.

Certum eſt argumentum, animam ſemel

De reditu animæ ad corpus. mel e corpore egressam, non nisi diuina potentia, ad id reuocari, quicquid Bodinus contra astruat. Si naturaliter discedit, quia calor absumtus euanescit, ob huius defectum, regredi nequit. Nec fieri potest, vt vlla humana arte calor natiuus semel abolitus restituatur. Natura enim cum ipso destructa est. Vbi autem nulla est natura, nulla est medicina: quia hæc naturæ est ministra. Si excessit per vim; Idem est consequens. Nam vna eius calor & spiritus vitalis destructus est. Et vis hic illata, incompensabilis est.

Sanguis. De sanguine dicimus, quod nutrimentum sit corporis: sed & vehiculum spirituum quorundam, & caloris. At non est instrumentum humanum qua homo est, neque etiam viuit, quod ipsum etiam *Sanguis non sentit.* Philosophus asserit: Vbi dicit, quod tactum in nullo genere sentiat, sicut & ex- *3. hist. ani. 19. 2. de part. an. 5.* crementa in aluo contenta. Et, Sanguis & sensu caret, & ob eam rem nec adeps, nec sebum sentit. Sunt. n. sanguis concoctus. Quod si totum corpus tale efficiatur, nullum prętere a sensum habere poterit. Item vis sentiendi nec vlli exangui data est parti (sc. in sanguineis) neque sanguinis propria est, sed cuidam ex his, quæ sanguine proueniunt, delegata est. Quocirca pars nulla exanguis eorum quę sanguinem habent,

bent, ſentire poteſt: nec ipſe ſanguis ſenſu præditus eſt. Quippe qui nulla pars ſit animalium. Itaq; quod idem Philoſophus dicit in 2. de part. an. 7. ἔστι δὲ ἰσχύος μὲν ποιητικώτερον τὸ παχύτερον, αἰσθητικώτερον δὲ καὶ νοερώτερον τὸ λεπτότερον, καὶ ψυχρότερον. Id ipſum κατά τι eſt accipiendum. Nam cum ſine ſanguine in ſanguineis nec ſenſus fiat nec intellectus: aliquã in ipſo cauſam eſſe neceſſe eſt: nempe eam, qua ſpiritus ad officia animæ idoneos & calorem vehit, & materiam eorum præbet. Interim autem ipſe nec ſentit nec intelligit, nec omnino eſt animatus. Neque etiam ſpiritus talis eſt, licet ſine eo nulla officia animæ peragantur: vt neque calor. Quod autem dicitur in ſanguine anima eſſe; ideo dicitur quia calorem fouet, qui eſt proximum animæ inſtrumentum & vinculum, quo cohæret pars vtraque. Omnino ſicut ſpiritus & caloris, ita & ſanguinis eſt mirabilis natura, de qua plura diſſerimus in thematibus de humoribus, quæ Deo volente, etiam aliquando edentur.

Sanguis non eſt pars animalium.

Sanguis non ſentiẽs ſunt tamen ad ſenſum.

Anima in ſanguine.

De dormientibus hoc cõſtat, quod, niſi profunde ſint ſoporati, aliquid externorum percipiant, ſed tamen confuſe, & inſtar ſomnij. Nam veluti ſomnium obrepit imago, neque tamen poſſunt indiciũ alteri de pręſentia hoſtis ſui facere, niſi forte

Theſ. 96. & 97.

Dormientiũ phantaſmata.

forte terror obueniat, aut alia affectio; qua agitetur, aut etiam excitetur. Profunde dormientes; ne maximos quidem clamores percipiunt, sicut nobis constat de ebrio quodã, quem ne Taratantaræ quidem vox in aures inflata potuit commouere: alium ne digitorum quidem perustio vsque ad vesicas. Si iam leuiter dormienti interfectus esset assimilandus, animatus deberet esse, atque ita dispositus, vt facile agnosceret hosté tanquam in somno: perinde vt faces, titillationes, calores & alia deprehendimus suspensi somno. Sed talem constitutionem interemti esse quis dicet?

102. Th. Plurima sunt effecta, in quorum causis hæremus. De Zucharo forte aliquis respondebit, quod sit tenuium virium, & calidarum. Itaque cogi partes crassas lactis vel separationem fieri non sinet. De cupro respõdebit, quod instar glutinis ita coarctet ferri partes, vt diffluere non possint: aut ita exiccet. Nam illa fixitas, sicut loqui solent Chymistæ, est a sulphure fixo abundante, seu a nimia siccitate, & argumentum de Zucharo confirmabitur salis effectu. Nam hic quoque prohibet lac deponere caseum. Contra vero, si in calefactũ lac infundas acetum, coagulat. Acetum enim frigidum est. Et frigiditas causa con-

Hæc recitat Bodin. lib. 2. Dæmon. cap. 1.

ſa condenſationis, ſicut calor diſgregationis, præſertim in eſſentia tenui. Traditur autem zucharo parem vim obtinere mel; Nam & hoc additur lacti, ne in caſeum abeat. Sed cur acetum coagulationem præſtet; non autem aqua frigida? Cur calor zuchari, qui certe mediocris eſt; prohibeat concretionem Butyri; cum lac agitatum tantopere, neceſſe ſit magis incaleſcere ſine zucharo; attamen butyrum reddit? Et butyrum liquatum ſi ſit; nullo zucharo poteſt prohiberi, quin concreſcat. Sane ratione dulcedinis debebat potius cogere, quã prohibere coactionem. Nam dulcia magis cocta ſunt; & calore ſuo moderato coctionem non impediunt; Ne ad ſacram anchoram arcanorum confugiamus; dicere poſſumus varias partes in lacte illo eſſe: aqueas ſcilicet aereas & terreas, licet hæ ſint paucæ in cremore. Aqueæ per ſe non concreſcunt niſi intenſo frigore in glaciem vertantur. Aereę ob pinguedinem coniunctam inter ſe cohęrere ſolent. Iam autem interuentu zuchari & miſtione, neque ipſum zucharum alioquin concretile ſibi cohæret, nec pinguitudo interſecta halitibus, idq; tunc potiſſimum, quia zucharum maxime aereis inhęret, per agitationem in ſpumam viſcidam abiens,

De Zucharo prohibente lactis concretionem.

Saccharum prohibet ſeparationem: Ergo & concretionem ſeparatorum, &c. Ita & mel ſalcalitate diuiſibili, non ſinit coagulare talia tali modo.

quæ non ſinit ſubtiles ſpiritus exhalare; quibus alioquin exhalantibus butyrum fit. Sal acumine diuidendique virtute idem præſtat in lacte, ne abeat in caſeum, fiatque ſeparatio partium. Quod autem vbi iam factum eſt butyrum, & cibariis cum zucharo adhibitum, poſt frigefactionem non impediat congelationem, cauſa eſt, quies, & quia zucharum ab aquea parte in inferiore loco conſiſtente aſſumitur. Nam liqueſcit ab aqua, & diluitur prompte. Spiritus etiam congeniti ante ſunt diſſipati. Sed in his non immoramur. Argumentum noſtrum ad eos pertinet, qui cum ignorent cauſam probabilem (poſſe enim aliquam a peritis dari non diffidimus) dictorum effectuum, non confugiunt ſtatim ad diabolum, cum tamen id faciant in aliis, quorum ſimiliter cauſæ ſunt naturales, modo eas inueſtigare non tæderet.

Hæc perfunctorie diſputantur ad dandum anſam inquirendi.

103. The. Ignauiæ eſt turpiſſimæ fateri eſſe quid naturale, quod tamen nec ipſe expiſcari velis, nec aliis probabiliter exponentibus aſſentiri. Iniuria etiam eſt ex tua infantia metiri alios: Procul dubio enim plura nobis intellexerunt ſapientiſſimi illi, Adamus & Salomon. Non detrahendum eſt toti generi, ſi quid in aliquibus indiuiduis non reperias. Addunt prioribus ſemper ali-

Contra negantes naturales cauſas.

Nō eſt detrahenda ex aliis ſcientia, ſi ipſe impoſſis, aut neſcius.

aliquid secula posteriora, & quo magis de naturalibus cogites & experimenta conferas, eo magis aperit se natura: quod ego expertus loquor.

Huius magi meminit Bodinus lib. 3. cap. 2. Dæmonomaniæ. Addit autem eum sanasse illos equos, & boues, quibus prius iniecerat sortem magicam, vnde coniicimus pilis eum abusum fuisse ad tegendum crimen. Dicere hic poterat, vi magnetica institui curationem: atq; ita naturali. Sed ab igne non est liberatus. 104. *The. Magica cura.*

Disputauimus de hopliatria ante quæstionem hanc. Cum itaque ibi quidam pertinaciter huic fundamento insisterēt, quod naturalis esset aliqua causa, at quæ sciri non posset: cum tamen omnes, quæ vnquam inueniri poterāt, methodo quadam catholica complexi fuissemus, repetendum exemplum censuimus, vt ea quæstio fieret dilucidior. Sed nihil nobis vlterius fuit obiectum. Bellonius lib. 1. obseruat. cap. 52. recitat exemplum curæ nō absimilis de Turca quodam. Hic splenis morbum curaturus, chartā arripuit, eamque ad formam splenis accōmodauit metiēdo super regione eius membri in laborante. Postea accedēs ad nouellā iuglandē arborem, ex cortice eius modiolū excidit, ad formā cōfectæ chartæ. Inde obmurmuratis 105. *Quidam falsus naturalē causam negauit, eam sciri posse. Splenetícū magice curans.*

ratis pluribus verbis Turcicis, & peractis cæremoniis; ad ægrotum regressus est, natione Iudæum, & corticem eius aluo imposuit. Deinde filo traiectum in camino suspendit affirmans, malum iri diminutum exiccato eo. Ex Paracelsicis quidam herbam lysimachiæ per vulnus ducunt, eamque sepeliunt vt putrescat. Alij eo modo tractant hypericum, aut persicariam: de quibus plura in hopliatria diximus. In omnibus par excusatio est: nempe esse causam naturalem, etsi ignoretur.

Paracelsica cura superstitiosa.

Quidam abutuntur dicto Philosophi 4. metaph. tex. 9. vbi dicit: Impossibile est omnium esse demonstrationem. In infinitum namq; progrederetur. Quare nec hoc modo esset demonstratio. Si autē aliquorum non oportet demonstrationē quærere, quod magis principium tale esse iudicarent, dicere non haberent (τίνα ἀξιοῦσιν εἶναι μᾶλλον τοιαύτην ἀρχὴν, οὐκ ἂν ἔχοιεν εἰπεῖν.) Est autem etiam demonstrare redarguendo (ἐλεγκτικῶς) quod impossibile sit, modo aliquid dicat, qui dubitat. Quod si nihil dicat: γελοῖον τὸ ζητεῖν λόγον, πρὸς τὸν μηθενὸς ἔχοντα λόγον, ᾗ μηθένα ἔχει λόγον· ὅμοιος γὰρ φυτῷ τοιοῦτος, ᾗ τοιοῦτος. Hactenus Aristoteles: cuius principium ita enunciant: quod non sit inuestiganda ratio, ibi nulla sit. Sed quis feret eiusmodi asinos, qui

Non omniū demonstratio. Graci lib. 3. cap. 4.

ne in-

ne intelligunt quidem verba Philoſophi? Negatis omnium poſſe eſſe demõſtrationem. Quid tamen inquam poſtea? Negant idem & Dialectici, apud quos quædam ſunt νοητὰ, quæ ſunt ἀξιώματα, αὐτόπιστα, ἀναπόδεικτα. Quædam διανοητικὰ, quæ per medium ſeu argumẽtum prius & certius arguuntur, ipſa per ſe dubia. Itaque ſi quis principiorum demonſtrationes expeteret, an non is inſaniret? Ecquam rem poſſet demonſtrare dubiis principiis? Omnis enim demonſtrationis origo eſt principium αὐτόπιστον. Itaque non omnium eſt demonſtratio. Deinde quod enunciatur de illo, qui nequeat aliquid dicere, propterea quod rationem non inueniat, cur cõtradicat, atq; ita neceſſario cogatur quieſcere in aliquo principio, ex eo concludit non eſſe inueſtigãdam rationẽ, vbi nulla eſt, & detorquetur id ad occulta quorum cauſas nõ ita prompte nouimus, quaſi turpi ignorantiæ debeat eſſe præſidio iſtud Philoſophi dictum. Sed de principiis dictum eſt, quod cum eorum nulla poſſit alia prior ratio eſſe, ſtultũ ſit & ridiculum, laborem in ea quærenda ſumere: Deinde etiam de eo, qui vſq; ad principia cõpulſus, nihil habet amplius quod dicat. Ab hoc, ſi quis vellet exigere rationem, is ridiculus foret. Poſſe autem aliquem

Principia ſeu axiomata indemonſtrabilia.

Explicatio dicti Phil.

eousque compelli manifestum est, modo respondeat data ratione. Si enim respondet per rationem, potest vlterius redargui donec fateatur se victum, cogaturq; subsistere non inuenta amplius ratione. Si vero non respondeat, iam fatetur se rationem non amplius nosse. Atq; ita conficitur triplici argumento, non posse esse omnium demonstrationem: primo quidé quia principia sunt indemonstrabilia: secundo quod progrediendũ foret in infinitum, ex quo consequens est, tolli omnem demonstrationem; tertio quod interrogatus aliquis demum in vltima aliqua ratione subsistat, nec possit amplius ascendere. Finge iam aliquem rusticæ ignorantiæ prætextum quærentem, &, cum interrogatus sit, quæ sit causa niuis, seu efficiens seu materialis, aut alia, respondentem nihil aliud præter hoc: Ita est, seu ratio & causa niuis est, quia talis est, sicut cum quæritur, cur homo generat hominem; respondetur, quia ortus talis est ex tali: quod idem est, cum quæsito: quia homo generat hominem; seu, vt alij dicunt, quia ita Deus creauit: an non rideretur talis Philosophus? Quid enim responsio a dubitato differt? Deus & natura temere quid non faciunt. Si itaque prior & propinquior aliqua est causa, ea

Sic omnis methodus quiescit & definit in definitione, si ab vltimis incipias.

Hac rusticitate laborat P. Ramus logicus qui negat posse dari rationem propriarum affectionũ.

ſa, ea ſane & inueſtiganda eſt, & dicenda. In principiis tantum ſubſiſtendum, veluti ſi quis per ordinem cauſarum vſque ad primam peruenerit, in ea acquieſcendum eſt. Aut, ſi ſtatim ἄμεσον id ſit, quod interrogatur. Sunt autem etiam quædam, quæ homini ſcire negatum eſt, veluti in diuinis, cum quæritur, quare Deus redemerit genus humanum Filio dato, & non potius alio modo reſtituerit: aut ab initio ita condiderit, ne potuerit labi? In quibus nihil præter voluntatem & potentiam Dei eſt allegare: hoc eſt, ipſum Deum: quaſi dicas, quia voluit, id eſt, quia talem creauit. Nam velle & facere in Deo ſunt re idem. Sed nec in naturalibus cuncta primitus conceſſa, ſcit homo quidam, nempe is, qui poſt lapſum a ſua perfectione deficit.

Hominis impotentia.

Pſal. Quæcūq; voluit fecit.

Habuiſſe autem primum hominem naturalium perfectā cognitionē, determinatam tamē ambitu ſcientiæ humanæ cōſentaneum eſt: & Theologi aſſerunt. Nam Dominus & princeps animantiū eſt. Cur autem nō etiam inanimatorum? Itaq; cogimur fateri tenuitatem noſtram. At quia fuit in hominis poteſtate cognitio talis: certe non ociandū eſt: ſed ad eam aſpirandū, quantū fieri poteſt. Hoc feruore multi id conſequuntur, vt arcana naturæ agno-

Aſpirandū eſt ſtudio ad hominis primam notitiā etſi in hac vita non aſſequamur penitus.

ſcant, attingantq; Salomonis ſapientiam valde propè. Non ergo verbis iſtis inanibus erat ignauiæ multorum patrocinandum, ſed potius excitanda ingenia ad alacrem naturæ explorationem: monendum tamen, ne vltra principia cuiuslibet ſcientiæ expatientur. Nam in his figitur demonſtratio, nec vltra progreditur. Male ergo philoſophatur naturaliter is, qui rei phyſicæ, vt phyſica, cauſam quærit vltra phyſicam, niſi cogatur id facere propter aduerſarios, atq; ita non phyſicũ agere, ſed veluti Philoſophum omnia ſpeculantem, id quod in diſputationibus noſtris crebro nobis vſu venit De illo autem principio videatur Phil. etiã in 6. metaph. tex. 1. vbi itidem dicit ipſius ſubſtantiæ & quid eſt, non eſſe rationem, ſed vel hypotheſi, vel ſenſibus quædam certa & indemonſtrabilia eſſe. Idem in 7. & aliis locis.

4 metaph. tex. 5.

De perfecta definitione hoc accipe, &c.

108. Si dederint nobis aduerſarij, eſſe in effectis, de quib. iam ſermo eſt, cauſam naturalem: Conſtat autem quid ſit natura. Et quam varie ſecundum deductionem methodi, ab vniuerſalibus ad ſpecialia & vltima, eius cauſæ poſſint conſiderari: eueniet tandem vt remotis remouendis in aliqua acquieſcendum ſit, ſiue ea ſit neceſſaria, ſiue probabilis. Iam dupliciter vſurpatur natura: logice ſcili-

Dato naturali in genere aliqua ſpecies danda eſt.

scilicet & physice. Illo modo omnibus rebus est sua natura seu forma & materia: hoc tantum sensu comprehensibilibus, & cum materia mobili existentibus. Si physice loquuntur (vt ex hypothesi necesse est, nam mobilem sensibilemq; conspicimus materiam) patientur deductionem causarum fieri, tandemque aliquam ex omnibus asserere cogentur; nisi dato suo velint aduersari. Effectus itaque præsens est commotio sanguinis. Eius causa aut violenta (nam & hæc naturalis est, nempe opposita alteri quæ est in natura rei propria, & sicut naturalis est in corpore naturali; ita etiam contraria. Nam eiusdem sunt scientiæ) aut naturalis est. Si fatentur nullam vim cadaueri accidere: falsi iam sunt, δύναμιν talem esse in ipso mobili subiecto; & motum prodire ex ipsa sanguinis natura. At hæc per se in actu non prodit. Est ergo aliqua causa euocans. Hæc non quæuis, sed determinata; ea scilicet qua præsente & tangente virtute, fit effectus, absente non fit, decedente cessat. Hanc ergo primam motus agnoscamus causam. Ecquid iam manifestius? An non δύναμις seu natura sanguinis existimanda est talis esse. Et vim occisoris esse prouocans primum? Progredere vlterius. Nam nondum ad principium seu substantiam

Natura logica & physica.

Ordo inuestigationis causarum naturaliũ.

peruenimus. Ineſt enim hæc vis ſanguini, non vt natura eius & ratio eſſentiæ: Aliter enim definitur ſanguis: Sed ineſt vt adiunctum. Hoc aut perpetuum eſt, ſeu inſeparabile, quale adiunctum proprium eſt, aut fortuitum, ſeu vt euidentius, commune. Illud enim in hoc ſolo eſt; hoc in pluribus. Et viciſſim ſeu fortuitum, ſeu adhærens ex paſſione aliqua, tanquam mutabile. Sicut albedo lanæ, poſſumus tamen vtrumq; appellare fortuitum, & mutabile. Quod propriũ eſt, ſequitur rei ſubſtantiã, & ſine ea non eſt, nam ab intrinſeca cauſa prodit. Quod fortuitum aut ἐπίκτητον eſt, variis alterationibus variat, externamque perſæpe habet cauſam. Expiſcare iam vtrũ ſic in præſente cauſa: & inuenies, quod illa δύναμις neutiquam ſequatur naturam ſanguinis, vt ſanguis eſt; ſed habeat cauſam extra ſuam naturam; ita tamen vt ſit capax alterationis ab ea illatæ. Sic ſanguis a calore; ſpiritu, & principio animalis in homine hoc habet, vt affectibus obſequatur, & motibus cordis, ſeu principij in corde obſecundet, vtpote raptus, tractuſque a ſpiritu & calore. Ab his cauſis ita alterari poteſt, vt poſtea veluti ex conſueto moueatur. Nam tranſeunt in habitum crebræ paſſiones: Et crebritatem vnius, poteſt ſupplere vna excellens, tantumque

afficere simul & semel subiectum passibile, quantum aliæ motiones vix sæpius repetitæ. His ita deductis, an non probabile est, nos naturalẽ causam attigisse? Inuenta hac, quid opus est violentam contemplari? Pudeat ergo ignauos istos physicos, qui perfunctorie, & obiter inspectis aliquibus sunt contenti, & inde vel superficialem causam arripiunt, qualemcunque, vel ignorantiæ patrocinium quærunt & subsidium ignauiæ, esse scilicet naturalem causam, sed quã scire nõ liceat. Hæc ingenia merito ignorantiæ Deo consecramus.

Si aliquid naturale est, a natura denominationem habens, eius vim assequetur. Natura ipsa est materia & forma, vel seorsim considerata, vel coniunctim sumtę, tanquam substantia & totum. Si ergo naturale; aut secundum materiam, aut formam, aut vtrumq; competet. Nam si horũ aliquid est, iam ipsa erit natura, & non naturale. Quia vero naturæ istæ sunt causæ ex causis autem profluunt effecta; naturalia primũ erunt effecta. Deinde tota natura etiam rationẽ subiecti obtinet a subiecto autem pendet adiunctum: itaq; secundo naturalia dicentur etiam adiuncta. Hæc sunt propria vel communia, seu perpetua vel mutabilia. Causas internas vel externas id est naturales, quæ a materia, for- *110. & 111. Natura & naturale.*

ria, forma,& substantia propria ita dicuntur, vel violentas,quæ ab externa substantia vim faciente appellantur, habentia. Omnia in his sunt compræhensa. Quicquid ergo secundum hæc non inest, nec natura est, nec naturale. In hac ipsa contemplatione simul rudioribus σύνοψιν quandam compendiosam proposuimus qua facile possint peruenire ad cognitionem naturæ; obseruato simul hoc, in cumulo variarum causarum id arripiendum esse, quod proximum est & determinatum; seu quod præsentia & absentia sua variat rem seu effecta rei, siue sit sola causa, siue coniuncta; quæ omnia valde accurate & diligenter monstrantur in logica Ramea; cuius qui peritus est, ita vt cognoscat ordinem, & necessitatem consequentium & se mutuo ponentium, destruentiumque, is instructus est ad omnem scientiam facultate amplissima.

Instructio ad inuestig. causarum naturaliũ.

Ramea logicæ laus.

Postquam a naturali scientia digressum est, restant adhuc duæ: (omnino enim tres sunt teste philosopho, speculatiuæ) Mathematica scilicet & Theologia. Si patet, mathematicorum figuras, seu omnino quantitates nihil habere virium ad naturalem effectum. Nam neque Arithmeticus numerus, neque Geometrica magnitudo ex vulnere sanguinem proliciet: restabit

112 & 113. 6 Metaphys. tex. 2.

Ex mathesi & Theologia non petendæ huius facti causa.

restabit Theologia seu philosophia prima quæ circa diuina, seu entia vt sunt, occupatur, non vt mouentur. Nam consideratio metaphysica est circa τὸ ὂν ᾗ ὄν Seu circa οὐσίαν χωριστὴν καὶ ἀκίνητον. Itaque cum philosophus considerat primum motorem, in physicis hoc facit: modo is verum subiectum Theologiæ statuit quod tamen non est a vera Theologia alienum. Duplex enim apud nostros est significatio Theologiæ vna generalis, quæ res diuinas complectitur omnes siue in se considerētur diuina, vt sunt, siue vt ad hominem & alia se habent creata materialia, in qua cōsideratione actiones sunt plurimæ, Deo quoque ita se accommodante ad hominem vt multa, quæ de hoc dicuntur, Deus sibi ipsi tribuat, vt ire, loqui, ratiocinari, manus, aures, oculos, cor, affectus, habere Alia Theologia specialior est, aut potius syncerior, quæ exponit essentiam Dei & diuinorum, vt sunt. Diuina autem hic accipiuntur omnia existentia absque materia, vt nudæ formæ, sicut loquuntur philosophi, Deus, spiritus boni, mali, & animæ hominum siue reuera separabiles, siue per se separatim cogitatæ. Ad quæ reducuntur etiam Ideæ, tametsi hæ potius sunt considerationis logicæ.) Sed quod ad cruentationem hanc nostram attinet palam

Sub metaphys. 5. metaph. 1.

Theologia signif. 1. de diuinis tantum per se 2. de diuinis per se, & de commerciis cum humanis.

Diuina.

est, eam non pertinere ad philosophiam primam, quæ est absoluta Theologia; quia motus est in materia, nec cōsideratur substantia vt est separata & immobilis. Secundum alterum Theologiæ modum potest considerari. Nam ea attingit naturam, habetque operationes Dei & diuinorum in natura, sed hoc fit ita, vt prima causa reuocetur ad Deum; propinquæ vero, quæ attingunt materiam, in hac ipsa proxime quæruntur. Qua ratione iam ante concessimus ad Theologicam causam posse factum accommodari. Sed cum vnicuique scientiæ tribuimus quod suum est, & vltimam hanc causam per se consideramus: licet connexa sit cum causa prima: modo tamen contemplandi seponenda est; Atque ita ad naturalem scientiam pertinebit tota causæ propinquæ explicatio. Nemo autem statuat nos tam impios esse, ac fuit Plinius, Galenus, Seneca, & alij Stoicorum asseclæ, qui negarunt Deum quicquam posse, nisi quod naturæ consentaneum sit. Omnia Deo possibilia cum Theologis fatemur; at cum in hoc effectu natura vtitur, quem etiam sine ea poterat præstare, causam non immerito, quatenus a natura sumi potest, inuestigamus. Nam Deus vtitur natura non ociosa,

Gal. 11. de vsu part. & lib. de organo & factus. Plinius lib. 2. nat. hist. cap. 7. Seneca lib. 14. de benef. cap. 8. licet sæpe vltra Stoicū sapiat.

ofa, fed vt inftrumento. At organo neceffe eft vim ineffe, qua fiat id, quod debet. Hanc vim fcrutari nobis licet. Ex dictis ergo patet, nos non tantum recte ex phyficis indagare caufam effecti, fed & nec aliter potuiffe, aut debuiffe.

Non autem thefes hæ (a 105 vfque ad 118.) propriæ funt huius materiæ: Nam apologiam continet aduerfus maliciofas quorundam interpretationes de hopliatria; in qua diximus effectum, aut naturalem effe, aut dæmoniacum; Si naturalis fit, ceremonias adhibitas tantum effe meras impofturas; Sin dæmoniacus, cum neque Deus, neque boni angeli procurent; (Nam hi ita non medicantur, nec vllum, neque in facris, neque profanis hiftoriis eft exemplum.) Quid ergo iam erat confequens? nempe cum nulli genij reftarent amplius præter magorum fuperftitioforum principes, & mentes humanas: hæ autem ita fanare nequeant, factum iftud aperte Diaboli effe. Itaque concludimus, fi quæ non fanantur magice ea fanari naturaliter, modo nempe quem Devs inftituit, & legitimum effe voluit. At ad hunc minime requiruntur ineptiæ illæ, quas adhibent hopliatri; neque vis ifta poteft peruenire ad patiens membrum. Itaque

Quidam thefes de hopliatria malignè funt interpretati.

tota

tota illa superstitio est temeraria. Nec dissentimus, si quis dicat in his, quia vero curandi modo adistũ superstitiosum confugiunt, diabolicam imposturam accedere, vt scilicet in vulnere possit excitari dolor si ferrum aeri exponatur; vel alias male tractetur. Aut enim ille malus genius causas dolorum tunc machinatur aut mentem pręstingit vt dolere se credat, qui reuera non dolet. Quid quod impellit patientem ad intemperantiam aliásq; actiones prauas, vnde mali humores vaporesue concitati ad effectum locum affluũt eumque distendunt. Sed de his alias. Putabamus aliquem prodituru̅, resumturumque quæstionem, cuius gratia simul mentionem fecimus alienæ materiæ.

116. & 117. Theologi merito pendent a diuina autoritate. Nam is qui autor, αὐτόπιστος est, & rerum omnium essentias & alia intime non tantum cognoscit vt sunt, sed & vt fuerunt & futura sunt. Hominis tanta perfectio non est; Itaque testabitur hic tantum, quantum sensibus obseruauit ipse, & ratione collegit. Sed quia tam sensus, quã ratio possunt falli, quam firma est authoritas, tam est & demonstratio, seu confirmatio per illam. Hinc euenit, vt veterum autorum scripta legamus quidã, at multa in eis amplectamur tantum probabiliter.

Nam

Nam cum naturæ res ſint perpetuæ: obſeruationes & experientias etiam perpetuas eſſe neceſſe eſt. Quæ ergo nos obſeruamus noſtris temporibus aliter ac veteres; ea non immerito iſtorum fidem in dubium vocant, ſiue quia alias aliæ cauſa acceſſoriæ mutarunt effectum, ſeu quia non ſatis attenderunt, licet idem multi, nempe alter alterum ſecutus, pariterque deceptus, dixerint. Accedit quod plærique non ſat dextre iudicauerint. Propterea quod omnes circumſtantias ſeu non obſeruarint diligenter, ſeu non potuerint ob raritatem exemplorum.

Itaque non obligamur iſtorum verbis Ad nos plura exempla & inueſtigationes peruenerunt per plurium diligentiam: Et idem fiet, apud poſteros. Itaque nobis promtius eſt iudicium, quam veteribus. Si ſunt res quædam, quæ ob concurſum cauſarum mirabilem, rarumque raro eueniunt, aut quæ ſemel toto mundi tempore ſeu accidunt, ſeu poſſunt accidere, in his ætati ſuæ eſt aſſentiendum; vt fuiſſe diluuium vniuerſale veterum dictis credimus; etſi non experti ſimus nec velimus experiri. Diſcrimen ergo attendendum eſt in his, de quibus autoritas eſt. Et ſi licet per alios iudicij acumine valentes, ſeu per nos non hebetes *Autoritates.*

ingenio periculum facere, & experiri rem ita pronunciabimus, vt illa se habet, siue consentanea veterum placitis dixerimus, siue non. Attendendum tamen, quod illorum rationes nos facilius possint ad veritatis cognitionem ducere. Itaque diligenter sunt cognoscendæ. Et vnus homo non videt omnia; nec si industrius sis, semper succurrent, quæ velis, aut quibus opus est: nec pariter semper es affectus. Itaque auxilio nobis erunt consilia, & rationes aliorum. In hoc tamen duo genera hominum peccant. Quidam enim nihil verum æstimant, nisi quod ipsis sit visum, etsi a reliquorum censuris nimium quantum distet, & cum experimentis pugnet. Pronunciant autem statim veluti si palma foret mundus qua inspecta subito omnia se offerrent. Hos vocat Philosophus imperitos. Pars horum tantum rationem sectatur, neglecto sensu: pars sensum tantum, ad quem applicant, quamuis rationem. Hi ergo sunt αὐτοδίδακτοι, nullius autoris testimonium attendentes. Alij adeo mordicus suorum præceptorum & aliorum dicteriis, etiam falsis, & cum rebus pugnantibus insistunt, vt omnia alia etiam euidentissima reiiciant. Et si quæritur ab ipsis ratio: illud suum αὐτὸς ἔφα

Cur veterum scripta legenda.

Arrogātes sibi solis scientiam.

Nimis credulis seu pertinaces alienæ sententiæ.

occi-

occinunt: aut si vtuntur ratione sui autoris, etiamsi paralogismus sit, tamen pro necessaria diannoea istum obtrudunt. Tales sunt aliqui Galenici, & peripatetici, & alij, quos nos dicimus recte commiseratione dignos esse dum imbecillitate quadam Iudicij, nisi ea ignauia est, prostituunt omnem ingenij libertatem, & in cognoscendis rebus vigilantiam; dexteritatemque.

Serui Galeni & Aristotelis.

118. Thema hoc est, de quo controuersia est, quodque probandum suscepimus: nempe, eum sanguinem qui percussorem innocentis violentum indicat; vim seu δύναμιν in se ipso habere naturali quadam passione acceptam, vt commoueatur ad actum præsentis percussoris, facto vtriusque contactu. Non ponimus in quouis suanguine eam esse nec semper esse. Nam dispositiones ἐπίκτητοι seu habitus acquisiti interdum non diu manent; Et licet ad eos suscipiendos subiectum sit idoneum tamen nisi impressio vel crebro vel semel violente sit facta, non insunt. In quo ergo sanguine præcedens alteratio non est facta: in eo non ponimus vim illam. Similiter potest accedere impedimentum motus. Neque ergo tunc actum ponimus.

Vnde sanguini emicanti ex vulnere sine vi sit motus.

Quæstionis propositæ argumentum ex adiuncto totius ad partes adhibetur. Notum enim est, quod toti generaliter inest, idem partibus homogeneis inesse debere: Perinde ac si vniuersali argumento νοητικῷ Scias hominem omnem esse ratione præditum; de singulari logico idem nescire non potes: tametsi singularia sensilia varient circumstantiis. Nam esse potest, qui iam instar bruti se gerat & deliret quique sit in potentia. Sic de risu, & hoc ipso effectu cruentationis. Omnino sensilia singularia sunt mutabilia, quod diximus in lib. de visione aduersus Zabarellam. Poteramus autem etiam generalius assumere argumentum, nempe de omni animali id deprehendi verum, quod postea demonstratur de homine & bestiis, ita vt thema hoc sit principium prosyllogismi ad comprobationem argumenti assumti. De bestiis sequetur 129. thema. Sed & ad animata omnino licet transire. Nam & in plantis obseruamus aliquid simile; Et his quæ ab istis post mortem seu interitũ sunt sumta. Nec poteramus res inanimes (Paracelsici etiam his animam seu vitam tribuunt) omittere, atque ita comprobare totam naturam talem quandam δύναμιν possidere, vt amicis rebus, aut inimicis commoue-

In tota natura affectiones mutuæ conspiciuntur.

moueantur naturæ ſingulares. Id quod expacianti in rerum experientia, tum promtiſſimum fuerat tum iucundiſſimum. De homine & beſtiis dicitur in thematibus. De plantis conſtat hortulanis, quod a braſſica vitis in contrariam etiam partem deflectat ne eam tangat: Et quam mira recitantur in tractatibus ſympathiarum, & diſpathiarum?

Eraſtus in talibus quærit euidentes cauſas ſimiliter noſtro conatui.

De inanimis conſtat magnetis, Sagdæ, Pantarbæ, Succini, & aliorum vis; argentum viuum ignem vt hoſtem fugit, aurum amiciſſime amplectitur: nec ſic alia metalla vt aurum. Sed & miſcentur hæc. Nam conſenſus elementarium cum cœleſtibus eſt. Putatur etiam diſſenſus, vt manifeſtant conſtellationes quædam, quarum vi terra mouetur. Quam multa eueniunt talia, homini certas res inimiciſſime auerſanti, adeo vt etiam de vita eius ſit periculum ni remoueantur? Contra etiam quantum proſequitur & appetit alias? Ita in omni alio genere ſeu vno ſeu pluribus euenit: vt alia diſputatione conficiemus. Sequuntur proſyllogiſmi, quibus confirmatur paſſio humana; tum in functionibus mentis, tum corporis, ſeu his quæ menti ſoli aſſcribuntur, & his quæ ſoli corpori, & his quæ vtrique ſunt 120.

communes soli menti asscribitur intellectus agens, tanquam inorganica operatio. Iam norunt seduli in isto opere, non tantum natura se stimulari ad plura semper cognoscenda, intelligendaque, sed de consueto redire impulsionem istam ita, vt interdum etiam non aliter possint agere, quam speculari, quæ res tandem melancholicos vocatos, & sapientes gignit. Idem euenit illis qui hanc animæ vim non exercent sedulo. Nam ita aliena est ab illis contemplatio, vt si compellantur, vel in somnum labantur, vel aliter id nequeant præstare. Est & hoc rei huius argumentum, quod quam rem cum maiore cura cogitauimus, vt fit in nouis, valde mirabilibus aut gratis, aut aduersis, eam animo deponere vix possimus, & vt vt alia suscipiuntur, semper tamen auocamur ad motum priorem. Sed in re manifesta frustra funduntur verba. De corpori soli competentibus thema 122. loquitur. Et humorum motum adducit, id quod non medicis tantum est notissimum, sed & aliis, qui tum in aliis, tum in se agitationes statis temporibus percipiunt. Vnde dicunt quidam se gestare suum diarium secum corpori suo inclusum. Declarantur ista themate sequenti, suntque satis manifesta exempla, vt nisi

Vis firmarum impressionum pertinax.

a vim

a vim manifestæ veritati facturo, non possint negari. Neque hæc solum observantur in viuis, sed in defunctis quibusdam, in quibus ad sua consueta loca diuerti humores solent. Nam quibusdam suspensis capilli crescunt; quibusdam ex oculis guttæ delabuntur, ibique concrescere etiam solent. Et quid vulgarius est, quam ad vulnus contendere sanguinem, in venæ sectionibus? Ita etiam in aliis præsertim vbi se enormiter læsum, percipit saucius, eoque vertit cogitationes. Vis enim imaginationis in hac directione magna est, vt in excretis quotidie experimur.

Etiam in defunctis humorum motus consuetus aliquandiu manet præsertim restante aliquo calore.

Notus nobis est Theologus quidam primi nominis amicus noster summus, cuius non sine honore mentionem facimus qui exposuit nobis sæpe naturæ quoddam munus sibi aliquando obtigisse, vt singulis mensibus certo & infallibili tempore euacuaretur, ad sua loca sponte colluuie humorum concurrente, & naturam leuante. Id postea cognouimus etiam aliis vsu venire. Expultricis naturæ vim hanc esse dixeris. Credo sane sed neq; alia sine natura fiunt. Et oportet principiũ aliquod motus esse: siue id voces naturam propriã, siue ἐπίκτητον, quæ interdum etiã est concitatior

123. G. M. Th.

tatior natura propria. Quis enim ignorat vim consuetudinis? Sat documenti est in canibus istis, quorum alter ad venatum, alter ad otia erat assuefactus. De bilioso illo meminit Fernelius; nec nostris vinipotoribus res incognita est. Cur autem ad ventriculum potius, quam per naturalem viam ad intestina moueatur humor, non præsente obstructione, possit quidem copia etiam per alias vias exuberans causa esse: Sed quia lurcones tales crebro solent vomere, hunc modum assuefactione postea in naturam acquisititiam transiisse consentaneum est. Et notum est medicis, in pluribus per alias vias, quam per intestina aut vesicam exonerari humores: vt illi qui per ymbilicum exibat lotium: alteri stercus per vulnus citra vitæ incommodum graue. Aliis sudores sunt consueti; aliis sputa.

Bilis rediens ad vomitū consuetum.

Thes. 124. Sensus & affectus.

Actiones corpori & animæ communes sunt sensus, affectusque. In his obseruamus idem. Et non tantum si homines sunt, sed & si bestiæ: quanquam, vt habet thesis 127. ratio in hominibus quibusdam magis quibusdam minus obsequitur. Nocturno tempore iratis redeunt diuinæ pugnæ; aut etiā si frequēter alioquin quis solitus est contendere. Et quidā nisi cōcitentur so-

Iratorum prælia nocturna.

tur ſolito modo, vix viuere poſſunt. Itaq; moroſi &iracundi exiſtentes, a parua ſæpe re occaſionem tumultuandi ſumunt. Si ad deſuetudinem admoneas, negant poſſe. Sicut quidam aſſuefacti ad furandũ, vix abſtinent manus. Crebræ ſunt ita impotentium voces, ſe niſi vita poſita, ponere morem ſuum non poſſe. At ille non eſt niſi ex crebra actione acquiſitus habitus quidam. Inuenias quoſdam qui manibus pedibusque geſticulentur, etiamſi aliud quid agant, cogitentque. Nempe ſolito motu iſtæ partes concitantur. Sed hæc omnia domi cuiuſque fere naſcuntur. In ſenſibus deprehenditur idem. Aſſuetum vigiliis, & exercitio ſenſuum, ſi coegeris abſtinere, actũ egeris. Recurrunt ſomni, vigiliæque ſuo tempore. Non autem hæc naturæ primæ aſcribi poſſe, indicat mutatio in aduerſum. Sæpe enim ſomnolenti fiunt alacres, vigileſque aſſuefactione, & contra vigiles euadunt ſomnolenti. Licet idem dicere de naturali virtute, quæ ad corporis conſeruationem, nutritionemq; ſpectat. Noui heluones, qui natura tales non ſunt, ſed aſſuefactione. Hos, niſi præbeas potum præſertim conſuetis temporibus, occidas. Nam & in morbos incidunt, denegato, quod potent. Narratum eſt nobis exemplum cuiuſdam barbiton-

Mores inoliti.

Geſticulatores.

Heluones aſſuefactione.

ſoris Lipſenſis, ni fallimur, cui conſuetus potus in prandio cœnave erat ſeptem cantharorum Lipſenſium. Huic in febrim illapſo minuere medici pocula volebant, & vnciatim inſtillare ſat tenuem cereviſiam. Sed ille vix detrahi partem tertiam ſibi eſt paſſus. Viſi auditique ſunt nobis abſtemij primum, at quibus poſtea arriſit vinum, vt nullis eſſent heluonibus inferiores. Idem aliis accidit in potu cereuiſiæ. Recitatur hiſtoria ex Vadiano de quodam ad nocturnas vigilias nato, qui non potuit abſtineri ab eſu felium, canumque mortuorum. Sed in hoc poterat etiam alia cauſa eſſe: ſcribunt tamen Tartaros quoſdam ex conſuetudine delectari eiuſmodi cibo: qui ſi ad humaniorem vocarentur, procul dubio relicturi eſſent feritatem.

Abſtemij verſi in temulentos vt Paracelſus.

Noctu vigilans.

Vide peregrinationẽ Martini a Baumgarten, de Aegyptiis agaſonibus.

128. Iracundi.

Experiuntur hoc crebro noſtri homines. Nam adeo tenaces ſunt irarum, vt ſi deſit hoſtis, quemuis etiam ex amicis prouocent, data parua occaſione. Et plurimi irreconciliabiles ſunt, nec poſſunt ſopire affectus vlla admonitione. Quidam poti in hæc verba erumpunt, neceſſitate ſe compelli ad pugnas, nempe conſuetudo compeſci vix poteſt. Quidam vel viſu anſam rixandi arripiunt. Sed hæc vulgaria ſunt. Non poteſt ignotum eſſe de canibus

Potores percuſſores.

bus quod dicimus: vt nec illud, quod plærunq; etiam cæsores, carnifices agnoscant, & fugiant, a quibus tamen nihil sunt passi violenti. De quodam cane narratur, quod percussorē domini sui persecutus sit, eumque latratu & morsu prodiderit. Adeo non suos tantum hostes, sed & dominorū infestant. Deducit autem nos hoc thema a crebris actionib. imprimentibus habitū, ad violentas, quæ potestatem multarum non adeo violentarum obtinēt. Nam vel semel agitatus canis infestus redditus, nec etiam absente, & remoto eo, qui agitauit, latratū sistere possunt. Sic nec aliis bestiis agitatis tuto occurres licet sis illis notissimus. Spacium dandum est iræ, donec deferuescat, quod non obseruans ille vrsi curator, ab eo est discerptus.

129. Canum pertinacia.

Vide Camerarij obseruationes.

Ita in mensa uiit aliquando sciurus, quem placatum putabam.

130. Quæ hactenus dicta sunt de aliis, ea accommodātur iam ad sanguinem, vt de similibus idem fiat iudicium. Est autē & hic generali axiomate comprehensus. Itaque idem pati poterit. Arguitur autē non ex simili tantum; sed & maiori, quo efficaciores ad hunc alterandum sunt causæ, isque ad patiendum procliuior. Constituimus autem veluti nouum thema subalternum, quod postea peculiariter arguimus. Alterationem seu naturalem seu violentam in contrarium esse, mani-

Alteratio. 131.

festum

festum est. Nam ex albo fit non album, puta nigrum vel aliud genus colorum. Nec posset fieri album, nisi alterans, seu dealbans proximum, esset huius naturæ. Nam agentis naturalis finis est similitudo passi. In quibusdam potentia vicina inest, nec in his mutatio ad contrarium requiritur, nisi secundum quid: vt cum radendo aliquid dealbatur, cuius potentia in actum educitur, seu potius occultatus ab obiecto actus manifestatur: quanquam in aliquibus etiam dispositio noua, raritatis scilicet: ex consequente luminis receptione diuersa albedinem inducit. In quibusdam etiam potẽtia præparatione quadam inducitur, potentia scilicet talis, non autem omnino patiendi. Nam subiectum est capax alterationum: primum quidem omnium naturalium, reliquorum, prout disposita sunt, longius vel proprius absentia a primo. Vnde & apparationes variãt. Sed de mouentibus actu dicitur, quod actiones eorum sint passiuorum, non autẽ ipsorum agentium. Necesse itaque est, ita moueri subiectum, vt mouet agens, & tandem quantum potest, ad eius naturam redigi. Nec refert, si in quibusdam, vbi sc. remotior est potentia, crebriore actione, & diuturniore est opus. In quibusdã non: quædam etiam omnino non possunt actũ

Finis agentium naturaliter.

2. de anima. tex. 139.

recipe-

recipere, vt lapis nulla proiectione fit spõte mobilis. Promtius itaque in symbolicis fit receptio naturæ similis, vt physicis constat. Et cum de aliis motibus axioma verum sit, de alteratione non poterit fallere. Est enim generale. Sed obiiciet aliquis, illum sanguinis motum alteratione non esse, cum loco moueatur: Itaq; aliud quoddam loco mouens requiri. Dicemus, alterationem eam esse veram: siquidem fit in subiecto manente eodem, mutatio; Eodem autem, non secundum formam viuentis, sed propriam humoris, quam misti formam aliqui vocant. Nam sanguis mistum quid est, sequitur aũt illam vis quædam, motus localis causa, si assit actus prouocans, nec quid obstet. Sic ferrum magneti affrictum inde alteratur, ita vt possit attrahere aliud ferrum, aut etiam moueri ad arcton, vt in ligulis horologicis apparet. Quomodo ergo natum erat moueri alterans ad talem actum, ita postea mouetur alteratum. Nec refert, si ante cædem alterans causa in animo fuit, qui notitiam hostis habuit. Nam naturaliter etiam post notitiam procliuitas ad similem motum manet, cum scil. virtus cum spiritu aliquo aduerso exiens prolicit δύναμιν. Et hoc fit tunc magis, cum ipse percussor præsens commouetur, anxius animi ob factum.

Sanguis alteratus vim accipit certi motus ad præsentiam sui agentis.

Et diri-

Meticulosi immutatio ad similitudinem veri percussoris, si valde commoueatur.

Et dirigitur spiritus cogitatione, quæ ex imagine percussi oritur. Infra dicemus; quod non sit absonum si aliquis meticulosus, valde consternatus ob id, ne indicetur, atque ita reus iudicetur, etiamsi sit innocens, hac ipsa perturbatione halitus ad mouendum dispositos, tanquam veri percussoris essent, emittat, atque ita motum prouocet.

132. *Magna causa effectus magnus, aequat aut etiam superat vim inualidorum efficientiũ crebrò repetitorum.*

Hoc sæpe iam dictum est. Et exempla sunt in promptu. Paruus calor paulatim liquat niuem, magnus repente. Magnum periculum audaces reddit, & confidentes semel: quos parua pericula non nisi crebra facerent. Nausea sæpe contrahitur aduersantium medicinarũ vsu mediocri crebrius repetito; At eandem concitaueris medicina auctiore, fortioreque. Aqua chalybeata vim astrictoriam chalybis accipit crebriore paruæ massæ extinctione. Magnam quantitatem accipe & effectum semel præstabis. Adde quod in quibusdam semel confertim adhibitis vis sit penetrantior, mutatioq; maior & diuturnior. Empyreuma violentum magni ignis seu nidoris, diutius hæret, estque efficacius, quam si sæpe per interualla vi minore id tentaueris. Imo etiam quod crebro repetita parua actio nequit, id magna vna potest; Nam parua actio tandem consuetu-

ſuetudine nihil offendit: magna offendit. Non læditur mithridates veneno, quod ei eſſet aſſuetus, parua quantitate cum alexipharmaco ſumta. Interemtis eundem, ſi ab initio magnam exhibeas. Puella quædam ab araneis voratis paulatim ad maiora venena confirmata fuit. Qui ſecundo flumine rapido deferuntur, a magna cauſa breui tempore tantam concipiunt vertiginem ſpirituum; vt ſat diu poſt, omnia viſa ſimili appareant rotatione circumacta. Idem non patiuntur leui fluuio delati. Nec veriſimile eſt, ſi quis hoſti ſuo crebro conuerſetur, eum diu poſſe fouere affectum hoſtilem. Nam amicitiæ fundamentum eſt conuerſatio. Itaque ſemel ab eo enormiter læſus, id patietur, quod a læſione frequenti non fieret. Confirmant hoc hoſtium caſtra. Nam adeo diſcunt negligere hoſtes, & non curare tormenta, vt etiam inter tonitrua & fulmina belli ſaltitent & lætentur.

In inſolitis autem & impræuiſis, fortius commouetur animus, vimque imprimit ſuis membris validius. Verum enimuero quod ad axioma iſtud attinet, notanda eſt diuerſitas effectuum. Nam quædam validam requirunt cauſam, quædam non validam, licet crebro recurrentẽ. Nam vi non *Varietas effectuum pro natura agẽtium & patientium.*

exca-

excauatur lapis a gutta, etiamsi simul cadat centies millesima: at excauatur crebro eius casu. Qui violento igni velit calefacere vitrum frigidum: is sine eius ruptura id non possit, vt nec candens refrigerare vno impetu. Qui liquatum cuprum restinguere statim multa aqua cupiat, is quo pacto periculum excussi ex fornace euitet, dispiciat. Fit tamen etiam hic vno motu violento, quod nõ fieret multis paruis. Determinati sunt quidam effectus. Itaque ad eos nõ peruenias nisi paulatim. Experiuntur idem Chymici, dum salem nitri, antimonium, & alia imprudentius coquunt, festinantque in opere: quã causam esse putem, vt pauci attingãt scopum in metallorum expurgatione ad formam auri, etiamsi artem calleant. Festinantia enim a diabolo est; Inquit quidam artifex. Sed quanquam hæc ita se habeant: nihilominus καθολικὸν est, quod diximus, nempe id posse fieri a causa vehemente semel, & vnica actione, quod ab imbecilli eadem vix longo tempore fieret: quin & interdũ non fieret: vt sal nullo paruo igni funditur, magno fundit. Spiritus salis & vitrioli egent igni reuerberij, vt vocant. Arenæ non mediocri flamma liquescunt, vt nec ferrum. In aliquibus tamen tandem crebra actione peruenitur ad finem eundem.

Hoc constat maxime in Chymicis operibus.

Festinatio corrumpit operum quædam.

Cum

Cum confectum sit, motum naturaliter ita posse euenire: sint autem tria in cadauere secundum Hippocraticam diuisionē contenta, vt humores, continentia, vt vasa seu solidæ partes, & spirituosa, quæ vocat impetu lata seu concitata, quæstio est cur nō potius alia, quam sanguis faciant indiciū, præsertim aūt spiritus, & solida, quæ sequuntur motum spirituum. Plures sunt causæ, cur solida non possint in cadauere tali moueri. Sunt enim ponderosa, nec requiritur ad ea vis parua, vnde quæ causa ea mouet localiter, eam oportet sat validam esse, siue interna & connata sit, siue externa, & violenta, quo pacto vi magica prolicitus genius transferre & mouere cadauera memoratur. Sed interna & naturalis est in ipso subiecto, cum conatu principis animæ, caloris & spiritus in musculos neruosque debite deriuati, qualia principia in cadauere non sunt. Nam vt sint spiritus & calor: princeps tamen pars abest: nec tanta est quantitas istorum, nec si fieret conatus, restitaret, musculosque intenderet spiritus per vulnus facile elabens. Interea autem & solida oportet esse motionum instrumenta. De calore & spiritu aperta ratio est. Sunt enim calor quidem qualitas, tactu notabilis, spiritus vero non ita corporeus, vt sub

133. Thesis.

Cur sanguis & non alia indicent.

visum cadat. Non enim coloratus est, aut ita torminatus, vt in eo collecto lumen progignat colorem. Itaq; elabitur insensilis. Si quis tamen in sanguine calor, spiritusq; restat, cum ita connexa sint hæc tria, vt facile alterum moueatur cum altero, indicium per spiritum etiam dari non est absurdum, sed quod ex sanguine deprehendatur. Necesse autem est in sanguine fluido, spiritum quendam & calorem residuum esse. Nam alioquin concrescit, & stat immobilis. Relinquitur ex his, sanguinem solum posse indicium manifestum facere; Id quod etiam visu deprehenditur. Astipulantur his & alia quædam argumenta, quę in sequentibus enarrantur.

Non est absurdum etiã spiritus indicare, si obseruari possint.

143. Cum indicio relicti sint humores: Suntque hi in corpore varij, vt bilis vtraque, pituita, serum, ichor, semen, & alij post sanguinem, ostenditur nullum ex illis idoneum esse ad indicandum. Oportet autem hic accipere sanguinem, vt in venis est, ac arteriis: nempe non sine mistura quinque humorum, sanguinis, proprie dicti Ichoris, pituitæ, bilis vtriusq;, quæ in venali sanguine deprehenduntur potissimum.

144. Quinq; potiss. argumẽtis, sanguinẽ non alium humorẽ potuisse ita moueri comprobamus. Primum ex prouidẽtia diuina

nina est, quę in sanguine maxime apparet: eandē͡q; quædā dicta scripturæ diserte notant. Eam facultatem sanguini indidit cōditor, vt materia hominis possit esse, tum generādi, tū cōseruandi, ꝙ attinet ad corpus eius. Deinde in eo ipso omnes toti⁹ vires quoddā quasi præsidiū habent. Vnde nulli animaliū est vita, nisi sanguinem, aut analogū obtinēti. Hinc dicit in eo esse vita: eo effuso insigniter; collabescunt vires: effuso ex corde cū spiritib. interit animal. Prohibetidē comedi, certū vsum obtinuit in sacrificiis, & spiritus immūdi in suis impuris sacris hoc ipso æmulati sunt, poposceruntq; diuinos honores. Sic innocua cædes designari solet per sanguine pollutas manus, & per sanguinē innocentem effusum. Idē sæpe ponitur pro homine toto. In illo ipso quippiā arcani esse, tacita animorum religio confitetur. Hic dicitur accusasse fratricidam. Ille ipse sæpe alias est innocentiæ testis. Omnino tum Philippus Melanchthon, tum alij hoc ipsum τὸ θεῖον καὶ μυστικὸν in sanguine annotarunt, & veteres vna cum recentib. pudoris, impudentiæq;, & aliorum affectuum, sedem aut indicium ei tribuunt. Vnde concludimus, cum tanti sit sanguis, non immerito quendā naturæ characterismū in eo poni. Qui historias consulere velit, poterit ista

Argumentā sanguinem moueri potissi.

In sanguine characterismus naturæ.

quę cõpendio congeſſimus in immenſum ampliare. Et quidem quod attinet ad ſacras hiſtorias, eæ debebant ſingulis notæ eſſe ex bibliis. In aliis legimus, quanta per ſanguinem molitus ſit diabolus. Iulianus Apoſtata baptiſmũ ſuum ſanguine victimarum immolaturũ abluere conatus eſt, vt dicitur in 6. tripart. cap. 2. cuius rei ille pœnas dedit ſuo ſanguine, ſua manu in aerem ſparſo, vt eſt cap. 47. Notum eſt diabolum ſuos ſibi obligare interuentu ſcripturæ exaratæ proprio ſanguine, ſi gnara ſint literarum eius mancipia, habenturq; variæ hiſtorię paſſim apud Bodinum. Fuit olim etiam mos Ethnicus in ſolennib. ſacris foſſę infundere ſanguinem, eamq; obire ſaltitando, vnde Leuit. 19. dicitur: Non comedetis ſuper ſanguine, id quod annotauit idem Bodinus. Victimas cruentas diabolum petiuiſſe teſtatur illud Virgilij:

Sanguine placaſtis ventos, & virgine cæſa:
Sanguine quærendi reditus.

Apud Langium Epiſt. lib. 1. Epiſt. 24. de ſanguinis ad reſtinguendum amorem vſu ſermo eſt: Plini. lib. 28. cap. 1. Corn. Celſ. lib. 3. cap. 23.

De Gnoſticorum hæreſi multa narrantur. Vide Langium lib. 1. Epiſt. 71. de Iudæis. De latronib. narratur, quod ſanguine occiſorum poto vel cum pane comeſto

reddantur ad omnem cædem audacißimi. Similia innumera licet colligere vacanti. Nos omißis historiis rem persequemur.

Patuit argumentum de diuino quodam characterismo sanguini impresso: vnde non immerito cõcludi potest, hũc esse statuiq; recte indicẽ sui aduersarij, motu sui seu concitatione naturaliter acquisita.

Argumentum aliud a coniunctorũ mobilium potestate, quod satis manifestũ est, & conspicuum in affectibus animi, aliisq; cõmotionibus. Notum est qua necesßitate cõiuncta sint, vitæ principiũ primariumq; eius instrumentũ; vnde vno patiente alterum affici necesse est, & ita porro in deinceps sequentib. vsq; ad vltimũ. Est.n. quasi colligatio quędã, qualis in machinis versatilibus concinnatur, in quib. moto principio reliqua agitantur, & vicißim. Itaq; vt maxime dicendi essent spiritus prima motus causa; de sanguine idem non foret negandum, quanquã deinceps locatus commoueretur. Sed nos facilitatẽ, seu procliuitatem quandam ad motũ concludimus, propter spiritus & calorem. Vnde probabile est, hunc moueri potius quã alios humores, quibus principaliter talia adiumẽta non sunt conata. Inesse autem sanguini spiritus caloremque debere, contraria paßio absentibus illis testatur. Nam

145.

Sympathia connexorũ in nobis.

Sanguini cũ in venis conclusus est, spiritus assunt naturaliter.

frigore & defectu spirituū concrescit, fitq; immobilis. Nec ignoramus effecta caloris frigorisque ad motum, & immobilitatem, non in animalibus tantum, sed & inanimatis. Inde concludit Philos. aliquando non immerito ignem calidiss. esse ele-

1. Meteor. 3. cap. 2. de cœlo tex. 96. & seq. mentorum, terram vero frigidiss. siquidē ille mobilitate adeo viget, vt etiam forma dicatur. Terra vero quiete summa stabilis est; quanquā alia quadam ratione vtrum-

9. metaph. cap. 9. que elementum dicit imitari τὰ ἄφθαρτα: si quidem sint ἐν μεταβολῇ καὶ ἀεὶ ἐνεργεῖ. καθ' αὑτὰ γὰρ καὶ ἐν αὑτοῖς ἔχει τὴν κίνησιν. Ex dictis patet talis diancea.

Cui plures ad mouendum causæ sunt, & potiores, id motu suo indicium dare, & conuenientius:

Sanguini, &c. Ergo, &c.

Patet assumptum, tum per internam vim ad motum destinatam, aptamque ad finem talem peculiari prouidentia, tum per adiumenta concitationum.

147. *Nutrimentum.* Nutrimentum oportere potentia simile esse nutriendo, certum est. Nam in eandem abit substantiam. Iam sanguis destinatus est primò alendis omnibus in toto membris; Toti ergo corpori potestate respondet, eiusq; proprietates suscipere est natus. Sed & de altero principio, forma sc. idem cōfirmari potest. Nam si augmentū

secun-

ſecundum formã ſit, teſte Philoſopho ſanguis autem eſt augeſcẽtis materia: ad formam etiam ſimilitudinem obtinebit. Deinde non diſſentire a forma debet, quod eiuſdem ſit per nutritionem ſubiectum. Sed & operationes de anima teſtantur, ꝙ ea vires in corpore exerat per calorem ſpiritum & ſanguinem. Etenim ſine ſanguine ſenſus nõ eſt: nec ſine hoc moto animi παθήματα. Quid idem iuuet intellectum, cum veritate, experimẽtis cõprobata, docet Phil. 2. de part. an. 2. Conſtat ergo inſtar totius obtinere ſanguinem. Idem confirmatur ſemine, quod ex illo gignitur. Inſuper primum in corde continetur, ibiq; vt in vniuerſali membro vim ad omnia accipit. Eo ipſo deficiẽte omniũ membrorũ deficit virtus, vitaq; ꝙ argumẽto eſt, ipſius interuentu omnia eſſe, & bene eſſe. Conſtat ergo axioma 147. Deducimus autẽ inde, ꝙ totius affectiones facile ſuſcipiat, in eiuſq, locum veniat, adeo vt conſentiat ad motũ illius, nec raro moueatur ſimiliter, vt ſic non immerito dicere poſſemus, ſanguinem in indicio hoc id præſtare, ꝙ alioquin fuiſſet hominis totius. At hoc ipſum nullus alius humor exequi poteſt.

Sanguinis vſus in animæ defunctionibus.

Sanguinem in corde informari Galenicis paradoxũ eſt, confeſſum axioma Peripateticis. Et diſputatũ multis ſeculis eſt in- 150.

ter partes maximis cōtentionibus. Litem videtur dirimere voluiſſe Zabarella. Nos eam relinquimus. Noſtrum Thema videtur παρἀδοξότερον primo aſpectu. Nam cū dicimus ſanguinem informari in corde; Videmur non quemuis, qui rubet humorem ſanguinem appellare, ſed eum tantū, qui in corde eſt informatus. Verum nobis nihil dicitur miri. Omnino enim ſanguis non eſt (niſi ὁμωνύμως) niſi formam hanc, vt ſit id quod eſt, a corde ſit conſecutus. Hoc enim ſolum membrū hanc vim obtinuit, vt vltimum nutrimentum, omnibus aptum partibus præparet, ſeu intra ſe, ſeu virtute emiſſa. Patet hoc in affectionibus animi, quibus contabeſcit corpus totum, patet & ex pulmonum vlceribus, & febribus, & aliis cor tangentibus morbis, quib. præſentibus tabes, ſeu atrophia comes eſt, aut pediſſequa. Deinde cum ſit caloris ſpiritusque vitalis fundamentum, & materia, iſta autem radices in corde obtineāt: ſanguinē in corde informari, atq; ita quaſi omnia connaſci, vt non diffluāt neceſſe eſt. Alioquin quomodo a fonte hauſtas vires ad corporis partes reliquas perferret citra diuulſionem? Nec eſt vt cōfugias ad ſympathiam epatis cum corde. Multi vixerunt ſat carnoſi affecto tamen iecore; Quidam etiam ſine iecore vitam tolerarūt, quibus nihil-

Sanguis cordis primū et per ſe ſanguis eſt: Reliquus niſi cordis virtute ſit informatus potius humor ruber eſt, & ſanguis æquiuoce.

nihilominus sanguis fuit. Et in principio generationis primo omnium cor sanguine plenum est.

Sanguinem pulsu moueri; itidem arguit, cum cum vitæ principio valde affinem esse. 151.
Nam ista vis cordis propria est. Mouetur autem cor primo; ita vt alia omnia membra inde habeant initium motus. Quod planum facit syncope, & contentio in aggrediendis operibus, ad quæ opus est robore. In ipso vitam explorant medici. Nec mortuus censetur, cui hoc palpitat. Sed ne principium petamus dicimus positionem nostram non tantum mutuo argui per hoc, quod cognationem cum principio habens arctam valde; eius motum sequatur: sed & philosophus eandem agnouit, vbi dicit σφύζει δὲ τὸ αἷμα ἐν ταῖς φλεψὶν, ἐν ἅπασι πάντῃ ἁιματοῖς ζώοις: quod ipsum affirmare videtur nõ tantum propter experimentum, sed & rationem. Nam vt in omne corpus ad nutriendum perferatur commode: affluere debet per canales suos; id quod non saltem attractu egentium membrorum, & expulsu saturatorum fit, verum & eius ad subsidium natura sua parati, accessu; cuius gratia motum quendam accepit. Eadem vi etiam venæ sunt præditæ; Nam & hæ ex corde egressæ eius naturam retinent; licet arteriæ ma-

3. Hist. an. 19.

In lib. de respir. cap. vlt. id Venus tribuit propter ortum ex corde.

riæ magis, quam venæ proprie ſic vocatæ. Inſuper συςωμώσει quadam crebro coniunguntur venæ & arteriæ. Non itaque abſurdum eſt, communicari etiam affectionem. Sanguinem ſane σφυγμὸν quendam obtinere, norunt etiam noſtri barbitonſores; qui ſæpe id obſeruant tum inter ſecandam venam, tum in peluiculis in
1. lib. epiſt. 8. quibus non raro palpitat. Vnde inquit Langius ſtolida opinione imbuti animam cum ſanguine exiiſſe, præcipiunt, vt is reſorbeatur. Et quæ cauſa tam violentũ eiiceret, ex pertuſa vena ſanguinem? Languidus cum eſt, non exilit; vt & cum craſſus viſcidusq; nimium. Nempe vis eius ibi deficit; hic impar eſt mouendo. Spiritu ſolo in altum non truditur ſed accedẽte impetu proprio, & ſuo. Vas ſeu canalis aliquid confert, at non totum. Plenitudo etiam aliquid; ſed hæc non eſt perpetua. Procliuitas minimum rationis adepta eſt. Nam etiam vltra caput elata manus vena ſi percuſſa fuerit penetrante ictu, eiaculabitur ſanguinem. Verum ſi tantum hoc obtinuerimus, quod nos obtinuiſſe perſuaſum habemus; ſanguinem venis omnibus concluſum palpitare, alibi magis & euidentius, alibi minus & obſcurius; ſiue ea vis illi inſit ſoli, ſiue adiuuantibus ſpiritibus & aliis, veritatem attigimus.

Concer-

Concertant alij de arteriarum vi pulſifica, ſit ne hæc eis inſita naturaliter; an acceſſoria, a corde, vnde influat. Galenus dubitaſſe videtur. Is ſanguini quidem vim iſtam pulſantem non tribuit, contra ac Ariſtoteli placuit; neque etiam venas pulſare admittit, cum eas vocet ἀγγεῖον ἄσφυκτον. ὃ μήθ᾽ ὅλως σφύζει: de arteriis tamen aſſerit quod ſint ἀγγεῖον σφύζον: non quidem virtute propria, & inſita; ſed influente ὅτι ἡ καρδία ἐπιπέμπει τὰς δυνάμεις. His aduerſa habentur in 2. de cauſis ſympt. cap. 2. Vbi membra palpitantia a pulſantibus arteriis diſtinguit, facto axiomate tali: οὐ δὴ ὥσπερ ταῖς ἀρτηρίαις ἀεὶ τε καὶ κατὰ φύσιν σφυζούσαις εἰκὸς εἶναι τινα δύναμιν ἔμφυτον, οὕτω καὶ τοῖς παλλομένοις μέρεσι. Manifeſte dicit naturaliter pulſare arterias vi inſita; membra autem trementia hanc affectionem non obtinere ita. Pulſus itaque cauſa Galeno modo inſita eſt arteriis, modo a corde influit. Valleſius aſſerit illuſtratione quadam influere vim iſtam per tunicas arteriarum: argumento quod partes arteriæ laqueo interceptæ non pulſent, etſi ſpiritus influat inſerto calamo. Galeni autẽ diſcordiam σοφῷ φαρμάκῳ ambiguæ locutionis palliat quaſi vim inſitam appellarit eam, qua poſſit dilatari ad pulſum naturaliter;

Vis pulſiſica arteriarũ.

Galeni dubia ſententia.

In 6. de pl. Hip. & Plat.

Valleſii illuſtratio.

raliter cum interim δύναμις a corde influat Itaque arteriis tantum diſpoſitionem quã-dam ad talem motum ſuſcipiendum naturaliter tribuit, quam philoſophi potentiam paſſiuam, quæ eſt materiæ, ſolent appellare. Sed neq; argumentum eius quicquam roboris habet, neque vera eſt excuſatio. Nam pars laqueo intercepta, potentia iam diuiſa eſt a toto. Itaque eius pulſus non intermittitur, quia virtus non influat per tunicas continuas; ſed quia inſtar emortuæ & ſeparatæ a communi principio eſt. Id quod arguitur in ſentientibus firmiter ligatis in quibus ſtupor oritur. Et notum eſt nullius partis δύναμιν valere ni prçſto ſit cordis adiumentum per ſpiritum & calorem. Deinde argumento iſto non arguitur theſis, quæ erat. Arteriæ non habent ſibi inſitam vel connatam vim pulſificam; Argumentum huius quia ea intercipitur laqueo, interim tamen ſpiritus affluit per inſertum calamum. Non inquam arguitur quia interceptio non hoc oſtendit; Sed aliud, nempe tum ſeparationem, tum virtutis generalis communionem ex ſolutione vnitatis potentialis, ſeu continuatis interuerſam. Itaque peccat Elencho οὐχ αἰτίας. In excuſatione Galeni manifeſtam vim facit textui. Non dicitur illis dilatandi potentia ineſſe, ſed arte-

rias ἀεὶ καὶ κατὰ φύσιν σφύτειν: cuius causa est δύναμις ἔμφυτος. In lib. I. de causis pulsuum; agnoscit δύναμιν σφυγμικὴν cuius organum sit arteria. Nam hanc dicit esse tertiam causam continentem pulsus. Et organum rite confirmatum. Iam autem natura ingenerauit ipsas organis potentias consitente hoc quoque Galeno. Cur ergo neget idem vim pulsiuam esse connatam arteriis? Sed nos omissa quæstione de causa pulsus, contenti sumus, ostendisse sanguinem solum inter humores pulsu moueri, siue illa vis sit in ipso siue in venis & aliis coniunctis, a quibus quodammodo eam accipit. Et quidem in ipso primum non esse, ostendit illatiua particula: Inde: quasi diceremus, ratione informationis eius in corde, quodque vehiculum est spiritus & caloris vitalis, eum similiter quodammodo moueri, aut ad talem motum aptum esse, cuius non obscura edit argumenta pro modo consistentiæ & naturæ suæ. Vt tamen actu moueatur non negamus concurrere causas plures, etsi in ipso sit potentia. Sæpe a cõiunctis fit, quod non a singulis.

Non quærimus hic, sitne aliquis pulsus amatorius, seu aliqua differentia ex qua amor possit deprehendi, sed dicimus amorem persæpe innotuisse sanguine intra *Thesis 154.*

arterias

Amor indicatus sanguinis motu.

arterias venasq; valde commoto, concitataque vi pulsifica in corde & arteris. Vnde intelligimus in animi affectibus vehemẽtioribus, sanguinem agitari perturbarique simul non mediocriter. Historia est apud Galenum lib. de præcognitione ad Posthumum cap. 6. quomodo & quibus circumstantiis deprehenderit ex pulsu fœminam quandã Pyladis hystrionis amore captam. Similis est apud Valerium Maximum de Antiocho perdite amante Stratonicen matrem suam, quem affectum deprehendit ex commotione sanguinis, & pulsu Erasistratus. Recitat Cornax quẽdam adolescentem assidentem suæ amicæ ex vena rupta in temporibus copiosum feruentissimumque sanguinem profudisse: Similia facta frequenter annotantur ex quibus patet, quãta vis sit animi affectuum, quæq; consensio sanguinis cum principio, quod est in corde præses perturbationũ. Nam cum animus prosequitur rem amatam, aut aliam desideratam, vna effunditur sanguis, & in venis cõmouetur, oculosq; & vultum implet. Cum vero auersatur & fugit, sanguis refugit a superficie ad centrum, vt in meticulosis, & sic in aliis, pro vt motus simplices sunt vel misti.

Animo obsequitur sanguis.

Occupamur adhuc demõstratione sanguinem solũ accepisse hãc vim, vt prodere

motu

motu ſuo percuſſorem poſſit, & iam confecimus inter humores quatuor primarios id illi ſoli cōpetere; qui & ſolus (accepimus totam ſanguineam maſſam ſiue venis, venoſoq; genere, ſiue arteriis cōprehenſam) prodire cōſpicitur, & ſignum edere. Verū cum etiam ſerum ſeu aquoſa quædam humiditas excrementicia tam in venis, quam habitu corporis contineatur, quæ interdū per poros erumpit, ſudorūq; materia eſt. Sint etiam halitus ſæpe numero oberrantes aut ſubſiſtentes alicubi, qui vel per ſe euadunt, vel in ſummo concreſcunt, madoremq; & ſudorē præbent de his itidem cōtemplandū eſt, num quid viriū ad præſens effectū obtineant. Ad ſerum quidē Ichoroſum quod attinet, certum eſt ſanguinē naturalem eo nō carere. Nam id venarum ſectiones oculis oſtendunt, & ratio monſtrat, id eſſe ſanguini poſt ſpiritus & calorem fluoris promptioris cauſam. Hoc ergo comprehendimus vna maſſa ſanguinea. Illud autem quod extra venas in habitu corporis eſt, & ſudores efficit negamus poſſe indicium facere, vt & halitus ſeu vapores. Cauſæ multæ ſunt. Etenim, niſi temere ex concidentibus poris, humidumq; ſuum exprimentibus conuulſiuncula quadam excidat; aut ex vaporoſo aere corpus circumſtante affluat illi, vt in ſum-

De ſero & halitibus.

Serum.

in ſummo in rorem concreſcat, (qua ratione nihil ſignaret, vtpote fortuito accidens aliaque de cauſa) neceſſe eſt vt virtutis expultricis vi ſecernatur. Nam ipſum per ſe motus cauſa non eſt neque niſi copia, aut grauitate deorſum verſus, exuperet, exilire poteſt. At excretricem vna cum reliquis facultatibus collapſam eſſe, mors argumento eſt. Hæc enim vitam tollit; qua abſente nihil actionum vitalium præſtari poteſt. Qua vi autem vermes in cadaueribus gignantur, & pili ſordesque creſcant, conſtat. Nam excretoria illa non eſt; ſed calor viuificus ex potētia materiæ id procreans, quod naſci aptum erat, & ſimiliter excrementa quæ ſubſtiterant in extremo mouens. At is vniuerſalis eſt, vi vegetante præditus, qua in actum prouocat materiæ potentiam. Itaque non gignitur ex cadauere tale animal, quale erat prius; Sed, vt ex putredine, aliud, quod fieri poterat. Amiſit enim vim ſpecialem; ob naturam propriam abolitam; generalem adhuc retinet. Eſt enim adhuc quodammodo animalis. Itaque cum per externi caloris vim euocatur, ita ſecernitur, vt in putreſcente materia gignat animalcula; quibus donat naturam ſuam accommodantem ſe ad vim materiæ. Sic Philoſophus inquit, ζῶα ἐγγίνεσθαι τοῖς σηπομένοις, διὰ τὸ

Vermium ortus ex cadaueribus.

Cur non gignitur ex cadauere tale quale fuit.

4 Met. 1.

διὰ τὸ τὴν ἀποκεκριμένην θερμότητα φυσικὴν ἐδσὰν συνεστᾶναι τὰ ἐκκριθέντα. Poteramus autem etiam ſolis calorem vel omnino eum, qui cœleſti origini reſpondens diffuſus eſt per totum mundum, & ex inanimis ſecernit animalcula accerſere: Sed longius exorbitaremus, cum de vi ſpeciali diſſeramus. De capillis autem vnguibus, & muſco, qui caluis quoque nudatis increſcit, ratio vniuerſalior eſt. Nam vegetante id vi accidit omnino quanquam non negauerimus in initio, quod ad vngues & capillos attinet, etiam determinatam quandam reſtitare quæ formam priſtinam conſeruat: Interdum vero etiam κατὰ συμβεβηκὸς idem fieri. Nam enata apparent, quæ ob ſubiectum exarefactum, & collapſum altius extant, cum prius latitaret quædam pars in profundo. Sed vt donemus vim generantem, quæ cum naturalis ſit excreticiam habet coniunctam, in illis reſiduam eſſe; tamen neque hæc cauſa, finisque motus eſt, neque illa numero & ratione eadem cum priore. Vtut ergo proruperint ſudores nihil tamen indicant noui ſecundum naturam. Inſuper ſudorum materiam ineptam eſſe ad ſuſcipiendam vim talem, qualem ſanguis obtinet, notiſſimum eſt. Nam cum excrementum ſit, idque invtile omnino *Sudores.*

à corporis natura tanquam alienum excluditur; Nec illam cum animæ, vitęque principio habet connexionem, vt ea mota commoueatur, aut possit impressionem retinere diutius. Insuper concidunt pori defunctis, propter calorem naturalem a frigore exactum. Conuulsione etiam conniuent. Quomodo ergo exciderint? In hydropicis vix arte sudorem prolicias, cum tamen humoribus abundent. Causa est distentio, qua exitus seu meatus distorquentur, itaque occluduntur. Hoc ipsum potius fit in defunctis, quibus neruorum principia obducuntur, & viæ intercipiuntur; quod pulchre monuit Aristoteles sua censura confirmans, mortuis plurima non extare, quæ in viuis erant conspicua: Siquidem ob caloris spiritusque defectum concidant, ne obseruari possint; quod etiam accidit venis, sanguine effluente, vt habetur in 3. hist. an. 2. Verum enimuero non est, vt pluribus vtamur argumentis. Experientia constat defunctos non sudare, nisi ex accidente forte madescant. Frigidus autem sudor, interdum ante mortem erumpens, aliam habet causam.

157. Qui superstitionibus omnia polluunt igno-

ignorantes veras rerum causas, facile induci poterant, vt crederent fieri posse, vt & sudor naturaliter interemtorem designet. Nam quis ignorat animo vehementer affectis pluribus, tum calidos tum frigidos sudores prorumpere? Cum itaque ex affectione tali sanguis acquirat vim talem, cur non itidem sudores, vt qui ad animi motum simul moueantur, vt in anxiis aliquibus, pudentibus, metuentibus, interdum etiam irascentibus? Accedit quod putent quidam, vulnerati mortem, aut salutem posse ex sudore teli cruento iudicari. Quod si in telo inanimi sudor indicat cur non in corpore in quo sudoris materia est? Hoc delirium non satis erat multorum animos priuatim occupasse; nisi publicum fieret, Commissum typis Lipsensibus per quendam Arnstatensem medicum; vt in Hopliatria pluribus diximus. Notum insuper est, quod Alexandro magno euenerit cum aggrederetur Asiam sudante Orphei statua; qui sudor ab ipso habitus est indicium laboris Poetarum in conscribendis rebus a se gestis. Vulgus passim multa experitur inepta coniicitque ex sudoribus cultrorum, & aliarum rerum solenniter certis noctibus deuotarum, locoque certo positarum,

Argumenta pro sudore.

Alexander.

de fortuna cuiusque. Et hæc eo sunt fide digniora, quo animus est superstitiosior, pronusque ad quæuis asserenda, etsi causa sit incognita, Et impossibilis naturæ agentium patientiumque connexio.

Thesis 158. Compendio reiicimus opinionem de sudore: nempe quod nulla sit causæ talis cum effectu præsente dispositio seu per se connexio, quæ necessitatem inducat. Nam vt ante diximus, necesse est, vt cum vitæ principio affinitatem habeat is humor, sitque aptus similiter moueri, acceptamque impressionem seruare; Id quod sudor aqueus nequit. Et cur is non erumperet animam agenti? aut calore adhuc integriores; Omnino si rigida sit cutis, sudor ex interna commotione non prodit. Extans in summo nudari potest subsidente mole potest etiam protrudi halitibus aut per alluuionem ibi gigni aquositas, sed vel nihil vel parũ probabilis iudicij hęc habent. De sanguineo sudore si quis rem accipere velit; dicimus sanguinem quidem potentiam talem habere at exudare non posse, viis interceptis frigore extremorum. Non autem tenuissimæ venulæ, quæ in carnem desinunt, tunc possunt reserari, neque sanguis adeo serescere; neque internum principium tantopere perturbari; vt in quibusdam fit viuentibus. Aut ex vul-

ex vulnere effluit; aut naribus, oreque & auribus, qua scilicet via patet desinentibus in apertum venis, quæ vel apertæ quodammodo sunt, vel vi ruptæ, vel etiam impetu sanguinis facile possunt reserari. Et, qui innocens suspendio periit, cruentauitque post satis diu, consentaneum est ex impetu laquei elidentis sursumque coarctantis sanguinem ruptas venas fuisse; quanquam iudicabatur sanguis ille innocentiæ testis esse. Idem meminimus multis apoplexia & peste sublatis accidisse, vt & quibusdam conuulsis. Quod de manu pridem tosta repositaque, atpost præsente Cæsare cruentante per digitos asserunt, nisi fabulosum est, causam extraneam habet. *Manus tosta.*

Diuersas δυνάμεις seu potentias considerari solere a philosophis manifestum est. Eæ sunt patiens & efficiens; prima secunda quanquam omnis potentia ad materiam reducatur, omnisque sit passiua cum motus agentium non in his, sed in patientibus ponantur. Ideo enim valet agens, quia materia mobilis est vi eius. Nihil potest agens non cõsentiente patiente, vt sol nequit colliquare ferrum. Esse autem potentiam in tali consideratione, procliuitatem seu habilitatem & dispositionem ad motum certum, constat. Nam id in po- *160. Potentia physica effectiua, passiua.*

 tentia

potentia est, quod moueri aliquo modo aptum est. Itaq; etiam qui efficit mouetur excepto primo: Cuius motus cũ proprie in materia sit; huius nomine ei competit potentia passiua, quę nõ in ipso est, sed in alio. Nã eius motus proprius est quieti affinior, vt de intellectu disserit philosophus.

Potentia prima & secunda. Primã autẽ potentia est remotissima, vt cũ primum subiectũ omnium dicitur susceptiuum: vel absolute primum, vel determinate ad certam effectionem, veluti cum hordeũ dicitur caro potentia prima; quod cum mola fractum in farinam redactum, coctumq; est, & in sanguinem abiit, potentiam secundam, eamq; propinquiorem est nactum. Sic rudis musicæ homo, dicitur potentiam primam habere ad eam discendam; cum iam dicit, neq; exercet actũ; obtinet potentiam secundam, quæ etiam actus primus vocari solet. Sed hæc alibi rectius. Nos potentiam patiendi a potentia efficiendi discernimus secundum diuersas facultates, etiamsi in vno subiecto patiente concurrant: vt architectus potentiam obtinet ædificium construendi; quæ illi est ars, & per doctrinam & vsum acquisitus habitus quidam. Lignum autẽ obtinet potentiam passiuam. Etenim aptum est suscipere formam domus, tanquam materia. Ars autem artificis princi-

pium

piũ eſt immobile; Et vtitur ad impreſſionem inſtrumentis materiatis, quæ vna patiuntur agendo. Nec potentia illa abit in actum, materia & inſtrumentis deficientibus. Et tunc neque potentia vere dicitur: Sed potius impotentia. Ex quibus conſpicuum eſt, omnẽ potentiam reſpectu materiæ mobilis dici quanquam rationes reſpectu agentis & patientis ſint diuerſę. Omnino potentia eſt diſpoſitio ad motum; Motus autẽ eſt actus mobilis, nõ autẽ mouentis. Differimus autẽ phyſice, nõ Theologice, ne quis Rami de factione, aut alius noſtra verba calumnietur. Et iſtã doctrinã Ariſtotelicam eſſe ex lib. 9. metaph. tex 2. patet; Vbi inquit αὐται αἱ δυνάμεις λέγονται ἢ τοῦ μόνον ποιῆσαι, ἢ τοῦ παθεῖν, ἢ τοῦ καλῶς. Item φανερὸν οὖν ὅτι ἔστι μὲν ὡς μία δύναμις τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν: (δυνατὸν γὰρ ἐστὶ καὶ τῷ ἔχειν αὐτὸ δύναμιν τοῦ παθεῖν, καὶ τῷ ἄλλα ὑπ' αὐτοῦ) ἐστι δὲ ὡς ἄλλη. ἡ γὰρ ἐν τῷ πάσχοντι, ἡ δ' ἐν τῷ ποιοῦντι. 5. Metaph. tex. 17. Quædã eſt principium tranſmutationis aut motus in altero aut pro vt alterũ eſt. Quædã ab altero, aut pro vt eſt alterum, ſecundũ quam ꝙ patitur, aliquid patitur. Diſcrimen etiã primę, remotæque magis minus; apud eundẽ eſt 8 phyſ. tex. 32.

In ſanguine itaq; dicimus eſſe eã potentiã, quæ paſſiua vocari ſolet. Hæc enim in actũ vocatã ab aliquo alio incipitque mo- 161.

8. Phys. 39. principium motus aut in ipso est quod mouetur: vel in alio seu motus principium est, vel quod seipsum mouet, vel agitur ab alio.

ueri sanguis prius quiescens. Motus illius causa dicitur esse extra mobile; cum nihilominus actum suum mobili habeat, vt in quo sit potens, Determinandum itaq; est porro de agente.

Argumentum sanguinem primum ex se non moueri isto motu, sumitur ex natura mobilium; quæ cum in potestate sint (alioquin enim non essent mobilia) Motus autem actus est profectus ab aliquo mouente; moueri primum ex se non possunt; cum

162. deberent simul esse actus quidam, atq; etiam potentiæ; quod impossibile est. Quando autem iam actu mouetur seu concitata sunt iam sua natura mouentur vsq; ad finem; nisi quid obstet, motumq; intercipiat: aut natura egeat, perpetuo rectore vsq; ad finem. Nam quædam non mouentur eo remoto quod actum præstat, conseruatq; vt semina calore destituta. Quædam vero mouentur porro; Et hæc sunt actibus viciniora, formamq; obtinent, vt cum adolescit absque semine & parente fœtus, qui primum ex se sua vi ex materia existere non poterat. Sic in nutritione. Anima enim nutrit suum corpus gubernatq; at non gignit propterea quod ipsa cum est, actus iam est. Quod si sanguis esset forma, aut cum forma animantis seu viui; moueretur vtiq; per se, sicut animal; imo iam esset animal, aut planta. Nam principium haberet per se subsistens.

Iam

Jam autẽ vita caret. Illud etiam quod mouet vltimum tangens, viciſſim ab alio moue:ur actu, qui tandem eſt principiũ animale in interfectore, idque immobile; cum ſit in hoc motu primum.

De Critia hoc eſt apud Philoſophum lib. 1. de anima lex. 32. Argumentum eius a ſenſu ſumtum eſt: ſeu ab effectu ad cauſam arguit ita: *163. Sanguinem eſſe animã ſententia Critiæ.*

Quod ſentit eſt anima,
Sanguis ſentit:
Ergo ſanguis eſt anima.

Aſſumtum firmatur, quia exanguia nõ ſentiunt, vt oſſa, capilli, idque in ſanguineis natura. In aliis agnoſcitur analogum. Jam ergo quo præſente fit ſenſus, abſente non fit, id cauſa eius ſtatuẽdum. Critiam refutarunt alij, vt Hippo, argumento ſeminis, quod voluerunt eſſe animam primam. Semen autem non eſt ſanguis; Non ergo anima eſt ſanguis. Sed decipi vtrumque manifeſtum eſt. Sanguis enim non prima ſentiendi cauſa eſt, ſed adminiſtra, vt qui calorem & ſpiritum continet. Semen vero anima prima non eſt, ſed eius ſubiectum: idque animatum potentia niſi per ſemen totum accipias, non reſpiciendo potius ad materiam. Sed tunc non de animalis forma, quæ per ſemen eſt, ſed de ſeminis loqueris, vt ſemen eſt. Nos au-

tem tanquam causam eius, quod oriri debet ex eo, accipimus.

164. Externu mouens. Diuisio externi mouentis. Quod sanguinem mouet, illud aut in eodem est cadauere cõclusum; aut extra; Intelligimus autem non quemuis eius motum, sed talem ad finem talem. Alioquin elementari ob grauitatem, diuisibilitatemque ratione naturæ aqueæ moueri potest, si nihil impedit; at non ad finem propositum. Sunt & accidentarij motus, quos iam negligimus.

167. An sanguis sit pars corporis & animatus. Sanguinem partem corporis esse, & anima præditum asserunt aliqui ex quibus est Scaliger, qui exercit: 280. se. 2. contra Cardanum ita scribit: Sic pars est viuentis brachij sanguis in venis, &c. quo velut argumento declarat thema suum, spiritũ esse animatum & partem corporis. Nam *Scaligeri paralogismus.* vtriusque par est ratio. Si animæ, inquit, instrumentum spiritus est, & anima est principium motus, & corpus est res mota, inter motam rem, & mouentem instrumentum interesse necesse est. Ergo si spiritus animati non sint, erit inter animans, & animatum, informans, & informatum aliquid, quod neque animatum neq; informatum erit. Sed mouetur corpus, quia animatum est. Non enim mouetur ab externo, sed interno princi-

pio.

pio. Spiritus ipsos quoque & internos esse, & ipsis internum principium motionis. Quare sequetur, vt membri pars sint. Dicuntur autem instrumenta per similitudinē, propterea q̄ a remotionis principio motus exiens ad ipsum corpus, spiritus habet tanquam medios. Adhuc Scaliger: qui ex falsa persuasione de anima falsum concludit.

Contra Scaligerum.

Non ita anima est in corpore, vt ipsa seorsim sit tanquam in loco posita, & illigata illi interuentu cuiusdam substantię mediæ. Sed cum sit forma eius, in toto est, alias operationes in aliis membris producens, potissimas in corde, cui & radicaliter quasi & originaliter inest. In hoc ergo illud instrumentum ex sanguine producit, quod postea omnibus reliquis famulatur. In eo etiam calor est, & principium mouendi. Itaq; spiritus non afferunt vitam partibus, neq; vllam operationem, sed sunt tantū administri vniuersales, vt & calor. Vterq; sc. hac facultate præditus, vt partiū facultates in actū euocent, promoueantq;. Stolidus foret, si quis calorē, qui est primarium animæ instrumentum, anima instructum esse diceret; aut assereret solē ideo esse animatū, quia calore suo ani mandi vim haberet, seu producendi actū ex potentia materiæ. Sic itaq; nec spiritus sentit,

Quomodo anima in corpore.

Spiritus & calor.

Calor nō est animatus, cum sit qualitas: Ratio ergo instrumenti nō efficit sangu. esse animatum.

sentit nec sanguis, at sine illis sensus non est. Quemadmodum lumen non videt: nemo tamen sine eo visionem perficit, etiamsi oculos felinos sit nactus. Et quam puerile est, id animatum dicere, quod est in perpetua dissipatione, & restauratione, sicut flamma quædam? Sed hæc alterius sunt contemplationis. Valesius mirabilem sanguinis naturam dicit esse, vt neque animatus neque inanimatus recte possit dici. Nos pati possemus, si quis eum non simpliciter, & per se animatum vocaret, sed κατά τι: quia membri animati sit nutrimentum; Et quia minister functionum animalium præstita conseruatione, calore & spiritu. Sed id tantū in viuo. Non item in mortuo. Nam totus homo mortuus nō nisi homonymos est homo: ita & sanguis. De illo autem sanguinis emissi tremore supra diximus: Extatque epist. Langij 8. lib. 1. epist. medicinal.

Valesii sententia inepta.

1 de part. an. 1.

168. Thema. Si neges sanguinem etiam animatum, sentientemque posse cognoscere hostem foris astantem, nisi per organa sensus id fiat: potest regeri, non opus esse istis, siquidem virtus animalis prodeat cognoscatque foris, perinde vt de visu nugatur Galenus externum aerem faciens animatum, vel externam vim per poros cum spiritu aut vapore occisoris intus existentem

Obiectio.

Galeni nugæ de visu.

& lati-

& latitantem formam prouocare, quo pacto quidam a felibus afficiuntur. Iam autem certum est egredi ex quouis homine magnam vim vaporum, & spirituum continenter, & propagari ad aliquam distantiam, imo etiam hærere aliquantisper in subiectis, quæ insederũnt vel institerunt, aut incubuerunt. Quomodo enim canes odore prosequerentur non dominos tantum, sed & feras: nec solum amicos, sed & hostes, vt de cane supra memorauimus, qui heri sui interemtorem prosecutus est, inuentumque agnouit inter multos, & latratu, morsuq; prodidit? Sic narrant quidam, cum hostis dormienti hosti superuenisset, interius principium eum agnouisse, tantumque commouisse dormientem, vt a somno exiliens arriperet arma. Bodinus & alij similiter de anima extra corpus in longinqua expatiante, & res miras cognoscente; Imo etiam asportante literas, cultellos, & alia, multum verborum faciunt. Eo modo fortassis Elisæus præcepit instantem sibi mortem a milite Iorami regis Samariæ, si quid consentaneum veritati est in assertione tali. De his qui feles ferre nequeunt certa historia est. Nam ingressas conclauia in quibus morantur, statim percipiunt. Et factum periculum est in quodam, clam concluso cato in sedili,

Halitus seu expirationes corporum.

Canes vestigatores.

Hostis ab hoste dormiẽte agnosci quodam modo potest.

Anima quorundam censura expaciatur & redit ad corpus.

ne exi-

te perinde ac gustato veneno. Referente Amato Cusitano, rosa visu vel odoratu cognita monachum quendam in animi deliquium præcipitauit. Sed infinita sunt talium exempla, quæ explicabimus diligentius, cum ad libellum de Sympathia accedemus. *Rosa deliquium animi attulit.*

Non instituimus exactam diuisionem corũ, quæ extrinseca causa motus sanguinis esse poterant, sed tantũ assumimus ea, quæ sunt in opinione hominũ. Supra quidẽ generaliter diximus de motu tali, quod sit aut causæ physicæ, aut metaphysicę. Cũ de hac satis sit dictum, & cum genere etiam remota species, hic non erat repetenda. Videndum ergo de externa causa, quęnam sit illa, quæ sanguini principium motus præbet, cum eius natura sit in materia. Contra distinguimus autẽ eam in vim & naturam, quamquã hæc diuisio sit generalior. Vim dicimus cũ in motu locali trahit, impellitur, in gyrum agitur, vehitur. Naturam: cum pręsente actu familiari spõte sua mouetur, etsi is actus sit externus, nec afferat vim, sed vel vna agat, vel impedimentũ tollat: vt cum pręsente solis calore terrę vis vegetans exurgit, frigore ante sopita: qui calor vim quidem affert frigori, at non naturæ vegetabili, quæ per se ad opus prodit, si externa tantum non aduersentur, sed *Thes. 179.* *De externa causa motrici sanguinis.* *4. phys. tex. 673. de cœlo, tex. 20. 7. phys. tex. 10 tot motus numerantur eorũ quæ ab alio mouentur localiter.*

motu locali sermo est: non de alteratione, generatione, vel aliis. In hoc itaque si vis affertur, vel sanguini illa fiet soli, vel etiam corpori, in quo est. Siquidem corpore continente moto, moueri & ipsum quodammodo est necesse. Sed corpus immobile iacet. Sanguis si mouetur, aliquo tangente per vim mouebitur, siue corpore, siue virtute. Et si corpus id est, sane insensile erit, visu, aut etiam aliis sensibus difficulter obseruabile: quale foret aer & aerea. Nam in elementari regione hic fosus est inuisibilis, nisi quis ignem ponat, qui in summo creditur esse. Sed cum aer nulla vi sit instructus, qua sanguinem taliter tali in tempore possit mouere (longiores demonstrationes omittimus vt in re manifesta) recurrendum est ad virtutem motiuam, quæ est in corpore aliquo: idque magice, qui modus etsi amplissimus est, & extenditur etiam ad superstitiosas effectiones incantamentorum, quorum vis non est nisi diabolica: tamen nos eum interpretamur ita, vt Cornelius Agrippa, Baptista Porta, Paracelsus & alij solent vafra excusatione arti diabolicæ patrocinantes, sicut ex additamento theseos 180. videre licet, quando scil. mediantibus rerum corporearum virtutibus continua vsque ad incorporea fit motio;

Magicus modus.

Patroni magiæ.

cuius potestate iungitur forma incorporea corporibus, vt in illis aliquid operetur, & hæc vera magia putatur esse. Nam cum magnetis intercessu ferreus loculus ad sublime rapitur, id physicum plane est, cũ cognitum sit natura magneti talem inesse vim citra omnem superstitionem, aut diuinarum, aut diabolicarum mentiũ singularem operationem. De hac vi magica diximus nos infra acturos, cum scrutabimur sitne aliqua violentiæ causa talis in alicuius præsentis corpore. Vt autem intelligatur, nos vsitatum physicorũ modũ opponere recte potuisse magico modo, etsi quædam magię pars etiam sit naturalis, dicimus nos naturã accepisse proprie, postquam accidentarias fortuitasq; causas remouimus, & causas per se assumsimus. Definitur autem natura a Philosopho: ἀρχή τις καὶ αἰτία τοῦ κινεῖσθαι, καὶ ἠρεμεῖν ἐν ᾧ ὑπάρχει πρώτως καθ' αὐτὸ, καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκός. Aut vt eam definit in 5. metaphys. tex. 5. πρώτως καὶ κυρίως λεγομένην: quod sit ἡ οὐσία ἡ τῶν ἐχόντων ἀρχὴν κινήσεως ἐν αὐτοῖς, ᾗ αὐτά: quibus verbis internum principium in materia mobili motus per se causa significatur. Quærimus ergo, vtrum illa extranea mouens sanguinem potentia, sit violenta ea, quam magicam appellamus, aut dæmonicam, an vero naturalis, quæ vel

Natura. *2.phys.tex.3.*

magne-

magnetica est, vel socia aut adiuuans promouensque motus citra attractionem; quæ etsi violentia quodammodo dicitur itidem, & præter naturam; alicui tamen secundum naturam inest; Cum magica vis nulli naturali sit concessa, prout nos iam naturale & magicum accipimus.

Notum est; causas aut per se efficere, aut ex accidente: quarum has in physicis casum & fortunam appellare solent; quæ præter intentum aut ordinarium finem eueniunt, naturalibus omnibus finis, eiusque ordinati gratia efficientibus. Si sanguis fortuito moueretur, præter scopum, finemque id eueniret, & causa cæca quam homines putant obiter accidere & operari; etsi vt plurimum sit diuina & prædestinata inque suo genere certa, quæ tamen nec semper nec plerunque ita agit in tali re. *181. Thesis. Causæ efficientes.* *Fortuna est iudiciū obiter incidentis causæ ad effectū quendam non intentum.*

Hæc nihil indicaret de interfectore ad hominum captum. Etsi enim quorundam mentes moueri possent, vt putarent diuinum id signum alicuius occulti esse: tamē id dubium foret, nisi certiora concurrerent signa, atq; etiam insuper experimentum ob raritatem sui non faceret. Sed & si cōstet diuinum esse signum, interpretatio tamen eius & accommodatio ad signa-

Interpretatio signorum valde dubia.

tum valde est incerta, nisi post effectum pateat indicium, aut etiam diuinetur, aut coniiciatur, veluti solent somniorum interpretes. Nam in his connexio causæ cum effectu non apparet rationabilis necessitate. Vnde tantopere variant censuræ. Iudæi gladium ardentem in æthere suæ defensionis signum diuinum esse volebant. Itaque valde animabantur. Alij vltionis scelerum eorum, & extremæ internecionis rectius concludebant.

Cometa.

Cometas dicunt principum mortes, bella, famem, & alia portendere. Sed alij dissentiunt, cum multi apparuerint plane naturaliter, nec vlla re tali consequente, nisi fortuito, veluti si quis moriatur luna plena.

Et cum in sublimi apparentium effectus, nō ad vnam aliquam personam pertineant: cum sint generales causæ: & aeris non paruam particulam sibi habeant subiectam, neque etiam regantur ratione aut intelligentia, sane naturaliter non principi potius quam plebi portendent interitum, si quid tale portendunt.

Fœlices cometa.

Memorantur autem fœlicissimi Cometæ duo, alter Augusti temporibus, alter nostris: Et fortassis fuerunt plures, si obseruati fuissent. Putantur autem malorum nuncij, quia semper in mundo plus euenit mali, quam

boni:

boni: Et in Calendariis quorundam vatum vix diem inuenias, qui non ſit atro notatus, & aliqua infortunij ſpecie inſignitus. Sic ergo valde incerta ſunt fortuita, neque ſcientiam conſtituunt.

Calendariographi fere omnes dies atro notãt.

In cauſis per ſe vniuerſale hoc eſt, non quoduis eſſe cauſam cuiuſuis, ſed determinatum. Vnde etiam arguit effectũ cauſa, & viciſſim effectus cauſam; Et ſæpe etiam qualitas vtriuſque ex alterutro coniicitur, ſicut dicitur: qualis cauſa talis effectus; κακοῦ κόρακος, κακὸν ᾠόν: qua certitudine pronunciamus mundum, qui optimus eſt, a mala cauſa non prodiiſſe, & ſi quid mali habet, id præter cauſam bonam extitiſſe. Eodem modo in particularibus dicitur, oculum qui condidit: eum oportere conſcium eſſe rationis videndi. Et in generatione naturali eſt τὸ ὁμογενὲς ſeu vniuocum.

182. Theſis. *Cauſæ determinata,* *Cauſa & effectus arguunt ſe mutuo.*

Generat enim homo hominem, quia talem obtinet naturam, ſeu ratione ſimilitudinis. Cum itaque ſanguis mouetur ab extraneo, id conſentaneum eſſe illi neceſſe eſt, cum tale moueatur a tali. Non dicemus ergo lapidem, lignum, aut aliud tale hanc vim eſſe ſortitum, cum nulla vnquã obſeruatione tale quid acciderit, ſiue lapidem ſpectes, qua lapis, ſiue qua vim aliquã talem acceperit, quæ ſanguinis ſit motiua,

1. de part. an. 1.

quanquam Theophrastus velit sophiam herbam, id est, auream consolidam posse ex alto venas attrahere etiam minimas. Et notatum est, si quis aciem scalpelli scarificatorij sale ammoniaco, aut etiam vulgari fricet, continuo educi sanguinem. Ita quidam bubones pestilentes promouent opposita Lysimachia, vel Raphano. Sed hæc in hoc motu locum non habent, sique fiunt, virtute determinata fiunt, generali axiomate id requirente, quod inter agens & patiens debeat esse affectio mutua.

Thesis 180. transposita. Hoc thema in hopliatria tractauimus. Explicatio eius est Paracelsica, & ex schola Cornelij Agrippæ, ad sententiam quorundam Platonicorum eleganter conficta, coloribusque nouis mire picta. Fuisse autem vtrumque Paracelsum scilicet & Agrippam de numero magorum certa fides est. *Agrippa magus.* De Agrippa tum res tum autores testantur. Ex rebus est potissimum occulta philosophia, cuius palinodiam scripsit in vanitate scientiarum, quanquam dubium est vtrum vere resipuerit, an non, cum dicatur atri canis forma Dæmon ipsi coniunctus fuisse vsque ad obitum, VViero contradicente quidam, sed fide suspecta, cum fuerit discipulus Agrippæ in magna admiratione a se habiti. De

Para-

Paracelso concedunt, quod fuerit magus naturalis, qualis haberi vult etiam Baptista Porta, qualesque narrant fuisse veteres. Negant ipsum superstitiosa magia infectum. Sed res factæ que & testimonia diversum dicunt. Gesnerus in Epistolis tum de ipso, tum de sociis non iudicat aliter. Ad Cratonem scribit: Theophrastus certe impius homo, & magus fuit, & cum dæmonibus communicauit. Et paulo post: Oporinus Basileæ olim discipulus Theophrasti & familiaris fuit. Is mira de eius cum dæmonibus commercio prædicat. Astrologian vanam, Geomantiam, Necromantian, & huiusmodi artes Theophrastei exercēt. Item ipsum Theophrastum Arianum fuisse, plane mihi cōstat. Idem iudicat de Montano quodam, Phædrone, & aliis Paracelsicis. Idem in epist. ad Didymum Obrechtum. Fuit Paracelsus nostra memoria magus, admirabilis homo, & quæ plura de eius in metallis transformandis, & morbis curandis scientia addit: quæ quidem confirmantur per discipulos, at longe dissentiunt a iudicio Cratonis & D. Bertholdi a Leipa olim Cæs. Maiest. Camerarij: Imo etiam ipsius Imperatoris Ferdinandi, de quo legi potest Erastus in antiparacelsicis. Sed talem artē concessam hominib. esse in

Paracelsus magus.

Gesneri iudicium de Paracelso mago.

metallis,& hominibus curandis, vsque ad prædestinatam vitæ metam, mihi non est dubium; Et viuunt, qui eam quotidie exercent, & in seipsis experiuntur. Quod autem quidam per eam sint occisi; Et interierint omnes intra annum Basileæ, qui Paracelsi medicina fuerant vsi, teste Zuingero, de hoc disputauimus in libro de auro poculento Erasti.

Contra Paracelsum. Credibile est eum, si magus fuit, ex pacto nocere hominibus debuisse, vt id præclare testatur Bodinus, diabolum exigere a suis mancipiis. Forte etiam culpa aliqua ægrotorum est. Sed quod fuerit magus, testantur eius libri. Vide quæ scripserit de Electro, & campanula facta, ex eo, cuius vi fatetur spiritus abigi & allici; quam etiam variet varia characterum inscriptio. Hæc eadẽ repetit Dornæus in lexico. Vide & de pentaculis; phantasmatibus, primalibus, pygmœis saganis, salmandris scaiolis. De quibus loquuntur etiam alij magi mutatis nominibus. VVeckerus de secretis plurima vanitatis magicæ medicamenta ex Paracelso commemorat, quibus arguitur hominis impietas. Patrocinatur amuletis magicis & characteribus figurisque. Astronomaniam tum ipse, tum discipuli profitentur. Fa tribuit imaginationi, quæ & Cornelius

Agrippa,

Agrippa, magorum caput. Homunculi eius quales sint, præter autorem etiam Dornæus in dictionario Theophrasti indicat. De spiritibus ea sentit, quæ magi: quanquam vocabulis monstrosis a vulgi iudicio se subduxerit; vt confictis Aerdadis Aethnicis spiritibus seu hominibus, Archeo, Are, Caballis (quos tamen non approbat Dornæus) Et aliis innumeris. Idem cabalam agnoscit, & plura argumenta magicæ obtinet insaniæ: a quibus ipsis vindicare eum summo enituntur conatu discipuli, sed frustra. Si modo ego & vos scimus, quid magicum quid naturale piumque, Ignoscant nobis veritatis studiosi, si talem esse putemus Theophrastum, qualem in libris suis se exhibuit. Argumenta apologetica Dornæi, Amvvaldi, & aliorum tanti non sunt, vt nostram sententiam abiiciamus. Sagarum & maleficarum incantamenta si reiicit Theophrastus, non ideo a magia est absoluendus. Sunt enim multi, qui eiusmodi magiam aperte Diabolicam reiiciant, & damnent at qui interim alio subtiliore prætextu eandem artem colant, & profiteantur, veluti cum sutor damnat alterius crassum, & inconditum artificium, ipse subtilius suens. Sagarum modum reiicit, at non magian, seu diabolomanian: Diaboli vocem vitat; spi-

Bernhard. G. Penolus & alij.

Liber Arbatel Sagas improbat, at interim longe

pestilentius diabolũ fouet.

ritum ipsum allicit. Et quid mirum si Diabolus simulat angelum lucis? Quid mirum si crasso modo, & manifeste impio se coli non posse a quibusdam præsentiens, excogitet alium, eumque sub diuinitatis cuiusdam, & naturæ astralis, spiritalis, magneticæ imaginatiuæ, & aliorum persuasione obtrudat? Libenter assentimur, si quæ bona sunt, Paracelsus a Deo habuit nempe is pariter in omnes est bonus: Et solis vsum permittit pariter improbis & probis. At multis malis ea fuisse contaminata non diffitemur. Et quid habuit tanti, cur adeo eleuetur, nisi quia superstitione ad plebem accessit, & nouis obscuritatibus omnia inuoluit, nocuitque orbi potius & adhuc nocet plus quam prodest? Ista arcana quæ prædicat partim falsa mendaciisque teterrimis plena sunt, partim obscurissima, quæ a veteribus accepta ipse sibi vendicans tantum obscurando sua fecit. Pauca sunt quæ inuenit ipse, si cum aliis conferas.

Ex paracelso vix quisquam nisi mentiendo proficit.

Ex Paracelso quis proficere potest? Pauci longo studio & periculis aliquid assecuti sunt: at hoc suæ industriæ, non Paracelso debent. Crato testatur se in veteri libro quodam omnia Paracelsi remedia multo reperisse luculentius, euidentiusque, quam ab ipso sunt tradita.

Vnde

Vnde apparet Paracelsum ad suos libros nihil proprij præter noua figmenta vocabulorum, & obscuritatem attulisse. Rectius saperent isti boni viri, qui eius libros passim magno studio, & sumtibus conquisitos publico committunt, si veterum monumenta prima in lucem ederent, explicationibus disertis & luculentis ad gloriam diuinorum operum, & commodum humanæ societatis exornata, nec tantum auri argentiq; decoctum esset super Paracelsi mendaciis, & obscuris perplexitatibus, quibus solet hostis humani generis vti, & omnia Dei bona opera, ne agnoscantur ab hominibus, obtenebrare. Persuasum habent aliqui, signaturam per eruptionem sanguinis fieri naturaliter sine deierationibus, & aliis ceremoniis quæ adhibentur inter explorandum; sed sufficere præsentiam, aut etiam transitum occisoris intra spatium iustum, quandoquidem sanguis vulnera etiam obligata exuperet, appareatque. Est in ea sententia Lemnius. Nec nobis videntur necessaria ista, nisi ad commouendum animum occisoris adhibeantur qui interdum adeo est obstinatus, & præfractus, præsertim vbi vsum cædum fecit, vt adamantinus videatur penitus. Non tamen forte inutilis est pronunciatio verborum

184. Thesis. De solennibus adiurationibus & aliis quæ in exploratione adhibentur.

Quædam commotiones non fiunt sine causa ad effectum promouendum.

borum quorundam quibus factum, & grauissima Dei comminatio continetur; vna cum motu quodam dextræ sinistræque manus, & acclinatione corporis ad defunctum. Nam ita eius conscientia, si non concitatur tangitur tamen, & instigatur imaginatio, vt inde spiritus de præsente interfecto cogitantes facile ad eum dirigantur, & vna vapores quosdam deducant. Neque hæc est illa superstitiosa vis Paracelsica seu magica; quanquam videatur fundamentum eius esse, quod postea deprauatum ad magicam insaniam degenerauit. Sed est plane naturæ opus; quod confirmant experimenta. Animal in Africa dicitur esse quod Catoplepam vocant. Illud oculis in terram prostratis incedit, nec lædit, nisi aliquis irritet, ita vt tumidosque iratosque in eum defigat; quo facto statim exanimatur prouocans. Quanquam Fracastorius dicat per 1000. passus conspectum occidi. Similitudinem quandam huius repræsentare dicuntur menstruatæ cum irascuntur oculis flammantibus, Et mulieres quibus binæ sunt pupillæ. Quanquam autem hæc ab aliquo ad vim diabolicam reuocantur; quasi diabolus latens sub Catoplepa interficiat; Et magorum prætextu noceat, tamen venenosis halitibus intuitione, imaginatione-

Imaginationis directio.

Catoplepa.

Menstruata.

que

que directis accepta bene possunt referri. Ita ophtalmia afficitur, si quis recta lippum intuetur, & imaginem læsionis frequenter versat animo. Amor certe ita facile concipitur, & species amantis phantasia alte imprimitur cordi. Ita vult Theophrastus docetque experientia pharmaca melius purgare si cogitando dirigantur. Si auertitur mens ad studia alia, non ita procedit res. Qui naturæ opus facturus, de ista re simul cogitat, facilius eam peragit, non cogitante, sed alia animo voluente. Supra de vi imaginationis plura diximus, quibus saltem hoc ostendere satagimus, vim imaginationis directoriam esse; quod ipsum patebit etiam de pica seu malacia vocata, de qua peculiariter agemus. Nouimus quendam cui Italiam petenti felis assa de more gentis apposita fuit in cæna, quam ille strenue degustauit pro lepore. Sed re indicata post digestionem eius, adeo commotus est, vt parum abesset quin in morbum incideret. Alius cum serpentem pro anguilla ab inscio hospite oblatum comedisset, post mensem aut amplius certior factus etiam mortem non effugit. In pestiferis locis citius inuaduntur meticulosi sæpiusque cogitantes de malo; audaces impune cum infectis conuersantur. Verum enimuero ista directio pluri-

Ophtalmia.

Amor.

A felo comesta commotus facto cognito.

Anguinatus.

Meticulosi facilius a peste patiuntur.

Directio in corpus aliud. plurimam vim habet in suo corpore; In alio non item, nisi valde tenero, & passionibus obnoxio; potissimum circa oculos & alas, quæ teneritas est maior & facilis ad principium transitio. Non tamen putamus cũ ipsis halitibus imagines posse communicari, aut adeo directe ferri, vt ad vnum solum affluant membrum. Sed quæ pars porosior est, calidior vaporosior, & humidior, ea plurimum mittit potissime ad eam partẽ cui e directo opponitur; ita vt recto cursu eam attingant radij. Ex aliis aut alio situ indiscretim a toto ad totum feruntur; dumque aliquis intra id spacium collocatus est; eum feriunt; Et id promtius, si simul dispositus ad passionem est, & metu vel cogitatione quasi se aperuit, & irruenti causæ prostituit. *Hostem a dormiente percipi non absurdum.* Hac ratione non absonum a vero est aliquem leui somno suspensum hostis præsentiam animaduertere: Siquidem vt animo alienatus est ab eo, ita & spiritibus facultatibusque aliis. Itaque his patientibus & aduersarios halitus excipientibus animo statim vis communicatur. Et sic ex accidente, seu interuentu alterius fieri agnitio potest. Sed hæc obiter. Ista diximus, vt ostenderemus motum Cæsoris & pronunciationem verborum religiosorum attingere animum, eumque

mouere;

mouere; vnde primum intus collecti vapores spiritus & calor, postea erumpant confertim; peruenientiaque ad sanguinem eum facilius moueant. Id in metuentibus plus habet virium. Nam mutatio in ipsis & in sanguine interfecti deprehenditur nisi quid obstet. In non metuentibus & audacibus minor licet vis sit, tamen his quoque loquentibus, & se commouentibus elabi aliquid vaporum necesse est, promptius quam si quiescerent. Quod aliqui iudices cogũt digitos in serere in vulnus, id non probamus. Videtur enim non carere superstitione quadam; quasi adiuratus sanguis debeat prodire. Insuper etiam perit iudicij ratio. Nam suspitio est ne ex commotione violenta erumpat cruor, qui sua sponte debebat exilire. Peius agunt, qui per vim penitus immittunt, digitos, dilatantque ita vulnus, vt necesse habeat cruentare. *Digitorum in vulnus insertio.*

Negata magia, simul negatur vis ista verborum & ceremoniarum, quæ est pars quædam magicæ superstitionis, si creditur aliqua peculiari efficacia fieri, quæ fit propter nomina vtriusque propria pronunciata; quæ a magis putantur eo plus habere virium, quia in locum essentiæ substituuntur vt ita tantundem potẽtiæ in nomine proprio sit ad trahendum, *Thesis 186.* *Vis nominũ magicorum.*

hendum, quantum in ipsa substantia; id quod comprobant exemplo eorum, qui sopore correpti, nullis euigilant acclamationibus, quam propriorum nominum; quod tamen non esse perpetuum, exploratum habeo. Et plus virium est in fuste.

In noctambulis idem est.

Ad orationes quod attinet, quibus inuocatur diuina potentia, vt ipsa promouere, & firmare iudicium ad comprobandam veritatem, & vlciscenda scelera, velit; dicimus, si quid virium obtinent, id non esse in sonitu vocabulorum vel ipsis vocibus sed in animi pietate, seu motu pio, & fiducia in Deum firma, quæ legitima est & sancta. At hæc non semper voculis emissis peragitur: sed aliquãdo interno mẽtis affectu, & agitatione; vt in Mose & aliis. Vnde liquet Deum non egere vocibus nostris propter se, licet eas requirat ad erudiendum simul proximum, & vt quædam Idea verarum inuocationum in memoria nostra hæreat, quæ postea exprimitur lingua de consuetudine. Videtur id etiam fieri ideo vt genij astantes testes sint pietatis &c. Sic cor & os coniunguntur, vt simul confessio edatur, luceatque fides nostra forinsecus & Deus dextre colatur. Sane naturalis connexio est inter animi motus, & procuratrices partes. Vnde qui impudice cogitat, hoc ipsum gestibus & verbis

Sermo cur accedat ad preces seu cogitata & conceptus mentis.

verbis exprimit; Et in vestitu repræsentat. Hinc de suis quisque verba facit; Et quæ didicit, facile ad linguam manusque recurrunt, vt accidit illi Horatiano pictori omnibus operibus cupressum addenti. Ita de Atheniensi quodam Horatius scribit, qui in Theatro solus mites Tragœdos sibi audire visus est. De alio amatore meminit Valeriola, qui furibundus amicam suam sibi mire repræsentarit. Omnino verba prolata rationem signi & testimonij de internis motionibus obtinent; Itaque sæpe veniunt in locum signati: sed vires ampliores non habent, nisi ex accidente quo pacto crebra repetitio nauseam parit; clamores aures obtundunt; halitus simul emissus, sæpe fœtidus & pestilens est. Itaque in altero tenero morbi seminarium gignit; Et sic in aliis. Remotis etiam ceremoniis, videndum erat an in astantibus iudicij causa, aliqua vis sit; quorum quidem interest scire veritatem; at hæc in naturalibus non ita cognoscitur; sed in voluntariis in quibus id quod testatur, scit hunc iudicem esse cogniturum de causa. Sanguis neque iudicem, neque astantes agnoscit; Sed ad talem causam ita mouetur; qui motus postea est argumentum de facta cæde per accidens, non sine vi ratiocinante ex præ-

De astantibus.

cognito. Nam præſcire oportet aut ſemper, aut plærunque id accidiſſe. Vnde in hoc ſimiliter tentatur. Et naturalia, iudicis, opificis, aſtantium, & omnino omnium præſentium rationem non habent; Nam ſuo impetu dato actu, mouentur, quicunque ſane ſit præſens conſideratus ea ratione, qua eſt præſens, aut qua iudicat, & alia opus non impedientia peragit.

187. Theſis. *In percuſſore cauſam primi mouẽtis eſſe.* Concludimus ergo tandem aliquid in percuſſore mouentis efficaciæ eſſe. Nam alij mille ſiue iudices, ſiue quicunque accederent ad cadauer, niſi impetus externus aut fortuitus caſus proliceret ſudorem, aut aliud, commotionis cauſam præbens; non indicarentur. Interemtore accedente ebullit; decedente ſedatur, nec ceſſet quandiu eſt præſens, & ſuppetit humor. *Cruentatio occiſi a magiſtratu.* Obſeruatum autem etiam fuit, & pro diuino habitum, innocenter occiſi etiam a Magiſtratu hominis cruorem manantẽ, copia admiranda ſat diu perſtitiſſe. Epiſcopus quidam ſuſpectum habebat conſiliarium quendam ſuum, hominem diuitem furtique accuſabat. Itaque repente domo ſua euocatum tanquam ad conſilium, in crucem ſuſtulit immerentem. Huius ſanguis non ceſſauit fluere quandiu ibi ſuſpenſus manſit; miraculo admodum vt

videba-

videbatur. Vnde enim strangulato ad narés tantæ copiæ via, interceptis laqueo omnibus venis, arteriisque? Recitat Eusebius historiam interfecti Polycarpi, cuius in igne cõfossi sanguis profluit tam copiosus, vt rogum restingueret. De Zachariæ in templo Solymorum interfecti sanguine, efferuescente, ebullienteque infra dicemus. Quibus similia exẽpla annotata monent etiam occultius quid & diuinius in illis agnoscendum esse. *4. lib. cap. 15. hist.* *Polycarpus.*

Causam primam motus quærendam esse in percussore confecimus. At in hoc sunt multæ rationes, diuersaq; argumenta, ex quibus quodnã sat. sit efficax ad mouendum, videndum est. Homo primum is est, constans corpore & anima, vt alij homines. Nullius horum ratione mouet, neque corporis scilicet neque animæ, neque totius, neque eorum, quæ sunt in corpore, qua corpus. Nam ita pro subiecto se habet, cui adiungi variȩ δυνάμεις possunt, præter naturã etiã acquisitæ. Nec ita ratio est, cur profluat aut non; cum non euenia etiã reliquis, & is ipse alioquin ante cædem aliis præsens non elicit sanguinem. Vt ita neq; generalẽ vim neque propriam & specificam in eo, qua homo est & ante factam cædem consideratur, agnoscamus. *188. Thesis: Quanam vi percussor præbeat motus causam.*

Posse autem esse quasdam proprietates in aliquibus ostendunt historiæ; vt illa quam habet Albertus de pueris duobus, quorum alteri dextro, alteri sinistro applicanti, aperiebantur ianuæ. Alia de septimo masculo tactu curante scrophulos teste Agrippa: Alia de Pyrrhi pollice dextri pedis tactu iuuante lienosos, teste Plinio. Et de eius digito sanante febres: Et similes innumeræ. Non autem compertum est exemplum, quantum nobis constat, eiusquo præsente simpliciter extra causam cædis factæ, & sine vlla animi commotione per amorem aut iram, proprietate occulta ex aliquo elicitus sit sanguis, nisi forte fortuna id euenerit; aut per incantamenta, aut medicinas odoris acerrimi, aut etiam si gestauerit talia, quæ commouere alterum possint, vt si quis mala gestasset, & admouisset illi, cui peculiaris dyspathia cum malis erat, ita vt visis vehementer perturbaretur, ad nares vero admotis etiam sanguinem effunderet. Scaliger exerc. 142. sect. 2. recitat de cydoniis, quod visa vertiginem quibusdam cieant; Et de lilio quo viso affinis quædam ipsius virgo nobilis vecors facta fuerit peritura si naribus hausisset. Sed hæc in viuis comperiuntur. Nihil ergo in eius

Lib. 2. cap. 3.

Lib. 1. de re cibaria cap. 24.

eius ſimplici præſentia, nihil in eius abſoluta, qua eſt, ratione; nec qua homo eſt, nec qua proprij quid habet, ante cædem eſt virium, videndum ergo cum poſt cædem primum iſtam vim acquiſiuerit, quænam illa ſit. Certum eſt eum de ſubſtantia ſua nihil perdidiſſe, niſi forte in conflictu vulneratus truncusque eſt factus, quod tamen rationem non habet cur proliceret ſanguinem.

Nam & aliis præſertim carnificibus, & militibus in aperto bello idem eueniret; & multo magis altero adhuc viuo. Sed nec acceſſiſſe aliquid ad ſubſtantiam eius per generationem, qua ſola eſt a non ſubſtantia iter ad ſubſtantiam. Iam enim perfectus eſt nec perfecto quid ſubſtantiæ accedit, cum hæc ipſa ſit generationis finis. Et ſi acceſſiſſet per generationem, ſimile tamen reliquis foret. Omnino alteratum eum eſſe neceſſe eſt, cum ſubiecto integro nouam qualitatem ſit adeptus, cuius interuentu motionis exiſtit cauſa. Ea alteratio facta eſt vel quatenus conflixit, percuſſitque, vel quatenus ab altero percuſſo eſt immutatus, vel quatenus ipſe ſuo motu affectuque vim quandam aduerſariam concepit, quæ infixa poſtea altiſſime impreſſaque corpori &

Percuſſor alteratus eſt inter cadendum.

animo sanguinem & spiritus ad suam naturam mutet paremq; vim imprimat, donec fortasse tandem temporis vetustate exolescat. Consentaneũ enim est spiritus, sanguinemq; primum fortiter quidem esse immutatos; at fluxiles sunt substantiæ; præsertim spiritus & calor. Sanguis cum fit materia partium, in easque transit, non totam perfert proprietatem, etsi non omnino eam exolescere testatur vis nutrimentorum, quæ non tantum gustu, odoratuque in bestiarum carnibus, quas comedimus, deprehenduntur, sed & vi medicamentosa accepta a medicatis herbis, & aquis & aliis. Quin in homine nutrimenta etiam temperamentum variare possunt. Non itaque tantum prima animi commotione corpus alteratum fuit; sed & confirmatum postea per sanguinem qui vehementer alterari moverique solet in affectibus, nisi forte novus in contrarium motus, aut diuturnitas vt diximus, vim istam obtriuit. Ideo consultius foret, & ad effectum præsentius, si statim deprehensus homicida induceretur: licet exemplo quodam Ilmenoitano non responderit opinioni natura, cum sat recens cædis autor adhiberetur, ipse confessus factum; impedito fortassis alia causa fluxu. Sed ad causarum discre-

Sanguis qualis, tale id quod eo nutritur quadam tenus.

Ille erat bombardæ globo intereemtus. Quæstio. exstiteтnum non

discretionem. Conflictus & percussio motus quidem sunt; sed effectu suo plagam & vulnus possunt inducere; Vim autem talem neutiquam, nisi ex accidente. Et necesse foret, vt occisi repercussio occisori idem attulerit. *sit omnium armorum ad hanc rē par ratio.*

Nam hunc passione quadam ab aliquo agente illata necesse est alteratum fuisse. At sæpe ille non repercutit, planeque vt ouis a lupo cæditur. Deinde aut in ipso motu percussionis, aut telo seu instrumēto vis talis hæsit: quod non est verisimile. Nam ita ad telum fieret cruentatio, & ad manum propriam. Nec aliquid fuit communicatum per telum. Nam in communicante primum esset: adeoque aliquis ad seipsum cruentaret. Vnde iudicamus a percusso nullam exiisse qualitatem, quæ percussori attulerit vim mouendi. Imo contra se habet potius. Nam cum sanguis interemti prorumpat, non autem vicissim interimentis; passionem ab hoc in illum esse illatam manifestum est. Atqui neque hoc fieri potest simpliciter, cum nihil sit in interfectore, quod ingressum in eum, quem cædit, tantam commotionem, & alterationem excitet. Perspicuum ergo est tum interemtum fuisse alteratum,

Alteratio in percussore & percusso facta statuitur. tum interimentem: vt ita inter duos mutua quædam συμπάθεια (vt ita nominemus) sit excitata; cuius vis postea propagatur cum spiritibus, & vaporibus emanantibus; ita vt quicquid huius sit, alter pati non possit; vt in felibus & osoribus earum manifestum est. Et tanta interdum est vis talium inimicitiarum, vt etiam loca & omnia, quæ attigerit aduersarius, ferri non possint; quod manifestum facit vrsus qui a fuga reuersus non inuento homine terram euertit in qua consistit: Et canes insidias bestiarum æque allatrant, & infestant, ac ipsas bestias. *Vrsus. Canes.* Monemus autem non semper necessarium vniuersaliter esse vtrunq; agens & patiens scilicet immutari. *Non semper necesse agẽs & patiẽs immutari.* Fieri enim potest, vt saltem patiens vehementi commotione agitetur: agente causa immobili, vt si quis ad picturæ conspectum vehementer consternatus postea eam abhorret valide. In actu autem pugnantium infestis animis vtrumque immutari non est absurdum. Et si non simul alteratus sit percussor, cur non fratre, patre, vel alio qui similis crascos sit, accedente stillaret? Sed cum vterque sit immutatus, quæritur causa, vtrum id factum sit interno motu, an externo. In conatu calor disgregat humida, & in

halitus

halitus resoluit; Et spiritus ipsi euolant copiosius. At his tanta vis non est, quanquam non raro fastidium mouet hircus, & pestilentes halitus, venenatique morbos inferunt corpori. Esto ergo in his aliquid virium; totum sane non est. Violentior causa est interior in conatu totius animi, & imaginationis, quibus obsequuntur omnia, quæ sunt in homine. Latro igitur totis viribus se vertit ad occidēdum hominem, aut eum hostiliter persequendum. Alter insurgit contra, efficiturque vt ab infesto conatu, & intuitu aduersarij orta phantasię commotio impressioque; ita alteret instrumenta, vt plane reddantur a se mutuo aliena, infestaq; sibi. Infra ostendemus id pluribus, firmabimusque rem exemplis. Iam tantum constet, quanta sit vis imaginationis, a qua reguntur affectus, quibus anima corpusque simul commouentur; maxime autem sanguis & spiritus. Necesse itaque postea est, nisi noua alteratio priorem elisit, aut corruptæ sunt partes alteratæ, aut quid impedit, vt inter se afficiantur similiter, etiam cum vapor hostilis tangit hostile subiectū. Probabilia hæc esse, credetis, qui vim & pertinaciam iræ intelligit & experientia cognouit hostes vel ad nomen hostis aut aliud eius simulacrum aut monumentum vel

Hostis vel ad nomen hostis & iconē insania.

vel insanire. Historiæ fere sunt domesticæ. Narro tamen quod accepi de Gallo quodam (sunt autem Galli præ aliis iracundiores & mobiliores affectibus) qui cum spes sobolis ex iuuencula suscipiendæ, se patre nulla esset, permisit illi rem incestam cum nobili quodam se conscio, & interim profectionem simulante. Postquam cognitum fuit, vxorem imprægnatam esse: adeo infesto odio prosecutus est iuuenem, vt in toto oppido eum ferre nō posset, & ad mentionē eius sæuire inciperet, licet nulli amplius de facto constaret, seq; authore idem fuisset perpetratū. Alij adeo sunt pertinacis iræ, vt nullo modo placari possint, etiā cum salutis suæ iactura: Et narratur historia de quodam Italo, qui non contentus hoste prostrato, antequam corpus confoderet, apposita ad iugulum sica, coegit miserum abiurare Deum; quo peracto trucidauit eundem, gloriatus, ita oportere vlcisci corpus & animam. Quanta cum rabie Iudæi hostes Romanos sub Troiano adorti sint, quamque crudeliter eorum carnes dentibus lacerarint, & vorarint memorat Dion in vita Traiani, & alij historici: vt ita certum sit, quantæ vis sit inimicitiæ: de qua paulo post plura.

Historia mariti auersantis adulterium missarium, &c.

Itali sceleratum & impium facinus,

Thesis 191. Magia.

De vi magica non imus inficias fieri posse

posse incantamentis, vt accersitus diabolus tale quid obiiciat. Sed nos de vi diaboli superius diximus. Hic autē eam magian etiam in specie reiicimus, qua fabulantur astra verbis moueri enunciatis: inde genios & consequenter alia numina, quibus procuratorib. accidat cruentatio: quæ adeo ridicula & puerilis est, vt inter ipsos quoq; magos vix fidem inueniat.

Qui ignorat effectus quosdam require- re adminicula certa, & inter alia, etiam aeris determinatam cōstitutionem, is de naturalibus parum admodum cognouit. Qui in aere frigido & ventoso & humido versatur, obtusus fit sensibus, hebesque ingenio, & tantum non omnino plumbeus. Sanguis frigore densescit, redditurque ineptior ad fluendum, Calor contra eundem mobilem facit; quod obseruant etiam chyrurgi in secandis venis, quorum quidam inepti iure a Langio reprehenduntur, vnguentum populneum vocatum ante sectionem illinentes venis, ex quibus volunt sanguinem prompte educere, cum id frigiditate obsistat fluori. Rectius alij primum calida: post fluxum inhibituri, frigida respergunt loca. Ita enim cogitur sanguis, & contrahuntur meatus. Id etiam obseruandum est in exploratione nostra, vt nempe

Thesis 193. Efficientiū adminicula.

Aeris variè affecti varia.

Chirurgi inepte allinentes venis vng. populneum.

Aeris obseruatio in exploratione.

nempe aer nec calidior iusto sit, nec frigidior; sed media constitutione, ne fallatur iudicium. *Aromata*, Aromata & graueolentia alia possunt in viuis aliquid commotionis excitare. Non enim omnes ferunt. In cadauere minus possint, nisi cum vapore tenui, acri, exiccante, atque ita forte occludente meatus, aut etiam alterante halitus praesentis percussoris, quo minus habeant virium ad dandum principium motus. Vt syncerius fiat indicium, melius est aerem ab alienis liberum esse saltem cadaueris expirationibus mistum. Hæ enim propagari solent. *Thesis 196.* Firmari poterant dicta nostra historia vulturũ, de quibus Plinius narrat, quod biduo vel triduo ante vbi cadauera futura sunt, præsto assint, & exercitus sequentes repente appareant, Vnde & Lucanus: *In 7. Pharsalia.*

Iamq; diu volucres ciuilia castra secutæ
Conueniunt. Vos quæ Nilo mutare soletis
Threicias hyemes ad mollem serius austrum
Istis aues. Nunquam se tanto vulture cœlum
Induit.

Quanquam quod de præsensione auiũ dicitur, nisi ea ex accidente est, non facile assentimur. Castra sequuntur non immerito. Multa enim ad cibum in illis animalia occidi solent, a quorum abiectaneis corui, vultures & similes viuunt. Multa etiam

etiam fiunt suspendia, interneciones, cadauerumque reliquiæ; a quibus exhalans putredo acutas nares facile tangit, & ad cibum allicit: vt nō necesse sit statuere vultures cædem præsentientes in loco eo vbi futura est, conuenire aliquot dies ante. Idem de aquilis scribitur. Nota est opinio de bubonibus, vlularum, canum, felium conflictu, coruorum crocitatu; pediculorum discessu, de corporibus moriturorū, quæ omnia obitum præsagire creduntur. Nos autem etiam paruo principio vehementer commoueri, testimonio sunt iracundi & morosi ægroti, biliosi & melancholici, de quibus prouerbium est, Vt canem ferias facile inuenias baculum. Et, tacite stomachatur: Germani aiunt vel a musca insidente parieti offendi tales. In machinis versatilibus notissimum est, a paruo principio sæpe validū excitari motum. Sciunt idem fissores lignorum, qui cuneum adigunt circa medium secundum rectum fibrarum processum. Notum est etiam Geometris, & ponderum gestatoribus, & nautis. *Principij vis maxima.*

De Archimede in expugnatione Syracusarum apud Liuium est, quod operibus suis miris, ea quæ hostes ingenti mole agerent, ipse perleui momento sit ludificatus; Id quod fieri non potuit nisi paruo *Archimedes.* *Liuius li. 4. dec. 3.*

princi-

principio, quod in paucorum potestate esset, magnas vires complexus foret. Idem dicitur facili ductu nauim oneratam iusto pondere aggrauatam sine remis velisq; attraxisse ad litus. Nautæ irruenti in nauim Typhoni, occurrunt aceto, atque ita eius pauca aspersione tantum soluunt impetum, quantū alioquin vis nulla humana soluisset. Nempe principio turbinato in acumē, contra ictum est, dispersoq; acumine reliqua nihil virium habuisse necesse est omnino principio labefactato reliqua subito cōcidunt. Perstante vero, multi laboris est etiam non valida dissipare.

Typhoni occurrit aceto.

Magnes. 197. Thesis.

De magnete multa sunt experimenta, Refert quædam Agricola lib. 5. de natura fossilium. Licet ea spectare in pixide nautica. Huic si supposueris ferrum: videbis ligulam eius ductū sequi: ita vt per eburneam laminam vel argenteam penetret. Fit idem si in vitro imposito experiaris. Hac arte circulatores quidam saltitantes statuas in mensa repræsentant. Recitat Cardanus similia artificia de nauicula agitanda, deque dæmoniaca statua concinnanda: Et norunt plura alij. Nec de magnete solum id deprehendimus. Sunt qui globum ex argento viuo conficiunt, eoque manibus tantum comprehenso corpus expurgant. Et quis odorum vim ignorat,

Nota magnetem trahi a ferro: et si supponatur trahi partem illi tam magnete, si supra, aduersam. Vide Baptista Porta librum de magnetis viribus.

rat præſertim ambaris, roſæ, & aliarum rerum fragrantium? Quam parua partione magnum impletur conclaue? De agallocho præſtante dicunt, quod præſentia ſui compleat totum cubiculum odoratu. Idem de radice occidentalis Mauritaniæ quæ vocatur Tauzargent.

Aperte deduximus cauſæ mouentis rationem. Quo pacto moueat, nondũ patet. Et attigimus hanc quæſtionem ſupra. Paracelſici quidam (nõ enim omnes idẽ ſentiunt) magnetica vi attractionẽ fieri aſſerunt. Volunt enim ſicut ferrum trahitur ab Herculeo lapide, ita ſanguinem percuſſi ab ipſo percuſſore: quę ratio mirabilis eſt. Conſtat hoſtibus tantam eſſe vindictæ cupiditatem, vt non vereantur ſatiari hoſtium carne & ſanguine, vt de Iudęis diximus, narrantque qui nouum orbẽ contemplati ſunt, idem a Canibalum gente fieri. An ergo, cum cupiditas ſibi vnitam velit rem cupitã, qua de cauſa eam proſequi ſuadet, ideo hoſtis attrahit ſanguinẽ proſtrati a ſe hoſtis? At quanto pollutus, cruentatusque ſanguine ex acie reuerteretur ſeu Scipio ſeu Cęſar, ſeu alius cuius manib. plurimi ceciderint? Quin cõtraria fuga repulſioq; in noſtro negotio cõſequẽs foret. Quis.n. interẽtor cuperet ſanguinẽ euocari, ſibiq; vniri? Et in viuo fortiores ſunt alter-

Theſis 198.

Non fit cruentatio per attractionẽ.

alterationes affectuum. Quod ſi non omnino alteraretur oppoſito fugæ affectu: ſaltem inhiberetur vis attractrix illa, quã conſtat dirigi imaginatione. Quæ vero etiam ratio eſt, cur cadaueris ſanguis non potius tra[illegible] ſanguinem percuſſoris? Quę mobiliora ſunt, facilius obſequũtur. Mobilior eſt ſanguis viuentis. Sic magnes nõ trahit ferrum, niſi ipſe ſit fixus pondere, aut alia vi. Quod ſi ferrum præualeat, iam ab eo allicitur magnes. Apertum ergo non prodire ſanguinem attractione.

Præſentia virtuoſa. Alia ratio eſt in præſentia alicuius virtuoſa, qua vel per ſe adiuuat, vel ex accidente dum inhibet propellitq; contrarium, obſtaculo alioquin futurum, ſeu adiuuat, prope vna mouens, ſeu remote, vt dictum

Calor Solis. eſt. Calor ſolis putatur quidem eſſe fœcundus ipſo opere: Sic enim inquit Philo-

3. de Gen. an 3. ſophus: διὸ πῦρ μὲν οὐδὲν γεννᾷ ζῷον, οὐδὲ φαίνεται συνιστάμενον πυρουμένοις, οὔτ᾽ ἐν ὑγροῖς, οὔτ᾽ ἐν ξηροῖς οὐδέν. ἡ δὲ τοῦ ἡλίου θερμότης καὶ ἡ τῶν ζώων οὐ μόνον διὰ τοῦ σπέρματος, ἀλλὰ κἄν τι περίττωμα τύχῃ τῆς φύσεως, ὂν ἕτερον, ὅμως ἔχει καὶ τοῦτο ζωτικὴν ἀρχήν: q.d. Ignem nullum gignere animal: idque ſenſibus apparere, ſiquidem neque in humidis neque in ſiccis cum vſtione, vel vbi vſtio & feruor caloris eſt, deprehenditur gigni quicquam. Solis vero calor & animalium, qui in ſemine eſt illorum,

lorum, quique in excrementis naturam sortitis, existit, licet illa sint diuersa a seminibus animantium, tamen principium vitale habent, sicut & illa. Vim itaque ἐνεργητικὴν obtinebit in generando, qua etiam dicitur in actum vocare naturam internam. Quanquam de hoc non leuis poterat esse pugna. Nam si illa vis per se inesset, quo validior foret, eo fœcundior. At neque excessus eius nec defectus requiritur, videturque tota fœcunditas non in calore esse nisi ex accidente, sed in subiecti interna natura, commodaque dispositione eorum, quæ ad eundem effectum sunt destinata; Ita vt calor actuet, remouendo saltem obstantia: veruntamen tum ipse etiam adiuuat hac ratione, quia contrarium quod obstabat motui arcet, nempe frigus & terram aeremque bene disponit ad generationem tum alia idem faciunt: vt cum feruorem ignis corrumpentem interiecto pariete, vel alio obstaculo intercipimus, curamusque, vt debitus calor ad opus perueniat. Nam non in quouis calore fit quoduis.

Videndum vtro modo homicidæ præsentia efficiat, vt sanguis exiliat. Præsentia nuda, ante est reiecta. Num ergo præsens vim quandam emittit, qua frigus san- *An ratione caloris emissi aut percussi*

Siue emittat sanguinem cadauer. sanguinis tollatur, referentur meatus, auferatur viſciditas, & ex intimis venis prouocetur? Sane apertum eſt, vbicunque venam incidas, ea prorumpere poſſe ſanguinẽ vniuerſum, etiamſi illi enitendum ſit ad altiores partes, niſi calore deferente citius, quam effluat, aut viis interim occupatis, &c.

Sic enim vulneratus in ſummo digitus etiam in altum ſublatus cruentat, nihil obſtante molis grauitate, quæ deorſum eum mouere debebat. In vulnere ergo ſanguinem frigus, aut aliud quid retinuit. Frigus ſoluere, caloris eſt. Eiuſdẽ eſt colliquare, attenuare, aperire meatus. Et caloris tenuitate, ſeu potius cũ eſt is in ſubſtantia tenui ſanguinem prolici, oſtendit aloe, colocynthis, crocodylion Dioſcor. Oxym. Elleb. Geſneri, & alia vide de plãta cuius ſuccus illutus ſanguineos ſudores excitat epiſtolam Petri de Oſma additam lib. 2. Nicol. Monardis, &c. Itaque percuſſor calorem emittet. At hunc emittere poterant etiam alij præſentes. Et plures ampliorem vno. Imo adhibito vaporario vel nullo comparente debebat proſilire. Non ergo conſentaneum eſt calore homicidæ, qua calor, id perfici, ſiue ſolum ſit præſens, & remoueat impedientia, ſiue etiam effectum vna procuret. Materia ſubie-

subiecta caloris istius propagati, aut est aer, aut vehiculum quoddam propinquius, veluti halitus aut spiritus. Ab aere qualitatem accipere hanc calor non potest. Non enim ipse subiectum est, sed in subiecto. Itaque aer eam in se haberet, quod falsum est. Aer si immutatur ab eo certo quodam modo, vt ita ab hoc calore talis fiat, veritati propius accedit. Si enim homicidæ non est calor simpliciter, sed determinatus, sane aeri poterit communicare naturam talem. Sed vsu & experientia constat, calorem ab homine egredientem tum non habere tantum virium ad alterandum ita spacium illud, tum non fieri posse tam celerem alterationem à tantilla causa: tum non sine vaporibus seu halitibus eum egredi, quin nec posse vires seu potentias diuersas vnum eundemque simplicem calorem sustinere. Itaque vehiculum assumendum fuerit, dicendumque spiritum calidum habere vim istam motiuam, non qua spiritus calidus, sed qua talis hominis, aliquando vehemẽtem affectionem, immutationemq; ab animi perturbatione in se experti. Nec id simpliciter; sed modo tali, vnde affectio oriatur mutua inter ipsum, & sanguinem interemti. Diximus supra, vniuersum quidem corpus alterari affectibus, cum hi

An calor ca aere per se id possit.

Aer immutatus.

Hominis calor singularis per se nõ valet immutare aerẽ ad singularẽ cõstitut: sine subiecto singulari.

Spiritus calidus talis.

Alteratio in percussore & percusso facta statuitur.

tum interimentem: vt ita inter duos mutua quædam συμπάθεια (vt ita nominemus) sit excitata; cuius vis postea propagatur cum spiritibus, & vaporibus emanantibus; ita vt quicquid huius sit, alter pati non possit; vt in felibus & osoribus earum manifestum est. Et tanta interdum est vis talium inimicitiarum, vt etiam loca & omnia, quæ attigerit aduersarius, ferri non possint; quod manifestum facit vrsus qui a fuga reuersus non inuento homine terram euertit in qua consistit: Et canes insidias bestiarum æque allatrant, & infestant, ac ipsas bestias. Monemus autem non semper necessarium vniuersaliter esse vtrunq; agens & patiens scilicet immutari. Fieri enim potest, vt saltem patiens vehementi commotione agitetur: agente causa immobili, vt si quis ad picturæ conspectum vehementer consternatus postea eam abhorret valide. In actu autem pugnantium infestis animis vtrumque immutari non est absurdum. Et si non simul alteratus sit percussor, cur non fratre, patre, vel alio qui similis crascos sit, accedente stillaret? Sed cum vterque sit immutatus, quæritur causa, vtrum id factum sit interno motu, an externo. In conatu calor disgregat humida, & in halitus

Vrsus.

Canes.

Non semper necesse agẽs & patiens immutari.

halitus resoluit; Et spiritus ipsi euolant copiosius. At his tanta vis non est, quanquam non raro fastidium mouet hircus, & pestilentes halitus, venenatique morbos inferunt corpori. Esto ergo in his aliquid virium; totum sane non est. Violentior causa est interior in conatu totius animi, & imaginationis, quibus obsequuntur omnia, quæ sunt in homine. Latro igitur totis viribus se vertit ad occidẽdum hominem, aut eum hostiliter persequendum. Alter insurgit contra, efficiturque vt ab infesto conatu, & intuitu aduersarij orta phantasię commotio impressioque; ita alteret instrumenta, vt plane reddantur a se mutuo aliena, infestaq; sibi. Infra ostendemus id pluribus, firmabimusque rem exemplis. Iam tantum constet, quanta sit vis imaginationis, a qua reguntur affectus, quibus anima corpusque simul commouentur; maxime autem sanguis & spiritus. Necesse itaque postea est, nisi noua alteratio priorem elisit, aut corruptæ sunt partes alteratæ, aut quid impedit, vt inter se afficiantur similiter, etiam cum vapor hostilis tangit hostile subiectũ. Probabilia hæc esse, credetis, qui vim & pertinaciam iræ intelligit & experientia cognouit hostes vel ad nomen hostis aut aliud eius simulacrum aut monumentum

Hostis vel ad nomen hostis & ico ne insaniæ.

vel insanire. Historiæ fere sunt domesticæ. Narro tamen quod accepi de Gallo quodam (sunt autem Galli præ aliis iracundiores & mobiliores affectibus) qui cum spes sobolis ex iuuencula suscipiendæ, se patre nulla esset, permisit illi rem incestam cum nobili quodam se conscio, & interim profectionem simulante. Postquam cognitum fuit, vxorem imprægnatam esse: adeo infesto odio prosecutus est iuuenem, vt in toto oppido eum ferre nõ posset, & ad mentionẽ eius sæuire inciperet, licet nulli amplius de facto constaret, seq; authore idem fuisset perpetratũ. Alij adeo sunt pertinacis iræ, vt nullo modo placari possint, etiã cum salutis suæ iactura: Et narratur historia de quodam Italo, qui non contentus hoste prostrato, antequam corpus confoderet, apposita ad iugulum sica, coegit miserum abiurare Deum; quo peracto trucidauit eundem, gloriatus, ita oportere vlcisci corpus & animam. Quanta cum rabie Iudæi hostes Romanos sub Troiano adorti sint, quamque crudeliter eorum carnes dentibus lacerarint, & vorarint memorat Dion in vita Traiani, & alij historici: vt ita certum sit, quantæ vis sit inimicitiæ: de qua paulo post plura.

Historia mariti auersantis adulterium, &c.

Itali sceleratum & impium facinus.

Thesis 191. Magia.

De vi magica non imus inficias fieri posse

posse incantamentis, vt accersitus diabolus tale quid obiiciat. Sed nos de vi diaboli superius diximus. Hic autē eam magian etiam in specie reiicimus, qua fabulantur astra verbis moueri enunciatis: inde genios & consequenter alia numina, quibus procuratorib. accidat cruentatio: quæ adeo ridicula & puerilis est, vt inter ipsos quoq; magos vix fidem inueniat.

Thesis 193. Efficientiū adminicula. Qui ignorat effectus quosdam requirere adminicula certa, & inter alia, etiam aeris determinatam cōstitutionem, is de naturalibus parum admodum cognouit. *Aeris vario affecti varia.* Qui in aere frigido & ventoso & humido versatur, obtusus fit sensibus, hebesque ingenio, & tantum non omnino plumbeus. Sanguis frigore densescit, redditurque ineptior ad fluendum, Calor contra eundem mobilem facit; quod obseruant etiam chyrurgi in secandis venis, *Chirurgi inepte allinentes venis vng. populneum.* quorum quidam inepti iure a Langio reprehenduntur, vnguentum populneum vocatum ante sectionem illinentes venis, ex quibus volunt sanguinem prompte educere, cum id frigiditate obsistat fluori. Rectius alij primum calida: post fluxum inhibituri, frigida respergunt loca. Ita enim cogitur sanguis, & contrahuntur meatus. *Aeris obseruatio in exploratione.* Id etiam obseruandum est in exploratione nostra, vt

nempe

nempe aer nec calidior iusto sit, nec frigidior; sed media constitutione, ne fallatur *Aromata.* iudicium. Aromata & graueolentia alia possunt in viuis aliquid commotionis excitare. Non enim omnes ferunt. In cadauere minus possint, nisi cum vapore tenui, acri, exiccante, atque ita forte occludente meatus, aut etiam alterante halitus præsentis percussoris, quo minus habeant virium ad dandum principium motus. Vt syncerius fiat indicium, melius est aerem ab alienis liberum esse saltem cadaueris expirationibus mistum. Hæc enim propagari solent. *Thesis 196.* Firmari poterant dicta nostra historia vulturũ, de quibus Plinius narrat, quod biduo vel triduo ante vbi cadauera futura sunt, præsto assint, & exercitus sequentes repente appareant. Vnde & *In 7. Pharsalia.* Lucanus:

Iamq; diu volucres ciuilia castra secutæ
Conueniunt. Vos quæ Nilo mutare soletis
Threicias hyemes ad mollem serius austrum
Istis aues. Nunquam se tanto vulture cœlum
Induit.

Quanquam quod de præsensione auiũ dicitur, nisi ea ex accidente est, non facile assentimur. Castra sequuntur non immerito. Multa enim ad cibum in illis animalia occidi solent, a quorum abiectaneis corui, vultures & similes viuunt. Multa etiam

etiam fiunt ſuſpendia, interneciones, cadauerumque reliquiæ; a quibus exhalans putredo acutas nares facile tangit, &ad cibum allicit: vt nõ neceſſe ſit ſtatuere vultures cædem præſentientes in loco eo vbi futura eſt, conuenire aliquot dies ante. Idem de aquilis ſcribitur. Nota eſt opinio de bubonibus, vlularum, canum, felium conflictu, coruorum crocitatu; pediculorum diſceſſu, de corporibus moriturorũ, quæ omnia obitum præſagire creduntur. Nos autem etiam paruo principio vehementer commoueri, teſtimonio ſunt iracundi & moroſi ægroti, bilioſi & melancholici, de quibus prouerbium eſt, Vt canem ferias facile inuenias baculum. Et, tacite ſtomachatur: Germani aiunt vel a muſca inſidente parieti offendi tales. In machinis verſatilibus notiſſimum eſt, a paruo principio ſæpe validũ excitari motum. Sciunt idem fiſſores lignorum, qui cuneum adigunt circa medium ſecundum rectum fibrarum proceſſum. Notum eſt etiam Geometris, & ponderum geſtatoribus, & nautis. *Principij vis maxima.*

De Archimede in expugnatione Syracuſarum apud Liuium eſt, quod operibus ſuis miris, ea quæ hoſtes ingenti mole agerent, ipſe perleui momento ſit ludificatus; Id quod fieri non potuit niſi paruo *Archimedes.* *Liuius li. 4. dec. 3.*

princi-

principio, quod in paucorum potestate esset, magnas vires complexus foret. Idem dicitur facili ductu nauim oneratam iusto pondere aggrauatam sine remis velisq; attraxisse ad littus. Nautæ irruenti in nauim Typhoni, occurrunt aceto, atque ita eius pauca aspersione tantum soluunt impetum, quantũ alioquin vis nulla humana soluisset. Nempe principio turbinato in acumẽ, contra ictum est, dispersoq; acumine reliqua nihil virium habu isse necesse est omnino principio labefactato reliqua subito cõcidunt. Perstante vero, multi laboris est etiam non valida dissipare.

Typhoni occurritur aceto.

Magnes. 197. Thesis.

De magnete multa sunt experimenta, Refert quædam Agricola lib. 5. de natura fossilium. Licet ea spectare in pixide nautica. Huic si supposueris ferrum: videbis ligulam eius ductũ sequi: ita vt per eburneam laminam vel argenteam penetret. Fit idem si in vitro imposito experiaris. Hac arte circulatores quidam saltitantes statuas in mensa repræsentant. Recitat Cardanus similia artificia de nauicula agitanda, deque dæmoniaca statua concinnanda: Et norunt plura alij. Nec de magnete solum id deprehendimus. Sunt qui globum ex argento viuo conficiunt, eoque manibus tantum comprehenso corpus expurgant. Et quis odorum vim ignorat,

Notá magnetem trahi a ferro: et si supponatur trahi partem illi tam magnete, si supra, aduersam. Vide Baptista Porta librum de magneticis Viribus.

rat præsertim ambaris, rosæ, & aliarum rerum fragrantium? Quam parua portione magnum impletur conclaue? De agallocho præstante dicunt, quod præsentia sui compleat totum cubiculum odoratu. Idem de radice occidentalis Mauritaniæ quæ vocatur Tauzargent.

Aperte deduximus causæ mouentis rationem. Quo pacto moueat, nondũ patet. Et attigimus hanc quæstionem supra. Paracelsici quidam (nõ enim omnes idẽ sentiunt) magnetica vi attractionẽ fieri asserunt. Volunt enim sicut ferrum trahitur ab Herculeo lapide, ita sanguinem percussi ab ipso percussore: quę ratio mirabilis est. Constat hostibus tantam esse vindictæ cupiditatem, vt non vereantur satiari hostium carne & sanguine, vt de Iudęis diximus, narrantque qui nouum orbẽ contemplati sunt, idem a Canibalum gente fieri. An ergo, cum cupiditas sibi vnitam velit rem cupitã, qua de causa eam prosequi suadet, ideo hostis attrahit sanguinẽ prostrati a se hostis? At quanto pollutus, cruentatusque sanguine ex acie reuerteretur seu Scipio seu Cęsar, seu alius cuius manib. plurimi ceciderint? Quin cõtraria fuga repulsioq; in nostro negotio cõsequẽs foret. Quis.n. interẽtor cuperet sanguinẽ euocari, sibiq; vniri? Et in viuo fortiores sunt alter-

Thesis 198.

Non fit cruentatio per attractionẽ.

alterationes affectuum. Quod si non omnino alteraretur opposito fugæ affectu: saltem inhiberetur vis attractrix illa, quã constat dirigi imaginatione. Quæ vero etiam ratio est, cur cadaueris sanguis non potius trahit sanguinem percussoris? Quę mobiliora sunt, facilius obsequũtur. Mobilior est sanguis viuentis. Sic magnes nõ trahit ferrum, nisi ipse sit fixus pondere; aut alia vi. Quod si ferrum præualeat, iam ab eo allicitur magnes. Apertum ergo non prodire sanguinem attractione.

Præsentia virtuosa. Alia ratio est in præsentia alicuius virtuosa, qua vel per se adiuuat, vel ex accidente dum inhibet propellitq; contrarium, obstaculo alioquin futurum, seu adiuuat; prope vna mouens, seu remote, vt dictum est.

Calor Solis. Calor solis putatur quidem esse fœcundus ipso opere: Sic enim inquit Philosophus: *3. de Gen. an 3.* διὸ πῦρ μὲν οὐδὲν γεννᾷ ζῷον, οὐδὲ φαίνεται συνιστάμενον πυρουμένοις, οὔτ' ἐν ὑγροῖς, οὔτ' ἐν ξηροῖς οὐδὲν. ἡ δὲ τοῦ ἡλίου θερμότης καὶ ἡ τῶν ζώων οὐ μόνον διὰ τοῦ σπέρματος, ἀλλὰ κἄν τι περίττωμα τύχῃ τῆς φύσεως, ὂν ἕτερον, ὅμως ἔχει καὶ τοῦτο ζωτικὴν ἀρχήν: q.d. Ignem nullum gignere animal: idque sensibus apparere, siquidem neque in humidis neque in siccis cum vstione, vel vbi vstio & feruor caloris est, deprehenditur gigni quicquam. Solis vero calor & animalium, qui in semine est illorum,

lorum, quique in excrementis naturam ſortitis, exiſtit, licet illa ſint diuerſa a ſeminibus animantium, tamen principium vitale habent, ſicut & illa. Vim itaque ἐνεργητικὴν obtinebit in generando, qua etiam dicitur in actum vocare naturam internam. Quanquam de hoc non leuis poterat eſſe pugna. Nam ſi illa vis per ſe ineſſet, quo validior foret, eo fœcundior. At neque exceſſus eius nec defectus requiritur, videturque tota fœcunditas non in calore eſſe niſi ex accidente, ſed in ſubiecti interna natura, commodaque diſpoſitione eorum, quæ ad eundem effectum ſunt deſtinata; Ita vt calor actuet, remouendo ſaltem obſtantia: veruntamen tum ipſe etiam adiuuat hac ratione, quia contrarium quod obſtabat motui arcet, nempe frigus & terram aeremque bene diſponit ad generationem tum alia idem faciunt: vt cum feruorem ignis corrumpentem interiecto pariete, vel alio obſtaculo intercipimus, curamusque, vt debitus calor ad opus perueniat. Nam non in quouis calore fit quoduis.

Videndum vtro modo homicidæ præſentia efficiat, vt ſanguis exiliat. Præſentia nuda, ante eſt reiecta. Num ergo præſens vim quandam emittit, qua frigus ſan- *An ratione caloris emiſſi a percuſ-*

subiecta caloris istius propagati, aut est aer, aut vehiculum quoddam propinquius, veluti halitus aut spiritus. Ab aere qualitatem accipere hanc calor non potest. Non enim ipse subiectum est, sed in subiecto. Itaque aer eam in se haberet, quod falsum est. Aer si immutatur ab eo certo quodam modo, vt ita ab hoc calore talis fiat, veritati propius accedit. Si enim homicidæ non est calor simpliciter, sed determinatus, sane aeri poterit communicare naturam talem. Sed vsu & experientia constat, calorem ab homine egredientem tum non habere tantum virium ad alterandum ita spacium illud, tum non fieri posse tam celerem alterationem a tantilla causa: tum non sine vaporibus seu halitibus eum egredi, quin nec posse vires seu potentias diuersas vnum eundemque simplicem calorem sustinere. Itaque vehiculum assumendum fuerit, dicendumque spiritum calidum habere vim istam motiuam, non qua spiritus calidus, sed qua talis hominis; aliquando vehementem affectionem, immutationemq; ab animi perturbatione in se experti. Nec id simpliciter; sed modo tali; vnde affectio oriatur mutua inter ipsum, & sanguinem interemti. Diximus supra, vniuersum quidem corpus alterari affectibus, cum hi

An calor cũ aere per se id possit.

Aer immutatus.

Hominis calor singularis per se nõ valet immutare aerẽ ad singularẽ cõstitut: sine subiecto singulari.

Spiritus calidus talis.

ſint communes corpori & animo, at maxime id pati ſanguinem, cui ſpiritus & calor ſint coniuncta. Rectius igitur non excrementitios ſpiritus cum calore ſumemus, ſed eos qui ex ſanguine ob animi commotionem, facti conſcientia, dimanarunt. Et his eſt maior ad ſanguinem affinitas, quam illis; ſiquidem propius ſanguinis virtutes redolent. Ita ergo explicata ſit ratio iſtius agitationis, nempe a ſpiritu, qui eſt in ſanguine aliquando alterato. (quæ alteratio à ſolidis membris, in quibus ſanguis immutatur, & deinde nouo motu animi, vires acquiſiuit, ſuſcepta eſt,) taliter, affluente ad vulnus interim dum circumquaque naturaliter vagatur; Et potiſſimũ huc imaginatione aſtantis percuſſoris dirigitur, dari principium motus, non quia ſentiat ſanguis, aut vapor ille, ſed quia aliquando ad talem cauſam ſimiliter erat commotus.

Cauſa agitans probabilis.

Exemplum eius rei eſto Bezoar, qui lapis dicitur veneno præſente tangenteque ſeu vapore, ſeu ipſo corpore, ſtatim indicia quædam edere, vnde agnoſcatur. Et infra recitabuntur exempla de oue lupoque & aliis. Manifeſtum eſt ſtatim lædi quædam, etiam halitu aduerſarij percepto.

Bezoar. Hoc indiciũ tamen non inuenitur apud omnes.

Dioſcorides tradit, admota radice aconiti primi torpeſcere ſcorpiones;

Aconitum.

qui

qui contactu Ellebori excitentur. Miram vim toxici seu thorę Vvaldensium esse reffert Gesnerus. Præsentissimum, inquit, est toxicum coniunctum sanguini, quod per sagittas contingit. Si tamen locus ictus frigida mox abluatur, remedium pollicentur. Sanguis qui e vulnere defluxit, etiam ad imum pedem, hoc veneno contactus recurrit, & in vulnus iterum subit. Tanta in eo sanguinis vitæque auiditas rapida. Hæc Gesnerus; quæ profecto quam proxime declarant vim istam ab homicida emanentem. Sanguis qui defluxit forte calentior sit sanguine cadaueris. In cæteris magis conuenit, imo dixerim illum longius discessisse a natura sanguinis. Vt ita ratio valentior videatur esse de eo, qui in cadaueris venis superest. Nam quis nescit eum qui intra venas arteriasque continetur, in proprio vase plus habere virium?

Thora.

At neq; hic omni calore est destitutus cum est fluxilis.

Comparantur hic duo sanguines ex adiuncto quodam.

At qui per pedes defluxit iam forte exhalante spiritu refrigeratus est, quod experientia in sacrificando certum est; Nam quidam statim etiam intra cucurbitam concrescit, Et licet subtilitate veneni a concretione abstineri possit, corruptiorem tamen & magis a natura sanguinis depulsum esse consentaneum ex vi veneni est. Si ergo venenum tantum valet in

commouendo sanguine alieniore, quantum valebit in cognatiore?

Esto autem illa exhalatio homicidæ certi generis venenum non quidem ad omnem, sed ad hunc sanguinem, qui immutatus erat ante in contrariam naturã. Cur ergo non moueatur? Nec refert si hostis viuere possit carnibus hostis. Nam illa auiditate, quæ est instar maliciæ cuiusdam, etiam venena digerunt. Et de thora memorant quod comesta non ita noceat. Autor lib. de Theriaca ad Pis. cap. 10. ait: Herbam Ninumdaci & Dalmatæ telorum suorum cuspidibus aspergere dicuntur, & simul ac sanguinem vulneratorum contigerit, fertur e vestigio illos interimere, ab ipsis vero sine noxa comedi. Vide ibidem de phalangiis, quæ ictu necant, potu suum morsum sanant. Consentaneum etiam est, quæ puella viuebat araneis voratis, eam non tutam fore a veneno eorundem, si in parte quadam corporis vulnerata reciperetur. Non omnium partiũ, ea vis est quæ ventriculi.

122. Thesis. Certum pene iudicium feceramus, cum remotis fortuitis, per se causam docuimus. Per amici nomen homicidæ subterfugere licet, nisi simultatum, inimicitiæq; argumenta extent certa.

Testatur autem hoc ipsum Lemnius

de

de præſentibus amicis, quod vt olim ex viuis calamitoſe miſerabiliterq; affectis lachrymæ, extillarunt; ita ex defunctis, qui abſentium amicorum magno flagrarunt deſiderio, atque ita mutationem quandã ſanguini per affectum imaginatione fortificatum crebra, crebraque commiſeratione in ſe verſa inſtigatum, attulerunt, proliciatur ſanguis. Adeſt illi experientia. Nam & amori vehementi vis immutandi ſanguinem concitandique eſt, & miſerabili iſti triſtitiæ, quæ variis motionibus eſt commiſta, (præter iram) cuius exempla ſubiicimus. Alterat ſane triſtitia amorque ſanguinem adeo, vt etiam alienus fiat ab alendo corpore: vnde contabeſcunt tandem eiuſmodi perturbationibus agitati valde. Exempla recitantur non vulgaria tantum ſed & regia: Nota Theologis eſt Ammonis Dauididæ hiſtoria. De Seleuci filio Antiocho Stratonicen nouercam depereunte eſt apud Galenum & Valerium. De Fauſtina Antonini Pij filia Gladiatorem amante diſſerit Iul. Capitolinus.

De amicis ſignatis.

Triſtes.

Langius lib. 1. Epiſt. 24.

2. Reg. 13.

1. Prognoſt. Val. lib. 5.

In vita Antonini.

De Iuſta Boetij vxore Pyladis amore concitata, eſt apud Galenum. Non omittuntur Soſicrates, Lucretius & alij viri illuſtres. De Mercatore ad inſaniã ex amore verſo ſcribit Valeriola. De puella vi

Lib. de prænotion. lib. 2. obſer. 7.

morte aliquantum superest. Apparet hinc non necesse esse, vt in omnibus cadaueribus superueniente amico erumpat sudor. Nam nec in omnibus tantum est amici desiderium, nec in omnibus tam forte.

Exemplum affertur de submersis a Leuino. Sed causa cruentationis in his poterat etiam esse alteratio & commotio. Procul dubio enim nō modeste commouentur, qui extrahuntur ex aquis. Deinde sunt fortassis plethorici, irrumpensque aqua & fluxiorem & copiosiorē effecit sanguinem, vnde fieri potest, vt referentur venæ. Quin & alteratio dum ex aqua in aerem transferuntur aliquid momenti habet. Nam plærunque exponuntur radioso aeri, aut calentiori, nisi nimis diu sub aqua fuerunt. Calor autem impetum addit tenuando, prouocando. Nos assumsimus exemplum, non negantes alias causas: sed statuentes non absurde posse etiam talem quandam esse causam, præcipue cum ita placeat etiam aliis. Nisi subito suffocentur pœnitere eos suæ miseriæ potest, & miserere amicorum absentium, eosque desiderare vnice. Inde sanguinem affici necesse est. *200. Thesis de submersis.*

Quod in viuis affectu vehemente, scilicet amoris & iræ potissimum, non intro tantum, sed & foras contendat sanguis, *202. Thesis. Commotiones iratorū & amantiū.*

probamus exemplis, quanquam id notum est fere omnibus. Quis enim nescit amantes modo pallere, modo rubere, & in momento calorẽ mutare non tam præsente, quam absente cogitatoq; ac nominato amato? licet etiam cum præsens est amatus seu amata, pudor autẽ collusionem & fructum amoris manifestare & carpere prohibet, idem patiantur. Pallor autem euenit in his, sanguine moto ad cor, atque ita calore simul destituta superficie. Contra rubor, prorumpente iterum & a certo ad superficiem redeunte eodem, quo motu si non cructatio (nam sæpe vasorum firmitas & humoris crassities obstant) oritur, saltem sudor. Irati rubescunt, pallescuntq; vicissim, nisi cum in actu est ira. Et variatio hæc prodit motum animi modo victi, modo vincentis, modo metu, modo ira agitati. Nam in consultatione modo reprimitur affectus metu iniusti, vel violentiæ similis, modo efferuescit. Sed de sanguine etiam profuso in amore, memorabile exemplum est, quod Cornax medicus lib. 1. consult. cap. 3. recenset sibi præsenti conspectum. Ita ille inquit. Vidi ego meis oculis rarum amoris signum. Assidebat nobilis quidam (insanus præ amore) iuuenis nobili & honestæ cuidam fœminæ viduæ, cuius nuptias ambiebat, & pro-

Pallor amãtium.

Rubor.

& progressu temporis consecutus est. Hic in prandio ad mensam cum colloqueretur, ecce vena in temporibus prope aures illi sponte aperta est, & profluxit copiosus sanguis, quem strophiolo compescere conatus est. Hæc ille. Nec dubium est similia indicia edi plurima, si obseruentur semper. Nescio an recte huc referri possit omen istud vulgare, stillantium sanguine narium citra euidentem causam; idque potiss. non vltra tres vel paulo plures guttas. Nostri enim homines putant male tunc affici quendam amicum; aut portendi aliquid peculiare, quanquam superstitioni hoc valde sit affine; Perinde vt & somnium de casu dentis. De pello est apud phil. 9. hist. an. 1. his verbis: ὁ πέλλος χαλεπῶς συνάζει τε καὶ ὀχέυει. κράζει τε γὰρ καὶ αἷμα, ὥσ φασιν, ἀφίησιν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν ὀχέυων, καὶ τίκτει φάυλως καὶ ὀδυνηρῶς. Constat quidem sanguinem etiam in magnis angoribus erumpere: pellum autem ob hanc causam id pati non est verisimile. Natura enim desiderium quoddam procreationis ingenerauit cunctis, eiusque illecebras posuit oblectamentum quoddam citra naturæ molestiam. Hoc consentaneum est, dum auidissime fertur ad venerem pellus, oculisque prosequitur fœminam intentius, ea in parte plus

Nares rorantes sanguine.

Pelli lachryma cruenta.

4 Sect. probl. 16.

plus eum commoueri. In homine etiam indicia venereæ affectionis oculi habent naturali quadam cum partibus genitalibus conuenientia, siquidem oculi amorẽ venantur aliæ partes eius fructum capere satagunt. Inde ab oculis humore spiritibusque raptis, vestigium defectus in eis apparet. Qui problemata scripsit, sect. 4. prob. 33. & 2. humore deficiente oculos in firmari in coitu dicit: quod calor liquefaciat humorem, seu quod partes hæ inter se collaborent, & extrudant alimentum quoque liquefactum. Confirmat autem idem autor, siue Arist. sit, siue alius nostram sententiam de cognatione oculorum cum membris genitalibus, siquidem inquit oculos & vicinas partes vim ad procreationem maximam obtinere, id quod pateat experimento illitionum circa illos, quibus sterilitati medentur. In aliis etiam siccitatem & colliquationem ob calorem agnoscit; vtpote cum vnius effectus plures possint esse causæ.

Cur oculi prodant coitum.

Vide & prob. 3.

Thesis 203. Philtra.

Qui philtra concinnant, studiose hoc agunt vt dum illa præbent, vel paulo post amans potiatur præsentia amati, oculosque in alterius defigat oculos, vt quasi hauriri in se desiderium possit, fiatque recta applicatio spirituum, & deductio affectionis similis expedita. Hoc machina-

mentum

mentum ſolum inſtar totius obtinet. Nam hac applicatione ita inſinuatur alterius imago, vt facile effluere nequeat, quin & in ipſo ſenſorio diutius perſiſtat; vnde philoſophus cenſet nocturna oriri ſomnia diurnas actiones repræſentãtia. Sane oculos ianuã ad animũ eſſe veteres crediderũt, nec nos fallit experimentum. Eodẽ modo faſcina fieri Langius loco in theſi 204. citato tradit, nempe cum ſpiritibus inſinuata vi faſcinatrice ad principium generale internum. Qui alio modo amores quærunt, miſere ſæpe decipiuntur: quale illud eſt de Cantharidum potu exemplum, vnde Epilepſia aut cruenta miſtio aliaue mala pro amore ſequuntur. Narrat Rulandus ſtudioſum quendam ab amica placentas venenoſas ad conciliandum amorem accepiſſe atqui delirio correptus, & mania male ſit multatus. Quidam Italus cum formoſam deperiret puellam qua ob diligentem cuſtodiam potiri non poterat, ad magam veneficam confugit: quæ pomo toſto vt adamantem cogeret, miſerabiliter interfecit puellam, diffluente eius vitali ſucco per magnum ardorem, veluti de pomo fiebat, quod ſolenne eſſe eiusmodi veneficis, oſtenditur a Bodino in hiſtoria regis Scotici a Sagis ita tentati, per imaginem çeream. Nec aliena ſunt hæc a

Amor per oculos.

Oculi ianua mentis.

Langius,

Philtra perniciosa.

M. Rulandus.

Bodin. lib. 2. cap. 8.

Boet. lib. 2.

Para-

Paracelsi homunculo. Sed hæc sunt a nostro instituto aliena.

Thesis 205.
Iratis erumpere sanguinem.

De iratorum moribus & dispositione, res manifesta verborum ambages non requirit. Erumpere aliquibus etiam sanguinem indicat historia Georgij Ioannis Castriotæ regis Epiri filij, quem Amurathes Turcarum Imperator Scanderbeium nominauit. Huic enim prœliaturo cum Turcis; fissis labiis sanguis effusus est: tanto cum feruore; commotioneque agebat aduersus hostes. Aliis loco sanguinis lacrymæ, sudoresque exeunt, nempe sanguine vasis suis arctius concluso a calore tamen apertis poris, excidit serosa pars, sudorum specie, quæ erat sanguinis comes. Omnino quanta sit vis excandescentiæ in commouendis humoribus ostenditur quotidiana experientia.

Gal. lib. de Ther. ad Pison. ex Hipp. refert excandescentiam prodesse Paralyticis.

Hominem arthriticum aliquando nouimus, qui cum egredi non valeret, nec crura mouere, concitatus tamen ira crura extendebat, & ad offendentem vxorem per medium solus cubiculũ percurrebat. Valeriola consobrinum suum aliquot annis contractis cruribus paralyticum nec ingredi valentem, narrat repentina vehementique ira percitum attentasse famulũ percutere, quem fugientem prosecutus, ita

ita liberatus est morbo, vt in posterũ pedibus recte & sine dolore vteretur. Itaque sit restitutus, quem pharmaca nulla sanare poterant.

Non sufficere putauimus effecti probabilem inuestigare causam, ni etiam, quibus contra iri potest, dilueremus. Itaque aliquot prolepses instituimus, quot nempe inter meditandum occurrerunt. Celebre est logicorum physicorumque axioma contrariarum causarum effecta esse contraria per se: & vicissim contrariorum effectuum esse causas contrarias: Et heterogeneorum heterogeneas. Itaq; nisi ex accidẽte vnum effectum ab aduersis causis non prodibit. Videntur autem affectus oppositi aduerse ira & amor: siquidem non amamus eum cui irascimur: cum hic iudicetur hostis vindicta dignus: ille amicus accipiẽdus beneficio. Rationis huius argumentum est at non perinde se habet in experientia, quę testatur id fieri in vtroque siue altior causa aduersa lateat siue eadem occurrat. Et in vtroque causam motus ab affectu esse constat. Nam sine affectu non est. Quomodo ergo amicitia, & inimicicia sanguinem foras mouent? Vterque nimirũ affectus non vere aduersus est, sed oppositus alter alteri causa finali & quodam adiuncto. Vterq; motus est animi: *Thes. 207. Obiectiones.*

animi: Vterque proſequitur aliquid: ſed modus & finis proſecutionis eſt diuerſus, vt ſatis apparet ex theſibus. Itaque ſanguis qui adminiſter eſt vtriuſque ad finem, in vtroque prorumpere ſolet, quem motum a vehemẽte alteratione immutatus etiam paulo poſt obitum obſeruat, data anſa.

209. Theſis Sympathia, antipathia. Qui ſympathian, & antipathian pro defenſione afferunt, videntur hallucinari. Nam συμπάθεια motus confirmitatem requirit: vt in amicis qui inter ſe compati dicuntur: ἀντιπάθεια, ſeu quomodo quis velit appellare, diſſenſio naturalis, qua diuerſimode imo aduerſe inter ſe afficiuntur res, & iras mutuas gerunt, videtur non ferre congreſſum, niſi in perniciem alterius, quo pacto de hoſtibus mutuo ſe vocantibus ſupra diximus. Sed oportet diſcernere formas rerum, & rationes. Nuda dyſpathia fugam affert, vt cum vitis ſe auertit a braſſica, ſanguis conſiſtit præſente Hieracite & Indico lapidibus; quaſi torpore correptus, quo pacto & ſcorpius tacto aconito motũ amittit. Et piſcatores paſſi torpedinis virus, fugam virtutis motiuæ, aut eius ligamentũ percipiunt. Lupus fugit ignem conſpectũ; ouis lupum. Ignem etiam equi non patiuntur noctu, quod *Cardanus.* Cardanus teſtatur ſuo exemplo. Sed in his & ſimilibus alterum fugit, alterum in fugam

gam compellit. Si a brassica declinat vitis, non item hoc de brassica verum est. Ouis fugit lupum, non vicissim lupus ouem. Itaque iudicium hic debet esse circumspe-ctum, & informari potius ad regulam de præualentibus contrarium fugantibus. In viuis hostibus ante victoriam in idem tendit appetitus nisi alter timidus est, aut iam victus. Qui præualet, victoria sæpe insolenter vtitur adeo vt affectus iam videatur mutatus in alium natura di-uersum, nempe concordiam, vt fit in elementorum transmutatione & mistione. Sic cum lupus comedit ouem, aut interimit, non ita vt cum hoste agit. Sed vt cum cibo familiari, quanquam forte hostilitas respectu lupi nulla est, cum escam suam prosequatur; veluti leo & aquila cum venantur lepores, aut homo cum vtitur in cibo, vario animantium genere. Sed de his alibi loquemur exactius. Iam tantum de his qui antipathiam in hoste, sympathian inter amicos agnoscunt differimus, quod hæ rationes nō sint commodę ad effectum explicandum. Nam alterius sanguis debebat refugere victus: alterius prosequi aut vterque prorumpere simul data pari occasione; idq; in hostibus. Sed ita semper refugeret sanguis occisi. Victus enim is est. Deinde præpollet viuentis sanguis san-

sanguine defuncti in qua collatione alter videtur etiam verus, alter æquivocus. In amicis ratio esset cur vterque prorumperet. Potest quidem reduci effectus hic ad antipathian, & sympathian; sed remotius, minusque euidenter. Nos propinquiores causas inuestigamus & communem afferimus a fine, non tamen vltimo, sed tendente ad vltimum.

Nam prosecutio quidem in vtroque est: sed in amicis ad fouendum se mutuo, in inimicis ad vlciscendum, vel conficiendum; siquidem in pugna mutua alterum demum vincitur, & in naturam alterius concedit; nisi æquatio & reconciliatio quædam fiat, sicut philosophari de mistione solemus.

Thesis 212. Affectus. Dicimus affectus nec corporis solius esse, nec animæ, sed vtriusq;. Affectus nominamus turbidos concitatosq; motus, more Stoicorũ, quibus ea vox nihil, quod sanum, quietum, & secundum rationem rectam est, signat. Sed omne in ægritudine positum est, & morbo animi.

Quod secundum naturam fit, id illis affectus vocabulo non designatur. Hoc verum rectumque est, seu iudicij necessarij fructus quidam verus; Affectus ex apparenter vero seu opinabili iudicio exęstuat cum nulla sit vera commouendi ratio.

Græci πάθη vocant, seu παθήματα: quæ vox, vt & latina, affectus, quandoque vt apud medicos etiam generalius vsurpatur. Plærunque ad speciem reuocatur adiectione τοῦ θυμοῦ. Non raro ægritudo & perturbatio animi appellatur, quæ cum vitiosa sit, a sapiente sit expugnanda, tollendaque saluis animi motibus naturalibus, & cum ratione coniunctis, quæ vocari solent κατορθώματα &c.

Animæ nomen facile intelligitur reuocandum esse ad τὸ αἰσθητὸν. Non autẽ περὶ τὸ νοητικὸν, ἢ ἐπιθυμητικὸν. Est enim affectus corporea quędã passio sensibus coniuncta cuius si nõ ταυτὸ; ὅμοιον tamen cernitur in bestiis: nihil autẽ in vegetalibus simpliciter. Nudæ mẽtes non afficiunt. Non enim pati possunt ἄϋλαι οὖσαι: quanquam ex similitudine commotionum humanarum vocabula eadem applicentur illis. In quibus ratio coniuncta corpori est, vt in homine; in his affectus attingit mentẽ, seu τὸν νοῦν καὶ λόγον: ita vt is huius sit seruus naturaliter. Rationi enim succũbere animus debebat, eiusq; imperiũ sequi, quanquam ægritudines concitatæ, quas proprie affectus Stoici vocant, rationem rectam non audiunt. Et si audiunt, non sunt ægritudines, vt dictũ est. Philosophus tres quasdam facultates seu animæ partes nobis inesse voluit,

Affectus proprie in nudis formis non sunt.

vnam quę sit plane abiuncta rationi, quam φύσιν vocant, aut cupiditatem, quæ est platonicum ἐπιθυμητικὸν: aliam, quæ rationem eatenus attingit, quatenus ab ea regi potest. Itaque nec ratio est, nec sine ratione, seu obediens ei, seu repugnans, & vna secum præcipitans eandem. Tertiam appellant rationem ipsam, ducem τοῦ θυμοῦ καὶ ἡγεμῶνα, quam volunt gigni in solo animæ intellectu, vnde prudentia, sapientia, ingenium, memoria. Hæc solent etiam ad duo redigi, vt scilicet sit vna pars animæ rationalis, altera irrationalis: Sed cuius natura sit duplex, altera quadam ex parte capax rationis: altera non. Quod si dicendum est, inquit philos. illam quoque partem habere rationem, duplex erit ea, quæ rationem habet. Altera enim proprie, & in se eam habebit: altera ita vt is, qui dicto patris audiens est. Non ignoramus hæc quibusdam non placere, quod putent, animam hominis simplicem penitusque vniformem, seu totam ἔλλογον non posse admittere τὸ ἄλογον. Sed hi nouerint philosophum potentias seu facultates animæ distinxisse: non in partes quantitatiuas, vt vocant, animam diremisse. Reuera enim quædam facultates eius & operationes eius nihil obtinent τοῦ λόγου: (vt λόγος est non ipsa anima; sed

Cic. in 4. Tusc. ad Pythagoram & Platonem refert bipartitam diuisionem animi in ἔλλογον καὶ ἄλογον duplex.

ſed facultas quædam eius) veluti vis nutritiua. τὸ θυμικὸν ſæpe non curat rationem; quanquam ita apparatum ſit, vt poſſit eidem obſequi. Et hoc alligatum eſt corpori. Non enim perficitur eius actio ſine corpore. Quare huius ſunt affectus, vt & virtutes & vitia. Verum autem id eſſe, apparet inductione. Cum enim affectus ſint voluptatis, doloris, boni, maliue, ſeu præſentis ſeu futuri: Vt boni præſentis, gaudium, futuri cupiditas maliue vero præſentis, dolor, futuri, metus: Vnde exurgunt Ira, amor, commiſeratio, odium &c. Nihil horum ſine corpore eſt. Omnes ſunt agitationes ſeu motus corporei; magis minus concitato corpore, pro vt exceſſus defectusque eſt a recto. Eſt tamen differentia aliqua. Corpus enim habet ſe vt ὕλη καὶ ὑποκείμενον: Interdum etiã vt organum proſequẽs, fugiensue obiectum. Facultas interior, quæ animæ ſenſitiuæ eſt, ὡς τὸ ἐνεργοῦν καὶ εἶδος. Nã principiũ id eſt quod mouet; Affectus oritur a notitia ſenſuali; ſiue iã factus ſit ſenſus, ſiue olim, ita vt imago rei ex memoria, & phantaſia depromta iterum moueat vt quondã. Non autem nouit corpus: ſed omnia per corpus, tanquam aptum organũ, quod ſimul inſtruit vita, & aliis adminiculis, vt facultate ſua vti poſſit. Recte ergo

diximus affectus, seu turbidos illos motus animi, esse nec corporis tantũ, nec animæ; sed vtriusq; simul; animæ nempe non qua ratiocinatur, nec qua vegetat, seu alit, aut procreat; sed qua sentit: cui facultati annexum est τὸ θυμοειδὲς, quod proprie affectuosum est: ita vt duæ rationes sint huius partis, altera quæ sensus continet, altera quæ affectus. Argutus quispiã discerneret hæc causa & effecto communi circa dolores & voluptates. Reuera enim τὸ αἰσθητὸν famulatur etiam rationi seu intellectui. Intellectus aut simpliciter cognoscit, indeq; exercet rationẽ circa inuentionem & iudicium occupatã: aut perturbatur; seu intellectus vel ad simplicem notitiã refert allata seu ad dolorẽ & voluptatem; Ibi sapientiæ regnũ est: hic affectuũ. Vtrunq; sequitur actio sua; istud prudens, hoc perturbata. Itaq; ibi recta valet ratio hic magis minus corrupta. Hoc modo virtutes & vitia attingerẽt simul principẽ animæ partẽ: quod vero consentaneũ magis est. Nã si humana virtus in Ethicis consideratur: quæ sit propriũ hominis opus, seu effectũ; non qua nõ est homo, sed qua maxime, debebat inesse. Est autẽ virtus circa affectus. Quare & hi ad animam principẽ pertinebunt. Nec erunt communes bestiis, nisi κατά τι aut similitudine, vt Seneca dicebat. Apparet hoc etiam inde

1. de anima tex. 12. 2. de anima tex. 150. lib. de mem. cap. 1. Ex quibus colligitur si non est intelligere sine phantasmate. Intellectus aut si vel phantasia quadam est aut non sine ea, fieri non potest, vt sit sine corpore. Et phãtasmata oriuntur a sensibus consequens est nec sine or-

inde, quod affectus oriantur ex opinione, quæ non est in bestiis. Est enim iudiciũ rationis ex contingẽte ad falsum. Bestiis autẽ deest ratio. Et sic intelligatur ꝙ ante diximus ex philosopho, affectus ad sensitiuã pertinere, eã sc. quę nata est rationi ministrare. Philosophus considerauit rationes diuersas; atque ita explicauit rem, tanquã in disparatis subiectis esset, cum reuera sit vnum simplexque & idem subiectum. Plato deterius, vt & Galenus philosophati sunt, subiectis discernentes animæ facultates, tanquã tres animæ in vno essent homine, inter se cõnexæ communitate quadam corporis, veluti si quis tres principes vna casa, aut vno sileno inclusisset. Ferendi hi sunt, si pro subiectis sumserunt partes corporis, in quibus diuersæ facultates cõmunes plurimũ se exerunt, quanquãvnius sint principij communissimi; Non ferendi, si & natura & subiecto discluserunt totidem animas. Porro quod nos posuimus, id & Plato, & Aristoteles agnouerunt, φαίνεται (inquit phil.) τῶν πλείστων οὐδὲν ἄνευ σώματος πάσχειν οὐδὲ ποιεῖν, οἷον ὀργίζεσθαι, θαρρεῖν ἐπιθυμεῖν, ὅλως αἰσθάνεσθαι; Et paulo post. ἔοικε δὲ καὶ τὰ τῆς ψυχῆς πάθη πάντα εἶναι μετὰ σώματος, θυμὸς, πρᾳότης, φόβος, ἔλεος, θάρσος, ἔτι χαρὰ. καὶ τὸ φιλεῖν τε καὶ μισεῖν.

gano corporeo, nec sine sensu fieri intellectum.

1. de anima tex. 12. 2. Phys. tex. 12. Plato in Timæo & alibi. tex. 4.

Qui vulgariter de affectibus singulis

Thesis. 216. 217. & seq. differunt, vulgarem contemplationis modũ sequuntur & inductione quadam, vt in eadem specie commouentur plærunque singuli; ita describunt species affectuum. Nos sedulo cogitãtes, non facilem aut leuem contemplationem esse inuenimus. Etenim plurimũ dubitari posse iudicauimus, vtrũ tota continua perturbatio, quæ spectatur in aliquo, vt in lætitia, sit proprius verusq; læticiæ affectus, an potius concursus fiat pluriũ commotionum, ab vna simplici, quæ primum & per se vocetur lætitia, separandarum. Deinde etiã hoc dubitari vidimus, sint ne specie distincti affectus, an saltẽ modis quibusdam animi cõmotio, essentia eadem, discernenda: Et si essentiæ distantes sint, vtrum simplices an mistæ seu confusæ motibus diuersis eædẽ sint sumendę. Graue autem atque arduum videtur hæc exacte discernere, quod inordinate agitetur animus, violenteque inducatur nõ vno modo, pro celeritate huc illuc se versantis, diuersaq; cogitantis durante vno eodemque affectu. Agimus quidem nostris thematibus de ira & amore tantum. Verum operæ precium facturos putamus, si paulo altius exorsi rem fuerimus, vt tũ paulo ante iudicatę quæstiones dilucidiores fiant, tũ in pręcedẽte sectione problema, vtrũ affectus eius partis seu animæ sint

De distinctione affectuum.

mæ sint

mæ ſint cuius eſt & ratio, an diuerſæ alicuius, aliquantulum diſcutiatur. Principium contemplationis eſt naturæ diſpoſitio ſibi conſentanea, ad quam iudicatur deinde facile id quod exorbitat. Naturæ perfectio, cum ſit finis proprius, vt & ſit, & bene ſit. αὐτάρκειαν quandam, & quietem habet coniunctam. Itaque motus non eſt, ſi omnia recte ſunt peracta, nec motus incongruus ſi bene fiunt. Cum autem hominis functio alia ſecundum animam ſit, alia ſecundum corpus; Et vtraque aut vni inſeruiat, aut multis, quæ ſunt inſtar eiuſdem (Nam & propter nos & propter alios qui ſunt inſtar noſtrorum, ſeu alter ipſe, aut quorum vicem ſuſtinemus agimus) in vtroque genere ſecundum naturam optime conſtituti perfectionem attingimus. In corporis cura, ſi quæ decent præſto ſint, nutrimur, augemurque naturæ arbitrio ſufficienter. Animus noticia diſciplinaque paſcitur, ita vt contemplando proficiat conceptibus ſimplicibus, ſeu inuentione; Inuenta diſponat & iudicet. Omnia probe & tranquille, ſi interna externaque fiant ordine perfectiſſimæ conſtitutionis. Interna naturaliter habentia, conſpirant ad communem ſalutem concorditer. Externa, ſi ad ſuum quodque finem accommodetur, nihil inferunt vio-

lentiæ. Cum autem multitudo finium tantum variet: temporumque conditiones & modi vſurpandi, & alia adeo diſcrepent, vt accurate cognoſci diſcernique ea neceſſe ſit: nec principium intimum cognitionis attingat externa ſine medio, ſenſus, adminiculi gratia, additi ſunt, quibus internunciis mouemur coueni-entium & inconuenientium. Senſus naturæ, ſeu facultas illa, quæ cuiq; parti nutriendæ, & conſeruandæ inſita eſt, conueniens aſſumit, relicto inconueniente. Guſtus diſcernit ſapida, tactus calida, frigida, & reliqua, & ſic in aliis. Ratio ex ſenſibus collegit noticiarum argumenta, quæ accommodans ad mutua, docet ſine perturbatione, hoc congruum eſſe: illud incongruum, hoc auerſandum: illud proſequendum; Hoc pro natura: illud contra eſſe, & ſic in aliis quoque procedit, vt ſi quid amatæ rei pulchrum & bonum futurum ſit: illud admittit, ſi quid malum, id arcet. Itaque ſi quid etiam mali illatum eſt, iudicat corrigi oportere, vlciſcique iniuriam, ſi id res poſtulet; Et ſeu exemplum, ſeu facti memoria, illud quidem alios, hæc ipſum abſtinere in poſterum poſſit a ſimili. Ita lex nata eſt, quæ nihil aliud eſt quam iudicium neceſſarium de his quæ fieri oportet: vt de iuſto & æquo.

Senſus natura.

Lex.

quo. Itaque ſicut logicus aliquis concludit, citra commotionem violentam, iniuſtum debere puniri: hoc, illo modo, pro facti conditione: ita ſine affectu ratio, quã ſapientiam vocarunt. Hoc modo Stoici concluſerunt agere debere ſapientem. Et reuera nec Deus nec lex, quæ vera eſt, aliter agunt, licet homines aut etiam qui ad homines loquuntur, affectuum nomina etiam tribuat iudicio ſeu actionibus illis, vt cum furor tribuitur Deo, qui tamen per ſe furor non eſt, ſed iudicium ſyncerum deæquante delictum pœna, videtur autem furor eſſe, quia non intelligunt plærique magnitudinem delicti, cum ſentiant magnitudinem pœnæ. Omnia ergo ſiue interna ſiue externa comparata ſunt: ad hoc, vt ſimus, & vt bene ſimus; quod neceſſario conſequitur contrarij auerſio: ſcilic. naturam abhorrere interitum, & fugere aduerſa. Si illa ſunt, ſeu præſentia, ſeu futura, (nam adhæret ipſis temporis circumſtantia) nihil accidit noui, neque eſt perturbatio. Similiter enim ſe habet perpetuo; cum conſeruatio ſit familiarium pro modo naturę. Si hæc vel adoriuntur, vel adortura ſunt, ægre habet, & iam afficitur. Niſi rerum vſu edoctus animus ferẽdum placide malum moneat. Eſt autem malum omne extra-

Recta ratio ſine perturbatione.

Furor Dei.

Malum.

extraneum naturæ. Itaque primi hinc o- riuntur affectus, ex fuga aduersitatū, quæ præsentes dolorem excitant, futuræ metū si animus impos sit ad se continendum. Euenit autem etiam vt contingentium ambiguitas & deprauatio, & imperitia falsum pro vero obtrudat, & instituatur collatio falsa: vnde existit etiam appetitus cōcitatior aut depressior iusto. Itaque etiam affectus circa bonū falsum oriuntur, vt cum quis ingenti bono se affectum putans lætitia efferuescit, & ex potestate mentis rapitur. Alius futuri cupiditate seu libidinē nimium gestit. Inde fit vt quatuor perturbationibus primis omnino commoueatur animus impos, nec recte iudicans: dolore scil. & metu, gaudio & cupiditate. Et hinc patet quomodo acceperint hæc vocabula Stoici, & quo pacto dixerint ex opinione affectus nasci, tollendosque esse a sapiente, quanquam posteri vocabula commutauerint, & gaudium homonymice appellarint naturæ amicam constitutionem, qua in se quasi acquiescit, aut in eo, a quo sibi bene esse intelligit, quale est verum & absolutum bonum. Sic desiderium appellarunt eam dispositionem naturæ, qua quis in futuro bono placide cōsentit: siue id sit ἐξ αὐταρκείας sui ipsius ad omne æuum, siue ex certa alterius veluti abso-

Primi affectus. *Affectus ex falsis.* *4. affectus.* *Stoicorū sententia.* *Gaudium.* *Desideriū.*

absoluti boni fiducia, ex qua oritur virtus quæ spes vocatur. De verbis non pugnandum est, si res constent. *Spes est virtus.* Cupiditas affe-ctuosa est animi impotentia quædam ex futuro bono opinato. *Cupiditas.* Gaudium est animi incõtinens affectus ex bono falso præsente. *Gaudium.* Nec refert si qui videntur etiam ex veri boni seu præsentia; seu appetitu valide commoueri, veluti si quis πληροφορία quadam promissionum diuinarum, quas antea ignorauerat, immodice exultet, hic nihil alienum committit, si non exorbitet ad peregrina, terminos rationis egressus, veluti ij, qui etiam ad impudentiam prolabuntur. Illa autem commotio apparet extra ordinem esse, siquidem fallitur spectantis iudicium, dum non æstimat boni latentis præcellentiam. Sicut enim non agnoscimus illam πληροφορίαν, quam natura integra requirit: ita nec illam: qua quis ad verum bonum seu præsens seu futurum agitatur. Itaque virtutis veræ mali sumus æstimatores, vt Dauidis vxor. *Virtutis veræ mali æstimatores.* Rectius Petrus bonum esse sentiebat cum Christo, Moyse & Elia in illa luce diuina esse, qui tamen recte iudicans, illud non agnoscebat. Non capit hæc nostra constitutio illud τὸ ἀληθὲς καὶ θεῖον. Si quis alius falso bono similiter mouetur, is afficitur, & decorum excedit. Quæ dicta sunt, bre-

Collectio dictorum. uiter ita colligamus. Quæcunque in notitiam veniunt, siue denuo accepta, siue ex memoria aut phātasia recepta, disponere animum ad affectus possunt. Sunt autem vel νοητὰ vel αἰσθητά: Et hæc vel sensilia proprie vocata: vel improprie, vt quæ sensum naturæ assequuntur. Omnia autem corpus simul & animam mouent. Est enim affectus passio corporea. Mouent autem vi boni vel mali opinati, idque aut quia attingit ipsum, qui mouetur, vel aliū, cum ratione temporis præsentis, vel futuri. Præteriti enim recordatio est, a qua si cōcitatur animus, tāquam nouus motus est, itidem vi pręsentis aut futuri boni seu mali expressus, veluti quem pœnitet peccasse: ei pœna futura vel præsens succurrit, quanquam possemus dicere istam affectionem esse ex vetere renouatam, veluti qui ex memoria depromunt olim conditas imagines. Itaque tempora similia erunt, & affectus non idem: sed similis.

4. primi affectus. Porro ex bonis malisve oriuntur cardinales, seu primi affectus quatuor: Sicut bene videntur iudicasse Stoici. Duo τῆς ἡδονῆς, & duo τῆς λύπης, seu duo grati, duo ingrati: Grati quidem lætitia, quæ est affectus gratus, ob bonum opinabile præsens: Et libido quæ est affectus gratus, ex bono opinabili futuro. Ingrati vero ægri-

Lætitia.

Libido.

tudo

ægritudo quæ eſt affectus ingratus ob malum præſens: & metus, qui eſt affectus ingratus ob malum inſtans. Ex his aduerſantur ſibi fugæ & proſecutiones: fuga ſc. præſentis & proſecutio præſentis, vt lætitia & ægritudo, fuga item ſeu auerſatio futuri, & proſecutio futuri, vt metus & libido. Hi affectus cum non ob proprium bonum malumue ſunt; ſed ob alienum, variant nomina. Læticia enim ob malum alienum dicitur ἐπιχαιρεκακία, ſiquidem id futurum eſt, ſi præſens, dicitur maleuolentia. Si bonum alienum, congratulatio eſt, aut delectatio, quanquam Ciceroni, Delectatio eſt quæ delinit animum ſuauitate auditus. Si futurum, communi nomine ſolet itidem appellari. Gratulamur enim amicis etiam futura bona. Ægritudo ob alienum bonum eſt inuidentia: Ob alienum malum eſt miſericordia. Nec hic nomina diſcernuntur temporibus, niſi velis commiſerationem, condolētiam, aut ſimile quid dicere. Metus ob alienum bonum variat. Si enim inde eſt, ne amittat amicus bonum, cadit in claſſem ægritudinis, vocarique poteſt ſolicitudo, quæ Ciceroni eſt ægritudo cū cogitatione: ſi, ne adipiſcatur inimicus, ad inuidentiam, & obtrectationem maleuolentiamque recidit.

Aegritudo. *Metus.* *Epichareticia.* *Maleuolentia.* *Congratulatio.* *Inuidentia.* *Miſericordia.* *Solicitudo.*

Libi-

Ira. Odium.

Libido alterius mali ira est, siquidem est futurum: sin præsens, vocatur odium. Et quidem ira cupit inferri, odium cupit tolli; Et cognatus hic affectus est, imo coincidit aliquando cum inuidentia, & contemtu. Cicero vocat iram inueteratam. Nam non procul ab ira distat.

Confusio & mistio affectuum. Item consecutio.

Porro hæc affectuũ genera non raro alij consequuntur, non raro ipsa gradibus discernuntur, sæpe commiscentur. Ex libidine nascitur amor, qui fruitione boni amati transit in lætitiam. Ita Horatius inquit:

Ludus enim genuit trepidũ certamen, & iram
Ira truces inimicicias & funebre bellum.

Lib. 1. Epist. ad Mæcenatem. Et Phil. lib. 2. The. 4 ὀρ[illegible] ἔστι ποιητικὴ ἔχθρος. Disparata.

Metui etiam non raro succedit odium, quod abit in tristitiam. Omnino varia est affectuum coniunctio, successio, mistio. Amori aduersatur odium, & quadam tenus etiam ira. Solent autem disparata vocare cum vnum opponitur multis, etiamsi illa contrarium participent. Itaq; in thesi nostra diximus affectus hos inter se disparatos esse. Conueniunt autem genere

Cur metus oppositus iræ.

libidinis, quæ aliud prosequitur. Metum iræ aduersum posuimus paulo remotius ex sententia autorum. Cum enim libido metui opponatur, & ira sit species libidinis, speciem aduersam pro genere arripuimus. Neque tamen refert hoc multum.

Affectus nõ veras babẽt species.

Affectus enim non videntur veras species habere;

habere, sed modis, & aliis argumentis, veluti fine, subiecto occupante distingui. Sed quomodo appellauimus cupiditatem amorem boni, cum ita videatur mali inferendi libido esse? Scimus cupiditatis *Cupiditas.* vocem accommodari ad partem animæ irrationalem, quæ vocatur ἐπιθυμία. Sed & hoc scimus interdum promiscue vsurpari eandem: sicut & voluptas accipitur *Virg. Hinc* pro libidine. Verum hoc curent gram- *metuunt cu* matici. Cum autem qui alteri malum in- *piuntque, do* ferre cupit, simul satiet desiderium suum, *lent, gau-* *denique.* & hoc ipso facto consentit, gaudetque. Ideo quodammodo ita libido boni est. *Ira.* Neminem enim libet male pati. Quod alij dicunt iram compositam esse ex do- *Ira an composita.* lore & cupiditate, id nos vocamus coniunctionem, seu duos affectus coniunctos, aut ex se natos cum interim libido genus sit iræ, quæ nascitur ex præconcepto dolore, quem intulit offensa seu iniuria. Et solent autores disparare ægritudinem & libidinem: huic subiicientes iram, illi dolorem. Itaque dolor pars iræ nequit esse, nisi quis totum affectum confusum vocet: cui tamen accedunt odium, lætitia, iactatio & similes. A dictis non *1 De anima* multum dissentiunt ea quæ Aristoteles *tex. 16.* scripsit. Definit is iram ὀρέξις τῆς ἀντιλυπήσεως, quod Seneca reddidit, cupidita- *lib. 2. de ira.*

te doloris reponendi, quam definitionem Philosophus Dialecticam vocat: aliter physice ita: ὀργὴ ἐστι ζέσις τοῦ περὶ τὴν καρδίαν αἵματος ἢ θερμοῦ quibus verbis attingitur materia cum motu quodam, sed generaliore iusto. Alibi ita; Ira est appetitus apparentis vltionis, cum dolore propter apparentem immerito vel in se vel suos contemtum. Hic appetitus dicitur pro libidine; Et commotio irati, constans ex pluribus, describitur addito dolore cum causa: ita vt detur Rhetorica descriptio potius quam definitio.

Sect. 2 probl. 26.

2. Rhet. 2.

Cur ira composita.

Hæc causa videtur esse, cur posteriores iram composuerint, nempe Aristotelis iudicium secuti sunt, quanquam non est κατὰ παντὸς descriptio, cum non ob contemtum solum, hoc est, despectũ, detractionem, contumeliam, quæ sunt partes contemtus, sed & ob alia commoueantur irati, & non raro ob sua facta. Dumque ait iram esse dolorem quendam ob non assecutum id, quod petitur, videtur ipse non solum contemtum agnoscere. Non raro enim fatui quidam succensent rebus quoque inanimis, non succedentibus ex voto, vt vento aduersanti. Apparet autem Aristotelea fluctuatio, dummodo dolore definit iram, modo appetitu; cum ille nascatur ex fuga, hic ex prosе-

Aristoteles in ira fluctuat.

prosecutione rei. Non sat exactè, vt postea Stoici, discreuit inter perturbationes se consequentes, aut etiam coniunctas. In problematis iram timiditati opponit, *8. Probl. 12.* sicut nos thesi 220. Alibi mansuetudini. *2. Rhet. 3. & 2. Eudem 6.* Verum hæc potius omnium perturbationum seu animi ægritudinum vacuitas est. Mansuetus enim dicitur, qui non transuersus rapitur; perturbaturque affectibus. *Mansuetus.* Itaque non primum aduersantur sibi ὀργὴ καὶ πρᾳότης. Odium ab ira distinguit ita, vt in singulos sit ira, odium tam in singulos quam omnes, vt in illa calliam tantum, hoc in calliam & homines. *2. Rhet. 3. Odium distinctum ab ira.* Item quod ira cupiat λυπῆσαι, odium κακῶσαι. Item quod doleat irascens; odio habens non doleat: Irascens multitudini ignoscat; is qui odit, nulli: quodque hic velit non esse, quem odit; irascens velit esse, vt saltem repatiatur. Alibi iram vocat particulam odij: sicut Stoici volebant odium esse iram inueteratam. *5. Polit. 10.* Id autem inde, quia ira quodam modo existat causa rerum earundem. Distinguit maiore vehementia, quæ sit in ira, quodq; odium magis vtatur ratione, ira minus; odium sine, ira cum dolore. Verum hæc omnia non necessario sunt iudicata. Si odium est ira inueterata, aut ira particula odij, cur non sit vterque affectus cum dolore? Aut,

cur non possit esse vtriq; coniunctus dolor, a quo tamen specie sua distat? Non enim ira dolor est, sed cum dolore, seu excitatur dolore, tanquam causa. Et cur odij sit, afficere malo, iræ autem saltem tristare? An non irati expetunt vindictam iniuriæ, aut offensæ? Malum ergo alteri. Cur etiam non irascamur vel toti genti? Videtur rectius ex pertinace ira fieri odium, vt sic distent causa & effecto, vel antecedente & consequente. Et aliquando amoris priuatione, siquidem mutatio ex contrario in contrarium est. Ira amori vicinior est quam odium. Quæ grata sunt, amantur; Quæ ingrata, odio habentur; Amor ex gratia est: odium ex horrore. Hæc bene Aristoteles: cum vult iram sequi quandam voluptatem propter libidinem vltionis; quod iucundum sit, si quis putet se consecuturum quod expetit; quodque imaginatio vlciscendi voluptatem creet. Indicatur his, iram esse libidinem quandam: & non dolorem: Male vero illud, quod iratus expetat possibilia sibi, non autem impossibilia. Quam sæpe euenit iratum imprecari vltionem alteri sibi impossibilem? Dum enim feruet affectus, & rationem transuersam rapit, non relinquit rationi locum considerandi, possibilia ne an impossibilia velit. Et si volun-

Ira libido quædam.

Etiam iratus impossibilia petit.

2. Eud. 10.

voluntas ſit impoſsibilium quoq;, cur iratus non expetat talia? Herus ille iratus demẽſum vini ſeruo abſtemio aufferri iubebat. Impoſsibile erat vinum ſubtrahere demenſo eius cuius nullum erat. De amore nobiſcum ſentit Philoſophus, cum eum opponit odio, cum autẽ definit τὸ φιλεῖν, quod ſit, τὸ βούλεσθαί τινι ἃ οἴεται ἀγαθὰ ἐκείνου ἕνεκα, ἀλλὰ μὴ αὑτοῦ, καὶ τὸ κατὰ δύναμιν πρακτικὸν εἶναι τούτων; videat quomodo ſecum conſentiat, voluntatem rationi coniungente: affectum abiungente. Si eſt voluntas quædã; & voluntas eſt τοῦ λογικοῦ, cur affectus non ſit eiuſdem? Item ſi diuerſi ſunt appetitus, voluntas, cupiditas & θυμικὸν: cur vnum definitur genere diuerſi? ſub θυμικῷ ſunt affectus, amor affectus eſt: amare, eſt affici & moueri hoc motu: non itaque erit ſeu amor voluntas, ſeu amare, velle. Eodem modo peccat Fracaſtorius, qui amorem vult naſci ex gaudio, cum illi rei, a qua oritur gaudium bene volumus, aut eam deſideramus, qui amor ſit beneuolentia eius rei, ob quam gaudemus. Facit autem amorem communẽ etiam aliis animalibus. Sed hæc nos copioſius perſecuti ſumus, vt naturas affectuũ ſingulorũ contemplaremur diligentius, oſtenderemuſque difficultatem explicationis, cum etiam acutiſsimus Philoſophus non admòdum

2. Rhet. 4.

2. moral. Eud. 10.

Fracaſtorius.

An amor ex gaudio.

dum consentanea pronunciauerit. Videre ex dictis aliquo modo est quomodo iudicandę sint quæstiones propositæ. Pauci affectus sunt primi, sincerique. Sæpe pro affectu ponitur passio aliqua, aut vitium, veluti auaritia, arrogantia, iactatio.

Fracostorius. Et Fracostorius affectibus annumerauit spem, quæ virtus est nata ex affectu, vt & verecundia. Item risum, admirationem, ecstasin, quæ partim affectus sequuntur, partim passiones sunt naturales, etiam citra affectum. Sæpe gradus vehementię nominibus discreti pro specie distantibus (vt ita loquamur) sumuntur, vt ira, indignatio, excandescentia, discordia, inimicitia. Sæpe confusio est vno accepto pro altero, aut multis se consequentibus vel comitãtibus in vnum congestis, vt cum gaudium pro amore ponitur, aut coaceruantur dolor, libidoque in iram, quæ tamen sunt disparata genera, quia arduum est singulas species proprie discernere tam varie concitatis animis singulis, prout varium concurrit temperamentum, consuetudo, ætas, obiectum, cogitationes, studia & quæ alia mirifice affectus permutant. Ita Horatius ex Terentio amorem congerit ex bello, paceque permutatis pro ingeniis amantium. Et amantes cernuntur

tur modo lætari, modo triſtari, modo metuere, modo cupere. Non eſt vt quis affectum amoris per ſe velit ex paſſionibus amantis conſtituere, niſi omnes affectus in vnum malit confundere. Sic ergo cenſemus, quemque affectum ſingularem per ſe ex ſua natura ſpectandum iudicandumque eſſe: nec valere illam ex multis miſtionem ad vnam formam miſtam, quæ proprie miſtilium alteratorum corporum naturalium eſt. *Affectus pro ſe ſpectandi.*

An ſint ſpecie diſtincti affectus iudicatu non videtur eſſe difficile. Species ſymbolum cauſarum eſſentialium eſt: ſicut & genus. Eſſentiales cauſæ materia & forma. Affectus nudæ formæ aut ſeparatæ nō ſunt. Sunt enim materiales paſſiones, ſeu corporeæ. Nec eſt illis alia materia, quam ſpiritus, ſanguis, cor & reliqua. Calor inſtrumentariæ virtutis rationem obtinet: Anima interior primæ cauſæ. Senſus aut noticiæ ſenſuales, ſiue ſenſus proprie vocati, ſiue eæ poteſtates, quæ ad ſenſum reducuntur, itidem inſtrumentariæ. Forma affectuum con motio ſeu agitatio, aut perturbatio eſt. Cum enim ſunt, agitatio animi eſt. Iam ſi nullus materiam ab alius materia diuerſam ſortitus eſt: Sed eadem aliter atque aliter afficitur, & mouetur pro diuerſitate motus, quem *An affectus ſpecie diſtincti.*

prima causa producit, materia non differunt, sed quasi quodam materiæ. Dicimus enim cum sic mouetur animus, quæq; ad eum pertinent huius istius gratia, ira est, amor est. Motiones diuersæ videntur diuersitatem formarum inducere. Sed accidit eidem mobili hoc: & contingit in vno affectu varie moueri animum, non vniusmodi. Non ergo certa forma dari posset: etiamsi agitatio pro forma cuiusque propria acciperetur. Plærunq; subiecta occupantia, & fines & modi quidã discernunt affectus. Nec bene dixit, qui iram definiuit feruorem sanguinis circa cor. Non sanguis, sed & spiritus & reliqua patiunt feruide. At idem accidit febricitantibus. Ita non bene, qui bilis efferuescentiam vocauit. Biliosis occasio est ad motus velociores, impetuososq;. Sunt irritabiles naturæ. Itaque affectus iræ facile in illis inuenit locũ, & inflammatur animus. Temperamenta, & humorum exuperantiæ, dispositionem quandam conferunt, non totum constituunt. Vt ergo diximus videtur hæc quæstio non difficilis explicatu ex dictis. At videntur rursus alia eandem grauem efficere. An enim odium, ira, amor, inuidia, metus, dolor, non distent specie? Commune subiectum ipsis est, est & communis agitatio. Atqui hæc non

Ira an feruor sanguinis.

Biliosi cur iracundi.

Contra.

non negat ſpeciem; ſed potius conſtituit. Eſt enim in ſpecie communio ſingularium ſecundum eſſentiam. Imò illud ipſum etiam genus conſtituit. Ideo enim affectus animi dicuntur, quia animus materiatus in ſanguine, ſpiritibus, corde, commouetur. Verum enimuero, ſi poſſes mihi oſtendere materiam vltimam in ſingulis affectibus diſcretam vltimo; conſentirem. Sed cum vna eademque ſingularis materia ſit in omnibus nō diſtincta niſi modo motionis, & alteratione quadam. Non perſuadebis, vt vt nomina variant, ſpecie vera differre perturbationes iſtas. Nominamus interdum ſpecies: nominamus & formas, ſed modificate abuſiue: κατὰ συμβεβηκὸς ſicut philoſopho etiam qualitates ſunt formæ: Et ſi veræ ſunt ſpecies, cur non poſſint eſſentialiter definiri? Cur dicendum eſt, amor eſt affectus amantis? Amor eſt libido boni grati? Amor eſt commotio ſanguinis, ſpirituumque cordis ex appetitu boni iucundi affuturi? Et diſtinguitur a gaudio, ſola præſentia boni. Quod enim nobis coniunctum, & conforme cupimus, cum nondū ſic id amamus: Quod eſt iam; eo gaudemus; ei acquieſcimus iucunde; eo fruimur cum voluptate, & geſtione. Quæ dicta ſunt, omnia deſcriptionem quandam exhibent; definitionem

Vnde pendeant affectus. neutiquã. Præcidimus hic multas alias disputationes, ex quibus est & hæc, vtrum affectus pendeant ex intellectu, an phantasia, an aliquo alio principio: Et vtrum sint omnibus animalibus cõmunes: sitq; phantasia commune illud principiũ omnibus sentientibus: Et similes. Nam de affectibus nimis multa. Alterius loci erat hæc contẽplatio. Sed quã in thesi studiosorũ gratia ita tractare libuit, data occasione.

Thesis 222. Secundum obiectum sat dilucide tum ante in nostra explicatione tũ in thesibus sequentibus declaratũ est. In hoc negotio omnino inquã necesse est antecessisse noticiam hostis; sed non tunc primum cũ ad cadauer is accedit. Cũ homo esset nouerũt se mutuo alteriusq; sanguis ad alterum est mutatus, perinde vt totus animus hostilis effectus. Hinc infra diximus nõ signari eũ, qui clam sine agnitione trucidauit Agnitione vero sensuali, non tantũ per oculos; quãquã in his est vis maioris impressionis: vnde & maior ad iudiciũ efficacia. Manet autem affectio similis in cadauere, non nimis corrupto, aut alterato. Itaque & similis motio. Nec mouet ratione qua est agnitus hostis. Nam istud principium iam secessit. Sed ratione ea, qua materia ad aliquem motum est procliuis; & ex potentia actu mouetur, si prouocetur. Ita magnes com-

communicat ferro non ſubſtantiam ſuam ſed vim ſimilem; Sanguis, qui materia affectus quædam fuit, non iam animum obtinet ipſum aut aliquid de animo; ſed ab eo vim accepit ſimilis motionis, quam exercet etiam abſente eo, dato motus principio externo. Et ita intelligimus materiam phyſicam, cuius eſt potentia ad aliquē motum vt cum ſemen aut terra mouetur ad plantam per naturam, excitam ab externo aliquo motum prouocante, non quemuis, ſed eum, qua nata erat ipſa moueri, ex interna diſpoſitione. Hic non neceſſe eſt imaginationem, noticiam, cogitationē de fine, & alia talia intercedere. Impetu proprio ad finem tenditur, poſtquā moueri inceptum eſt. Notandum autem eſt vim principij foris mouentis etiam phantaſma viuentis validum, obtinere. Affectus enim tam a notitia intuitiua, vt loquuntur, naſcuntur, quam ab ea, quæ ex memoria per phantaſma repræſentatur.

In ſenſitiua anima nulla eſt προαίρεσις ſiquidem eſt, vt vult Phil. μετὰ λόγου καὶ διανοίας, ὡς ὂν πρὸ ἑτέρων αἱρετὸν quæ ipſa non eſt in pueris & aliis animalibus, licet in eis ſit τὸ ἑκούσιον. Quanquam autem inventi ſunt olim, & hodie reperiantur, qui rationem etiam tribuunt beſtiis, cum intellectu: nos tamē parū moti eorū argumētis, cum

Theſis 224.
3. Eth ad Nicom.

Quidam etiam beſtiis rationem tribuunt, vt Veteres.

2. de anima tex. 150. Et Tetosibus quidam. 6. Ethic. inc. 2. 3. Ethic. incom. 3. 5. Ethic 8.

cum sint futilia, Aristoteli in hoc consentimus, quod προαίρεσις non sit ἀλόγων, sed ἐλλόγων: sitque ὄρεξις βουλευτικὴ, vt idem sit τὸ προαιρετὸν καὶ τὸ βουλευτὸν vnde & ἀπροαίρετα, ὅσα ἀπροβούλευτα. Itaque tum bestiis deest, tum in homine est, non qua sentit, sed qua ratiocinatur.

Thesis 229.

Exemplum magnetis declarat quodãmodo thema, nõ ostendit similitudinem, aut attractionem similem, veluti supra diximus. Sed sicut natura sua mouetur ad ferrum magnes, sine cognitione, & contactu corporali; ita etiam sanguis interemti, etsi non tangatur ab occisore.

Thesis 230. Sic ea qua se ad arct. conuertit altero apice. Et qua dicitur arguere incestas. Duæ crases.

Qua vi magnes ferrum trahit aut ab eo trahitur, ea non est ex primis qualitatibus, aut harum mistura, sed dependet ab ista essentia, estque eius proprietas intima. Vnde nec frigus nec calor istam impedit. Quod autem temperamentum substantiæ dicimus, & non simpliciter temperamentum, inde est, quod crases agnoscamus duas, alteram ex mistura qualitatum elementarium subiecto qua cal. frig. hum. siccum est; alterã ex essentia misti, qua simpliciter est. Vnde & formalis quibusdam vocatur & specifica proprietas, vt quod ventriculus concoquit, non ex calore est, seu simplici seu misto: Sed ex substantiæ eius proprietate, dum ex talibus essentiæ partibus

taliter

taliter dispositis constat: Alioquin multis partibus calidior temperatura est aut ęque calida; at non possunt nec datum illis est exequi officium ventriculi. Sed de hac re disputauimus alibi.

Sine præcedente imaginatione aut notitiæ etiam viui mouentur similiter: non itaque id absurdum est in defunctis. Fit autem ob commune aliquod principium, vt est natura spirituum & sanguinis, siue prima siue per assuefactionem acquisita. Hinc qui soliti pedibus gesticulari, etiam aliud cogitantes istud agunt: Et Naturam expellas furca tamen vsque recurrit. Est autem etiam consuetudo natura quædam: vt & mansuefactio bestiarum, quibus videmus recurrere sua sponte motum consuetum; vt isti Sturno, qui assueuerat pronunciare hæc verba; Caue tibi a consortio prauo: quæ ipse, cum euasisset caueam, & inter alios ruri captus fuisset, venatori occinit more solito. Idem de coruo sutoris legimus tempore Augusti, qui non tantum suũ χαῖρε, sed & cum emere eum nollet Augustus, oleum & operam perditam pronunciauit, nempe redeunte ad motum solitum lingua, cum neutiquam intelligeret censuram aut verba Augusti. De passere affirmant, quod imitari consuetudine possit lusciniam; sed non omissa consueta *231. Thesis.* *Consuetudo.* *Sturnus loquax.* *Coruus.* *Passer.*

canti-

cantilena sua in fine modulationis. In plantis obseruatio est obscurior. Est tamen etiam his simile quiddam. Nam cultura frequente assuescunt tandem mitescere, & ferinam naturam deponere, quod postea etiam sine cultura obseruant tametsi plurimæ redeant ad ingenium neglectione. De aruorum cultu idem agricolis notum est. Quædam enim coli pinguiter quasi assueuerunt, quædam non. Itaq; si ab vsitato recedas, damnũ facias. Sed illustrius hoc totum est in hominibus, & bestiis disciplinæ cuiusdã capacibus, vt de funambulis, Elephantis, saltatoribus equis, vrsis felibus ad mensam ministrantibus, canibus nunciis, & obsonatoribus aliisque innumeris constat, etiam cum temporum obseruantia. Nam non facile excites eas, nisi quo tempore assueuerunt perinde vt plærique cibum non desiderant, nec ferre possunt, nisi iusta solitaq; hora & aliqui semel, aliqui bis, aliqui ter quaterue ad epulas redeunt. Ita somnus pro cõsueto inuadit sua sponte, natura suo tempore calorem ad ventriculum mittente, & ad cerebrum halitus, tanquam sciat qua hora sibi sit feriandum, & qua operandum. Multos audiui, qui fluxionibus ad cura vexati statis temporibus easdẽ accedere & recedere animaduertãt; quod olim laborante ea parte solitæ sine

Plantæ cultura mansuescunt.

Arua.

Elephanti funambuli.

Ventriculus horæ obseruator.

allabi. Galenus in lib. de Theriaca ad Pisonem cap. 11. Noui quendam mihi familiarem, qui cum Grabato decumberet, ex capitis sui dolore ventorũ discrimina fecit. Norunt Medici, qua difficultate cõsuetudines eiusmodi tollantur. Ita consueti cõflictari morbis, statis momẽtis eos experiuntur, nec de vita valde periclitantur. Sed in re manifesta verbis opus non est.

Venti obseruati dolorẽ capitis.

232. De his videndus est Athenæus, Plutarchus, Baptista Porta & alij qui de Musicæ effectu scripserunt. Veteres sane ad concitandos in bellum animos, vsi sunt musica, vt Lacedæmonij, qui versas Tyrtæi & Pindari decantabãt. Et erat Phrygiũ genus ad hãc rem aptũ. Timotheus musicus Phrygio instigauit Alexandrum ad arma. Cromaticum ad molliciem erat comparatum remissionemq; animi. Doricũ ad castitatẽ & prudentiam; Lydium ad intellectus acumen. De Chamæleone pontico & Achille memorat Athenæus, quod musica sedauerint concitatam iram. Sed vt dicimus in his saltem est aliqua declaratio, quia Iracundi data occasiuncula aliqua, qualis est grauis & seuerus sonus, facile ad iram vertuntur, & pro consueto mouentur, veluti Plutarchus, qui auditis modis qui Harmatij vocantur ab Antigenide decantatis hostem ex amico assidente fecit, irruens in ipsum

Vis musicæ in affectibus.

cum

cum impetu. Nostratibus hominibus sępe inter pocula redeunt consuetæ furiæ. Succurrit hoc loco lepida quædam historiola eius qui deferre alios assuetus inter pocula conniuens seipsum vt sorex prodidit. Aluntr respublicæ quædam delatores, quos vocant consiliarios secretos. Ex horum numero vnus cum bene potus ad mensam dormitaret, tanquam coram magistratu incepit nominare socios in eadem mensa compotantes, & crimina deferre. Et licet admoneretur vt si prodere vellet, suo loco id faceret, tamen abstinere non potuit, donec cum sella in pauimento prostratus euigilauit. Tanta vis est assuefactionis vt etiam insciis inuitisque redeant commotiones. Idque si organis totis crassis solidisque accidit, cur non sanguini mobili? Obtinet autem vna violenta mutatio vim assuetudinis. Quæ inter domiendum recurrunt, putantur esse reliquiæ sensilium, in organis restitantium. Vnde cum cæteræ agitationes a nouis obiectis cessent, hæ incipiunt phantasian mouere; veluti cum sole remoto, stellæ elucescunt. Nam minor actus præ maiore non sentitur. Fiet ergo phantasma, quod est somnium in dormientibus ex obscuro icto sensibili. Sic inquit Phil. Quæ passio sit a sensibilibus in sensoriis, non solum inest in sensoriis

Proditor consuetā actionem repetit imprudens.

Obuiæ inter dormiendū.

Aristotelis sententia de insomniis.

riis

riis dum sensus agunt, sed & dum abierunt. Item passio ipsa est non solum in sentientibus sensoriis, sed & quiescentibus & in profundo & superficietenus confirmantur hæc affectione, quæ aliquantisper in oculo manet post inspectum solem. Et sic de reliquis coloribus euidentibus, quos sumus intuiti fixius. Sic in vertigine concepta ab aliqua re agitata. Nam ad alia versi, similem illis inesse passionem arbitramur. Facilem vero etiam motum fieri a paruis differentiis, itidem comprobatur. Vnde cap. 3. deducitur id quod ante diximus, nempe reliquias illas, paruasque motiones noctu quiescente turbatione mentis fieri manifestas, & sic accurrere actionum diurnarum somnia, quę a paruo principio, sæpe in immensum ampliantur, visisq; falsis pro affectione miscentur. Nos vt ista non negamus, ita hanc causam non abiicimus, quod tum sensus interior, communis dictus, tum phantasia motu consueto agitetur in somno potissimum, quando alia mutatione facultas ista est liberata. Idque tunc accidere potius arbitramur, cum recte disposito corpore sobrie & diligenter seu serio res tractauimus. Nam tunc altius imprimitur mouendi causa. Videtur obstare quod imaginatio definiatur motus a sensu in *Alia causa.*

actu factus. 2. de anima tex. 161. Sed hoc de his verum est, quorum est sensus non de omnibus. Nam chymeras etiam imaginamur. Mocenicus in parte 3 cõtemp. 4. cap. 14. putat species sensilium retineri in ipsa phantasia; vnde recurrant noctu tempore quietis ad sensuum exterioru m organa foris clausa intus aperta ibi ob frigus hic ob calorem. Sic speculorum officium præstare sensoria, & exhibere phantasiæ iterum suas imagines. Negat autem ea quæ mouent dormienti sensus, in exteriorum sensuum organis retineri, siquidem hoc admisso semper eandem perceptionẽ inducerent: vt ita semper somniarẽt dormientes. Item fore vt aliquando oculis vsi, post cæci facti, nihil de coloribus somniarent, quod putatur falsum. Vnde Aristotelea sententia aliquantum cõuellitur. Non tamẽ omnino absurda est. Et plures possunt esse occasiones somniandi, veluticum quis leui somno suspensus præsens lumen per palpebras admissum, ita percipit, quasi id loco somnij esset: Et sic insusurrant in aures: quod intus repręsentatur loco somnij Et ita in tactu gustuque quod crebro sentientibus euenit, lingua imbuta dulci aliquo ex destillatione liquore. Potest etiam fieri. vt ex memoria recurrat imago, cum nõ sit absurdum, sicut reminiscimur vigilantes,

Mocenicus.

Memoria est in parte imaginatiua.

lantes, ita motum eum posse repræsentari in somno, præsertim dato eius principio, vnde mouentur postea connexa. Cæsalpinus lib. 5. quæst. Peripat. quæst. 7. prope accedit ad hanc sententiam, cum dicit imaginationes esse veluti picturas: sensum, memoriam & spem, veluti quæ repræsentantur picturis. Ita enim etiã res memoriã compræhensa ad imaginationẽ & sensum recurrere potest, ibiq; repræsentari: vt idẽ apertius paulo post dicit, imaginationes plurimæ principum motus habent ex nobis, vt ex sensu vel memoria alicuius. *Cæsalpini sententia.*

Argumenti vis ex comparato minore ad maius est: quod scilicet consentaneum magis sit sanguinem a funere recente moueri ad consuetum vel impetum semel cõceptum, qui ob magnitudinẽ vicem consuetudinis obtinet, quia in viuo spõte sua citra imaginationem, & contra voluntatẽ etiã mouebatur solito modo, vel iuxta impressionem violentam. Ratio est, quia in defuncto sui solius est: in viuo voluntas, imaginatio, nouæ impressiones & alia obstare possunt; At etiãhis impediẽtibus sæpe mouetur, quanto magis nullo impediẽte? *233. Thesis.*

Sanguinẽ a morte nõ cessare esse sanguinem primo, & per se seu συνωνύμως, videtur dubium esse. Nam cadauer a morte, humanũ corpus ὁμωνύμως vocatur: & oculus *234. Thes. Sanguis defuncti an sit sanguis primo.*

mortuus, quia visionem, quæ est forma eius, amisit, nō primo appellatur oculus, sed vt pictus oculus. Nos hic de sanguine recente loquimur, qui adhuc obtinet potentiam ad actum suum; quem etiam exercet, h. e. nutriret calorem & spiritus participaret, esset sensuum minister, si principium gubernans adesset. Hunc ergo ad huc sanguinem licet appellare. At non sanguinem hominis primo. Nam homo iam esse desiit forma perdita, quæ τὸ εἶναι præstabat. Si oculus misti formam retinet etiam a morte; etiamsi formam alterā seu actum secundum amisit. Nec putandum est formam istam organi ex mistione temerariam esse, & non participare oculi nomenclaturam.

Oculus.

Non enim quoduis ex quouis miscetur Et fines sunt duplices, primarius vnus, vt videat, cui astipulatur finis subordinatus, vt sit talis ad videndum. Ob hunc est mistionis forma. Itaque oculus est altero fine & forma; etiamsi non possit videre propter principij defectum. Hoc etiam ita patet. Oculi constitutio talis est, vt possit colores recipere, eosque adaptare principio videnti. Nisi ergo sit corruptus, dico ipsum etiam post mortem hoc officium præstare. Itaque sua ex parte recipiet colores at homo non videt oculo, quia

Ante corruptionem partes nondum amiserunt potentias primas, quæ sunt æquativa mistioni, seu perfectiōns quæ sunt mista.

quia id quod vtitur oculo ad videndum, Et adminicula principij iſtius, abſunt. Par eſt conditio aliorum inſtrumentorum. Serra non ceſſat eſſe ſerra, etiamſi non iam actu ſecet, aut nullus ſit, qui ea vnquam vtatur: modo apta ſit ad ſecandum. Itaque formam ſuam & ob hanc δύναμιν obtinet; Et merito ſerra vocatur. Non enim nomina ſignant tantum ſecundos actus, ſed & potentias ſecundas: ſeu omnino actus primos, qui ſunt nihil aliud, quam formæ. Eſt ergo ſanguis nondũ corruptus ſuo iure, & primo ſanguis cum actum ſuum primum adhuc habeat. Meminimus nos interdum homonymicũ ſanguinẽ appellaſſe; ſed id ex philoſophi ſẽtẽtia & cõparate ad actus ſecundos, ſeu ad operationes. Et philoſophũ hoc reſpexiſſe cum dixit oculũ ſine viſione eſſe homonymice hunc ipſum; oſtendit vox ipſa. Nam viſio actus ſecundus eſt ſeu operatio oculi aut potius animæ per oculum tanquam inſtrumentum videndi proprium. Interim ſi oculus adhuc ſit coniunctus corpori, & incorruptus; obſtructus autem neruus viſorius, vt vis ad eum non poſſit peruenire non dicetur homonymicus oculus iuxta actum primũ, ſed ſecundũ. Nam reſerata obſtructione, iterum videns, oſtendit ſe videndi potentiam non amiſiſſe. In

Homonymicus ſanguis interdum vocatus.

Restitui ab obitu.

hunc modũ posset quis contendere, quem mortuum Elias excitauit, illi tantum restitutum esse principium vitæ scilicet animã reliquas partes adhuc integras persistentes δύναμιν retinuisse, quã secutus est actus, principio operationũ reuerso. Sic in apoplecticis, Epilepticis, Syncopticis, & aliis euenit. Sic in arthriticis, & aliis conuulsis quibus sanatis membris actio redit. Posset ex his aliquis obiicere aduersus thema 236, quod ne hominis quidem rationem amisisset, siquidem se habet sanguis perinde ac oculus læsus in homine viuo ad oculum illæsum cumq; ille non desinat esse humanus oculus, ita nec sanguinem cessare humanum esse. Dicimus diuersitatem esse in formis ipsis. Nam tota forma hominis informat totum. Ergo & oculum; Et non qua oculus est, sed qua humanus.

An sanguis amiserit rationem hominis a morte.

Hominis enim esse a forma humana est. Hac ergo absente, non potest esse humanus, etsi oculus sit. Si viuo adhuc cohæret ille, non tamen operans, quia non tantum qua oculus est hominis, a communi anima informatur: Sed & qua membrum totius. Ideo non omnino desinit esse hominis: licet oculus hominis homonymice ad actũ secundum vocetur. Hoc ergo primũ discrimen est; inter sanguinem viuentis & interemti: Vterque est sanguis sed ille animа-

nimalis per se & primo re & nomine, hic nomine tantum cum tamen re & nomine etiam sit sanguis, at non amplius animalis. Desiit enim id cuius est, animal esse. Alterum capi potest ex ratione membri. Non enim ita est iudicandum de sanguine ac de oculo. Hic enim pars corporis seu mẽbrum est: Sanguis non: Sed est alimentum, cuius famulitio simul ad alia abvtitur anima. Sed de his satis.

Sanguis non est corporis pars.

De menstruo sanguine sententiæ sunt discrepantes. Quidam eum veneni quandam naturam obtinere volunt, quidam ab omni venenositate iudicant. Illi vtuntur sacris & profanis testimoniis seu experientiis, hi opponunt rationes suas cum suis itidem experimentis. Contentionem videtur Hollerius tollere, in 1. de morbis internis ita scribens: Non sine ratione multi contendunt, neq; præter naturam esse sanguinem menstruũ, neq; excrementitium, nisi sola quantitate. Nã si qua in eo maleficia reperiantur, quę Plinius recẽset, ea corruptioni illius, diuturniori in vtero morę, cum e vasis propriis ęxcidit, accepta referri debent, aut mistioni vitiosi alicuius succi. Quod satius est, quã duas illas partes constituere puriorẽ beneficam, & fœculentam veneficã. Neq; enim probabile est hominẽ veneno concipi conceptũ veneno con-

238 Thesis. Sanguis mẽstruus an venenatus. Hollerii iudicium.

seruari in vtero, in lucem editum eodem ali, nisi iam dicere velis infantis corpus, aut totum aut magna ex parte venenum esse. Hactenus Hollerius. His opponi videntur longe certiora argumenta. Nam constat magnam sanguinis Ebullitionem fieri influxu mensium; vnde non tantum capita dolent, malèque toto corpore afficiuntur mulieres, sed & alij earum odorem grauissime ferunt, specula inficiuntur intuitu earum; Arbóres enecantur, vina corrumpuntur, quæ pro esploratis certisque iam habentur, ita vt impudentē oporteat esse, qui ea negauerit. Nec hæc eueniunt solum in cacochymicis, sed plærisq; etiam sanissimis. Nec consentaneum est quantitate ista inferre sanguinem: siquidem vapor exhalat; nec solum vapor, sed qualitate idem malefica imbutus, quod ab effectu constat. Baptist. Porta lib. 8. magiæ cap. 14. mulieres mensium tempore cucumeres, & pepones visu inficiunt: ibidemque venenosam ebullitionem esse causam dicit. Sacræ literæ menstruatam à consortio hominum secludunt: Et rem abominādam deterrimamq; iudicare volentes, pannum menstruatum proponunt. Qui magica cōscribunt, inter veneficia etiam hunc nominant quod vim habeat demētes reddēdi, magisq; nocēdi si ex bilio-

Phil. lib. de somnus cap. 2.

Baptista Por. lib. 2. magiæ cap. 19.

& ste-

& sterilibus sit. Imo feces humani cruoris arefactas aqua detracta lethiferas vapore tradunt esse. Hollerij argumenta non videntur sat efficacia esse ad arguendum, Nam si non is sanguis est veneni quædam species, cur dicuntur leprosi fieri, vel ad lepram procliues esse, qui concipiuntur tempore eius? Cur papulis, & ex anthematis nullus non corripitur? Sane id ex virulentia sanguinis esse, ostendunt Arabes. Insuper compertum est, quibus infantibus a partu per venas vmbilicales, multũ eius sanguinis ingerunt obstetrices, eos aut valetudinarios fieri, longoque & periculoso confligari morbo, aut breui mori. Scelus istud excusaturæ postea, aiunt Epilepsia interfectos esse, cum ab obitu circa vmbilicum, totaque illa parte inferiore vsque ad plantas venenato illo sanguine erubescant, & interdum atro colore inficiantur, neque quicquam Epilepticarum conuulsionũ in plurimis spectetur, quanquam hoc morbi genus ex malicia vaporum inde halantium exoriri non est absurdum. Dicunt infantis materiam esse istum sanguinem, vtpote ex sententia Aristotelis pro spermate se gerentem fœmineo. Eodem ali volunt, esseque lactis & eius vnam substantiam. Quid tum inquã postea? At inde venenatum eum esse non

Obstetricũ erratum in præligando Vmbilico.

Alimentũ & materia generationis non absoluunt a veneno menstruum.

negatur. Nam etiam veneno ali posse & exoriri animalia certum est, vt sputum humanum serpentibus. Inconcoctum sane eum esse, & excrementum quoddam, Peripatetici, non dissentientibus Galenicis, fatentur. Cruda vero talia, quæ a calore animalis vinci nõ potuerunt, an non vt inutilia & nocua excernuntur? An non morborum fiunt causæ si retineantur? At etiam quid boni solet naturaliter excerni? Et constat etiam in non plethoricis, seu vasa seu vires spectes, profluuium istud procedere, vt non sit, quo copiã accuses. Hæc afferri possunt pro Plinio. Sed non inepte Hollerius sentit. Nam multa sunt venena & deleteria, tum certo quodã modo, tum certis rebus, putrefactione semen venenatum efficitur: cacochymia, eademque etiam sanguis. Itaq; non sine ratione infantes plures infestantur malis dictis, siquidem vna cum syncero alimento hauserunt etiam malignum, nisi id vitio obstetricum sit ascribendum quæ violente quemuis in vena vmbilicali sanguinem ante incisionem eius infundunt, intruduntque istis, ne scilicet esuriant, quasi fames istis sit metuenda, quibus natura os statim aperuit, gulam peruiam fecit, appetitumque simul concessit, ita vt eum sæpe indiciis manifestis prodant: nec

Variolæ morbilli vnde.

Prætextus obstetricum insanus.

ventri-

ventriculo officium coquendi denegauit, natura simul & facultatem & instrumentum dante: Insuper etiam fidelem cibi administram voluerit esse matrem, cui statim a partu, nisi quod vitium est in angustia venarum, vel aliud lacte replet mammas, aut si hoc deest, alius conueniens cibus suppetit. Interim si plærique patiuntur ista mala: at non omnes, nec pari violentia. Degunt enim quidam saniusq; ad vltimum vitæ halitum, iique non pauci, qui vel parum eius sanguinis acceperunt, vel nihil, quod tunc fieri potest, cum tempore gestationis matres per se bene constitutæ etiam bene reguntur, neque multum peccāt, vt illę quas pica inordinatusque appetitus vexat. Et in nostris locis accidit, id frequentius, quo magis solent sibi indulgere ad omnia esitanda potandaque quæ placēt oculis. Nec absurda est Galeni ratio, violentis mora in vtero deprauari sanguinem, & quod bonum est, absumi, ꝙ prauum, relinqui, vsq; ad excretionem legitimam. Philos. dicit cum semine multū pituitæ excerni a viris. Vnde pituitosi valde iuuentur frequente coitu. At seminalis excretio in viris respondet mulierum menstruis, ipso teste. Cur non etiam hic natura quod prauum est vna eiiciat? Non improbanda ergo sententia est eorum,

4. Gen. an. 1.

Sect. 30. Prob. 4.

eorum, qui dicũt, naturam prouidam generaturæ & nutrituræ infantem mulieri, tum dispositionem, tum facultatem ad nutrimentum, materiamque concessisse, sanguinem pleniorem. Hic quia extra finem istum in corpore manens, multorum morborum causa erat futurus, ad salutem mulieris vna cum prauis excernitur. Non enim in alimentum vertitur, cum ante sat prouisum sit ei, nisi quis defectus, vt laboriosis & vetulis & famelicis accidat, aut aliud erratum eueniat: licet Philosopho primarius finis sit excretio inutilis; secundarius ille abusus ad generandum. Quod arbores necentur, & vina corrumpantur menstruatis accedentibus, nõ est mirum, si quis vapores vndique ex toto corpore prodire consideret, qui tamen simpliciter venenum non sunt, sed rei tali. Nam nulla menstruata potest animal quoddã istis vaporibus interficere. Non itaque simpliciter sunt venenati. Inter multa inimicitia quædam est; veluti Sambucus lotio perfusus emoritur. Tenta idem in aliis plantis, effectum eundem notabis. De sanguine putrescente, res plana est, vt & corrupto vitiosis humoribus: vnde interdum gigni pestem ex intimo vitio, at non contagiosam posse asserũt. Nec peste inferiora multa alia mala sæpe vitio sanguinis enascun-

Omnino aliud est menstruũ, aliud sanguis is ex quo seu fit seu nutritur conceptus. Hic integer est illius respectu, ille deprauatus, &c.

enaſcuntur, ex quibus ſunt cancri, vlceraque cacoethe, papulæ, anthraces, bubones, gangrænæ, lepra, elephantiaſis. Et quæ alia a bilioſo, pituitoſo, melancholico, malicioſo, putredinoſoque exiſtere experientia notauit. Dioſcor. tradit menſtruum ſanguinem circum litum inhibere conceptum, aut ſi omnino mulier tranſeat menſtrua, vel illis inſiſtat. Vlſtadius iubet cauere ne menſtruoſa attingat aq. vitæ lib. de ſecretis cap. 45. Magicorum ſententia nihil comprobat. Nam non caret ſuperſtitione, & viribus aliunde illicito modo accitis. Et vtuntur iſti ſæpe rebus alioquin ſua natura innoxiis. prętextũ artis diabolicæ quærentes, vt de puluere ipſorum ad ſortes malaque magica a diabolo accepto diſſerit Bodinus. Sed hæc mittimus. Noſtrum thema non offenditur, ſiue quis per ſe, ſiue ex accidente ſtatuat ſanguinem menſtruatarum virulentum: quam virulentiam non accepit ſecretione, aut mutatione aliqua externa, ſed interna alteratione. Si ergo intus venenatus fuit, & morbidus, foris eandẽ naturã retinere ipſum, non eſt a veritate abſonum. Et ſi intus etiam non malignus, ſeparatus ſeu foris exiſtens malignitatem acquirere poteſt; quis neget intus talẽ, foris exuere naturam ſuam? Non enim cau-

Menſtrua virulenta intus.

sa est mutationis in melius, nisi forte totus corruptus sit. Intus autem erat causa vtpote calore coniuncto, & natura continentium, a quibus alterari poterat. Ipsa etiam secretio ostendit, eum conuenientem naturæ non esse. Semper enim natura corruptum, & immedicabile ab integro separat, exturbatque. De sanguine hircino non quidem constat, quod intra hircũ viuum adhuc existentẽ moratus, calculum frangat: at vires istas in adamante terendo, qui ipsi calido immergitur, & renum lapide comminuendo, postquã puluis eius haustus debite fuerit, exhibet experientia non fallente. Meminit Mizaldus si vitrum coctum maceratumve fuerit in sanguine hircino & succo senecionis id mollescere, adeo vt quiduis ex eo fingi possit: Indurescere iterum frigida. Ex hac autem tanquam a posteriore: ad prius inexistentem δύναμιν ratio recurrit, iudicatq;, eum non secernendo, non frigefactione, aut alio modo tali efficacem factum, sed natura esse talem, tum ratione materiæ (nam si alatur hircus saxifragis nutrimentis aptior ad eam rem euadit) tum efficientis, quæ est tota substantia hirci seu crasis prima, in corde eius potissimum locata, cuius vi, mediante calore, non quouis, sed hircino, mediantibus

Thesis 239. Sanguis hircinus.

Nota alios dissentire, quod fieri potest, quia nõ semper omnia respondẽt in singularibus.

etiam

etiam aliorum membrorum facultatibus, vt venarum, arteriarum, epatis, ſaxifragus efficitur. Hircum autem hac facultate eſſe præditum, vt & totum genus caprigenum, excrementa comprobant, vt quæ vim diſcuſſoriam, & penetrantem calidamque obtinent: Ita enim vſurpant fimum caprarum ad œdemata diſcutienda, ad hydropas, ſtrumas, & alios tumores flatulentos & aquoſos. Nec vero abſonum eſt, ſi quis vellet vti aqua ſtillacitia aut infuſo ſtercoris talis, ita calculum frangi poſſe, quo pacto etiam vtuntur quidam vrina talium animalium. Sed fœdæ ſunt medicinæ, & non niſi, vt ille apud Galenum in cura vuę cenſebat, ignorantibus miniſtrandæ. Fracaſtorius cauſam refert ſeu in poros, in quos ſe inſinuet, ſeu analogiam principij interni, de quibus nos ſuo loco. Idem hircinus ſanguis traditur etiam venenatis prodeſſe vulneribus. Nec ipſius tantum tota ſubſtantia calculoſis auxilio eſt, ſed & aqua diſtillata.

Excrementa caprarũ diſcuſſoria.

Alij vſus ſang. hircini.

Aq. deſtil.

Noſtrates homines tempore peſtis hircum alunt, tanquam vaporibus eius fœtidis corrigatur aer, venenoque accurratur. Similia autem de aliis ſanguinis generibus referuntur ab autoribus. Vulgare eſt in Epilepſiis præbere ſanguinem ex poplite

Vide Dioſc. lib 2. cap 71. medicina ex ſanguinib.

turturis

turturis viui extractum. Aliqui præsens remedium ad oculorum caligines ex sanguine columbæ recente conficiunt. Alij ad Epilepticas conuulsiones etiam sanguinem humanum a decollatione recentem commendant: Alij leprosos eo inungunt. Paracelsici ad miraculum vsque destillationes sanguinis euehunt. Paracelsus ideo sanguinem humanum vocat monarchiam: quanquam alicubi monet Vlstadius, ne vtamur sanguine humano, quia sit res fœda & abominanda. Mithridates rex sanguinem anatum ponticarum miscuit antidotis suis. Et Galen. lib. 2. de antidotis cap. 8. commendat medicinam de sanguinibus. Hieronymus Rubeus putat iuuari stillaticiis e sanguine medicamentis Elephantiasi laborantes; Et adducit Guaiuerij autoritatem de adiumento hecticorum: Et montagnanæ: qui tamen abiecta aqua sanguinem subsidentem putrefaciunt: fortassis ita venenum eius tollentes, quod inesse scripsit Baptista Porta. Ex his apertum est, cum vtantur sanguine non tantum separato a corpore, sed & destillato, idque ex certis animalibus ad morbos certos, retinere vim suam sanguinem quam a corpore acceptam in ipso quoque habuit.

Plin. lib. 28. cap. 1.

Vlsta lib. de secretis naturæ cap 14. et hic alij Chymistæ.

Lib. de destill. sect. 2. cap. 11.

Vis huius exempli, de Faustina Marci

Antonini vxore, est, quod sanguis habeat aliquod amoris solatium, siquidem totius instar est. Vnde quasi voto potita fuisset illa, sanguine amati gladiatoris remedium amori attulit. Fertur autem amans ad amatum: Et sicut totus affectus, ita & sanguis qui affectus est minister, coniunctum vtrumque, fomenta mutuo oblectationem capit: Sicut ergo Faustina ardebat gladiatore, ita gladiator si pari affectu detentus fuisset, vicissim foret passus, sanguisque eius erga illam fuisset commotus. *Sanguinis Vis in amore.*

241. De sanguine leprosorum, vt & pestilentium, notandum est, ei nocumentum tale inesse, cum adhuc in via ad putredinem vltimam est. Nam postquam iam computruit, corruptusq; est, non videtur adeo pestifer, licet non videtur totam veneni naturam exuisse. Hoc coniicere licet ex interdicto illo diuino, quo a consortio hominum arcebantur illi, qui nondū toti erant leprosi, seu consummata elephantiasi infecti: qui quidam si erant, puri iudicabantur. Ratio est, quod sanguis cum in mutatione est, ebullit, halitusque efflat perniciosus, vi caloris mutatis. Postquam computruit, seu mutatus totus est, non efferuescit amplius; Sed finem motus adeptus est. Itaq; nec halitus edit viru- *Lepræ sanguis.* *Cur perfecti leprosi mundi iudicati?*

lentos, nec ipse adeo nocet. Sanguis quidem non cessat esse. Nam impossibile est hominem sine eo viuere, at sanus non est vlla parte, sed totus leprosus. Itaque lepra immedicabilis credita est, si qua est consummata: & hoc ipsum fateri cogunt etiã Paracelsici omniũ morborũ alioquin expugnatores vt gloriantur. Nam si quis hęreditaria, aut omnino consummata lepra affectus sit, ei restitutionem aut non, aut vix promittũt. De eo ergo qui inueterata lepra totus est captus, non potissimũ thema nostrum differit, sed de putrescẽte adhuc, cuius tam serum quam vapor est malignus. De dissidio Flori, acanthidis, & ægithi est apud Phil. lib. 9. hist. an. 1. vbi addit etiam hoc de sanguine: λέγεται δ'; inquit, ὅτι αἰγίθου καὶ ἄνθου αἷμα οὐ συμμίσγεται ἀλλήλοις. Fides penes autorem esto. Nam neq; ipse Aristot. nec alij legũtur id experti. Plinius ex Aristotele hoc transcriptum enunciat his verbis: Et acanthis in spinis viuit. Idcirco asinos & ipsa odit flores spinæ deuorantes: Aegithum vero in tantum vt sanguinem eorum non credant coire, multisque ob id veneficiis infament. Hęc Plinius qui quod Aristot. de floro & ægitho, id ipse de spino & ægitho pronunciat. Vt vt autem habet experimẽti veritas: probabile est quod dicitur ex historia lupi & ouis, quo-

Quædam lepra etiã Paracelsicis incurabilis.

242. Thesis. Anthi & ægithi sanguines.

lib. 10. ca. 74

quorum reliquiæ etiã post obitum dissentiunt: idq; in animalium & plantarum historia est notissimũ. Cardanus lib. 18. subtil. vbi istorum meminit, ait: istiusmodi antipathiæ atque sympathiæ causam esse consensum aut dissensum dum viuerent.

De fascino interemtis, siquidem coru[illegible] sanguis in naturam veneni degenerauit, id scribitur a quibusdam magiæ naturalis assertoribus. Et verisimile est, siquidem grandem mutationẽ a venenatis halitibus natura est perpessa. Id constat, fulmine interemtorũ carnes, & cruorẽ esse venenatum, lethiferumq;. Bestias mortuas esse, quæ gustauerant cadauerum peste interemtorum viscera, alij fidem faciunt. Scripsit id olim Thucydides in Attica peste grauissima accidisse, vt cadauera defunctorũ nulli carniuoræ bestiæ impune licuerit gustare: coruiq; circa eadem apparuerint nulli, qui alioquin ad tales cibos sat assunt frequẽtes. Iordanus medicus in lib. de pestis phœnomenis, negat id malicia pestifera euenisse, sed odorem tetrũ odiosumq; saporẽ voraturas abstinuisse, cũ alia (quin peste) interemtorũ quadrupedũ viscera sat auide deglutiãt. Putat autẽ istum fœdum odorẽ saporemq; etiã in viuis fuisse, restitasseq; alicubi in defunctis. Quod Thucydides de coruis ait, id putat ideo fa-

Thesis 245. Fascino interemti.

Fulmine interemti.

Peste.

Pestis Attica.

Quid abstinuerit bestias a gustãdis cadaueribus pestilentibus.

ctum quia nulli erant: omnibus fere, lue abactis aut interfectis: nisi quid oratorij ornamenti ex hyperbole sibi sumpserit idem autor. Ita interpretatur etiam Bonii Florentini historiam de suibus, quæ ex discerptis panniculis peste interemti sint mortuæ: Eodem in loco habet illud de veneficis, qui vtebantur puluere pestilentium cadauerum ad inficiendos alios, quique decocto eorum inficiebant ostia, pessulos & alia, quibus ex vsu tactis pestis immitteretur. Putat illud magica vi factum, quãquã triplici id historia cõstet satis fide digna, Patauina scil. teste Iulio Alexandrino, Badena, & Romana, testibus Dione & Xiphilino, quanquam nos Lypsiæ nouimus simile scelus ausum esse Vespillonem, vt eo lucrosius sepeliret. Opponit his aliud facinus Vratislauiani Sandapilarij, qui impune defunctam relictamque sibi inierat virginem. Verũ de his & similib. non ita confuse est iudicandum. In quibus viuis desæuiit malum, omnesq; vires fregit putrefacto sanguine, & alienatis spiritibus a tota priore natura, in his consentaneum est, nihil venenatorum halituum esse a morte; In quibus vero non peracta ista immanitas est, vt qui primo pestis insultu perierunt, ita vt sanguis, in quo aliquis adhuc calor est, ebulliat adhuc, putrescatque,

Sues ex pannis discerptis mortui.

Venefici in peste.

Obscenum facinus Vespillonis.

Distincte iudicandũ de pestilentibus.

ſcatque, in his negari non poteſt, peſtiferos reſtitare ſpiritus, qui ſatis ſint ad inficiendum: perinde vt paulo ante de leproſo meminimus. Sed & hoc diſcrimine obſeruato, notanda adhuc duo ſunt: Primum eſt, quod non quiuis halitus cuiuis ſit exitioſus, vt & non quoduis cuiuis venenum. Itaq; fieri poteſt, vt in quadam peſte, bruta non abſtineãt cadaueribus; vt nec abſtinent veneno interfectis omnibus. Nec in beſtiis ſolum hoc obſeruatum eſt, ſed & in hominibus: quod de Tartaris teſtatur Vadianus, commentans in tertium lib. Pomponij Melæ; qui quouis fere morbo interfectas beſtias gratis adhibuerint menſis, quod de equo & leunculo ibidem narrat. De Schyta demortuas feles & canes vorãte memorat idem. De viperarum voratricibus populis meminit Galen. Et idem de Athenienſi quadam cicuta viuente. Non itaq; omnibus venenũ eſt, ꝙ quibuſdam. Non ergo abſurdũ eſt ſi Iordanus teſtatur quædã bruta nõ abſtinere peſtiferorũ cadauerib. ob duplicẽ rationẽ, vel quia deſęuiit venenũ, vel quia ipſis hoc veneũ non fuit. Poteramus adducere etiam hominẽ interdum cõcoquere venenoſorũ carnes, vt de quodam memorant: qui anguẽ pro anguilla ſine noxa pranſus fuerat, ſed inſcius. Nam poſt rem compertã animi con-

Non quoduis cuiuis peſtilens.

Tartari cadauerũ appetentes.

Lib. 2. & 3. de alim. facul.

Homines interdum concoquunt venenatorum carnes.

sternatione in morbũ illapsus interiit. Verum ad alterum notandũ accedimus, q sc. in his quoq;, in quibus pestifera vis mutationem, & putrediné absoluit, non sit tuta fidelisq; tractatio. Nisi fiat noua alteratio vel corruptio, vt per concoctionem: nolo suspicionem de veneno abiicere. Quis.n. ignorat agens naturale assimilare sibi passum? Si pestis etiam sanguiné totum corrupit alterauitve, quis eum pestilenté non esse ausit affirmare. Etsi contagio nõ sit talis? De porcis historiam quomodo idem ausit eludere tanquam hyperbolicam, mirum est; Constat enim quid fomes habeat virium, etiam post annos plurimos, vel

Pag. 207. ipso Iordano teste. Sed de his forte dissemus in nostris de peste thesibus.

Thes. 249. Arist. in lib. de reg. princ. Auerrh. in Proœm. 3. phys.

Venenum illud nutrimentum Indicæ puellæ, ab Indorum rege Alexandro donatæ dicitur fuisse Napelli, qui quantam veneni vim obtineat, ostendit Mathiolus, modo is Napellus in hac historia sit accipiendus, qui etiam Tora quibusdam vocatur: Et non potius Græcorum cicuta, quæ est Napellus Arabum, teste Auerrhoæ. Similis historia est apud Gal. de anu Attica, cicutam magna copia ex consueto vorante: & de alia puella saginata araneis: Et mithridate.

Plin. lib. 25. cap. 2.

Quod de Gallinis scribitur; alia histo-

ria,ſed nō ita noxio vſu confirmatur. Nam dicuntur Gallinæ viperis ſaginatæ & elixæ elephanticis eſſe ſalutares. Oſtenditur nimirum, quod virtus, ne coctione quidem exoleſcat. Vnde non immerito paſtilli viperarum. Theriacæ immiſcentur: Vide Gal. lib. de theriaca ad Piſ. cap. 10. Sunt tamen multa, quæ vſu & præparatione diuerſas nanciſcuntur vires: vt ibidem docet Galenus, & Iuuenis Scholiaſtes: quod & Paracelſus innuit, cum certo modo præparatis, miſtisque certas aſſignat vires. Terebinthina coagulata abit in lapidem, qui ferrum attrahit vt magnes, ipſo teſte. Aqua vitrioli deſtillata cū ſale ammon: olet moſchum. Stercus vaccæ ad ſolem deſtillatum aquam edit, quæ imitatur ambram odore. Mus araneus lethifer bobus & equis oleo immerſus & putrefactus propriā plagam curat, vt & viperæ corpus, & adeps crocodili, & alia multa, vt ſcorpius, canes rabidi, pili, bufo, &c.

Langius lib. 1. epiſt. 69.

Terebinthina in lapidē Herculeum.

Aq. vitrioli olens moſchum.

Mus araneus.

De hoc axiomate etiā alibi diximus: nec opus eſt demonſtratione prolixa: per ſe patet, quod propoſito eodem fine mouēs naturale fortius citius ad eundem, meliuſque perueniat quam debilius. Vt æger pedibus, tardius traiicit miliare ſpacium pedibus valente; quod eſt localis motus exemplū. In alteratione calor fortior con- 252.

gruens tamen maturat citius non forti: Et quam caniciem senectus tardem affert, ob calorem paulatim diminutum, eam curæ vehementes inducere breui possunt, vt de quodam carceri incluso post denunciatam mortis horam accepimus: quē vna nocte iuuenem oppressit canicies. Quanquam enim in his naturaliter se habentibus stata depræhenduntur tempora plurimum: euenit tamen vt vis generatiua validior, citius absoluat generandū, quam ea, quæ languida est. Sic notarunt ætates hominum repente extitisse magnam murium & aliorum insectorum in quibusdā regionib. copiam: quæ alibi non ita celeriter posset esse. Causa autem etiam in procliuitate materia est, & adiuncto calore. Et licet si qua est debilitas principij, tum naturalis, tum artificialis, ea potissimum sit non in ipsa, sed vel in patiente, vel circumstantibus & auxiliis, vt materiæ prauitate, caloris defectu, violentia resistentis, & prohibentis seu retinentis. Et omne principium, naturaliter determinata ad se requirat: euenit tamen vt inde forte aut debile dicatur, quia mouet valide vel languide: Et finem citius tardius attingit. In diuersorum generationib. res manifesta est. Nam citius pisa crescunt, perficiunturq; quā pyra aut nuces:

Vna nocte canus.

Ita in corruptione violenta, quin & generatione.

citius

citius etiã poma illa præcocia, & auguſtea, quam Platomela vel alia. Sed in genere eodem homo homine citius abſoluitur. In augmento & decremento itidem res patet. Nec vero oportet miſcere violentiam naturæ: Sed in eadem proportione ad finem eſt perſiſtendum. Eſt enim quidam calor non ad generationem, ſed potius ad corruptionem aptus: veluti flamma magna ouum corrumpit, tepor accommodatus excludit pullum. Sed de his albi etiam monuimus.

Non putamus quenquam adeo veſanum fore, vt negare auſit habitum quendam a magna cauſa ſubito poſſe induci; qui vel diutius duret, vel aliquantiſper ſaltem, etſi non ſemper adhæreat. Nam talis eſt conditio acquiſitorum conſuetudine vel actione crebra, aut magna, habituum, poſſe iterum exoleſcere non exercendo. Sunt enim extrinſecus advenientia; non ab interno principio, niſi materiæ quadam δυνάμει dependentia. Qui ſolem intuetur, in eo non adeo cito exoleſcit imago. Aduſtionem momentaneam quædam diu retinent. Ambræ adiectum aurum, diu poſt retinet odorem. Nec ferrum compaſti magneti affrictum ſtatim vim perdit. Sed obruimur experimentis. Citius autem affectio & diutius hæret, quo

253. Habitus quidam etiam repēte fiunt a magna cauſa.

Ariſt. lib. de ſomn. cap. 3.

Dispofita magis magis retinent paßiones. procliuius eft fubiectum: vt procliuis ad rem Muficam auditam femel harmoniam placentem nō deponit ftatim. Quid quod auri tanta vis eft, vt ex bono viro poffit facere malum vel momento? Altine maculum puro panno ferico, non ftatim eum delebis, præfertim fi fortior fit alterans caufa, vt fi fpiritu vitrioli perfundas feu cæruleum, feu purpureum.

254. Vis ftimulationis. Bufones. Baptifta Porta lib 2. cap. 19. magiæ. Scorpius. De animalibus hic potifs. loquimur. De plantis & harum partibus longe euidentior res eft. Magi bufonem, feles & fimilia, antequam interficiant, ftimulando ad furorem commouent. Magis enim ita nocere creduntur. Scorpius prunis circū feptus non dato exitu excandefcit adeo vt fuum fibi venenum fiat, lethiferum. *Afpides.* Afpidas primum ftimulandas effe, ad necem præfentem, teftantur hiftoriæ. Omnino furiis exercitata animalia longe fiunt pernicioſora, vt de tauris, elephantis leonibus cōftat. Calore enim exufcitatur, efferuefcitq; circa cor quicquid ineft mali & prorūpit per oculos, rictus & alias partes. *Flammiuomi.* Hac vi dracones & quidā homines feruentes, exitiofum halitū, atq; etiam flāmas eructant. Quiete contra & frigiditate omnia fopiuntur fiuntque inertia adeo vt citra noxam ferpentes tunc tractare poffis Pertinaces valde comperias antagoniftas

in hoc

in hoc ipso argumento. Omnia quondam subterfugia ademeramus cuidam aduersus nos differenti. Restabat exemplum simile quod petebat. Nos vngebamus effectum hoc: cuius causa non appareret in natura alia: nec referre etiamsi hoc vnicum extet in tota mundi ætate; dicebamus. Nec hoc absurdũ est, ob rarissimum concursum omnium causarum, rarissimum quidem at non præter naturam esse quendam effectum quod ipsum etiam Astrologi in suo cœlo fatentur, Platoque in suo anno obseruauit, nempe multos annorum millibus absolui magnam illam reuolutionem, qua omnia redeant ad chaos, indeq; Prometheo administro regenerentur. Et quorundam effectuum tardissimæ sunt causę, vt exiccationis terrarum, translationis fluuiorum, migrationis populorũ, de quibus Philos. in 1. meteor. 14. Quid ergo si semel forte enata sit vua barbata, num hæc causam in natura non habebit? Aut non talem, qualis maxime est probabilis. Fieri quidem potest, vt sanguis fortuito moueatur, & non ob finem dictum, aut causam talem ab interfectore petitam: at sæpe compertum comprobatumq; est verum iudicium, quod probabile est a tali euenisse causa & si in nullo alio animãtiũ genere euenit similiter, nõ ideo

255. Singularitas effectus non tollit naturæ causã.

Plato Dial. de regno.

Vua barbata: Enata & alia sunt in vna vita diuersa, nempe racematim dependentes ex ramis diuersis more rhibium.

neganda

Bestiæ affectus habent similes humanis, at nō eosdem.

neganda est ratio siquidem suæ sunt singulis affectiones & potentiæ. In aliis non ita feruentes affectus sunt etiam in futurum, quales sunt in homine ratiocinante, præteritaque præsentibus & futuris nectente, indeque intra se etiam directa imaginatione & cogitatione valde commoto. Imo in homine ideo res locū tantūmodo habet, quia duplici mouetur principio ratiocinãte, scilicet & sentiente, cū in brutis ne sentiens quidem sit perfectum: Atque ideo etiam obiectum de cane parum est validum. De Gemmis scribunt miranda, profecta nempe ex magorum schola, qui prætextum suis veneficiis quæ fiuerunt per gemmas certis constellationibus sculptas, & imaginibus notisque impressas. Inde quem effectum præstiterunt vi magica, alieno scilicet auxilio, eum naturalem fecerunt. Magnetem dicit Baptista, suppositum ceruicali vxoris pudicæ, iucunde quiescere. Impudicæ prosilire. Quo pacto & de Smaragdo referunt, quod coitum ferre non possit. Cardanus id ex aliis scripsit, At contra dicit experientia. Hoc cognitum est, quod mortui domini digitis, quibus gestatus fuit, obsiliat. De Heliotropio lapide narrant, quod iunctus herbæ sol sequio, visui subtrahat gestantes. Plurima superstitiosa tribuuntur lapidibus

Gemmarū miracula.

Magnes.

Heliotropius.

bus chelidoniis, medea Gemma ad hostes interficiendos; & aliis. Sunt tamen plurimæ illis facultates naturales non minus mirandæ. Certo memorant, amethypum ebrietatem sedare, qui effectus etiam aliis inest, vt cornu ceruino brassicæ crudæ, amygdalis.

Iaspidem supra vini poculum suspensum tremere; chalaciam vix aut nunquam igne calefieri. Nephepiten feruenti aquæ, iniectum, tollere feruorem, eamque refrigerare. Amianthum non pati ab igni: Adamanta neque igni neque ferro domari, licet non omnem: Bezoar venenis napelli & arsenici resistere, imo esse Panaceam quandam omnibus morbis profligandis natam testante & comprobante Claudio Kichardo, cuius epistolam posuit Iordanus in fine tractatus tertij de peste. De aetite in iuuandis parturientibus notissimum est, quantæ sit virtutis: quod ipsum etiam asscribitur Iaspidi & iridi gemmæ. Hyæniam dicunt ore detentam vates reddere. De Liparæa aiunt quod venatorum ictus certificet. Androdamas lapis iræ dicitur resistere: Ophtalmius inseruire furibus, eosq; inuisibiles reddere: Pantherus victores facere. Molothites infantes tueri a periculis. Diadothos ostendere species dæmonum & oracula reddere: Pantaura

attrahere lapillos alios, vt magnes ferrum. Minium natiuum dicitur magnes Epilepsiæ a Cratone. Et ipse magnes præter alias virtutes, capitis dolorem proprietate tollere traditur ab Hollerio, quod ipsum etiam Ophitę tribuitur prę ſertim ei qui candidas habet lineas lapis, inuentus in equorum generoſorum inteſtinis fertur vicem Thezoar dici explere. Alabaſter oculos eximie iuuat,& capita dolentia. Spongites calculos comminuit. Et ſic innumera licet experimenta coaceruare, non de gemmis tantum, ſed & aliis mineralibus, & plantis & animalibus quæ ſi non vbique & ſemper reſpondent, non arguenda ideo ſunt mendacij. Non vbique & ſemper omnia concurrunt. Quædam tamen magica & ſuperſtitioſa eſſe, non itur inficias.

561. Bodinus lib. 2. dæmon. 3. ex aliis hanc recitat ſententiam. Ipſe vero videtur inclinare in opinionē Platoni attributā, nempe animos interemtorū in occiſores ſuos inſiſtere, quod maxime faciant ij, qui inuiti ex hoc mundo migrauerint, aut brutis cupiditatibus fuerant obnoxij Alij nō itē. Ratio ergo ſignaturæ omiſſæ aut factæ erit in præſentia & abſentia animæ circa cadauer. Sed ſupra de hoc ipſo diximus. Nos circumſtantias alias conſideramus, eorum quibus præſentibus fit effectus, abſentibus non

Opinio Platoni tributa.

busnon fit. Primum non satis est ab hoste aliquem esse interfectum: cognitum eum oportet. Itaque de improuiso occupatus, vel clam, aut cum stupore & terrore, vix signabit. Etsi a cognito id passus est, nisi indignitatis & innocentiæ quædam intima consideratio & gemitus accessit, vt suummet ipsius quasi malum miseratus sit non bene indicabit. Si etiam aliquandiu a vulnere lethali superstes mutauerit affectū, aut sanguis sit aliquid aliud diuersum passus, ne sic quidem procedet, Reliqua in thesibus sat memorauimus. *Cur fiat interdum interdum non signatura.*

Exolescere virtutes rerum tum congenitæ possunt tum acquisitæ. Magnetis ad ferrum trahendum ea vis est, vt teste Baptista, vnciali pondere massa ferrum duplo pondere graue allicuerit, retinueritq; ita vt ægre auelli potuerit. Eadem vis in quadraginta librorum massa non fuit tanta: Quin tandem fit, vt omnino tractoria illa potestas desinat. In acquisita ferri eadē virtute idem conspicimus. Ambaris odorem diu retinet amiculum; Sed tandem amittit idq; eo celerius, quo violentius mutat alius odor. Numeros exacte discit homo, assuescit idem etiam virtuti. Abstineat exercitio per aliquod tempus: torpidum sentiet & fere ignarū. Adeo sopitur δύναμις temporum, quibus euenit alteratio, iniuria. *262. Vires inæquales & exolescentes.*

For-

258. De canibus dissentaneus effectus videtur esse, quod affectibus veris nō moueantur sed similibus quodammodo, quodque reflexo actu vt loquuntur sint destituti.

264. De cupiditate superstite a morte.

Cupiditas seu libido corporea passio existens sine corpore non est.

Fortassis huic opinioni est aliquod patrocinium. Nam qui statim moriuntur, eorum animi forte nullas vindictæ scintillas conceperunt vt vel metu affecti, vel de improuiso necati, aut alia perturbatione occupati. Quæ ratio nō esset absurda, modo verum hoc esset superesse nempe cupiditatem a morte; quod citra præsentiam animi motumque eius fieri non potest. Nam cupiditas animi affectio est, quæ præsentem notat, cum inseparabile sit adiunctum. At vbi animus est, ibi animam esse necesse est. Hac præsente in corpore, mors non est. Interpretatione quadam probabile fit commentum, si nempe simile quid cupiditati inesse dicatur, vt motum accipiamus similem in naturali re, qualis fuerat ante paulo in animo & corpore simul; vnde iudicatur vindictæ quædam postulatio; quo pacto ille canis latratu occisorem domini prodens, dici potest id cupiditate vindictæ fecisse: aut vt illa statua Mercurialis collapsa prætereunte fœneratore quodam turpi, seu tonitru aliudve signum tale exposcere vltionem de sontibus credi poterant, cum hominis sit ex talibus signis tale quid colligere. Alij commentum hyperphysicum afferunt: quod tamen ipsis exploratum esse nequit. Nam captum excedunt nostrum talia. Nec diuina suppetit

autori-

autoritas. Itaque qua facilitate astruitur, ea destruitur vicissim. Caloris per se esse 268.
calefacere, frigoris frigefacere, manifestum est: Alia effecta vel communia sunt, vel consequuntur ex primis, vel accidunt. Calor quidem dicitur exiccare; & separare heterogenea, concoquere & maturare; attenuare; at idem etiam frigefacit, mistiones peragit, cruditates gignit, inspissat, humectat, generat, corrumpit, attrahit, cumulatque & digregat; asserit; claudit. Phil. in probl. materiæ diuersis potentiis asscribit aliquos effectus contrarios, vt cum ignis glaciem liquefacit siccat, induratque saltem, refrigeratum calefacit, calefactum perurit. Sol succos in corpore æthiopum & aliorum pinguium fuscedine polluit, ceram & lanam lintea, mel, agaricum, asbestum, purgat albedineque donat. Sic subordinati sunt effectus; allicit aquas calor. Et quasdam partes exiccat, vnde sc. attraxit, quasdã humectat, eas sc. ad quas attraxit. In his quoq; aut relinquit humidum ante finem operis cessans; aut absumit. Sic balnea medicata e corporibus impuris primum proliciunt, postea dissipant ibidem humores. Ligna prima vstione nigrefacit; absumto humido redigit in cinerem albidum. In aliis pro materiæ dispositione inducit colorem. Et sic se

Effecta qualitatum. Caloris vires.

Vide 4. de Gen. an. cap. 3. calor indurat & relaxat: frigus etiam indurat.

Sect. 3. probl. 16.

Sic phil. in 55 probl. Sect. 3. Eadem vis colliquefaciendo facit per niones & exsiccando tollit.

accommodat ad patiens. Alias vires habet ratione proprij sui subiecti, quod Macrobius etiam in saturnalibus monet. Nam in spiritibus rerum hærens, agit cũ illis varie. Si is subtilis & penetrans est, transit porosa in densis offendit; hicq; frangit & tundit; ibi nulla est læsio. In ferro violentam habet impressionem, in stipula non tantam; quanquam etiam hic vnio virtutis & coactio aut multiplicatio cum dispersione consideranda est. Quod si quid specificum in re est; hoc quoque assumit: vt ignis cantharidum vesicam lædit. Accidit si externus calor internum apertis poris prolicit, itaq; frigidius relinquit subiectũ. Coctio caloris determinati est: Putrefactio & exiccatio aut aduſtij nimij. Violentus enim cum sit, naturæ aduersatur. Eadem in generatione augmentoq; spectantur. Congregat per se; segregat ex accidente; Dum enim homogenea congregat, accidit separari heterogenea. Quædam sequuntur calefactionem; vt frigoris depulsio, virtutis resuscitatio, alteratio, vegatio incrementum, in talibus quæ seminalẽ vim obtinẽt. Sic de frigore statuere licet. Hoc videtur mirabile in calore calidisque, quod ab aqua calida seu flamma crassefactum lotium rarescat, fiatque perspicuum; Contra autem vinum diaphanum reddatur lacteũ & craſ-

Calor spirituosus.

Coctio.
Putrefactio.

2. de ortu tex. 8.

Caloris vis mira.

& crassum infuso spiritu vini seu aqua ardente vt vocant. Quædam olea densescunt affuso aceto aut frigida veluti capsura. Lixiuium pellucidum perturbatur affusa aqua dulci seu calida seu frigida; quanquam hic videatur incertum esse, crassescat ne ipsa dulcis an amara, cui permista dulcis exhibeat crassitiem totius: Et ita in vino: crassescatne vinum ipsum an aqua ardens. Videtur enim crassefactio esse impressio frigidi & crassi in calidum tenue. Sed frigus & calor crassitici causa per se non sunt. Nam & sereniss. aer potest esse frigidiss. & idem calidiss. Ex doctrina diaphanorum & adiaphanorum dicimus; quod termini additio ex pellucido faciat impellucidum; vt cum crystallus perspicuus integer translucet quidem: at puluératus, additis terminis plurimis, non amplius perspici potest. Terminat autem calidus vini spiritus ideo quia continuas vini partes dissecat vi penetrante, & in multas distribuit visu indiscretas. Vt ita totum videatur continuo obductum calore, sicut in Iride, quam phantasma continuat, ex innumeris speculis compositam. Ante istam terminationem perspicuitas sicut in crystallo integro inerat. Hac ratione mistura interdum istam affectionē tollit, & contrariā infert,

Crassefactio.

Explicatio dictorum.

Cur crystallus continuus solidusq; diaphanus: diuisus non item.

Iris.

Elementa per se perspicua. vt cum omnia Elementa per se sint perspicua, mista tamen id non obtinent omnia; Et postea magis mista, etiam omnino amittũt. *De lotio crasse facto.* Lotium partes obtinet diuersas, quas frigus expresso disgregante calore cõfudit terminauitque. Attendendum autem est in his effectis, aliud præstari a calore per se, aliud a calore materiato. Nã *Acetum lac segregat.* acetum, quod frigidum statuitur, lac calefactum etiam disgregat, & serum a caseo segregat; quo pacto calor solet facere in purificatione metallorum. Quod ergo præstat calor aquæ ardentis, quæ tenuitate partium & acredine penetrat; id non efficit calor simplex. *Lixiuiũ qua recrassescat.* Nam vinũ ad ignem efferuescit quidem at perspicuitatem ab hoc non amittit. Aqua dulcis, quia retundit acredinem & igneas partes lixiuij interrumpit quasi continuitatem eius itaq; terminat. Sed hæc veluti perfunctorie voluimus de quibusdam harum qualitatum effectis annotare. Canit Lucretius:

371. *De sanguine prorumpente, Vel nõ.*

Namque homines plærunque cadunt in vulnus & ipsam,
Emicat in partem sanguis vnde icimur ictu:

Natura sup petias mittit parti affectæ. Designans nimium ad resarciendum vulnus, naturam properare aduecta materia. Itaque vel vnica vena incisa seruataque aperta liceret exhaurire sanguinem cuius rei confirmatio est non tantum ex

Senecæ & Imperatoris Turcici filij, aliorumque facto, sed & illius scarificatoris Bauari cuius meminit Langius; qui sanguine cucurbitula exhaurire potuit vsque ad syncopen: Itidem exemplum hæmarragiæ per cutem scarificatam, quæ sisti non potuit, adeo vt mulier, cui id euenit, ne mortua quidem cruentare desierit. Itaque sanguis fertur ad vulnus factum, & data via prorumpit. Viscidus & crassus facile viam ipse obstruit. Fluidus & tenuis eminet semper, nisi violente retineatur. Mediocriter constitutus, medio se habet modo. Ergo in his certior est exploratio. Nam in illis aut totus effusus est, aut hæret intus: vt prorumpere nequeat nisi impedimento perfracto. Quod de frigore cogente diximus, id locum nō habet in valde tenui nisi gelu totum obrigescat cadauer. Alia etiam est ratio in venis sectis magnis, alia in paruis alia in sanguineis alia exanguibus vt cum cerebrum læsum intulit mortem. Alia est in viuis, alia in defunctis. Euenit enim aliquando vt natura quidē emittat magnam sanguinis partē, at non omnem. Quantum enim pro reliquis partibus necessarium est, id retinetur. Sic obseruamus ieiunis quibusdam vel nō vel nō bene ex vena secta prodire sanguinem. Vidimus renum hæmarragiam quæ

Ars balneatoris.

Lib. 1. Epist. 40.

Ieiunis quibusdam natura sanguinem non dimittit.

ieiuno non, at pranſo cœnatoq; tantũ accidebat, poſt maiorem copiã ſubtractam.

273. *Aſtrologus ab ancillis ſuffocatus.* Variis modis præter venenum poſſe occidi animal, ita vt non ſaucietur, vel non in parte ſanguinea manifeſtum eſt. Aſtrologum quendam ancillæ ſuffocarãt puluinari, quod magnatibus quibuſdã frequens eſt; puerperæ ſæpe lateri admotos enecant infantes, ſomno nempe oppreſſæ. Et fieri poteſt ſtrangulatio, citra fracturam vaſorum. Plinius ſuffocatus eſt veſuuij expirationibus; quod noſtris metallicis, & his qui in profundas ſpecus puteos cellas ſe demittunt; quiq; cereuiſiæ efferueſcentis cura diutius morantur in apothecis eius; crebro accidit, veluti etiam halitus peſtifer balneantes alicubi ſolitus eſt examinare. *Saga homicidium.* Venefica quædam, referente Bodino, obſtetricem agens plures infantes occidit clam acicula in cerebrum infixa. *Alapa interemtus.* Alapa quidam interemtus eſt ſine vulnere. Fuſtibus quoque ea vis eſt, & fami ſitique. In talibus fieri poteſt, vt non reſpondeat expectationi euentus.

279. *Arefacta manus cruentaſſe dicitur.* De arefacta manu iam conſtans fama eſt, vt fere perſuadeat. Fuit autem clibano toſta poſt abſciſſionem diu ſeruandi gratia; Et ſuſpenſa in œnopolio publico ſupra menſam conuiuis & hoſpitibus frequentem. Poſt multos annos accedens

cedens percussor dicitur signatus esse destillantibus inde versus ipsum guttis cruẽtis. Hoc mirabile est, si accidit. Primum nõ ea parte erat vulneratus. At sanguis ad vulnus properat, & circa id hæret quadamtenus. Deinde procul dubio totus post resectionem effluxit data via spaciosa. Insuper torrendo alteratus quin corruptus est, si quis superfuit. Pori etiam & meatus per quos potuerat erumpere, occlusi procul dubio fuerunt. Vnicum superest refugium: (nam quod directe ad subsidentem percussorem est delatus, & non ad alium potius, forte excusari facile potest.) Qui causam cornu ceruini in aula Vinariensi cruentantis, sat longe ex natura petunt; volunt cruoris quiddam in porositate cornuum resedisse, & siccatum esse. Hoc si immergatur aquæ, cornũ facile separatur tingitque eam simili colore, vt sanguinem esse affirmes. Idem euenire potest vaporibus admissis, ibique in aquã resolutis, quæ exitum que reus seu forte inuenit, seu erodẽdo sibi viã parauit. Vnde cumulatim effusa, pro sanguine se gessit. Ita in manu illa euenire forsan potuit, vt residuum quid cruoris postea sit vaporibus resolutũ auctumq;: Et cum motu pristino adhuc moueri potuit; (nã resiccata diutius a difflatione & iniuria reseruãtur) notauit homici-

Miraculum manus tosta cruentantis cruentauit.

Cornu cerui Vetus cruentans.

dam decidendo versus ipsum. Si hæc ratio nō declarat, & verisimile facit factum; Sane videtur diuinum esse, aut cōfictum. Mirum autem etiam est vnum extare hoc exemplū. Fortassis raro tale quidmachinatur Magistratus. Et in non signantibus possunt eadem locum habere impedimenta

Pannus cruentus. quæ recitamus de totis. De parte vestibus cruenta, quæ postea homicidæ oblata est non constat nobis exemplum. Sæpe ex iudicibus aliquibus quæsiui. Asserunt non huius gratia exhiberi neq; cruentasse vnquam, quod ipsi viderint. Sed homicidam sæpe conspecto isto sanguine commotum

An splendore signum eueniat. esse & cofessum factum. An etiam aliquid in splendore coloreq; est variationis diuinitus excitatæ, vt scriptura testatur de pectorali sacerdotis Iudaici? Sane hoc non est obseruatum. Quanquam non absimile vero est, vaporibus tractantium colorem mutari, sicut de coralliis rubris asserunt: colore ea vaporibus ægrotantium pallescere.

281. Appellatio interemti. Fortassis superstitiosum videtur quod de appellatione interfecti dicitur. Est tamen alicuius potentiæ. Non quidem iuxta magian Agrippæ, qua nomina rerum ipsarū vim habere creduntur, ad commouendam rem nominatam, aut duo disiuncta copulanda: sed ad interemtoris animū conci-

concitandum, obiecto multiplicato. Ita enim cogetur non tantum oculis videre, tangere manibus, auribus audire, sed & phantasia penitusque interno principio per reciprocationem motus agitari, dum quod sensibus percipit, animoque commouit, etiam sermone exprimere, & ipse a se ipso audire, & veluti suum sibi scelus obiicere, & vrgere compellitur. Hoc efficacius erit, si repetet ius amicitiæ olim initæ, vel societatis communis, quia vterque amicus homo Christianus, ciuis. Et quæ alia facti crudelitatem exagerant. Nominibus propriis inesse quandam vim colligunt ex his, qui alto sopore oppressi clamoribus, tumultu fere nullo excitantur, facile autem expergiscuntur, si proprium vocabulum occinas. De ambulonibus nocturnis experimentum est, quod periclitentur casu, si reuoces nomēclatione sua. Sic excitantur interdum syncoptici, apoplectici, epileptici, & similes. Bruta quoque facilius obsequuntur, & mitescunt vel consueta voce, vel nomine compellata, vt canis, cui nomen Albinus, seu lycisca, seu aliud, accurrit, aut restitat, eo dicto. Notum est qua arte Hyena, crocuta, mantichora & lamiæ alliciant animalia, quoq; pacto aucupium fiat lucrosum, tametsi de illis Plinius ex aliorum sermone pronun-

ciet. Ita inquit lib. 8. cap. 30. Hyena sermonem humanum inter pastorum stabula assimulat, nomenque alicuius addiscit, quem euocatum foras taceret. Item vomitionẽ habens imitatur ad solicitandos canes quos inuadat. Ex hyena & leęna ęthiopica nascitur crocula, similiter hominum voces imitans & pecorum. Hominum sermones imitari & monticorã in æthiopia autor est Iuba. Vim nominũ istam accidentariã lemures non ignorant. Samuel etiam oraculo, vt & Abrahamus, per nominis signum euocantur. Licet autẽ hoc totum ad cõsuetudinem referre. Quia. n. ita assueuimus nominari tanquam aliquid ad nos pertinẽs cognituri, si bonum iudicatur, resistimus, excitamur, assumus; eaq; aut ambiguo iudicio siue probabili aut certo: quanquam in his sæpe animus pertinax est, & refractarius. Sic vicissim, quia nomen est signum rei, commonemur sæpe vocabulo rerum amatarum, aut inuisarum, perinde ac rẽbus ipsis. Sæpe enim signum in locum signati succedit. Inde qui mortem timet, aut morbum, aut genus moriendi aliquod ob truculentiam abominatur: veluti cõtusiones membrorum per rotam, & alia auersantur, fugiunt iidem de his sermones. Nam imaginatio obiecto mota, repræsentat intus rem per-
inde

inde ac foris esset gesta. Noui quendã qui sepulchrales conciones fastidiebat, facileque vel furebat, vel exigabatur loco vbi celebrabantur. Noui etiam, cui inter conuiuales sermones attingenti supplicia scelaratorum verbis modestis paucis, valida obiurgatio iraque fuit parata, quod apud honestos non deberet fieri mentio facinorosorum si diis placet. De hostibus & amantibus quid dicam? Diuinorum humanorumq; præsto assunt exempla, sæpe cominante diuino oraculo vel memorię deletionẽ. Consule matrũ historias, patrumque & filiorũ: quin & subditorũ. Inde monumentorũ origo. Inde eorundẽ sublatio. In dæmonomania ostenditur neq; crucifixi signũ, neq; Iehouæ nomen posse ferre diabolum. Et quam sæpe quaq; atrocitate sæuitum in Christi crucem sit, & alias eius statuas, mũdi codices testantur. De Iuliani historia est in tripart. 6. cap. 1. Is Apostata in Græcia admissus ad aditũ didicit a mago, dæmonas fugere crucis signum, quod ipse postea odio habuit, cumq; immolãti idem apparuisset in extis, cum corona sibi in Christianos bachandũ esse coniecit. De male tractato a magis crucifixo disserit etiam Bodin. lib. 2. ca. 8. quod Gallici Suessæ sacerdotes inter alias ceremonias ad pluuiam cõcitandam etiã crucifixũ traxerint per

Diabolus Dei monumenta ferre nequit.

Iuliani crimen et odiũ crucifixi.

per vicos,& in mare proiecerint,quod itidem obseruatum sit a Vasconibus. Sic Iulianus crucem vexilli Constantiniani sustulit. Quātum cum Paganis fauerit Christi statuæ in Cæsarea oppido, ostenditur eodem libro. Et similia multa de furore, Iudæorum omniumque hostium aduersus monumenta aduersariorum passim leguntur.

Cap.30.lib.6 tripart.
Cap.41.
Hostes hostium monumentanon fuerunt.

282. Situs cadauerũ.

De locatione cadauerum varia est apud vulgus opinio. In vulnus cadere confossos autor est Lucretius : quod ratione non caret. Eo enim impetus natura ad auxilium ferēdum est: ne tamen quid impediat. Quanquam videatur hoc temerariæ obseruationis esse. Nam de nobili quodam viro relatum mihi est certa fide, quod ebrius aut alias impingens casurusque, non nisi ad tergum se inclinet,cadatque supinus. De ebriis cereuisiæ potu qui vocatur πῖνος narrant: eos supinos concidere: cum qui vinum biberint,aut aliud inebrians labantur in omnem partem. Et quid certi sit in fortuito flexu, motuque in omnem partem, prout caput & reliquũ corpus superius procliue est? Qui interemto assunt, in faciem illum locant; exutoque calceo, ni fallor, sinistro, & auersim posito, credunt elabi nō posse homicidam. Affirmant hoc vel recente historia

Quidam supini cadunt.
Baptist. Por. lib.4.magiæ cap.21. Ex arist. de temulentia.
Locatio in faciem.

ſtoria multiplici graues autores, quos ipſi audiuimus admirantes effectum. Nos nõ videmus quid ſit in illa poſitura, ad talem effectum virium. Et audiuimus multos neglecta collocatione, & irrita aufugiſſe. Lipſiæ nobilis quidam a cæde, quamuis totum fere oppidum obequitaret, portã vel patentem non inuenit: nimirum animo ita conſternatus, quod omnibus fere perturbatis accidit.

Nouimus hominem contentioſum, qui cum alterum prouocaret ad pugnam, isq; compareret, propoſitis ſimul humi duob. gladiis, quorum alterutrum ipſe inermis arriperet, poſt iram iurabat, ſe neutrũ vidiſſe, cum ante pedes proiectus eſſet in medium vterque, me ſimul aſtante & vidente. Sed de hac re etiam ſupra diximus. Quoſdam facti conſcientia adeo exagitauit, vt etiam elapſi ſponte reuerterentur ad pœnam, non calceo aut prona locatione id procurante, ſiquidem ſupinum erat defoſſum cadauer. Noſtra theſis de tali ſitu non eſt: Et remota ſuperſtitione cauẽdum monet ne in vulnus cadat, aut diu ita ſit diſpoſitus is qui cæſus eſt. Nam periculũ eſt ne toto ſanguine exhauſto pereat iudicium, aut ſi aliquid ſuperſit, ne cõcreta ibi & veſtimentis compacto vulnere nihil egredi poſſit: aut motus pronitaſque falſo iudicet. Hoc

283. *Esau fragrans.* Hoc enunciatū firmatur historia Esaui, cuius corpus adeo fragrans erat, vt vestes inficeret eodem odore. Vnde fallacia Iacobi non profecisset, nisi vestimenta eius *Gen. 27.* induisset. De corpore Alexandri referunt, id balsamum spirasse: sicut hircosi iuuenes hircum, Et quis nescit vestes eadem vi imbui? Bestiæ inter se infestæ pellibus æque succensent, cuius periculum fieri potest in leporina pelle canibus venaticis admota. Idem in cubiculis fit. Vnde animaduertimus loca insidiarum hostilium ab hostibus infestari: quod notum est venatoribus. Quanquam itaque vis principaliter est in corpore homicidæ, tamen veteres vestes imbutæ magis sunt recentibus, a quib. sæpe etiam corporis mutatur odor: argumento quod canes peregrino habitu recens sumto dominos suos non facile agnoscant. Non lauanda prius sunt cadauera antequam signum sit exploratum. Neve etiam sit incantatus amictus: cuius rei cum suspicio est, nudus statuatur reus. Crebro autem hoc euenire norunt iudices. Sæpe enim tormenta non sentiunt nocentes, quod amiculum carmine procuratum gestēt, quo exuto, continere se amplius nequeunt. De illo silentij fascino Bodinus lib. 3. Dæmonom. cap. 4. Item 2. de mummone torturas

turas non ſentiente. Poſſe autem ſiſti ſanguinem incantando experimenta magorum docent: Et Corn. Agrippa de vanit. ſcient. cap. 44. Vlyſſi ſanguinem vetus reſtrictum aſſerit.

285. Hiſtoriæ vulgantur duæ, altera a Scaligero de nobili familiæ ſuæ puella lilia non ferente; altera de ruſtico abhorrente mala. Quanquam autem de viuis iſta & ſimilia memorantur, in quibus tanta vis imaginationis eſt, vt humores concitet, tamen quia confecimus poſſe fieri, vt a morte ſimiliter moueantur: Et cum odoribus vis quædam aduerſaria profluit, non abſurdum eſt quod diximus. *Exerc. 142. ſect. 2.* *ἀδυναμία.*

286. Notum eſt, quoſdam loquaces, γελωτοποιοὺς, geſticulatores, ſaltatores, & ſimiles non indiſcretim omnibus pręſentib. idem vel tentare poſſe, vel audere: ſiue quod pudore reuerentiaque grauium virorum retineantur, ſiue quod animus quaſi ligetur & torpeſcat virtute alterius præſentis: ſiue quod genius genio cedat & obtemperet: quaſi non ferat pij & modeſti hominis cuſtos, alterius impurum rectorem quicquam a pietate alienum exhibere. Noui hominem qui alias colloquiorũ amatoriorum peritiſſimus, valdeq; ad ea procliuis quodã tempore ne mutire quidem cum virgine pulchra & affabili auderet, *Geſticulatores & ſcurra.* *Cur non quouis præſente poſſimus idem.*

ret, socio suo strenue nugante. Interrogatus respondit, se nescire quomodo repente tam vecors fuisset factus, quasi stupore ligata mente, cæpitque pœnitere facti. Alium noui hominem doctum, cui magna erat voluptas præsentib. aliis quoddam ingenij specimen edere, nisi quis interesset autoritate maior. Hoc enim præsente etiam prouocatus volensque sentiebat ingeniũ suum hebetius factum, quod, opinor, alter animi motus fortior inhibuit alterum. In agentium naturaliũ ordine notum est, fortius quod est, elidere alterius conatum; vt fœtorem conclauis, vel paucum ambar corrigit. Fortassis fieri potest, vt quem quis viuus valde fuit reueritus, eum defuncti sanguis motu quodam simili prodat. Et sic quem valde timuit, ad eius præsentiam nec sanguis quasi refugiat, aut veluti victus torpescat, cum tanta sit metus vis, vt etiã exanimare possit. Et sæpe animus viuorum præsagio quodam prænotat aduentu eorum, quos timemus. Sane ad aconitum torpore aiũt scorpiones, piscatores ad piscis torpedinis vim emissariam. Magnetem præsente adamante (quod licet falsum arguat Baptista, creditum tamen ab antiquis est, forte non vano experimento, siquidem etiam herbarum virtutes non omnib. locis & temporibus

Motus motũ obterit & inhibet in animalibus ratione principij communis.

Stupor.

poribus &circumstantiis sunt eædem, non ideo ignotæ aut falsæ veteribus putandæ) se continere a tactu ferri. Reuocari huc possunt multa superioribus homogenea.

Floræ festum qui agitabant, præsentem austero vultu Catonem, aut ridere aut abire iubebant: quod affine est illi Græcorum; ἢ πῖϑι, ἢ ἄπιϑι. Consortium vis quanta sit nouimus. Conciliantur similes, diffugiunt dissimiles.

Graculus graculo similis, A similibus illecebra: ab aduersis fuga.

Non ferre potest Iohannes cum Cerintho communem balnei vsum. Et siue simulet, siue serio agat, diabolus memoratur refugisse cruce insignitum Iulianum; Et oracula deseruisse in alpibus præsente Gregorio: Et in quibus aliis seu diuinæ virtutis pellentis aduersa, seu naturæ dissentientis argumenta passim scribuntur.

G. tripart. 1.

Euseb. lib. 7 cap 25.

293. Quanquam confirmat Bodinus, magicas artes non posse quenquam potestati iudicum surripere, etiamsi omnia diaboli machinamenta consumantur, tamen idem iudicat, si saga prius intueatur iudicem. Posse eius animum irretiri, & vel ad commiserationem flecti vel perturbari, vt abstineat condemnatione. Quin & vincula eximi manibus pedibusque vel intuentibus ipsis.

Magi iudicio non possunt subduci.

Animus iudicum occupari a saga potest.

Simon magus Neroni artis suæ specimen

Simonis magi impe-

men daturus iubet se occidi nudius tertius rediturum ad vitam. At oculos omnium ita fascinat vt bestiam pro homine decollare sustineant. Non improbabile talibus experimentis fit, posse magos etiã sanguinem vel sistere vel commouere, vt vel non indicet reus, aut alius omnino, vel aliquis innoxius. Sentit idem etiam is, qui oppugnauit Scribonij sententiam de examine sagarum per aquam frigidam. In his ergo cauti debent esse iudices, & aliis potius, quam hoc modo elicere veritatem.

295. *Diaboli per ceremonias illusio.* Multa hoc in loco de veneficorum ceremoniis forent recitanda, nisi tæderet transcribere ab aliis abunde exposita. Nos probabilitatem dictorũ ponimus, nõ nescij versutię diaboli. Hic persuadet suis satellitibus, quę ipse peragit, vi ceremoniarũ quarundam; & materierũ perfici, vt tum fideles in officio retineat, tũ in consortiũ vocet malefactorũ. Itaq; pulueribus, hostiis, bufonibus, lacertis, sanguine, cadaueribus, extis infantũ vtuntur, additis incantamentis, quibus putant fieri applicationem & directionẽ: vt & characteribus statuis & similibus, quæ si anteuerti quo modo possent, forte eluderetur magicus reus qui ipse conscius foret magiæ. Sed vetulæ

Ignota sortes gestate. magę plęrunq; ignotas sortes talib. addũt, veluti quadrifolium de improuiso inuentum

tum, & nescio quibus artibus præparatũ, & alia, plærunq; crinib. aut vestimẽtis abscondita, nisi penitus cuti sint infossa. Hic itaq; valeret rasio corporis & nudatio. Ad carnifices, magos confugiunt alij, quos ideo in precio habent, quia callent artem detegendi, soluendiq; eiusmodi vincula diabolica. Sed hi recte accusant paris impietatis, cũ magia magian deprehẽdat & contra præceptũ Euangelicum faciãt mala, quo, vt opinãtur, eueniant bona, quasi non placeat diabolo pro vna victima reportare geminam, præsertim tam pulchro prætextu. Interdum diabolus præmonet ministros suos homicidas de magistratus decreto. Itaque hi præarmare se possunt, vt ita auxilium nostrum fiat vanum. Sed satis est ista modo attigisse. *Carnifices magi magos detegũt magia opera.*

198. Ea vis est conscientiæ, vt sæpe nõ patiatur delitescere homicidam: Accusat eum noctu dieq;: vnde non immerito Poeta: *Conscientia: Nemesis: Adrastea.*

Pœna autem vehemens, & multo sæuior illa
Quã nec cædicius grauis inuenit, aut Rhadamantus
Nocte dieq, suum gestare in pectore testem.

Constat de Oreste, quod eũ vel furiis agitauerit occisæ matris conscientia. Constat de Oedipo, & aliis gentilitiis. Sacrę literæ Caini angustiã prodũt, vt & Iudę proditoris; Quidã idem de Pilato memorant. Præter historias a Bodino recitatas, insi- *Orestes. Oedipus. Cain. Iudas. Euseb. lib. 2. cap 7. Iosephus.*

Sabellius. Ioan. Basilides. gnis est Ioannis Basilidis Moschorum regis, qui postquam ferreo baculo innocentem filium interemisset, similiter imo miserius Pausania afflictus vsque ad mortem fuit. Ita etiam Herodes rex occisa coniuge Marianne pœnas luit, & tandem cumulatis facinoribus misere interiit. *Herodes.*

299. Impedimenta signandi. Plurima esse impedimenta profusionis sanguinis ante diximus. Sed plures falsæ signaturæ causas, tum naturales, quam dęmoniacas esse posse nemo ambigit. De Reueritis paulo ante loquebamur, vt & de illis quibus vis quædam adesset concitandi sanguinis, siue ex crasi, siue ex magico instituto. De amicis itidem monuimus. Et quod hic ponimus, de his qui paulo ante mortem assunt commiserantes, id supra etiam de absentibus vnice desideratis in vita pronunciauimus. Addantur his aliæ προφάσεις naturales, de quibus ante.

302. Facile est falli in multitudine, præsertim conspirantibus sicariis. Notandum autem etiam hoc est, quod aliqui adeo sint impotes animi, vt licet innocentes, ex suspicione tamen inducti, adeo consternentur, tremantque, & horreant, vt facile dispositionem similem veri percussoris possint acquirere, idq; consentiente imaginatione super percusso præsente, cuius

in om-

in omnem partem diffluentes halitus facile ſibi inſinuat, indeque commouetur aduerſe. Inde alteratos halitus proprios non abſonum eſt principium alterum attingere, atque ita commotionem excitare. Notum eſt, quid metus poſſit ex hiſtoria eius, qui vel vna nocte iuuenis caneſcebat. Cardanus etiam putat ouinam pellem contraxiſſe vim ex metus ſimili agitatione, dum ab eo voraretur ouis. Metus gignit fugam, quæ alioquin in viuis proſecutionis audacis ſolet occaſio eſſe. *Signatus autor cadis mediatus & immediatus.*

Accidit quodam in loco, vt per miniſtrum interficeret quidam abſens ab eo loco innocentem amicum vxoris potiundæ gratia. Iudicatus eſt cruentatione cadaueris tam is qui cauſa prima fuerat, quã qui adminiſtrans. Hoc non videtur fieri poſſe naturaliter, niſi inter ſtrangulandũ inſinuata penitus vtriuſque notitia, & per hanc acquiſita motione. Facilius id fieri potuit in altero, qui vtrunq; habebat præſentem, licet miniſter tantum admoueret manum iubente hero. In grandi multitudine, veriſimile eſt eum ſignari qui magis afflixit, & ad quem verſus vnice eſt conatus. 303.

Sæpe accidit, vt medicamenti vi ſubtilis acriſque effectus ſanguis, exeſis, eroſiſque venis aut meatibus erumpat; Idq; cum ſuo 306. *Sanguis medicatus.*

Bb 3 fiat

fiat tempore, sępe post obitum completo, fieri potest vt tunc erosione completa p[illegible]fluat humor. Id etiam annotandum est, ne quo morbo tali ante laborauerit interfectus. Nouimus enim quosdã, qui morbo Epidemiali quodam, & sideratione aut Epilepsia interemti, a morte demum per os, nares, aures & alias vias sat copiosum profuderunt sanguinem. Tale quid si eueniret, non immerito reddere suspectam iudicaturam possit. Et licet ad præsentiam talis hominis, & non aliorum cruentasset, quis tamen fortunam excusaret? Remedio erit crebrior inductio: nisi vna agitatione & prima fractæ sint vires sanguisq; effusus copiosissime: vt secunda vice nulla possit esse amplius. Vident iudices in quam intricata re versentur, iudicium istud quærendo.

Apoplectici a morte cruentantes.

308 *Cacochymicus sanguis.*

Quæri hic potest, num sanguis cacochymici hominis signare possit, & num sicut natura sua integer & per se bonus, ita etiã phlegmaticus, melancholicus, biliosus. Cacochymia sane lõgius discedit a natura ꝑbi humoris. At si quis temperamẽto partiũ principaliũ ad generationẽ succorũ dictorũ, vt sanguinis pituitosi, melãcholici, biliosi, serosi inclinat, in eo essentia subiecti nõ variat, adiũcti ratione posit variare motus. Nam crassum & viscidũ ęgrius mo-

uetur:

uetur: citius & promptius biliosum & tenue. Ita est in spiritoso,& non tali. Omnibus motus competit: Nam omnes affectibus agitantur. At sicut in animi perturbationibus alij magis minus: ita etiã hic Biliosus mouetur facile,pituitosus segnis est & timidus. Melancholicus, nisi sit præter naturam talis, vitio atri succi, aut adustæ bilis, quo morbosis & cacochymicis accẽsetur,tardũ itidẽ habet motum. Considerentur autem etiam misturæ. Sæpe.n.bilis phlegmati,phlegma melancholię mistum est, sæpe æquabilis contemperatio. *Motus promtior vel tardior pro natura humorum.*

312. Certissimum iudicium assequi difficilimum ob circumstantias est. Et qui adhibentur,nõ philosophi exercitati sunt.Sed plærunque tales quales Aristoteles describit, qui paucis inspectis facile pronunciant,hoc est imperiti: qui mundũ putant esse palmam.Hi etiam sæpe non applicantes debite agentia patientibus obstant sua culpa iudicio. Vnde causa quædam est, cur raro fiat signatura. Quod si tamen omnibus accidentariis remotis, & prudenter constitutis necessariis, signetur cruoris profluuio homicida; non id est contemnendum,sed pro necessario habendũ. Sicut enim necessitate naturali magnes mouetur ad magnetem vel ferrum, vel vice versa, ferrum ad magnetem:ita etiã hic *De certitudine iudicij.*

euenit, licet non per attractionem, vt supra monuimus.

Quid autem porro signum hoc valoris habeat ad sententiam dicendam: iudicibus relinquimus. Putamus enim id non sufficere ad mortem; cum fieri potuerit vt vi vis sit repulsa, aut alio modo cædes excusetur, quanquam signum fiat. Adhuc de iudicio hoc.

DEO GLORIA.

ANDRE-

ANDREAS LIBAVIVS D. CLARISSIMO VIRO D. IOHANNI HARTMANno Beyero, Medico Reipub. Francofurtensis ad Mœnum ordinario; amico suo, S.

INAS a te vir præclare, vno quatriduo accepi literas; posteriores quidē satis mature; priores vero tardius ac consultum nostræ inter nos amicitiæ, & studiis iudicaui. Mense enim amplius in via hæserunt, antequam meis oculis & conspectui se obtulerunt. Euenit ut desiderij tui fames, obiecta cognitionis petitæ offa, minus cito potuerit compesci. Sed liberaliore responso si quid mora attulit detrimenti, abunde compensabo. Non sequar puncta dierum asscriptorum. Posterius datas, prius autem acceptas primo percurram loco. Inde me vertam ad illas testudineas. Magnam partem Neoparacelsicorum typis expressam scribis. Gratum id quidem mihi est apprime. Gestit enim animus non tam oppugnare ferireque aduersarium, quam ictus quos intendat mineturque vicissim, præripere & se

ad dextre excipiendum retorquendumque componere verum quod adiicis operarum typographicarum potissimum in curia non pauca deprauata esse; aliquantulum occurrit molestius. Ideoque viros bonos rogo, vt tum meæ ad res potius quã ad verba procliui attentioni, tum amanuensium calamis, typographiæq; festinantibus literis aliqua condonent errata. Humanum est in vocula impingere, tametsi turpe.

Assyluani chartã empiricã siue adiunxeris operi siue non adiũxeris, perinde fortasse fuerit. Iudicaui apponendam vt viri boni quorum oculos animosq; hactenus occupauit, ex vngue agnoscãt leonẽ. Mihi profecto non similis agyrtarum schedulis deliris, sed plane τὸ ἀυτὸ videtur. Multæ ad nos perferũtur a doctis indoctisq; eiusmodi tabulæ. Forma omnibus eadem; eadem præceptio. Margines in aliquibus attitulis, & aliis ineptiis sunt occupatiores. Mutatur rusticoDominus, IacobinaPasicompha, Simone Dauus.

De Capiuaccij opere gratulor pietati & diligentiæ tuæ. Vbi prodierit, præstantissimorum ingeniorum viuam mundo exhibebit imaginem. Videbo tunc vtrumque.

Sed facessat epistola prior. Ad testudinem.

dinem. In vestibulo agnosco iocum de Amvvaldina erga me beneuolentia tuum. Ego vero quid commisi criminis, vt ille panacopola ex arida exuccaque sua villa meam in suo purulento scripto ostentet personam? Probasti, inquies, eius puluerem; Eius nunc das merito pęnas Imo vero, inquam, puluerem nec dum improbo: nunquam quicquam ad salutem societatis humanæ inuentũ contemturus. Imposturas vero & odiosa commenta ęgo ne vnquam meo calculo comprobaui? Egone illi inerti, & tumido blateroni toti medicinæ factam iniuriam condonem? Egone Professores eius synceros tam scurriliter excipi impune sinam? Autoritatem vero homini inepto meum alloquium conciliare nec debet nec potest; quandoquidem nec minerua visa porcus gloriari. Noui quibus pari consilio & expressæ sunt literæ, & pro testimoniis passim suspensæ. Mirabor si cõstantes habuerit testes alios, cum se tam fœde delusos cognouerint. Veniã tamen factũ meretur. Blaterones mensarios in foro publico, & melancholia demẽtatos vates nõ raro percõtantur boni, citra iniuriã famæ. πάντα δοκιμάζοντες τὸ καλὸν κατέχομεν. Sed tibi Assyluanus nisi Adria surdior, oue mitior, ipsaq; somno est somnolentior; dicam impinget grandem

grandem. Bardum ac ſtupidum vocas. Quid? Tamne induſtriæ medicinæ inuentorem ſagacem? Tamne Deo carum, vt præ multis millibus gratia excogitatæ Panaceæ ab illo peculiariter ſit donatus quã nemo niſi vel Patriarcha vel Propheta vnquam vidit, poſſeditue? Sed & alienum iudicas a philoſophiæ & medicinæ ſtudiis adeo vt nunquam acceſſurus videatur ad Galenicam factionem. Id vero grande delictum eſt. An nõ perterrefactus tam ponderoſis vtriuſque iuris, licentiati, & vtriuſque medicinæ Doctoris, nomenclaturis abſtinere vel cogitatione ſiniſtra debueras? Quantum mihi conſtat, etiam ſcriptis, præclarus & illuſtris eſt. Noruntiuris periti auctam ſuam familiam eſſe nouo opere iuridico, medicina gratulatur ſibi de acceſſione duorum voluminum, quorum vnum terras non terras ſigillis imprimit, & eadem præ ſe fert commenta, quæ legis in omni ſalute; alterum Panacean commendat ad cœlum vſque, quod auide deſideraſſe mundum tertium iam repetita editio conteſtatur. Talem virum non debueras remouere ab adytis philoſophiæ, præſertim cum iam aliquoties promiſerit defenſionem ſui & tractatum εὐπορίςων, de arborũ, lapidum & neſcio quorũ aliorum ad iuuandam ſanitatem præſidio.

Quin

Quin & amici eius non erubęſcunt in primis ſubſelliis collocare eundem. Cauę tibi a tanto Monarcha. Ille tuā philoſophiam ſuauiter ridebit, & ſtrepidu iucundo explodet medicinam, negans veram penes vllos eſſe, niſi quos Paracelſi ſpiritus afflauit, aut ille familiaris dæmon (quem a Deo petere ad clandeſtina myſticaque colloquia iubet liber Arbatelicus) intra Veſtæ penetralia informauit. Cur vero illi tam nihil tribuis, vt etiam prima humaniorum artium deguſtaſſe fundamenta vix tibi perſuadeas? Atqui eleganter Mænadum in morem χερμανίζει. Latinitatem vero ſuam etiā tot voculis interiectis ſatis commendauit, nec deſunt boni viri, qui latine ſalutare homines poſſe autumant, licet lingua penę hallucinante. In Dialecticis Ramus eſt tertius. Tune vel ipſo nomine formidandum vilipendas? Aſpice apodicticos illos ſyllogiſmos. Attinge eos, & confuta, ſi vir es. Chryſippæum experiere acumen. Inſuper omnium eſſe peritum, præſumtio iuris eſt, non de nullo. Qui ęnim Panacean tractat & adminiſtrat, is procul dubio omnia noſſe præſumitur; ſicut & Gramanus noſter, dum ex paruo mundo poſt fornacem aut furnum philoſophicum omnia quæ ſunt in magno mundo contemplatur; Et ſi homo deeſt;

homi-

hominem vulcanium arripit ex mineris terræ & in vno videt omnia, cuius ſententię aſtipulari videtur etiam recens quidam Paracelſi ex Galenica ſchola, admirator & protector admodũ feruens. Oportet te aliquid tribuere hypotheſibus. Multi ſunt doctiſſimi ſecundum mathematum αἰτήματι. Meditare de propugnaculo. Oppugnaberis procul dubio. Ioannem Oſvvaldum, item aduerſarium Amvvaldi ignoro. Memini aliquando in ludo patrio mihi commilitonẽ eſſe eius nominis. Iſne aſpirauerit ad iſtud faſtigium? At ego putabam Theologum fore. Gaudeo eius conatu a me avocari hoſtem acerrimum. Proculdubio enim Aſſyluanus peritior ſermonis patrij quam latinitatis odioſæ, aculeum in Germanice loquentem, cuius verba intelligit, conuertet. Vtinam & tua epiſtola ſciret teutonice. Latere vtrinque tecto, egregie euaderem.

Sed miſſis iſtis, ad poſtremã literarum partem peruenio. Grande quoddam a me petis munus, manifeſtationem nempe myſterij æternis ſeculis taciti de Panacea concinnanda. An tu ignoras chymicorum religionem? Diris deuouent, ſi quis violauerit ſacrum Veſtæ garrulitate ſua, & quidem Tantali minitantur pœna ſupplicium atrocius, propter ea quod Deus nolit,

imo

Imo vetet diuulgari æterno silentio damnata naturæ abdita. Assyluanus nunquam putauit quenquam esse aut fore qui istud scrutari queat. Et tu pôscis boni incommunicabilis communionem? Tune tantum mihi fidei habes? Tantine mea est industria, vt credatur *καὶ τὸ βάθος τῆς γνώσεως τῆς ἀμυάλδου, καὶ ἀνεξερευνὴ τοὺς θησαύρους* peruidere & assequi posse? Censet. Bernhardus G. Renorus a portu arcana omnem vim dignitatis & potentiæ suæ in occulto habere, & requirere æternas tenebras. Ille vero est religiosus plane Paracelsi assecla & cultor admirandus. Peccem in ipsa abstrusa naturæ, & specum illum seu Platonis seu Trophonij seu Caci, corrumpam si tibi postulanti lucem morem gessero. Verum enimuero quia te amo non vulgariter propter similitudinem illam ingeniorum Socraticam, assentiar tibi; hac tamen lege atq; omine, vt primum Harpocratem silentij Deum exores; vt,

Sit mihi fas perspecta loqui, sit numina Vestæ
Pandere res alta Amvvaldi sub pectore clausi.

Deinde, quo more vetulæ solent, nulli aperias quæ tibi credidero, nisi cum ad proximum excellentis eruditionis medicum quemque accesseris, quem simili silentij lege nobis devincies. Docebo autem te primum analysin; postea *γένεσιν*, seu

seu συνθετὸν istius secreti, idque propterea ne minus videar Peripateticus, sciatque Assyluanus, me non ope spirituum Paracelsicorum in sua penetralia, & vulcaniam officinam ingressum, inde velut alter Prometheus igniculum detulisse sacrum; sed a mihi notiore, confusoque seu effecto, processisse ad notiora naturæ seu arti, & sic instar Penelopeæ telam textam retexuisse. Male profecto suis rebus consuluit, dum quod arcanum esse voluit, non sepeliuit penitus & nocti tenebrisque consecrauit, sed passim vendidit adeo simplex, vt nullum putauerit tam acutum videre posse, quam linx aut serpens Epidaurius hoc est explorator aliquis metallicus & comprobandi auri argentique magister attentus, sed ad rem ipsam.

Nosti plures esse examinum in officinis metallicis & chymicis modos. Ego contentus fui sequentibus indiciis. Puluerem per nostros ab Amvvaldo venditore comparatum adhibui ad descriptionem eius. Conuenit. Color ei puniceus intermicantibus albis corpusculis; consistentia Alcoolis, non aliter ac si antimonium rubicundum, quale facili arte euadit, aut florem cupri, seu ceris elutum diligenter, aut cinabarim facticiam, aliqua albedine candicante miscuisses. In aqua deposuit cro-

cum,

cum, eumque etiam plane perdidit repetita lotione. Vnde conicere est tincturam non inesse in substantia, sed foris adiectam. Sed crocum prodit etiam odor & sapor, & leuitas euanida, vna cum adustione, in qua & euidētius nares ferit. Pondus illi insigne existit, adeo vt penitus etiam se in porosa insinuet subtilitate pulueris simul astipulante. Tale inest mercurio, & metallicis aliis, artificiose paratis. Illa grauitas cum ἐνουσία etiam efficit vt in aqua quasi fluat lente si inclinaueris vasculum. Insunt autem quædam partes tenuissimæ, quas impalpabiles vocant chymici. Hæ innatant, & continue cohærentes quasi cuticulam puniceam ad aras fugientem efficiunt, si agitaueris aquam & perturbaueris diutius, etiam illæ irrigatæ subsident. Siccitas enim subtilis terminat. Idem cernitur in puluere rubificati stibij, floris æris & aliorum. Oportet autem non ignorare non omnibus dosibus semper eundem esse colorem. Interdum accepi fulgentiorem; interdum obtusum quasi exiccati tusique epatis. Cum primas doses explorarem croco e-luto, cinabarin in puluerem redactam immiscui, seu potius apposui. Indiscretū obtinuit colorem, & reliqua omnia repręsentauit eadem. Obseruaui interdum,

micas nigricantes veluti ramenta ſtibij crudi. Deprehendi poſtea eaſdem intuſa cinabari. Friari poſſunt particulæ & vnguibus frangi. Cum teruntur, reſplendent rubicundius. Albicantes vero micæ ſunt ad frangendum contumaciores, non aliter ac in concha margaritifera annotamus. Guſtus terreſtre quid vna cum croco prodit. Cum affricatur metallis, præſertim auro, & argento, deprehenditur nihil diuerſum a factitia Cinabari. Satis apertum eſt, ex diuerſis rebus compoſitum quid eſſe, cum partes inſint heterogeneæ, non miſtæ ſed ſaltem confuſæ. Quænam vero illæ ſint, ita indagaui. More metallicorum in aqua ſegregaui fugacia a fixis, ſeu leuia a grauibus. Croci color cito elutus eſt. Remanſere particulæ pulueris florum croci admodum leues, & intumeſcentes ab aqua, & ab elutione albicantes. Ad peculiarem locum, ſeceſſit candens mica, licet non tota ſeparetur. Ponderoſum & metallicum conſtitit ſeorſim. Solent chymici ex vegetalibus mineralibus & animalibus multa promittere; Et ego ex literis Amvvaldinis ad quendam in Thuringia datis cognoueram ipſum tres lapides agnoſcere; & triangulari ſuo ſchemati etiam inſcribere ſolem, quo notatur crocus, cui eſt cum corde amici-

amiticia; Mercurium quo puto designari cinabarim; Et lunam qua vniones. Et sic etiam ex mari, aere & terræ imo, seu tribus elementis, igni tamen comprehenso in mercurio, confecta erit medicina. Ab aqua simplici accessi ad acetum & aquam regiam. In vtraque persistit cinabaris, nisi ea sit admodum acuta. Ego vulgarem adhibui. Crocus & vniones statim consumuntur; vna cum aliquibus particulis subtilibus de cinabari. Nam sicut ex mercurio resoluto albus cinis restat; tale quid etiam, licet minutũ obseruaui in cinabari. Imo & ad extremitates aliquid veluti adustæ rubedinis in summo natans cõcedebat quod manifeste colorẽ a cinabari diuersum præ se ferebat. Aqua omissa consului vulcanũ. Is primo statim aspectu mutauit colorẽ & ex lucidiore fecit obscuriorẽ; ita tamen vt redeat prior a refrigeratione, si semoto croco & margaritis explores, nec nimis calefacias. Vbi plus incaluerit, primũ exurgit odor croci, postea fumus albicans mercurij cum fœtore sulphuris. Concipit autẽ etiam flammã purpuream: Quæ vbi euanuit relinquit cinerẽ in imo terreũ, in superficie ex albo flauentẽ; plane eodem modo ac fit cum cinabarim misces croco & margaritis. Non autem ebullit sicut fit in antimonio rubicundo, nec

tantum gignit spirituum. Si quid metalli accessisset, id remansisset in igni, præsertim tam leui. Nam vix calore viso, fugit color et spiritus. Scio quidem transmutari metalla in mercurium sulphur, & varios pulueres quin & vitrum; sed præter mercurium & sulphur nullum est tam fugax; Et hæc duo principia seorsim educuntur; non sunt vna, nisi quis reducat in vnum per sublimationem vel alia artificia; Et tunc nihil distant a cinabari. His & similibus aliis conuectus, quid aliud statuere poteram quam coaceruatum puluerem esse ex cinabari factitia, croco & concha margaritifera? Sed color dissentiebat, licet primo experimento responderet; sed & semper iudicaui cinabarim esse venenum. Amvvaldi vero puluis veneni prorsus est expers. Conferebam ergo me ad alia, præcipue ad mercurium corallinum. Sed ne huius quidem effectus consentiebat. Antimonium adibam, in quo sciebam mercurium & sulphur esse, & cuius color mihi antehac visus erat bene allusisse. Imo cum tantum tribuant chymici illius tincturæ, quantum ne auro quidem; & magnifica promissa Amvvaldi me impellerent; vix aliud statui quã Antimonium esse radicẽ illius. Composui etiam puluerem ex illo omnino similem

Amvvaldino,excepta ſola ebullitione.Effectus plane rem comprobauit. Quas enim vires deprehenderam in Amvvaldina, illas etiam in ſtibiata. Sed vna nota tantum valuit,vt omnia abiicerem de Antimonio. Tandem vbi cinabarim factitiã explorare igni animus fuit; deprehendo vſtulatione leui colorẽ eius lucidũ tranſire in puniceum pallentem, præſertim autem ſi partes vſtulatæ craſſiuſculæ exiſtãt. Nam etſi extremitates paululum nigreſcunt, tamen rubor intus ſeruatur, & contritu redit foras facta contemperatione rubicundi & nigri ad puniceum. Quod ſi abundãtius vſtum ſit, miſtura crudæ cinabaris erratum corrigit. Sed hic attendendum eſt, ne vires pereant, & ne cinabaris in vulgari officina ex impuris ſit facta principiis. Iſtis omnibus ita inueſtigatis, euentum & experientiam adeo, ea non quidem tam ardua & portentoſa oſtendit, quam declamat Amvvaldus, quæ tamen annotaueram in ipſius medicina; ea iam multis experimẽtis certus ſum in hac ipſa eſſe quam ego concinnaui. Iam abſolui primum, vbi vides conſpirare cum ſenſu rationem & experientiam,analyſinq; cum geneſi. Nam iiſdem examinib.eadem animaduertuntur ſigna. Iam cape ſecundum. Triplex eſt imitandi via: Vna eſt vulgaris

& admodum facilis; altera tertiaque laboriosiores, quanquam ego fiducia principiorum saltem vnam probem. Nosti rem ab officinis dictã vocabulo sanguinis draconis. Gummi est. Sed id apud Dioscoridem aliud habet nomen, quo designatur res mineralis vulgo, quæ tam similis est cinabari factitiæ, vt non tam ouum ouo sit analogon. Confecta est ex duabus substantiis: Vna est symbolum aquæ & aeris, altera ignis & terræ; vna fluit, & vel tota manet in igni, vel tota fugit; altera cremia est. Elige optimã, & accuratissime concinnatam. Contere, vt sit Alcool. Hoc irriga spiritu vini. Exicca in prunis clauso vase, sineq; paulisper coloris lucẽ euanescere, iã fere apparente nigredine. Exime & tũde, additaq; portione croci optimi & vnionũ imitatus fueris istã Panaceã. Quomodo ex Antimonio parari possit, in Antamvvaldinis, extat satis expresse. Extat & tertius modus quẽ ego maxime probo. Sed ita intelliges rectius. Prospice tibi de mercurio optimo, qualis inuenit̃ in mineris auri, argenti, aut cupri, vel non procul a talibus. Cura autẽ eum ex minera afferri, ne prius fuerit in vllo opere, neq; etiã vitiatus admisto plumbo. Hunc purga diligẽter eluendo sordes per acidam muriã, donec puri cœli splendorẽ acquirat. Aliqui septies destil-

destillant, eo modo quem docuit Alanus. Ita purgato ingere auri purissimi & argenti bracteas. Sint autem mercurij partes XII. argenti duæ, auri vna. Solue quantum potes in vitro clauso. Solutũ exige per coriũ hircinum. Quod restat serua alij solutioni. Mercurio adde duplum aut etiam triplũ sulphuris aliquoties sublimati, plane eo modo quo fit cinabaris factitia. Age in altum super Vulcano. Quod eleuatũ est exime. Si color placet, bene est. Si non: paulum adure. Adhibe etiam spiritum vini, & aliquoties puluerẽ infunde, exiccaq; vicissim. Tandem adde crocũ, & quod placuerit pro vario quo tendis scopo. Non incõsultũ foret macerasse aqua Theriacali addito ambare. Sed tu ad misturas sat ingeniosus es. Hactenus exposui fide candida quæ mihi comperta sunt de Amvvaldina medicina, quam intra triennium vendidit, quamque tertio iam edito scripto tantopere prædicauit. Tu cum bonis omnibus in familia medicorum, si vultis vtimini fruimini; Tantum hoc cauentes, ne ex imprudente manifestatione noua exoriatur impostura. Vale, & omnia humanitatis officia a me expecta. Pridie Cal. Iunij. Rotemburgi ad Tubarim; Anno 1594.

Errata typographica ita emendanda.

Pag.1.lin.10.iniusta. 8.27.medelam. 9.15. καθ'. 40.16. Pico. 43.18.si. 45.10.exemto. 47.28.rubore. 48.18. sitne. 58. 88.159. 161. & alibi in margine pro lex, lege text. 58.30. non aliter. 59. 9. in potentia. 62.5. ὕλη τῶν. 79.20.cœli. 81.5.si statuerimus. 87.18. esse. 89.in marg. pro test. lege tex. 97.4. diæta. 147.19. opponunt. 156.4. vite &. 158.18. sensoriis. 165.29. insita. 210.24. αὐτοδίδακτοι. 269. in margin. fele. 293. 24. scarificando. 301.15. mictio. 334.28. crura. 365.4. amethystum. 366.9. bezoartici.

Reliqua lector æquus ipse animaduertet & corriget.

